

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

Қазақстанның қаржылық тұрақтылық туралы есебі 2025

Астана, 2026 ж.

Мазмұны

Мазмұны	1
Қысқартылған сөздер мен аббревиатуралар тізімі	2
Негізгі тұжырымдар	6
I Макроэкономикалық жағдай	10
1.1 Ақша нарығы	14
1.2 Валюта нарығы	29
1.3 Үй шаруашылықтары	42
1.4 Фискалдық саясат	47
II Мемлекеттік бағалы қағаздар және корпоративтік облигациялар нарығы	58
2.1 Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы	58
2.2 Корпоративтік облигациялар нарығы	72
III Тұрғын үй жылжымайтын мүлік нарығы	78
3.1 Жылжымайтын мүлік нарығындағы белсенділік	78
3.2 Тұрғын үй құрылысы	82
3.3 Ипотекалық кредиттеу	84
IV Автокөліктер нарығы	87
4.1 Автокөліктер нарығындағы белсенділік	87
4.2 Автокредиттеу	93
V Банк және микроқаржы секторларының тәуекелдері	98
5.1 Корпоративтік портфельдің сапасы	98
5.2 Банктердің бөлшек портфелі	111
5.3 Кепілсіз тұтынушылық қарыздар	122
5.4 Банк секторын макро стресс-тестілеу	131
5.5 Микроқаржы ұйымдарының тәуекелдері	135
VI Өтімділік, қорландыру, долларландыру тәуекелдері, валюталық және пайыздық тәуекелдер	143
6.1 Өтімділік тәуекелдері	143
6.2 Қорландыру тәуекелдері	152
6.3 Долларлану тәуекелі	157
6.4 Валюталық тәуекел	158
6.5 Пайыздық тәуекел	159
6.6 Капитал жеткіліктілігі	162
VII Қазақстан Республикасының Қаржылық тұрақтылық жөніндегі кеңестің қызметі	163

Қысқартылған сөздер мен аббревиатуралар тізімі

АВП	ашық валюталық позиция
АВР	алтын-валюта резервтері
Агенттік/ҚНРДА	Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі
АКС	ақша-кредит саясаты
АҚ	акционерлік қоғам
АҚШ	Америка Құрама Штаттары
БЖЗҚ	«Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ
БҚБК	Банктік қадағалау жөніндегі Базель комитеті
БҚОД	«Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі» АҚ
ж/ж	жылдан жылға
ДК	дара кәсіпкер
ЕАВ	еркін айырбасталатын валюта
ЕДБ	екінші деңгейдегі банк
ЕРТ	ең төменгі резервтік талаптар
ЖБ	жергілікті бюджет
ЖЖМ	жанар-жағармай материалдары
ЖІӨ	жалпы ішкі өнім
ЖТ	жеке тұлға/жеке тұлғалар
ЖТС	жеке тұлғалардан алынатын жеке табыс салығы
ЗТ	заңды тұлға/заңды тұлғалар
ИҚ	инвестициялық қор
ИПБ	инвестициялық портфельді басқарушылар
ИТҚ	ипотекалық тұрғын үй қарызы
ІМ	ішкі міндеттемелер
т/т	тоқсаннан тоқсанға
ш.м.	шаршы метр
КӨБ	мұнайға салынатын кедендік әкету бажы
Кеңес	Қазақстан Республикасының қаржылық тұрақтылық жөніндегі кеңесі
ККБ	капиталдың контрциклді буфері
ҚДКҚ	«Қазақстанның депозиттерге кепілдік беру қоры» АҚ
ҚЖК	қарыз жүктемесінің коэффициенті
ҚҚ	қаржы құралы
ҚҚБ/KASE	Қазақстан қор биржасы
ҚҚС	қосылған құн салығы
ҚОИ	қаржылық осалдық индексі
ҚР	Қазақстан Республикасы
ҚР Қаржымині	Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі

ҚР Қаржыминінің МКК	Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Мемлекеттік кірістер комитеті
ҚР ҰСБ/ ҚР СЖРА ҰСБ	Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросы
ҚРҰБ/ҚР Банкі	Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
ҚРҰҚ	Қазақстан Республикасының Ұлттық қоры
ҚТИ	қаржылық тұрақтылық индексі
ҚХР	Қытай Халық Республикасы
МБҚ	мемлекеттік бағалы қағаздар
МКБ	Мемлекеттік кредиттік бюро
млн	миллион
млрд	миллиард
НБ	негізгі борыш
ОК	орталық контрагент
ӨЖА	өтімділігі жоғары активтер
п.п.	пайыздық тармақ
РБ	республикалық бюджет
РБ КТС	ірі кәсіпкерлік субъектілерінен алынатын республикалық бюджетке есептелетін корпоративтік табыс салығы
РФ	Ресей Федерациясы
СҚО	Солтүстік Қазақстан облысы
СҰ	сақтандыру ұйымы
ТБИ	тұтыну бағаларының индексі
ТКШ	тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық
ТҚҚ	туынды қаржы құралдары
трлн	триллион
ХВҚ	Халықаралық валюта қоры
ШОБ	шағын және орта бизнес
AQR	банк активтерінің сапасын тәуелсіз бағалау (Asset Quality Review)
EUR	еуро
FRED	Federal Reserve Economic Data
FSAP	Қаржы Секторын Бағалау Бағдарламасы (Financial Sector Assessment Program)
FX LCR	шетел валютасындағы өтімділікті өтеу коэффициенті
KZT	Қазақстан теңгесі
LCR	өтімділікті өтеу коэффициенті (liquidity coverage ratio)
LTV	кредит сомасының кепілдің нарықтық (немесе бағалау) құнына қатынасы (loan-to-value ratio)
NDF	жеткізілімсіз валюталық форвард (non-deliverable forward)

Қазақстанның қаржылық тұрақтылық туралы есебі 2025

NPL/NPL 90+	негізгі борыш бойынша және/немесе есептелген сыйақы бойынша 90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар қарыздар (non-performing loan)
NSFR	тұрақты қорландырудың нетто коэффициенті (net stable funding ratio)
PD	дефолт ықтималдығы (probability of default)
PDL	Жалақы алғанға дейінгі кезеңге 45 күнге дейінгі қысқа мерзімді қарыздар
RUB	Ресей рублі
TONIA	бір күндік репо нарығындағы орташа мөлшерленген пайыздық мөлшерлеменің индикаторы (Tenge OverNight Index Average)
TWINA	жеті жұмыс күні мерзімімен репо мәмілелері бойынша орташа мөлшерленген пайыздық мөлшерлеменің индикаторы (Tenge Week Index Average)
USD	АҚШ доллары

Құрметті оқырмандар,

Сіздердің назарларыңызға 2025 жылғы қаржылық тұрақтылық туралы жыл сайынғы есепті ұсынамын, онда Қазақстанның қаржы нарығының жүйелік тәуекелдері мен орнықтылық факторларына кешенді талдау жасалған. Есепте экономиканың қаржы және нақты секторларындағы ағымдағы жағдай көрсетіледі, қалыптасып отырған осалдықтар анықталады және қолданыстағы макропруденциялық құралдардың тиімділігі бағаланады. Қазақстан Ұлттық Банкі есепті 2006 жылдан бастап қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету және нарыққа қатысушылар, мемлекеттік органдар және қалың жұртшылық үшін жүйелік тәуекелдерді бағалаудың айқындылығын арттыру мақсатында дайындайды.

2025 жылы Қазақстан экономикасы сақталып отырған инфляциялық қысымға және жекелеген макроқаржылық осалдықтарға қарамастан, тұрақты өсті. Жалпы қаржы нарықтары ақша-кредит саясатының уақтылы трансмиссиясын қамтамасыз ете отырып және макроқаржылық тұрақтылықты қолдай отырып, тұрақтылық пен тиімділікті сақтады. Макроқаржылық динамиканың қосымша факторы - тұрғын үй жылжымайтын мүлік нарығы болды, онда ипотекалық кредиттеудің кеңеюі және зейнетақы қаражатын алып пайдалану аясында белсенділіктің артуы байқалды.

Банк секторы орнықтылықтың жоғары деңгейін және капиталдың жеткілікті қорын, оның ішінде стресті сценарийлер іске асырылу кезінде сақтады. Бұл ретте экономиканы кредиттеудің кеңеюі жалғасты, ал едәуір өтімділігі жоғары активтер, тұрақты ресурстық база және долларландыру деңгейінің төмендеуі банктердің өтімділік, қорландыру және валютаның құбылу тәуекелдеріне тұрақтылығын нығайтты. Сонымен бірге кредит нарығының жекелеген сегменттері, атап айтқанда кепілсіз тұтынушылық кредиттеу, корпоративтік қарыз алушылардың шоғырлануы және автокредиттеу динамикасы одан әрі назар аударуды талап етеді. Осы жағдайда Ұлттық Банк 2026 жылы еліміздің қаржылық тұрақтылығын нығайтуға бағытталған макропруденциялық саясатты іске асыруды және реттеуші базаны жетілдіруді жалғастырды.

Ұлттық Банк елдің қаржы жүйесінің орнықтылығын одан әрі арттыру мақсатында қаржы нарығына қатысушылармен және барлық мүдделі тараптармен диалогқа ашық бола отырып, туындаған осалдықтарды мұқият қадағалауды және реттеу құралдарын жетілдіруді жалғастырады.

Құрметпен,

Тимур Сүлейменов

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Төрағасы

Негізгі тұжырымдар

МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР

2025 жылы макроқаржылық орта ішкі сұраныстың сақталуы, инфляциялық қысымның артуы және сыртқы экономикалық конъюнктураның құбылмалылығы жағдайында қалыптасты. Ішкі сұраныс өсімнің негізгі драйвері болуын жалғастырды. Нақты ЖІӨ 6,5%-ға өсті, инфляция 2024 жылғы 8,6%-бен салыстырғанда 12,3%-ға дейін үдеді. Қаржылық тұрақтылық индексі жыл бойы қалыпты мәндер аймағында қалды, ал қаржылық осалдық индексі өсу динамикасын көрсетті, бұл макроқаржылық теңгерімсіздіктердің жинақталуын көрсетеді.

Ақша нарығы қысқа мерзімді өтімділік құрылымының өзгеруі және ақша-кредит саясаты құралдарының трансформациялануы жағдайында жұмыс істеді. Ең төменгі резервтік талаптардың арттырылуы, репо операцияларына қойылған шектеулер және жекелеген сегменттердегі Ұлттық Банктің рөлінің төмендеуі құралдар мен қатысушылар арасында өтімділіктің қайта бөлінісіне алып келді. Ақша массасы ақша базасының шектеулі үлесі кезінде негізінен кредит және фискалдық арналар есебінен 15,5%-ға, 52,8 трлн теңгеге дейін ұлғайды. Ақша және валюта нарықтары арасындағы сегментация белгілері, соның ішінде TONIA мен NDF арасындағы спредтің теріс мәндері сақталып қалды.

Жыл соңында ресми айырбастау бағамы бір АҚШ доллары үшін 502,57 теңгені құрады және жыл ішінде 4,3%-ға нығайды. Үшінші және төртінші тоқсанда АҚШ долларының жаһандық индексінің нығаюы, энергия тасымалдаушылар бағасының төмендеуі және ішкі нарықтағы валюталық өтімділіктің қысқаруы аясында бағам ең жоғары мәндеріне жетті.

Үй шаруашылықтары секторының тәуекелдері айтарлықтай деңгейде қалып отыр. Халықтың нақты табысының өсу қарқыны теріс аймаққа өтіп, төртінші тоқсанда -2,3%-ды құрады, бұл ретте төмендеу халықтың барлық топтарында біркелкі жүрді. Инфляцияға түзетілген шығыстардың өсу қарқынының төмендеуі жинақтауға деген бейімділіктің артуына ықпал етті. Сонымен бірге халықтың борыштық жүктемесі өсуін жалғастыруда, ал тұтынудың қарыз қаражатына тәуелділігі күшейіп келеді.

Мұнайдан тыс тапшылық ЖІӨ-ге шаққанда төмендеді, бюджеттік қағидалар сақталуда. Салық түсімдері жоспарланғаннан төмен болып шықты, бұл шығыстардың 460 млрд теңгеге атқарылмауына алып келді. Ұлттық қордан алынатын трансферттер (қаражат алу) түсімдерден асып түсуін жалғастыруда, бұл ретте жоғары инвестициялық кірістің арқасында қор активтері соңғы он жылдағы ең жоғары көрсеткішке жетті. Таза қаржылық активтер ЖІӨ-дегі минималды үлесі кезінде 3,0%-ға өсті.

МЕМЛЕКЕТТІК БАҒАЛЫ ҚАҒАЗДАР ЖӘНЕ КОРПОРАТИВТІК ОБЛИГАЦИЯЛАР НАРЫҒЫ

Өтеудің айтарлықтай көлемі аясында бюджетті борыштық қаржыландыруға деген жалпы қажеттілік өсті. Қаржы министрлігі теңгелік облигациялар арқылы 6,03 трлн теңге және еурооблигациялар арқылы 4 млрд АҚШ долларын тартты. Мемлекеттік бағалы қағаздардың бастапқы нарығында нарықтық сұраныс пен ұсыныс арасындағы сәйкессіздік сақталып қалды. Сұраныс төмен болған кезде ұсыныс көлемі жоғары деңгейде қалды, ал нарықтық белсенділік артқан кезде қысқарды. Іс жүзіндегі орналастыруларға нарықтық инвесторлардың қатысу үлесі 2024 жылғы 71,3%-дан 2025 жылы 47,1%-ға дейін қысқарды, бұл баға белгілеудің ірі инвесторлардың шектеулі санының стратегияларына сезімталдығын арттырады.

Екінші реттік нарықтағы сауда-саттық көлемінің өсуіне қарамастан, сауда-саттық жүйесіз, оқиғалық сипатта және жоғары деңгейде шоғырланған күйінде қалып отыр. Биржадан тыс нарық ірі бейрезиденттер үшін кіру мен шығудың негізгі арнасы

ретіндегі рөлін сақтап қалды. Тәуекелсіз кірістілік қисығы жыл бойы бірнеше фазадан өтті, бұл ретте төртінші тоқсанда инверсияның қайта күшеюі байқалды.

Корпоративтік облигациялардың бастапқы нарығындағы орналастырулар көлемі 36,2%-ға, 3,47-ден 4,73 трлн теңгеге дейін ұлғайды. Квазифискалдық қаржыландырудың кеңеюі жағдайында жеке орналастырулар мен квазимемлекеттік компаниялардың рөлі өсті. Нәтижесінде мәмілелердің елеулі бөлігі эмитенттердің шектеулі тобының облигацияларына тиесілі болып келеді және өзара байланысты қатысушылар арасында жүзеге асырылады. Нарықтың мұндай құрылымы нарықтық сигналдардың бұрмалануына, кредит тәуекелдерінің тиісінше бағаланбауына және бюджет периметрінен тыс жасырын міндеттемелердің жинақталуына ықпал етуі мүмкін.

ЖЫЛЖЫМАЙТЫН ТҰРҒЫН ҮЙ НАРЫҒЫ

2025 жылы жылжымайтын тұрғын үй нарығындағы белсенділіктің артқаны байқалды. Бағаның өсу қарқыны жыл бойы үдеді және қараша айында 2021-2022 жылдардан бері алғаш рет инфляциядан асып түсіп, жыл соңына қарай бастапқы нарықта 15,7%-ды, екінші реттік нарықта 14,6%-ды құрады. Сату-сатып алу мәмілелерінің орташа айлық саны 3,6%-ға, үлестік қатысу шарттарының саны 31%-ға өсті.

Белсенділік Астана және Алматы қалаларында шоғырланды, онда сату-сатып алу мәмілелерінің саны тарихи максимумды жаңартып, тиісінше 94 және 88 мыңды құрады. Бұл қалалардың жалпы мәмілелер санындағы үлесі 2015 жылғы 22,5%-дан 2025 жылы 40,3%-ға дейін өсті.

Ипотекалық қарыздар беру 16,7%-ға өсті, бұл ретте ипотеканың кредиттердің жалпы көлеміндегі үлесі 17,9%-ға дейін төмендеді. Берілімдердің өсуі тұрғын үй жағдайларын жақсартуға зейнетақы активтерін алудың 839,4 млрд теңгеге дейін ұлғаюымен қатар жүрді, оның 37%-ы Отбасы банктегі салымдарды толықтыруға бағытталды. Салымдарды толықтыру кейінге қалдырылған сұранысты қалыптастырады, бұл 2026 жылы бағаның одан ары өсуіне алып келуі мүмкін.

Құрылыс белсенділігі өсуін жалғастырды. Құрылыс секторының нақты ЖІӨ өсіміне қосқан үлесі 0,95 пайыздық тармақты құрады, бұл 2011 жылдан бергі кезеңдегі ең жоғары көрсеткіш болып табылады.

АВТОМОБИЛЬ НАРЫҒЫ

Жеңіл автомобильдер бағасының өсу қарқыны 2025 жылдың соңына қарай инфляциядан төмен деңгейде болды. Автопарк жаңаруын жалғастырды, пайдаланылу мерзімі жеті жылға дейінгі автомобильдердің үлесі 2023 жылғы қаңтардағы 14,9%-дан 2025 жылғы тамызға қарай 24%-ға дейін өсті. Ресми дилерлік орталықтар арқылы жыл ішінде 235 мыңға жуық жаңа автомобиль сатып алынды, бұл 2024 жылмен салыстырғанда 14,4%-ға артық. Импорт құрылымында Қытайда өндірілген автомобильдердің үлесі 69,2%-ға жетті.

Автокредиттеу көлемі өсуін жалғастырды. Автокредиттер берілімі шамамен 2,4 трлн теңгені құрады және бұл ұқсас кезеңдегі ипотекалық қарыздар берілімімен салыстыруға келеді, ал 2023-2025 жылдардағы портфель екі еседен астам өсіп, 4 трлн теңгеден асты. Портфельдің 73,1%-ы мерзімі бес жылдан асатын кредиттерге тиесілі. 2025 жылы құны 15 млн теңгеден асатын автомобильдерге 50,7 мың кредит берілді, бұл сұраныстың қымбатырақ көлік құралдарына қарай ығысқанын көрсетеді.

90 күннен астам мерзімі өткен қарыздардың үлесі 2023 жылдың басындағы 5%-дан 2025 жылдың соңына қарай 4,1%-ға дейін төмендеді. Сонымен бірге дәл осы кезеңде теңгерімнен тыс (баланстан тыс) есептен шығарылған автокредиттердің үлесі шамамен екі есе артып, 2,9%-ға жетті, бұл талдау кезеңіндегі ең жоғары көрсеткіш болып табылады.

НЕСИЕ ПОРТФЕЛІНІҢ САПАСЫ

2025 жылдың қорытындысы бойынша банк секторы тұрақтылықты сақтап қалды, алайда корпоративтік кредит портфелінің сапасы екіұшты динамикамен сипатталды. Портфельдің ХҚЕС кезеңдері бойынша құрылымы қолайлы күйінде қалды, 1-кезеңдегі қарыздардың үлесі 93%-ды құрады. Сонымен бірге 90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар қарыздардың үлесі 2,1%-дан 2,9%-ға дейін ұлғайды, ал құнсызданған қарыздардың провизиялармен жабылуы 17,5 п.т. қысқарып, 51%-ды құрады. Корпоративтік портфельдің құнсызданған қарыздарының 53%-ы тиесілі болатын жеке және микрокәсіпкерлік сегментінде кредит тәуекелінің шоғырлануы күшейіп келеді. Ірі қарыз алушылар мен бейрезиденттердің жоғары шоғырлануына, сондай-ақ ірі бизнестің берешегін долларландырудың күшеюіне байланысты сын-қатерлер сақталуда.

Бөлшек кредиттеу өсу қарқынының 19,8%-ға дейін баяулауы жағдайында өсуін жалғастырды. Өсімнің негізгі драйвері кепілсіз тұтынушылық қарыздар болып қала бермек, бұл ретте автокредиттеудің рөлі күшейіп келеді, оның үлесі тарихи максимумға жетті, ал ипотекалық қарыздардың үлесі төмендеуде. Портфельдің сапасы біршама нашарлады, 3-кезеңдегі қарыздардың үлесі негізінен кепілсіз тұтынушылық сегмент есебінен 5,8%-дан 6,5%-ға дейін ұлғайды. БЖК бойынша реттеушілік жеңілдіктермен ынталандырылатын автокредиттеудің өсуі осы портфель сапасының кейінге қалдырылған нашарлауына алғышарттар жасайды.

2025 жылы реттеушілік шаралар жалғастырылды және олар кепілсіз тұтынушылық кредиттеудің шамадан тыс өсуін тежеуге әрі қарыз алушылардың борыштық жүктемесін шектеуге бағытталды. Микроқаржылық сегмент серпінді дамуын жалғастырды, ЖҚҰҰӨ (ООМФД) активтері 17,3%-ға ұлғайды. Кепілсіз кредиттеу шарттарының қатаңдатылуы және бірқатар ірі қатысушылардың банктерге трансформациялануы микрокредиттердің қамтамасыз етілу деңгейінің артуына ықпал етті. Проблемалық берешектің ең жоғары деңгейі бұрынғыдай қамтамасыз етілмеген тұтынушылық қарыздарға тән болып отыр.

Банк секторы тұтастай алғанда тұрақтылықты сақтап отыр, бұл стресс-тестілеу нәтижелерімен расталады, оған сәйкес k1 капиталының жеткіліктілік нормативы тіпті стрестік сценарийде де сақталады.

ӨТІМДІЛІК ЖӘНЕ ҚОРЛАНДЫРУ ТӘУЕКЕЛІ

2025 жылдың қорытындысы бойынша банк секторы деңгейі қалыпты деп бағаланған өтімділік, қаржыландыру және валюталық тәуекелдерге қатысты тұрақтылықты сақтап қалды. Ақша-кредит саясатының қатаңдатылуынан және салықтық реттеудегі өзгерістерден туындаған жоғары өтімді активтер құрамындағы құрылымдық өзгерістерге қарамастан, банк секторы өтімділіктің жоғары деңгейін және өз міндеттемелерін уақтылы орындау қабілетін сақтады. Есепті кезеңде өтімділікті жабу (LCR) және қаржыландырудың тұрақтылығы (NSFR) нормативтері жоғары деңгейде қалды, бұл банктердің қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді өтімділік бойынша орнықты позицияларын көрсетті.

Банк жүйесін қаржыландыру теңгерімді құрылыммен және тұрақты ресурстық базамен сипатталды. Активтердің өсуі негізінен депозиттер мен капитал есебінен қамтамасыз етілді, ал депозиттердің жоғары өтімді активтермен жабылуының жоғары деңгейі және банктердің айтарлықтай капиталдануы ықтимал шоктарды жабу үшін қосымша беріктік қорын құрады. Сонымен бірге қаржыландырудың шоғырлану тәуекелдеріне мониторинг жүргізу қажеттілігі сақталды, өйткені сектор ішіндегі шоғырланудың қайта бөлінісі жекелеген орта және шағын банктердің жоғары осалдығымен қатар жүрді. Стресс-тестілеу нәтижелері де қаражаттың ағынының экстремалды сценарийлері іске асырылған кезде жекелеген банктердің өтімділік

тапшылығына және реттеушілік нормативтердің бұзылуына тап болуы мүмкін екендігін көрсетті.

Депозиттерді долларландыру деңгейінің жалғасып жатқан төмендеуі арқасында валюталық тәуекелдер шектеулі күйінде қалды. Бөлшек валюталық салымдар ағынының қысқаруы долларландырудың соңғы жылдардағы ең төменгі (минималды) мөңдеріне жетуіне ықпал етті, бұл банк жүйесінің тұрақтылығына оң әсерін тигізді.

Тұтынушылық кредиттеудің белсенді өсуі жағдайында макропруденциалдық саясат жүйелі тәуекелдердің жинақталуын болдырмауға және қаржылық тұрақтылықты сақтауға бағытталды. Халыққа кредит беруді бәсеңдету мақсатында Ұлттық Банк 2026 жылғы 1 сәуірден бастап халыққа берілетін кредиттер бойынша 2% мөлшерінде капиталдың секторалдық контрциклдік буферін іске қосты.

Осылайша, жоғары өтімді активтердің айтарлықтай қоры, қаржыландырудың тұрақты базасы, долларландыру деңгейінің одан әрі төмендеуі және макропруденциалдық құралдардың уақтылы қолданылуы банк секторының тұрақтылығын сақтауға ықпал етті.

I Макроэкономикалық жағдай

2025 жылы Қазақстан Республикасының макроқаржылық ортасы ішкі сұраныстың сақталуы, инфляциялық қысымның жоғарылауы және сыртқы экономикалық конъюнктураның құбылмалылығы жағдайында қалыптасты. Экономикалық белсенділіктің жекелеген сегменттерінің біртіндеп баяулауына қарамастан, ішкі сұраныс бір мезгілде инфляцияға қарсы процестерді күшейте отырып, өсудің негізгі қозғалтқыш күші болып қала берді. Жалпы алғанда, 2025 жылы макроэкономикалық жағдайлар қаржы секторы үшін қалыпты қолайлы болып қалды, алайда жекелеген макроқаржылық теңгерімсіздіктердің жинақталуына алғышарттар қалыптастырды.

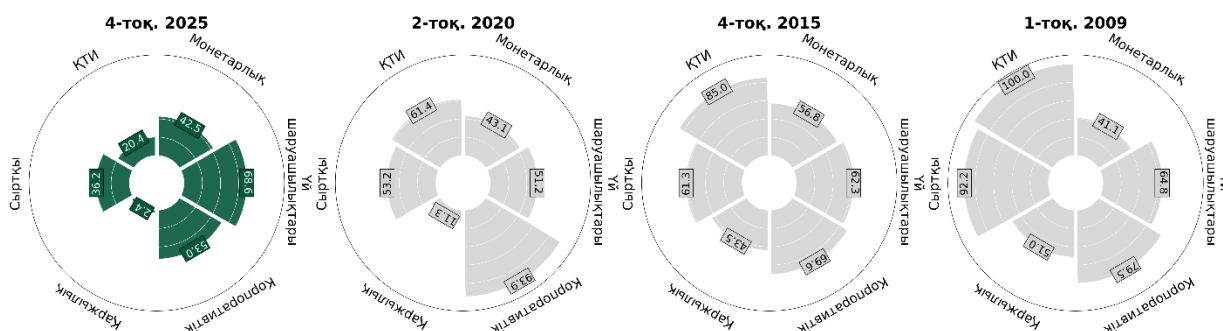
2025 жылы қаржылық тұрақтылық индексі (бұдан әрі – ҚТИ¹) жоғары тәуекелдің шекті деңгейіне тұрақты түрде жетпей, орташа мәндер аймағында болды. Сонымен бірге қаржылық осалдық индексі (бұдан әрі – ҚОИ) проциклдік факторлардың күшеюін көрсете отырып, шекті мәндерге жақындап, өсу динамикасын байқатты.

Үй шаруашылықтары секторының тәуекелдері айтарлықтай жоғары деңгейде қалып отыр. Осы сегментте тәуекелдердің күшеюі тұтынушылық кредиттеудің өсуімен, халықтың борыштық жүктемесінің ұлғаюына және экономикалық өсу қарқыны мен нақты кіріс динамикасы арасындағы сақталып отырған алшақтыққа байланысты. ЖІӨ-нің жоғары өсу қарқынына (6,5%) қарамастан, халықтың қолда бар кірісінің ұлғаюы инфляциялық қысым және үй шаруашылықтарының міндетті шығысының өсуі салдарынан шектеулі күйінде қалып отыр. Бұл тұтынудың қарыз қаражатына тәуелділігін күшейтуге әкеледі және сектордың кредит беру құнының өзгеруіне және макроэкономикалық жағдайлардың нашарлауына әсерін арттырады.

Монетарлық сектордың тәуекелдері қалыпты күйінде қалып отыр. 2025 жылы Қазақстанда инфляция жеделдеді және жыл қорытындысы бойынша 2024 жылғы көрсеткіштен (8,6%) асып, 12,3%-ды құрады. Негізгі баға қысымы тұрғын үй-коммуналдық қызмет секторындағы реттелетін тарифтердің өсуі және импорттық инфляцияның сақталуы есебінен қалыптасты. Сонымен қатар инфляциялық процестердің баяулауы және инфляциялық күтулердің тұрақтануы ақша-кредит ортасындағы жағдайларының біртіндеп жақсаруын қамтамасыз етті. Кредиттеудің шамадан тыс өсуін шектейтін және инфляцияға қарсы қысымды тежейтін орташа қатаң монетарлық жағдайлардың сақталуы оған қосымша фактор болды. Жалпы алғанда, бұл жағдайлар қаржы нарықтарындағы құбылмалылықтың төмендеуіне және макроқаржылық тұрақтылықтың нығаюына ықпал етті.

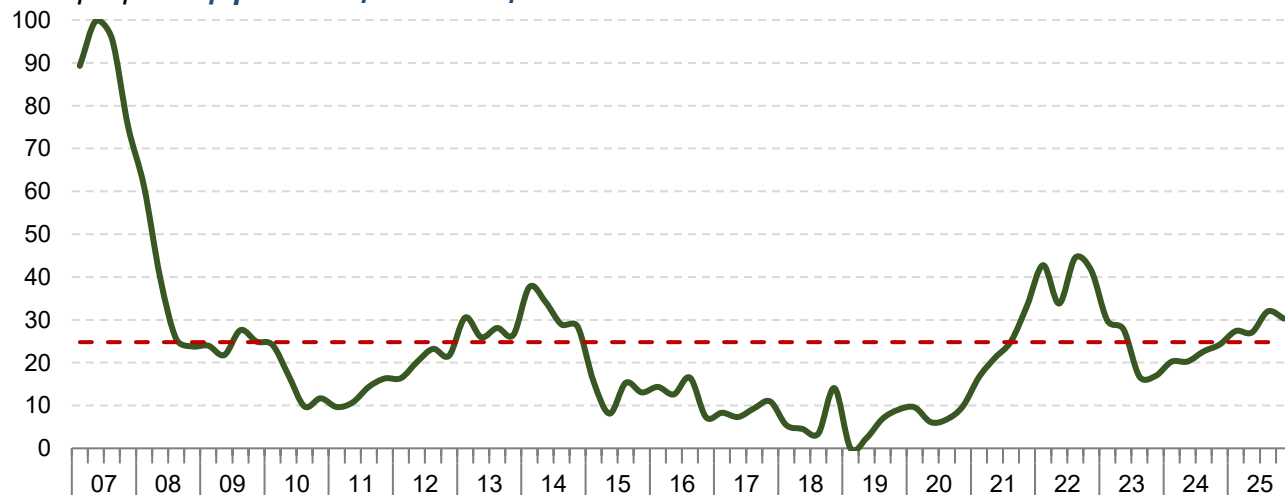
¹Толығырақ ақпаратты ҚТЕ 2023ж. 1.1-бөкс Қаржылық осалдық индексі (ҚОИ) және ҚТЕ 2022ж. 1.1-бөкс Қаржылық тұрақтылық индексі (ҚТИ) бөліктерінен қараңыз.

1.1-график **Қаржылық тұрақтылық индексі және оның компоненттері**

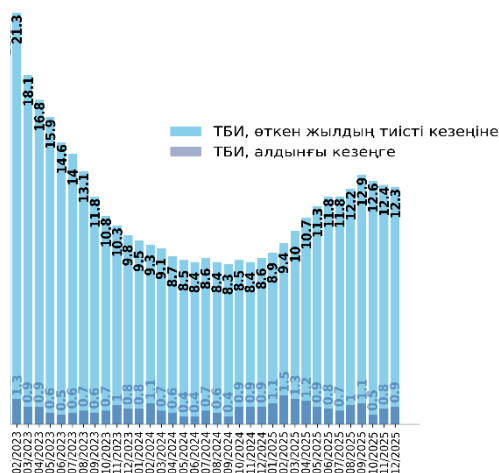
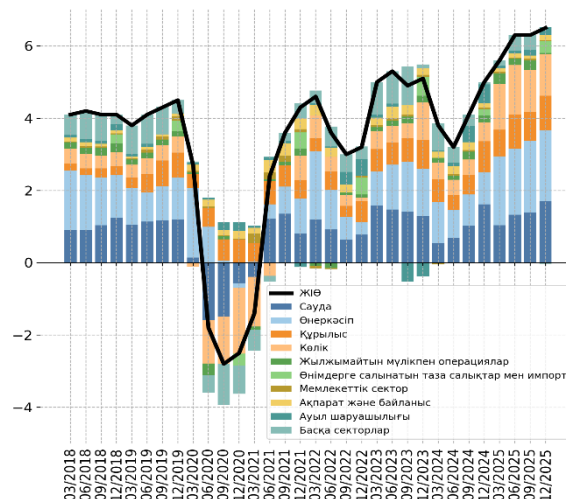

Дереккөзі: Ұлттық Банктің есептеулері

1.2-график **Қаржылық осалдық индексі**

Дереккөзі: Ұлттық Банктің есептеулері

1.3-график **ТБИ динамикасы, п.м.**1.4-график **ЖІӨ-нің нақты өсуі, ж/ж (секторлар бойынша)**

Дереккөзі: ҚР СЖРА ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

Ескертпе: 2025 жылы ҚТИ есептеудің үздіксіздігі мен әдіснамалық салыстырмалылығын қамтамасыз ету мақсатында пайдаланылатын индикаторлар құрамына жекелеген өзгерістер енгізілді. Бұрын ҚР ҰСБ жариялаған кәсіпкерлік сенімділік индексінің көрсеткіші тиісті статистикалық қатардың жариялануының тоқтатылуына байланысты Ұлттық Банктің іскерлік белсенділік индексіне ауыстырылды. Сондай-ақ қаржы нарығының құбылмалылық көрсеткіші құрамында KASE индексінің динамикасын бағалау тәсілі өзгертілді. Бұрын пайдаланылған құбылмалылық көрсеткіші нарықтық индикаторлардың бірлескен өзгермелілігін және қаржы нарығының сыртқы және ішкі күтпеген өзгерістерге әсерін неғұрлым дұрыс ескеруге мүмкіндік беретін вариация коэффициентіне ауыстырылды. Енгізілген өзгерістер қол жетімді статистикалық деректер құрылымының өзгеруі және қаржы нарығының трансформациясы жағдайында ҚТИ репрезентативтілігін сақтауға және жүйелік тәуекелдерді бағалау сапасын арттыруға бағытталған.

Корпоративтік сектордың тәуекелдері 2025 жылы айтарлықтай өсуді көрсетпеді. Осылайша, өнеркәсіп өндірісінің нақты өсу қарқыны 4-тоқсанда аздап бәсеңдеп, 2025 жылдың ішінде оң болып қалды. Сондай-ақ 2025 жылы бөлшек сауда айналымының нақты өсу қарқыны оң өсімін сақтап қалып, 2024 жылмен салыстырғанда баяулады. Сонымен қатар, 2025 жылдың соңында тау-кен өндіру өнеркәсібінде, қызмет көрсету және құрылыс салаларында іскерлік белсенділік индексінің төмендегені байқалды.

Қаржы секторындағы тәуекелдер төмен деңгейде сақталып қалды бұл қаржы ұйымдарының капиталдануы мен өтімділігінің орнықты көрсеткіштеріне, депозиттердің долларлану деңгейінің төмендеуіне, сондай-ақ пруденциялық нормативтердің сақталуына байланысты болды.

Сыртқы сектордың тәуекелдері де қалыпты күйінде қалып отыр алайда бюджеттің мұнай кірісі мен Ұлттық қордан түсетін трансферттерге жоғары тәуелділігі аясында әлеуетті тұрақсыздықтың маңызды көзі болып қала береді. Мұнайдың әлемдік бағасының құбылмалылығы, теңгенің айырбастау бағамының ауытқуы, сондай-ақ геосаяси тәуекелдердің күшеюі ішкі қаржы жүйесіне сыртқы күтпеген өзгерістерді беру арналарын қалыптастырады. Сонымен қатар, сыртқы тәуекелдердің ағымдағы деңгейі 2009 және 2015 жылдардағы валюталық және мұнайлы күтпеген өзгерістері кезеңдерінде байқалған деңгейден едәуір төмен болып отыр.

Жыл бойы ҚТИ қалыпты мәндер шегінде және жоғары тәуекелдің шекті деңгейінен төмен болғанына қарамастан, ҚТИ халықтың нақты кірісі төмендеген кезде үй шаруашылықтарының борыштық жүктемесінің өсуіне байланысты макроқаржылық теңгерімсіздіктердің жинақталуын көрсете отырып, **өрлеу динамикасын** көрсетті. Бұл ретте, ҚТИ ағымдағы мәндері алдыңғы дағдарыс

кезеңдерінің ең жоғары деңгейлерінен төмен болып отыр, бұл жүйеге күш түспегенін көрсетеді, алайда өрлеу динамикасы ерекше назар аударуды талап етеді.

Осылайша, 2025 жылы Қазақстанның қаржы жүйесі ең алдымен үй шаруашылықтары секторында макроқаржылық теңгерімсіздіктердің күшеюімен қатар, жалпы орнықтылықтың сақталуымен сипатталды.

ҚТИ мен ҚОИ-дың байқалып отырған динамикасы ағымдағы тұрақтылық әлеуетті тәуекелдердің жинақталуымен ұштасатын жағдайлардың қалыптасып келе жатқанын көрсетеді. Мұндай жағдайда теңгерімді макроэкономикалық саясат жүргізу, сондай-ақ тәуекелдердің жинақталуын шектеуге және ұзақ мерзімді қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз етуге бағытталған алдын алу макропруденциялық қ шараларын қолдану ерекше өзектілікке ие болады.

1.1 Ақша нарығы

2025 жылы Қазақстанның ақша нарығы қысқа мерзімді өтімділік құрылымы өзгерген және ақша-кредит саясатының құралдары трансформацияға ұшыраған жағдайда жұмыс істеді. Ең төменгі резервтік талаптардың, репо операцияларына шектеулердің артуы, сондай-ақ нарықтың жекелеген сегменттеріндегі Ұлттық Банк рөлінің төмендеуі аясында қысқа мерзімді өтімділік нарыққа қатысушылар мен құралдар арасында қайта бөлінді.

Операциялар құрылымындағы өзгерістермен қатар ұзақ мерзімді құралдардың, соның ішінде репо және валюталық своптардың үлесі артты, бұл қатысушылардың өтімділікті белсенді түрде басқаруға өткенін және қорландыру кезеңінің ұзарғанын растайды.

TONIA мен NDF арасындағы спрэдтің теріс мәндерін қоса алғанда, пайыздық мөлшерлемелер мен спрэдтер динамикасында көрінетін ақша нарығы мен валюта нарығы арасында бөліну белгілері сақталды.

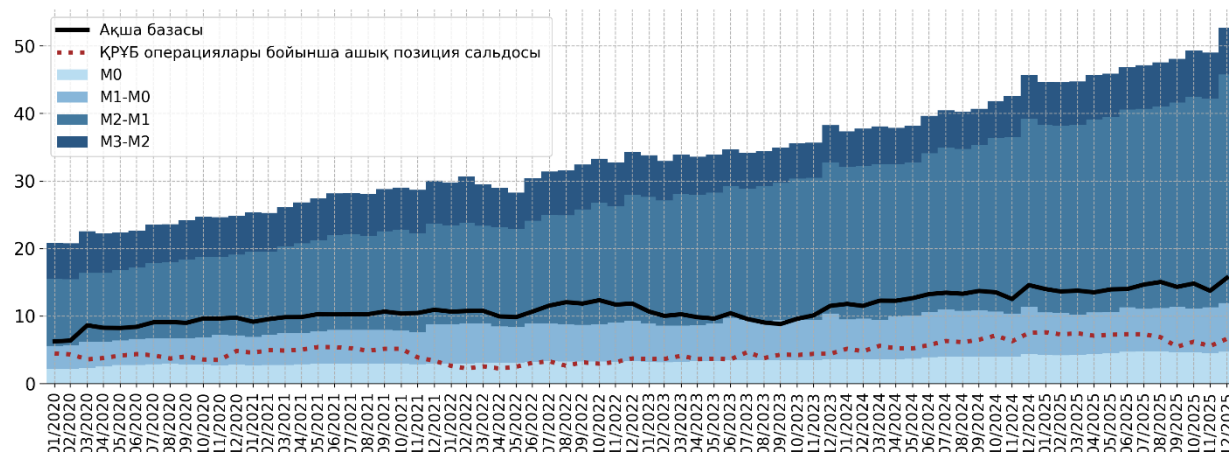
Жалпы, өтімділік профицитінің сақталуына қарамастан, ақша нарығындағы жекелеген үрдістер шоғырлану тәуекелдерін бағалау, қатысушылар іс-әрекетінің өзгеруі және ақша-кредит саясаты трансмиссия тетіктерінің орнықтылығы тұрғысынан барынша назар аударуды талап етеді.

2025 жылы ақша массасы 15,5%-ға ұлғайып, бір жыл бұрынғы 45,6 трлн теңгемен салыстырғанда 52,8 трлн теңгеге жетті. Алдыңғы жылдардағыдай **кредиттік және фискалдық арналар ақша массасын кеңейтудің негізгі факторлары** болды.

Атап айтқанда, 2025 жылы бюджет тапшылығын қаржыландыру мақсатында еурооблигацияларды орналастыруды қоса алғанда, мемлекеттік бағалы қағаздарды шығару көлемінің ұлғайғаны байқалды. Мемлекеттік бағалы қағаздар шығарылымын орналастырудың жиынтық көлемі 8,1 трлн теңгені құрады, бұл 2024 жылғы көрсеткіштен 26,8%-ға асып түседі.

Экономиканы кредиттеудің кеңеюі ақша массасының өсуіне қосымша әсерін тигізді. 2025 жылдың қорытындысы бойынша экономикаға берілетін кредиттер 19,1%-ға немесе 6,5 трлн теңгеге өсті.

Сонымен бірге ақша массасының динамикасына ақша қорының қосқан үлесі салыстырмалы түрде шектеулі болып қалды. 2025 жылы 1,1 трлн теңгеге өсті, бұл өткен жылдың көрсеткішінен едәуір төмен, ол кезде ақша қорының өсуі 5,8 трлн теңгеге жеткен. **Ақша массасының кеңеюіне ақша қорының салыстырмалы түрде шектеулі үлесі 2025 жылы ақша ұсынысының өсуіне кредит арналары мен фискалдық арналарының, сондай-ақ банк мультипликаторы тетіктерінің түрткі болғандығын көрсетеді.** Бұл экономикадағы өтімділіктің кеңеюінің эндогендік сипатын көрсетеді.

1.5-график **Ақша агрегаттары, трлн теңге**

Дереккөзі: ҚРҰБ

2025 жылы ең төменгі резервтік талаптарды (бұдан әрі – ЕТРТ) қатаңдату ЕДБ артық өтімділігінің төмендеуіне және соның нәтижесінде ҚРҰБ-тың өтімділікті алу операцияларына қажеттіліктің азаюына ықпал етті.

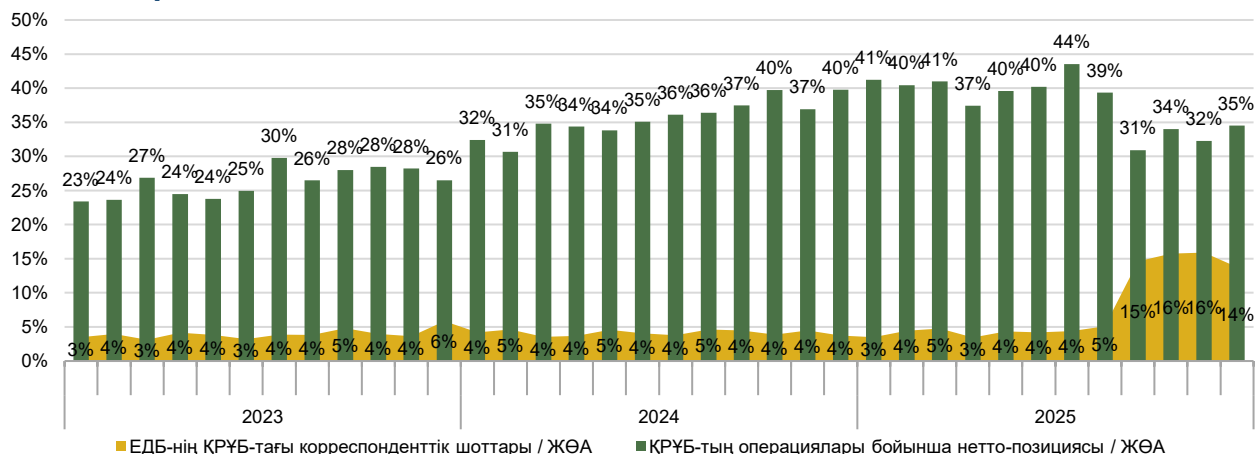
2025 жылғы тамызда ЕТРТ қайта қаралды: банктердің ұлттық валютадағы міндеттемелері үшін талаптар 3,5%-ға дейін (қысқа мерзімді міндеттемелер үшін 2%-дан және ұзақ мерзімді міндеттемелер үшін 0%-дан), шетел валютасындағы міндеттемелер үшін талаптар 10%-ға дейін (қысқа мерзімді міндеттемелер үшін 3%-дан және ұзақ мерзімді міндеттемелер үшін 1%-дан) көтерілді.

ЕТРТ-ны анықтау кезеңі **2025 жылғы 5 тамызда** басталды, ал жаңа талаптар бойынша резервтік активтерді қалыптастырудың алғашқы айлық кезеңі **2 қыркүйектен 29 қыркүйекке дейін** белгіленді. Қыркүйек айында банктер өздерінің өтімді позицияларын жаңа резервтік талаптарға бейімдеуге кірісті. Бұл ҚРҰБ-тың ашық операцияларында қаражатты орналастыру көлемінің азаюымен қатар ҚРҰБ-тағы корреспонденттік шоттардағы қаражат қалдығының айтарлықтай ұлғаюынан көрінді.

Мәселен, **31 тамыз – 2 қыркүйек аралығында** ЕДБ-ның ҚРҰБ-тағы корреспонденттік шоттардағы теңгедегі қаражатының қалдығы **887,7 млрд теңгеден 2,4 трлн теңгеге** дейін **1,6 трлн теңгеге (175%-ға)** ұлғайды. Бір мезгілде ҚРҰБ операциялары бойынша сальдо **6,9 трлн теңгеден 5,4 трлн теңгеге** дейін **1,5 трлн теңгеге (21%-ға)** төмендеді.

Нәтижесінде **банктердің өтімділігі жоғары активтерін орналастыру құрылымдық жағынан қайта құрылды.** ҚРҰБ операциялары бойынша ашық позицияның ЕДБ-ның өтімділігі жоғары активтеріне (ӨЖА) қатынасы 2025 жылы орта есеппен 40%-ға жуық болса, қыркүйек айының соңына қарай 31%-ға дейін төмендеді. ЕДБ-ның ҚРҰБ-тағы корреспонденттік шоттарының ЕДБ ӨЖА-ға қатынасы 2025 жылы орта есеппен 4% болса, қыркүйек айының соңына қарай 15%-ға дейін өсті.

1.6-график ҚРҰБ операциялары бойынша позицияның жоғары өтімді активтерге қатынасы

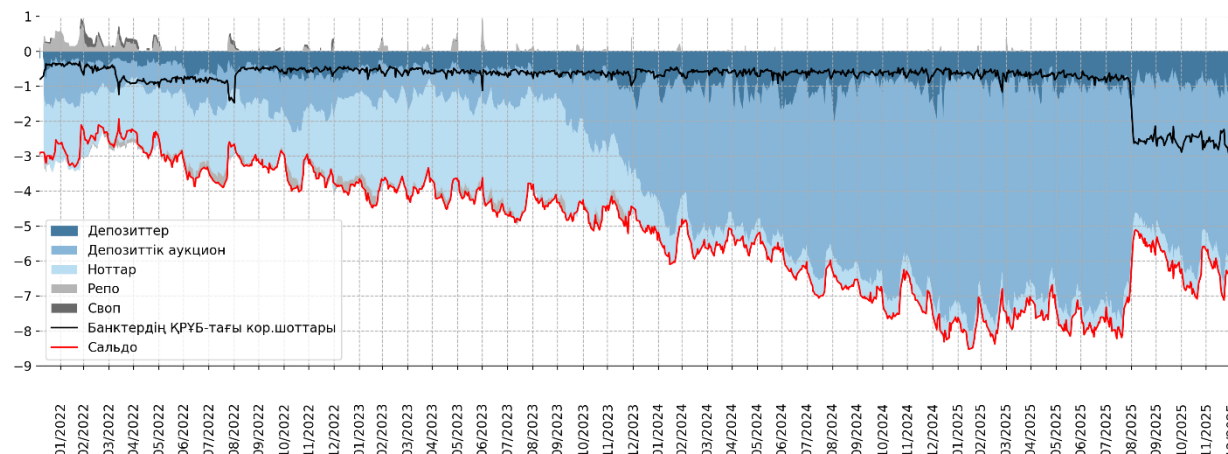

Дереккөзі: ҚРҰБ

ҚРҰБ операциялары бойынша сальдо қыркүйекте төмендеп, кейінгі айларда біртіндеп ұлғайды және жыл соңына қарай 2024 жылғы деңгейге дейін қалпына келді. Мәселен, 2025 жылдың соңында ҚРҰБ операциялары бойынша ашық позиция – 6,7 трлн теңгеге жетті.

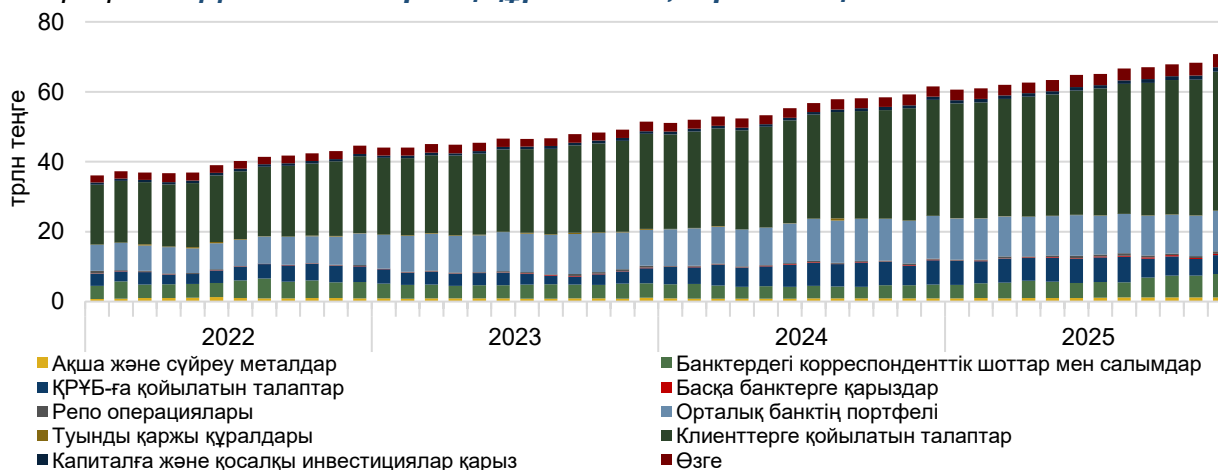
Сонымен қатар ЕДБ-нің ҚРҰБ-дағы корреспонденттік шоттардағы қаражатының көлемі 2,7 трлн теңгеге жетті, бұл 2024 жылдың аяғындағы көрсеткіштен 3,8 есе артық. Өтімділіктің ұлғаюының қосымша факторы Қаржы министрлігінің шетел валютасының ағынымен және оның теңгеге айырбасталуымен бірге жүретін еурооблигацияларын орналастыру болды (\$1,5 млрд сомаға, бұл орналастыру күніндегі бағам бойынша шамамен 800 млрд теңгеге баламалы), бұл ҚРҰБ операциялары арқылы ақша ұсынысының кеңеюіне әкелді. ҚРҰБ-тың халықаралық резервтеріне қаражатты кейіннен есепке ала отырып, **үкіметтің сыртқы қарыз алу тәжірибесі**, әдетте, **банк жүйесіндегі артық өтімділіктің ұлғаюымен қатар жүреді**. Бұл ҚРҰБ-тың сырттан қарыз алу шеңберінде елге келіп түсетін шетел валютасын сатып алуы кезінде ұлттық валюта эмиссиясына негізделген.

Бұдан басқа, артық өтімділіктің өсуінің негізгі факторларының бірі Бірыңғай қазынашылық шоттағы (бұдан әрі – БЖК) қаражаттың 2025 жылғы 30 қыркүйектегі 2 891 млрд теңгеден 2026 жылғы 31 желтоқсандағы 1 948 млрд теңгеге дейін төмендеуі болды. БЖК-нің 943 млрд теңгеге төмендеуі фискалдық қаражат есебінен банк жүйесінің өтімділігін арттырды.

1.7-график **ҚРҰБ операциялары бойынша ашық позиция, трлн теңге**

Дереккөзі: ҚРҰБ

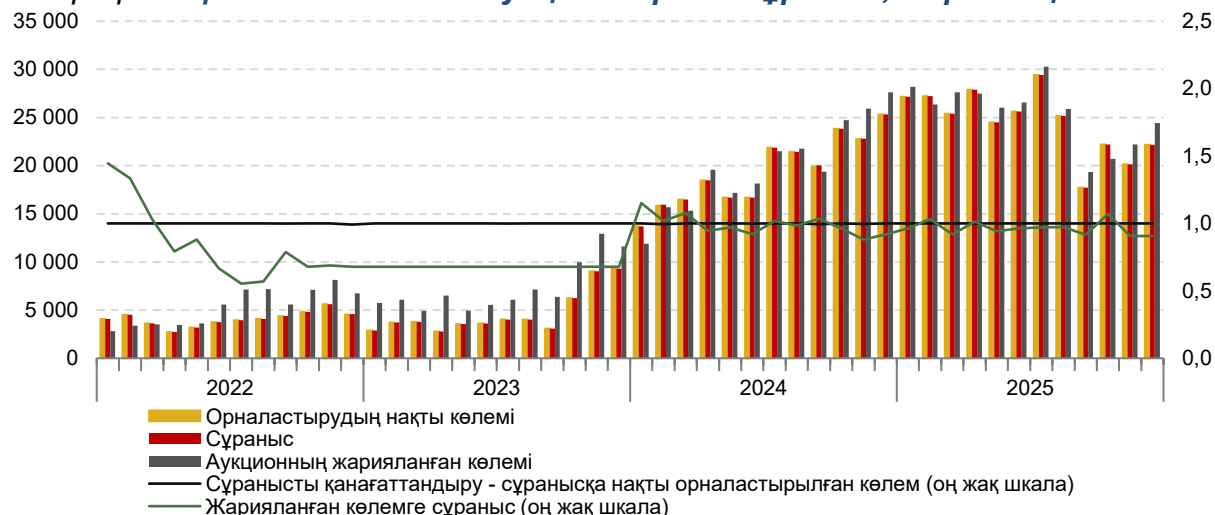
Минималды резервтік талаптардың күшеюіне қарамастан, банк секторы несиелеуді белсенді түрде арттыруды жалғастырды. Клиенттерге қойылатын талаптардың өсуі банк секторы активтерінің жиынтық көлемінің ұлғаюымен қатар жүрді, бұл өтімділік жағынан елеулі шектеулердің жоқтығын көрсетеді. Несиелендірудің кеңеюі депозиттік базаның және ақша массасының өсуімен қатар жүрді, бұл банк жүйесінде қосымша өтімділікті қалыптастырды және резервтік талаптардың қатаңдауының әсерін ішінара өтеді.

1.8-график **ЕДБ активтерінің құрылымы, трлн теңге**

Дереккөзі: ҚРҰБ

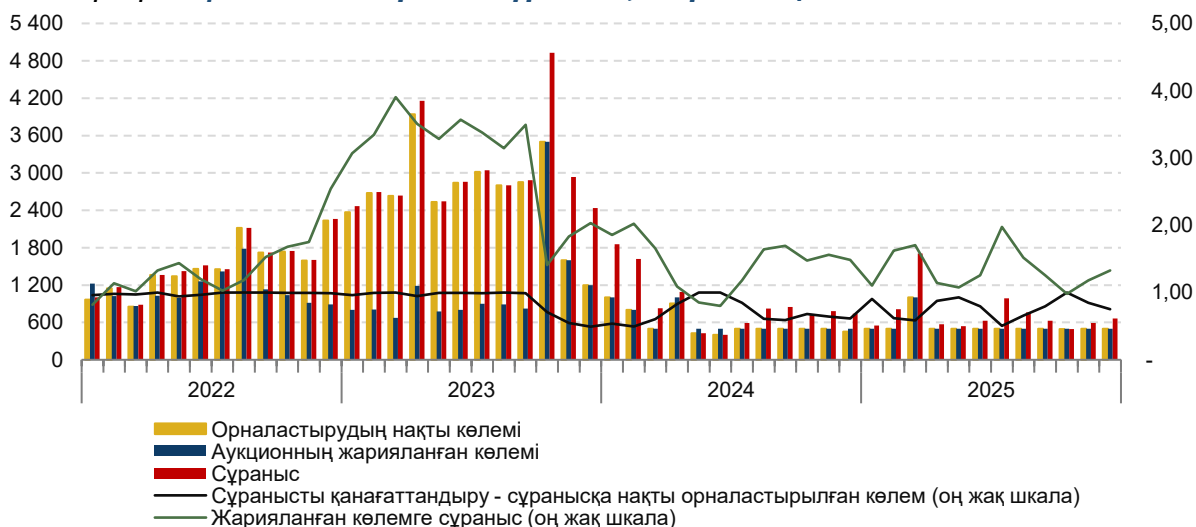
2025 жылы **депозиттік аукциондар ҚРҰБ-тың өтімділікті алу бойынша негізгі құралы** болып қалды. 2025 жылы ҚРҰБ операциялары бойынша сальдодан депозиттік аукциондар бойынша орташа алғанда күндік позиция шамамен 80%-ды құрады. Депозиттік аукциондар күн сайын өткізілді, ҚРҰБ нарықтық қатысушылар тарапынан депозиттік аукциондарға сұранысты толық қанағаттандырды.

2025 жылы овернайт депозиттерінің көмегімен ҚРҰБ алып қойған өтімділіктің шамамен 13% алынды. Өтімділікті овернайт депозиттерге, репо нарығының ҚРҰБ-тың жеке сессиясына орналастыру қалдық қағидаты бойынша жүргізіледі, овернайт депозиттің мөлшерлемесі пайыздық дәліздің төменгі мөлшерлемесіне тең, бұл басқа нарықтарда алынуы мүмкін кірістіліктен төмен. Алайда, қатысушылар операцияға қол жеткізу уақытына байланысты овернайт депозитінің өтімділігін орналастырады, овернайт депозиттерге 17:30-ға дейін қол жетімді, ал, мәселен, депозиттік аукционды өткізу уақыты 9:00 мен 11:30 шектеледі.

1.9-график **ҚРҰБ депозиттік аукциондарына сұраныс, млрд теңге**

Дереккөзі: ҚРҰБ

2025 жылы **ҚРҰБ** 2024 жылы белгіленген **500 млрд теңге лимит шеңберінде ноттарды орналастыруды жалғастырды**. Наурыз айын қоспағанда, 2025 жылы аукциондар айына 1 рет өткізілді. Наурызда сұраныстың айтарлықтай өсуі байқалды және нота аукционы 2 рет өткізілді. Нарыққа қатысушылар ноттарды орналастырудың шектеулі көлеміне бейімделді, сондықтан сұраныс ұсыныстан асып кетсе де, ол 2023 жылға және 2024 жылдың басына қарағанда айтарлықтай төмен болды. Ноттарды орналастырудың едәуір үлесі банктік емес ұйымға келді.

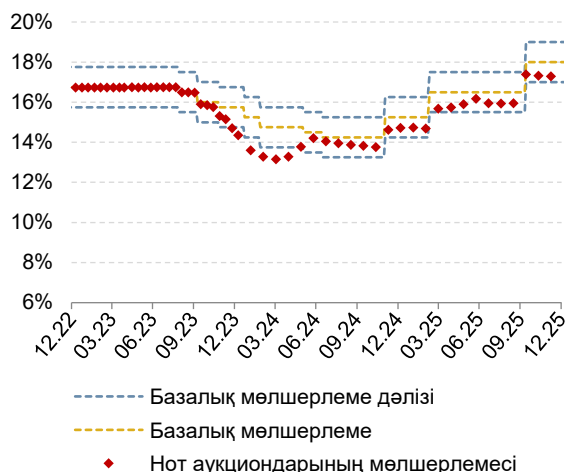
1.10-график **ҚРҰБ ноттарына сұраныс, млрд теңге**

Дереккөзі: ҚРҰБ

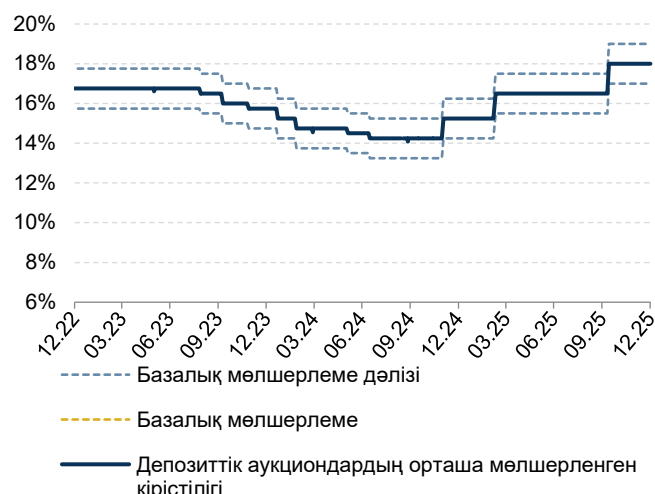
Естеріңізге сала кетейік, ноттарды шығару көлемін шектеу туралы хабарландырудан кейін **2023 жылғы қазанда ҚРҰБ ең үздік өтінімдерді ғана қанағаттандыра бастады**, бұл бастапқы нарықтағы ноттар кірістілігінің **төмендеуіне** алып келді. 2025 жыл бойы ноттарды орналастыру көлемінің шектелуі және ұсыныстан сұраныстың артуы салдарынан ноттардың орташа өлшемді кірістілігі базалық мөлшерлемеден төмен болды. Бұл ретте қатысушылар жаңа нарықтық жағдайларға бейімделіп үлгерді және сұраныс көбінесе базалық мөлшерлеме бойынша орналастырылған депозиттік аукциондарға қайта бағытталды.

1.11-график **Ашық нарық операциялары бойынша мөлшерлемесі**

Нот аукциондарының мөлшерлемесі

Депозиттік аукциондардың мөлшерлемесі

Дереккөзі: ҚРҰБ

1.1.1 Репо нарығы

2025 жылғы қаңтарда екінші деңгейдегі банктер үшін № 317² ҚРҰБ БҚ-да 10-тармақпен репо бойынша позицияны шектеу енгізілді (Агенттіктің 27.12.2024ж. №90 қаулысының редакциясында). Көрсеткіштің жүргізілуімен **РЕПО-ны пайдалану қарқындылығы** өтімділікпен, активтердің сапасымен және капиталмен тең дәрежеде **банктің қаржылық жай-күйінің нашарлауының формальды факторына айналды**. Осылайша, ҚНРДА репоны өтімділікті басқару құралы ретінде ғана емес, **қадағалау тәуекелінің сандық көрсеткіші** ретінде қарастыра бастады.

Көрсеткішті есептеу формуласы бағалы қағаздармен «РЕПО» операцияларының орташа айлық мәнінің жиынтық міндеттемелердің орташа айлық мәніне қатынасына тең. Репо позициясына лимиттің төмендеуі **45%-дан бастап 25%-ға дейін** төмендей отырып, кезең-кезеңмен жүргізіледі:

Кезең	Лимит
01.02.2025 бастап	≤ 45%
01.07.2025 бастап	≤ 40%
01.01.2026 бастап	≤ 35%
01.07.2026 бастап	≤ 25%

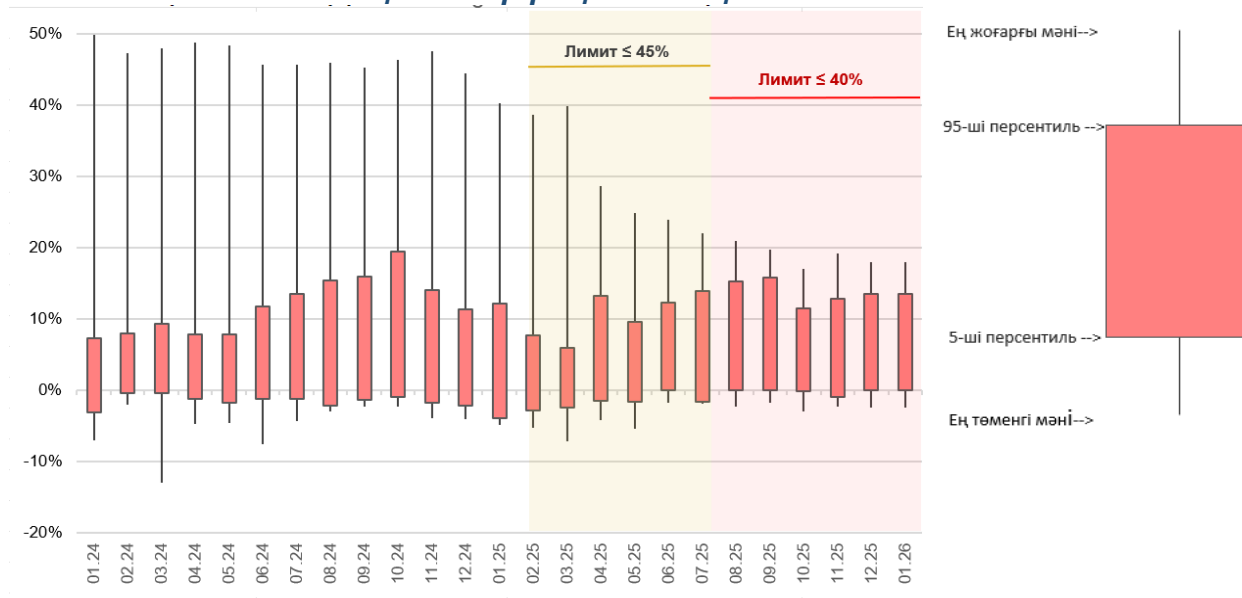
Осылайша, 2025 жылғы ақпан айынан бастап ЕДБ енгізілген шектеуді сақтауға тиіс болатын. Бірақ 2024 пен 2025 жылдары ЕДБ міндеттемелеріне репо позициясы қатынасының бөлінгенін қарап (1.12-график), репо позициясына шектеу енгізу бір банкке ғана әсер еткенін көріп отырмыз. 2024 жылы банк секторындағы РЕПО операциялары бойынша нетто-позиция коэффициентінің орташа деңгейі 3,6%-ды құрады, 95-перцентильдің мәні 20%-дан аспады. Сонымен қатар, 2024 жылы репо бойынша 45% позицияға лимиттен асатын көрсеткіштің ең жоғары мәні бір банкке ғана тіркелді. Қарастырылып отырған кезеңде (2024-2025 жж.) репоның ең жоғары позициясы осы банкте байқалды.

² ҚР ҰБ Басқармасының 2018 жылғы 28 желтоқсандағы № 317 — «Банктің және банк конгломератының, Қазақстан Республикасының бейрезидент-банк филиалының қаржылық жай-күйінің нашарлауына әсер ететін факторларды белгілеу, сондай-ақ Ертерек ден қою шараларын көздейтін іс-шаралар жоспарын мақұлдау қағидаларын және банктің (банк конгломератының), Қазақстан Республикасының бейрезидент-банк филиалының қаржылық жай-күйінің нашарлауына әсер ететін факторларды анықтау әдістемесін бекіту туралы»

Осылайша, РЕПО операциялары бойынша нетто-позицияны бөлу банк секторы деңгейінде осы тәуекелдің жүйелік сипаты болмаған кезде жекелеген қатысушыда реттеуші тәуекелдің шоғырлануын көрсетеді.

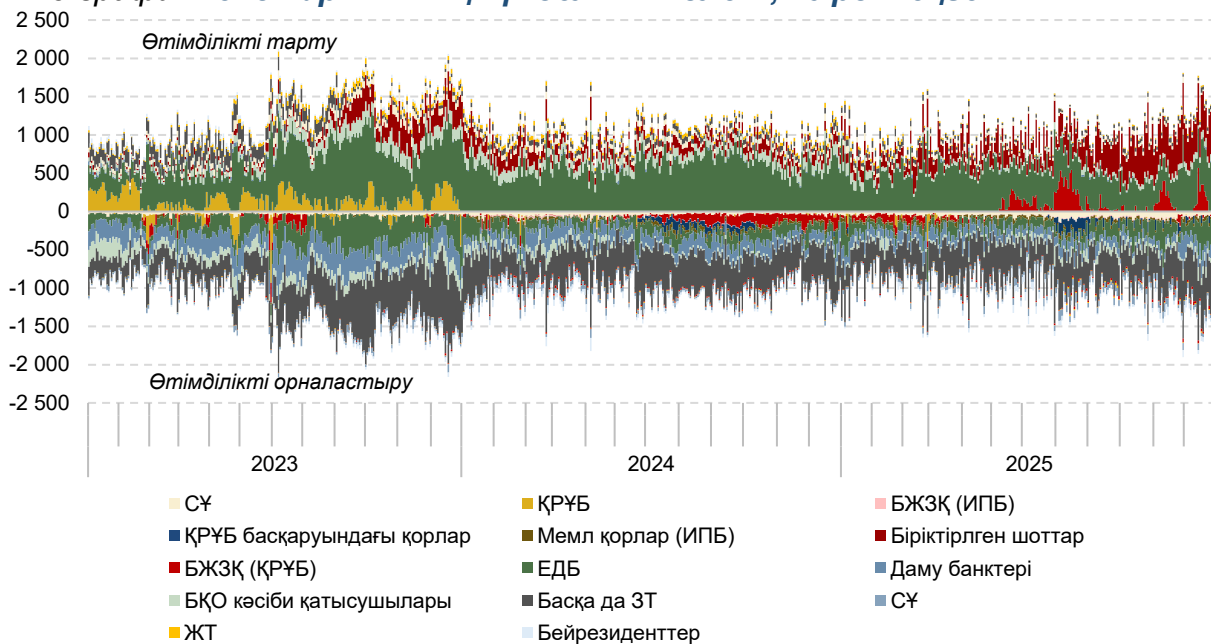
2024 жылғы желтоқсаннан бастап бұл банк репо бойынша позициясын біртіндеп қысқартты және 2025 жылғы 1 ақпанға қарай оның позициясы лимит шеңберінде болды және 38,7% (45% шектеу кезінде) құрады. 2025 жыл бойы банк репо бойынша ұстанымын қысқартып, енгізілген шектеуді сақтауды жалғастырды.

1.12-график **ЕДБ-нің жиынтық міндеттемелеріне РЕПО операциялары бойынша нетто-позиция коэффициентінің бөлінісі**

Дереккөзі: ҚРҰБ есептеулері

ЕДБ үшін репо бойынша позицияны шектеу бастапқыда репо нарығындағы мәмілелер көлемін төмендетті, алайда кейіннен олар қалпына келді. Репо нарығындағы мәмілелердің жалпы көлемінің төмендеуі 2025 жылдың алғашқы үш айында байқалды, жалпы алғанда жылдың бірінші жартысында бір айдағы көлем өткен жылдың салыстырмалы айларына қарағанда төмен болды. Наурыз айынан бастап репо нарығында банк болып табылмайтын өтімділікті басқа ірі сатып алушы пайда болды, ол үшін енгізілген шектеулер тиісінше қолданылмайды. Өтімділікке сұраныстың болуы нәтижесінде репо операцияларының айтарлықтай төмендеуі болған жоқ. **Жыл соңында** керісінше салық төлемдерінің аясында **репо нарығы көлемінің өсуі орын алды.** Мәселен, қарашада айлық көлем өсімі 30%-ды құрады, қараша айындағы мәмілелер көлемі 29,9 трлн теңгені құрады, желтоқсанда мәмілелер көлемі 28,3 трлн теңгені құрады.

1.13-график **Репо нарығының күнделікті көлемі, млрд теңге**

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеулері

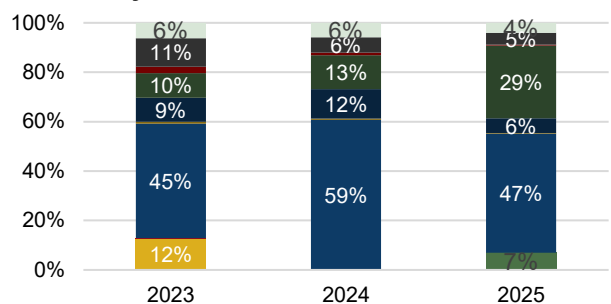
ЕДБ репо позициясына енгізілген шектеу салдарынан олардың **өтімділікті тарту жағындағы үлесі едәуір қысқарды**. Бұл ретте **ЕДБ өтімділікті неғұрлым ірі сатып алушы** болып қалды, олардың үлесі 2025 жылы **47%-ды** (2024 жылы **59%-дан** қысқарып) құрады. 2025 жылы ЕДБ үлесінің төмендеуі **агрегатталған шоттары бар брокерлік компаниялар клиенттері үлесінің өсуімен** қатар жүрді, олардың үлесі **2024 жылғы 13%-дан 2025 жылы 29%-ға дейін өсті**. Банктік емес қатысушылар үлесінің өсуі кезінде өтімділікті тарту жағында банктер үлесінің төмендеуі өтімділік тәуекелінің банк секторынан тыс жылжуы туралы көрсетуі мүмкін, бұл қосымша мониторингті талап етеді.

ҚРҰБ 2025 жылы өтімділікті ұсыну жағында ғана қатысуды жалғастырды. Бұл ретте 2025 жылы БЖЗҚ-ның репо нарығындағы өтімділікті тарту жағындағы үлесі 7%-ды құрады.

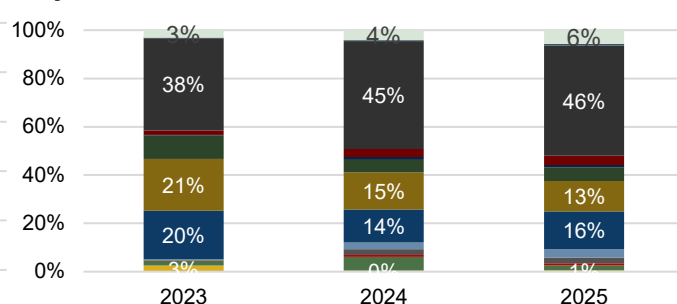
Репо нарығында өтімділікті орналастырудағы ең үлкен үлес бұрынғыдай басқа да заңды тұлғаларға – 46%, ЕДБ-ға – 16% және даму банктеріне тиесілі.

1.14-график Репо нарығындағы өтімділікті сатып алушылар мен сатушылардың үлесі

Сатып алу

Сату

■ ҚРҰБ

■ Мемл қорлар (ИПБ)

■ Біріктірілген шоттар

■ СҰ

■ БЖЗҚ (ҚРҰБ)

■ ЕДБ

■ Бейрезиденттер

■ БЖЗҚ (ИПБ)

■ Даму банктері

■ Басқа да ЗТ

■ ҚРҰБ басқаруындағы қорлар

■ БҚО кәсіби қатысушылары

■ ЖТ

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеулері

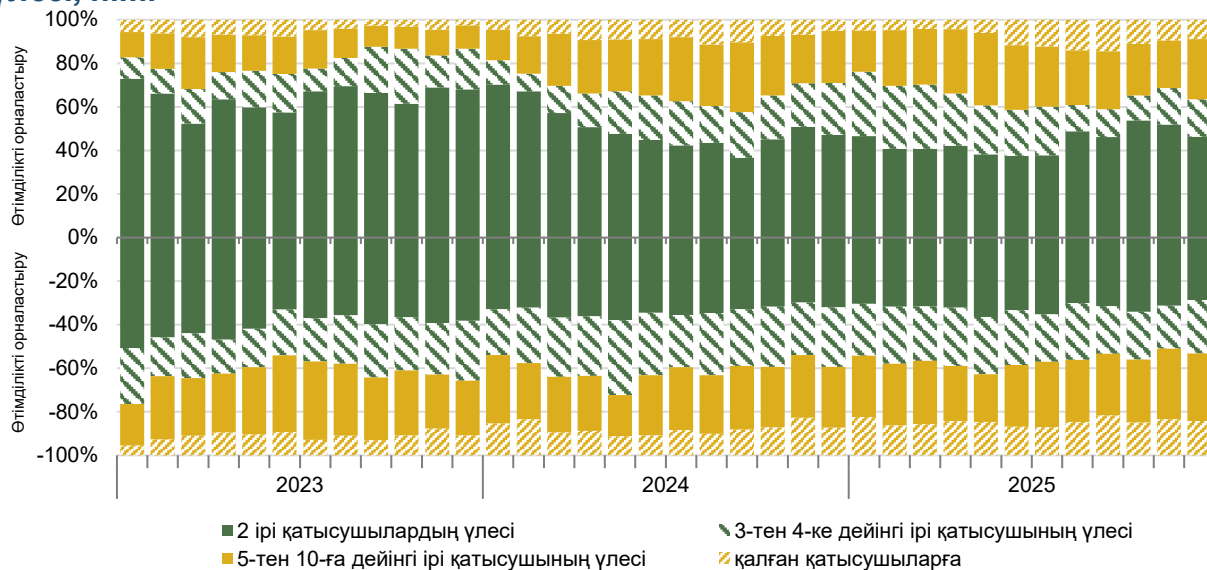
Ескертпе: 2025 жылғы ҚТЕ-да қатысушыларды жіктеу тәсілі қайта қаралды. «Агрегатталған шоттар», «Резидент еместер», «Мемлекеттік қорлар (ИПБ)», «ЖТ» (жеке тұлғалар) топтары қосылды. Біріктірілген шоттар - бұл клиенттердің бағалы қағаздарын жиынтықта, эмитенттің тізілімінде әрбір түпкі иесі бойынша нақтылаусыз есепке алу үшін Орталық депозитарийдің депоненттері (яғни Орталық депозитарийдің клиенттері) ашатын шоттар. БЖЗҚ портфелі зейнетақылық және меншікті болып бөлінді, сондай-ақ портфельдер реттеуші компанияға байланысты бөлінді. ҚРҰБ басқаратын БЖЗҚ-ның меншікті портфелі «ҚРҰБ басқаратын қорлар» тобына енгізілді. Бөгде басқарушылардың басқаруындағы БЖЗҚ-ның меншікті портфелі «Мемлекеттік қорлар (ИПБ)» тобына енгізілді. Басқарушы компаниялардың басқаруындағы зейнетақы портфелі «БЖЗҚ (ИПБ)» ретінде жіктеледі, ал тиісінше ҚРҰБ басқаруындағы зейнетақы портфелі «БЖЗҚ (ҚРҰБ)» ретінде жіктеледі.

Репо нарығында 2025 жылы едәуір шоғырлану сақталды. Ең көп шоғырлану бұрынғысынша өтімділікті тарту жағында болды. Бұл ретте өтімділікке едәуір қажеттілік негізінен нарықтың белгілі бір қатысушыларында байқалады, сондай-ақ белгілі бір қатысушылар өтімділікті орналастыру жөніндегі операторлар болып қала береді. Айталық, өтімділікті 2 ірі сатып алушының үлесі айына 37%-дан 52%-ға дейінгі диапазонда ауытқыды, ал 4 ірі сатып алушыға 59%-дан 76%-ға дейін ауытқыды.

Орналастыру жағдайында да едәуір шоғырлану болды. 2 ірі сатушыға айына орналастырылатын өтімділіктің 29%-дан 37%-ға дейін, ал 4 ірі сатушыға айына өтімділіктің 54%-дан 63%-ға дейін тиесілі болды.

Тарту жағында да, өтімділікті орналастыру жағында да операциялардың жоғары шоғырлануы жекелеген қатысушылардың іс-әрекетіне байланысты нарықтың күтпеген өзгеріске деген осалдығын арттырады.

1.15-график *Бір айда ірі қатысушылардың теңгелік репо нарығындағы қатысу үлесі, п.т.*

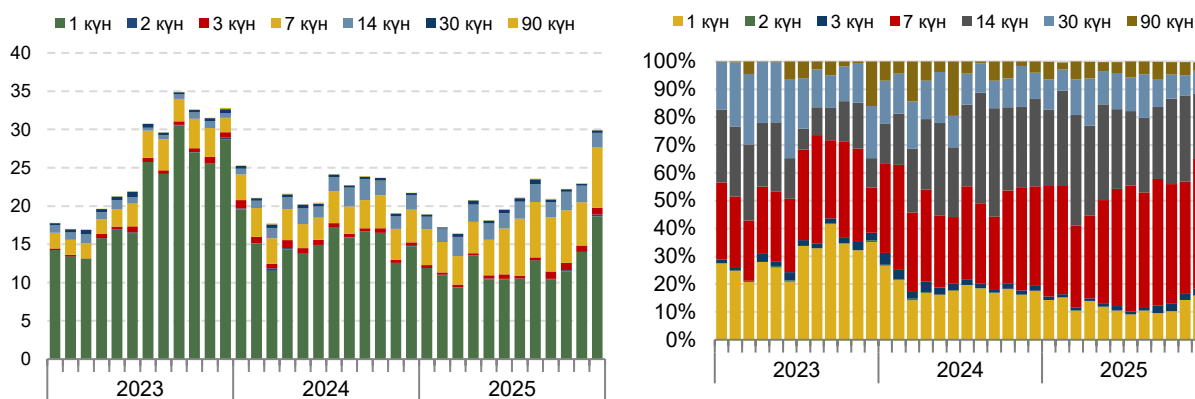
Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеулері

2025 жылы репо мәмілелерінің көлемін салыстыру кезінде бір күндік репо нарығы неғұрлым белсенді болып қалды, алайда оның мәмілелердің жалпы көлеміндегі үлесі төмендеуді (орташа айлық көлемнің 70%-дан 57%-ға дейін) жалғастырды. Бұл ретте 7 күндік және 14 күндік репо үлесі ұлғаюын жалғастырды. Осылайша, 2025 жылы 7 күндік және 14 күндік орташа айлық көлемнің үлесі 2024 жылы 17% және 8%-дан ұлғайып, тиісінше 27% және 10%-ды құрады. Мерзімдері бойынша өлшеу кезінде біз 2025 жылы репо нарығындағы өтімділіктің көп бөлігі 7 және 14 күн мерзімге (айына орташа 40% және 30%) орналастырылғанын, ал 1 күндік репо үлесі өлшеу кезінде 12%-ға дейін қысқаратынын көріп отырмыз.

1.16-график *Мерзімдер бөлінісінде репо операцияларының көлемі*

Көлемі трлн теңге

Мерзімі бойынша мөлшерленген

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеулері

2025 жылы ҚРҰБ **инфляциялық таргеттеу қағидаттарына сәйкес ақша-кредит саясатын жүргізуді жалғастырды**. 2025 жылы **ҚРҰБ базалық мөлшерлемені екі рет көтерді**. **2025 жылғы наурызда** инфляциялық қысымның жоғарылауы аясында Ұлттық Банктің Ақша-кредит саясаты комитеті **базалық мөлшерлемені жылдық 16,5%-ға** (15.25% бастап) дейін **көтеру** туралы шешім қабылдады. Сәуір айынан бастап Ұлттық Банктің Ақша-кредит саясаты комитеті базалық мөлшерлемені ағымдағы деңгейде ұстап тұру туралы бірнеше рет шешім қабылдады. Алайда **қазан айында** инфляцияның болжамды мәндерінің өсуі нәтижесінде **базалық мөлшерлемені 18%-ға дейін көтеру** туралы шешім қабылданды.

Өтімділіктің қалыптасқан профицитіне байланысты репо нарығындағы **TONIA және TWINA** пайыздық мөлшерлемелерінің индикаторлары 2025 жылы көп жағдайда **базалық мөлшерлемеден төмен болды**. 2025 жылғы мамыр және маусым айларында репо мөлшерлемелері бірнеше рет (28-30 мамыр аралығында, 3-10 маусым аралығында) төменгі шекарадан төмен түсті (15,5%). 11 маусымда мөлшерлемелер төменгі шекарадан жоғары көтерілді, бірақ оның деңгейіне жақын сауда-саттықты жалғастырды. Мөлшерлемелердің төмендеуіне негізінен **мына факторлар ықпал етті: қаржы секторындағы өтімділіктің профициті, ҚРҰБ репо нарығындағы өтімділікті алуды тоқтату, репо позициясына шектеу енгізу**. Естеріңізге сала кетейік, 2024 жылдан бастап ҚРҰБ репо нарығының негізгі сессиясына қатысуды тоқтатты, тек өтімділікті ұсыну жағында арнайы қосымша сессияға қатысуды сақтап қалды.

1.17-график **Репо нарығындағы пайыздық мөлшерлемелер, п.т.**

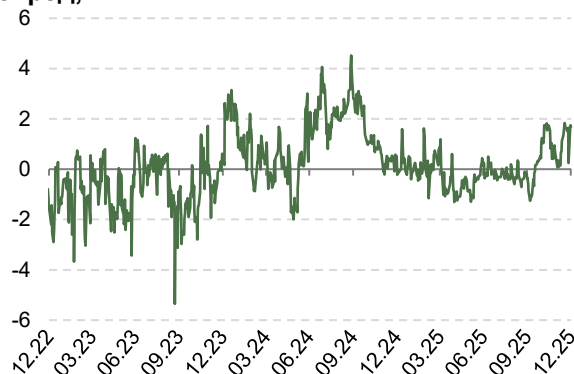
Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ

2025 жылғы қаңтардан бастап 2025 жылғы қазанға дейін **TONIA мөлшерлемесі мен USD/KZT валюта жұбы бойынша NDF мөлшерлемесі арасындағы спрэд теріс мәнді бірнеше рет қабылдады**. TONIA және NDF теріс спрэді ішкі ақша нарығындағы артық өтімділіктің үйлесімін және валюта сегментіндегі теңгенің әлсіреуі бойынша күтулердің жоғарылауын көрсетті. Бұл ретте соңғы фактордың үлесі елеулі болды, бұл оның нақты нығаю эпизодтарына қарамастан, тәуекел-сыйлықақының және теңгенің әлсіреуін күтуді көрсетті. TONIA мен NDF арасындағы теріс спрэдтің болуы **carry trade үшін алғышарттар** жасай алады, сонымен қатар нарықтар арасындағы сегментация мен тиімсіздікті көрсетеді.

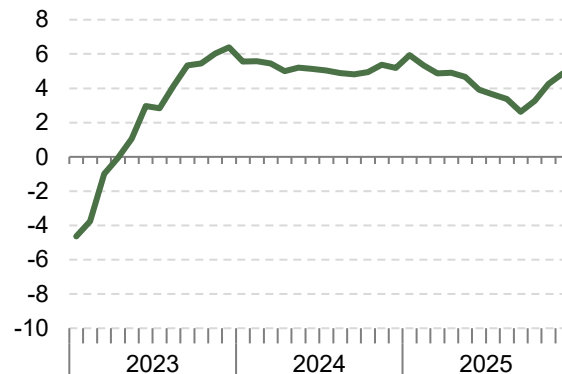
2023 жылы пайда болған **TONIA мөлшерлемесі мен инфляция арасындағы оң спрэд** 2024 және 2025 жылдары сақталды. TONIA мөлшерлемесі мен инфляция арасындағы оң спрэд **оң нақты мөлшерлемелердің сақталуын** және сәйкесінше **қатаң ақша-кредит шарттарын** көрсетеді. Бұл **инфляцияны тежеу және ұлттық валютаны қолдау үшін алғышарттар жасайды**, алайда валюталық туынды құралдар сегментінде көрсетілген теңгенің әлсіреуі бойынша күтулері болатынын жоққа шығармайды.

1.18-график **TONIA** ставкасы мен **USD/KZT** валюта жұбы бойынша **NDF** ставкасы арасындағы спрэд

TONIA ставкасы мен USD/KZT валюта жұбы бойынша NDF 3m ставкасы арасындағы спрэд, п.т.

TONIA ставкасы мен тұтыну бағаларының индексі арасындағы спрэд, п.т.

Дереккөз: ҚББ, Bloomberg, ҚР АӘК БНС, ҚРҰБ есептеулері

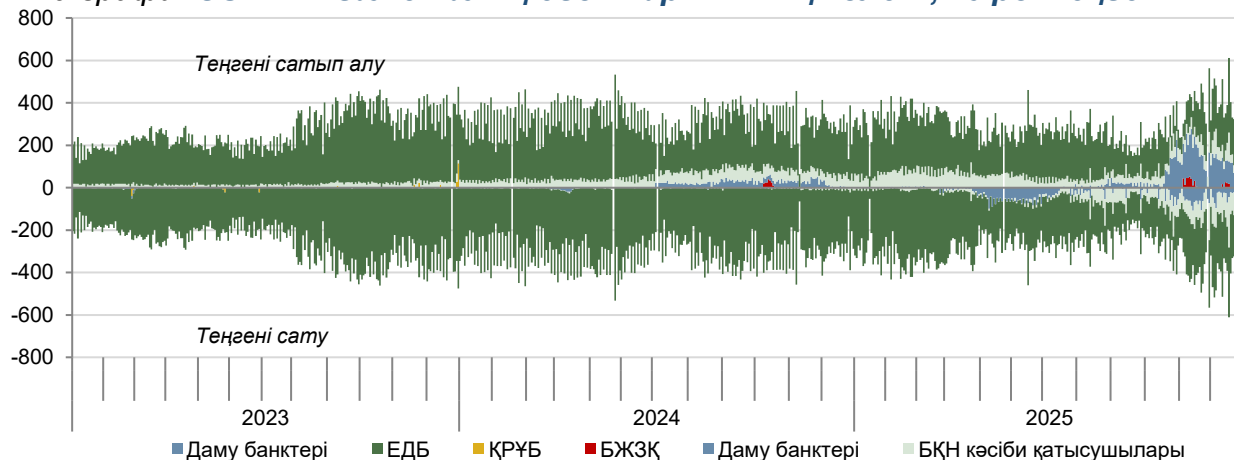
Ескерту: TONIA ставкасы мен тұтыну бағаларының индексі арасындағы спрэдті есептеу кезінде бір айдағы орташа өлшенген TONIA пайдаланылды.

1.1.2 Валюталық своп нарығы

Валюталық своп нарығының көлемі репо нарығының шамамен 30% құрайды, бұл шын мәнінде бағалы қағаздар таңдаулы кепіл құралы болып табылатынын көрсетеді. Бұған тарихи құндылықтармен салыстырғанда депозиттерді долларландырудың төмен деңгейі ықпал етеді. Алайда Қазақстандық нарық үшін репо нарығы мен своп нарығында бір басты айырмашылық бар: репо нарығы үшін басты драйвер теңгелік өтімділікке қажеттілік болып табылады, оларды бағалы қағаздарға қажеттілік жетелемейді; **своптар нарығы** қаржы институттарында **артық долларлық өтімділік болған кезде теңгелік өтімділікке деген қажеттілік те, валюталық өтімділікке деген қажеттілік те екі факторды да қозғауы мүмкін.**

2025 жылы USD/KZT валюталық жұбы бойынша валюталық своп нарығында мәмілелер көлемінің аздап қысқаруы байқалды. Мәселен, көлемдер 2024 жылмен салыстырғанда 5,9%-ға қысқарып, жылына 71,2 трлн теңгені құрады. Орташа айлық көлем айына 6,3 трлн теңгеден 5,9 трлн теңгеге дейін төмендеді.

1.19-график **USDKZT** валюталық своп нарығының көлемі, млрд теңге

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеулері

USD/KZT валюталық своп нарығындағы негізгі қатысушылар екінші деңгейдегі банктер болып табылады, оларға теңгелік өтімділікті тарту (немесе тиісінше

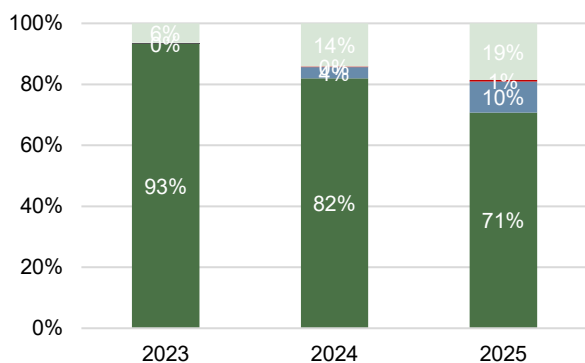
долларлық өтімділікті орналастыру) бойынша мәмілелер көлемінің 71% және 2025 жылы теңгелік өтімділікті орналастыру бойынша 80% тиесілі болды.

2025 жылы USD/KZT валюталық своп нарығындағы даму банктері неғұрлым белсенді қатысты. Өтімділікті теңгемен тарту кезінде олардың үлесі әсіресе 2025 жылдың соңғы үш айында қатты өсті (олардың мәмілелердің жалпы көлеміндегі үлесі: қазанда - 23%, қарашада - 41%, желтоқсанда - 28%), бұл нарықтың жалпы көлемінің ұлғаюына (қарашада 7 трлн, желтоқсан айында 8,8 трлн) айтарлықтай дәрежеде әсер етті. Өтімділікті теңгемен орналастыру жағында 2025 жылы белсенділіктің шарықтауы мамыр мен маусымға келді (мәмілелердің жалпы көлемінің үлесі мамырда 22% және маусымда 22% құрады).

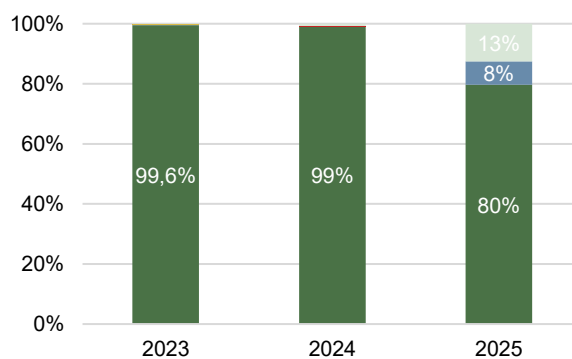
Жылдың бірінші жартысында кәсіби қатысушылар негізінен теңгемен өтімділікті тарту жағына қатысты, алайда жылдың екінші жартысынан бастап олар өтімділікті орналастыру жағына да қатыса бастады. Жалпы, 2025 жылы олардың өтімділікті тарту тарапындағы үлесі 19%-ды, ал орналастыру тарапындағы үлесі 13%-ды құрады.

1.20-график **Валюталық своп нарығындағы қатысушылардың үлестері**

Теңгені сатып алу

Теңгені сату

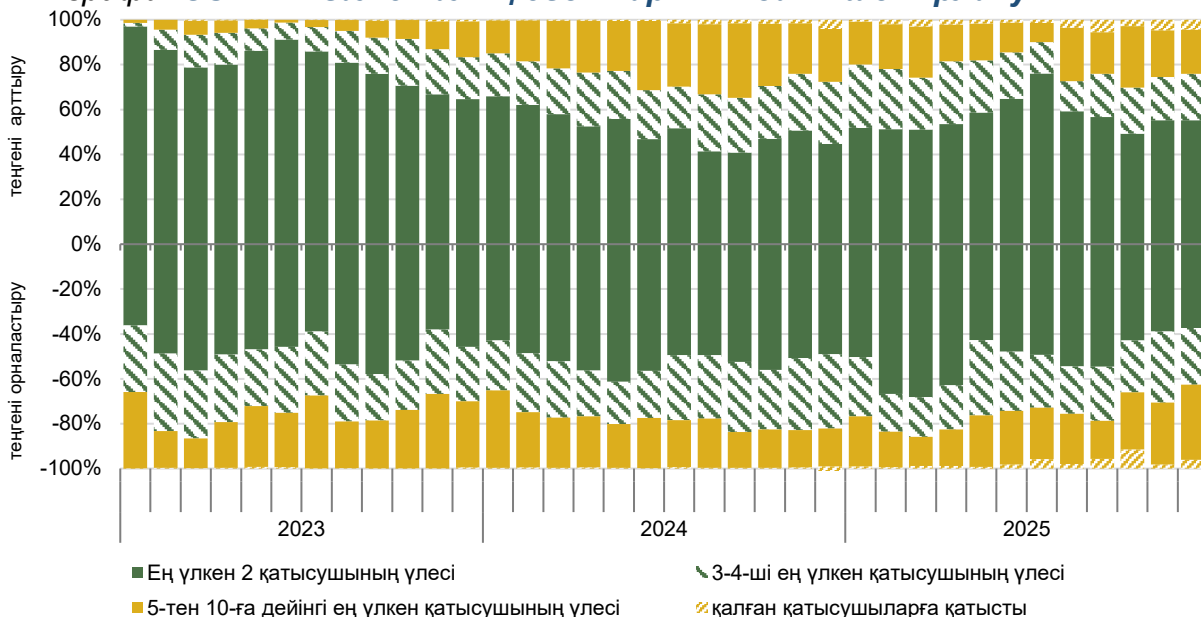

■ ЕДБ ■ Даму банктері ■ БЖЗҚ ■ ҚРҰБ ■ БҚН кәсіби қатысушылары

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеулері

2025 жылы **валюталық своптар нарығында тарту жағында да орналастыру жағында да жоғары шоғырлану сақталды**. Тарту жағында 2025 жылы өтімділіктің екі ірі сатып алушысына айына теңгемен мәмілелер көлемінің орта есеппен 55%-ға жуығы тиесілі болды. Бір айдағы ең ірі төрт сатып алушы мәмілелер көлемінің орта есеппен 78% құрады, ал шілдеде олардың үлесі 90%-ға дейін өсті.

Өтімділікті теңгемен орналастыру жағында теңгемен өтімділіктің екі ірі сатушысына айына орташа есеппен мәмілелер көлемінің шамамен 51% тиесілі болды. Бір айда теңгенің төрт ірі сатушысына мәмілелер көлемінің орта есеппен 75% тиесілі болды. Шоғырланудың шыңы ақпан мен сәуір аралығында болды, осы кезеңде айына теңгенің төрт ірі сатушысына 83%-дан 86%-ға дейін болды.

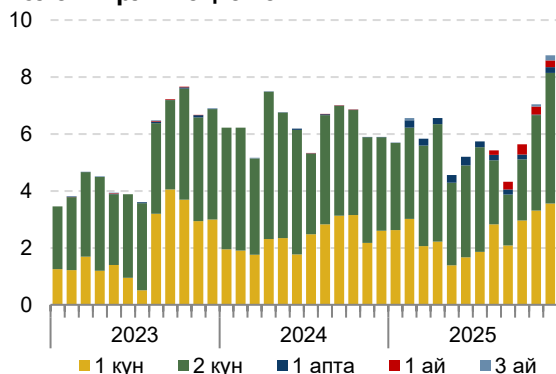
1.21-график **USD/KZT валюталық своп нарығындағы шоғырлану**

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеулері

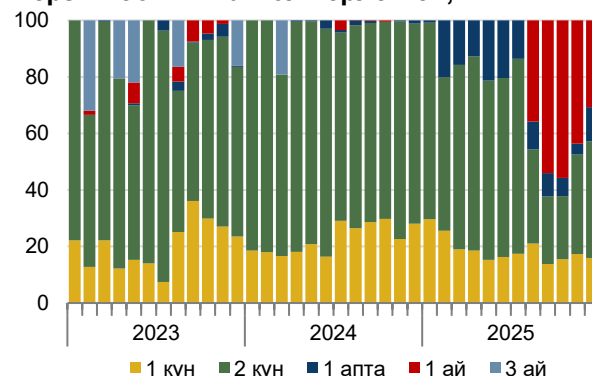
2025 жылы ұзақ мерзімді валюталық своптармен мәмілелер көлемі өсті. USD/KZT жұбы бойынша валюталық своп нарығындағы мәмілелердің негізгі көлемі 1 күн және 2 күн мерзімімен своптарға келеді. Мәселен, 2025 жылы 1 күн мерзімімен мәмілелер көлемі 29,6 трлн теңгені, ал 2 күн мерзімімен 37,9 трлн теңгені құрады. Апталық және айлық своптармен жасалатын мәмілелер көлемімен салыстырғанда айтарлықтай төмен (тиісінше 2,6 және 1,3 трлн теңге). Алайда, уақыт бойынша өлшеу кезінде біз апталық своптардың үлесі 2024 жылғы 1%-дан 2025 жылы 11%-ға дейін, ал айлық своптардың үлесі 0,3%-дан 24%-ға дейін өскенін көреміз. **Ұзақ мерзімді валюталық своптар үлесінің өсуі өтімділіктің болжамдылығының жоғарылауында, валюталық тәуекелдерді хеджирлеу қажеттілігінің өсуін де көрсетуі мүмкін.**

1.22-график **Мерзімдер бөлінісінде USD/KZT валюталық своп нарығының көлемі**

Көлемі трлн теңгемен

Мерзімі бойынша мөлшерленген, п.т.

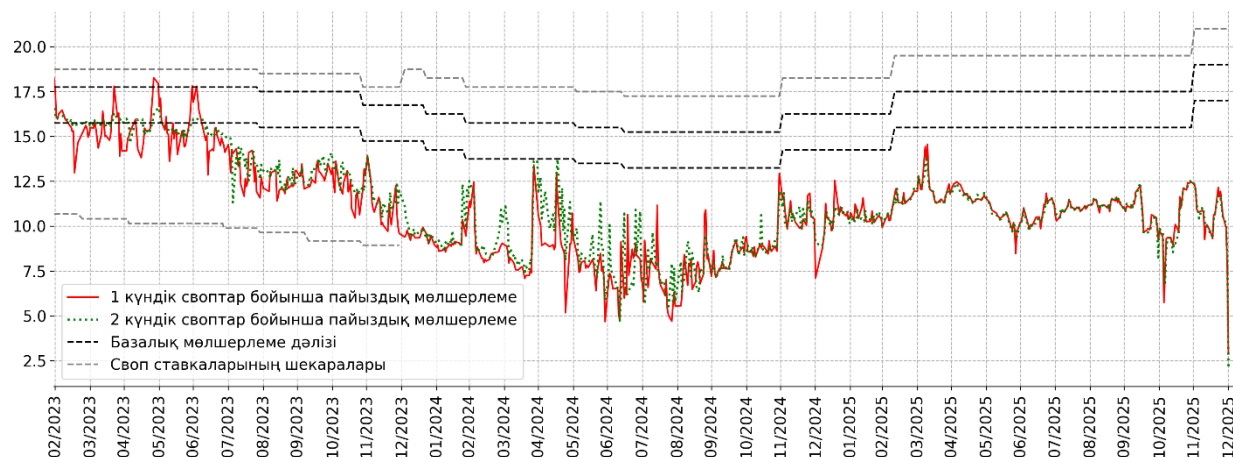

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеулері

Валюталық своптар нарығындағы мөлшерлемелер репо мөлшерлемелерінің пайыздық дәлізінен төмен болып қалды, бұл **артық теңгелік өтімділіктің болуын көрсетеді**. Бұл ретте **өткен жылмен** салыстырғанда мөлшерлемелердің өсуі **шетел валютасындағы қорландыру құнының біртіндеп ұлғаюын немесе валюталық тәуекел үшін сыйлықақының өсуін көрсетуі мүмкін**. Жиынтығында валюталық своптар нарығындағы мерзімдер мен мөлшерлемелердің байқалатын серпіні **өтімділікке деген сұраныс құрылымының өзгеруін және қорландыру**

жағдайларын қалыптастырудағы валюта сегментінің рөлін күшейтуді көрсетуі мүмкін.

1.23-график *Своптар нарығындағы мөлшерлемелер, п.т.*

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ

1.2 Валюта нарығы

2025 жылдың соңында теңге-доллардың ресми айырбастау бағамы бір жылда 22,5 теңгеге немесе 4,3%-ға нығайып, 502,57 теңге болды. Ресми айырбастау бағамының ең жоғарғы мәні – 549,15 теңге/доллар, ең төменгі мәні 488,5 теңге/доллар болды. Теңгенің бағамы жылдың соңында, III және IV тоқсандарда нығаюына қарамастан, АҚШ долларының жаһандық индексінің нығаюы, энергия көздерінің бағасы төмендеуі және ішкі нарықта валюталық өтімділік төмендеуі аясында ұлттық валютаның айырбастау бағамы жоғары мәндеріне жетті. Еркін өзгермелі айырбастау бағамы жағдайында ұлттық валютаға сыртқы күтпеген өзгерістер сияқты ішкі теңгерімсіздіктер де әсер етті. Шетел валютасының ұсынысын қамтамасыз ету үшін шілденің соңында Ұлттық Банк (ҚРҰБ) 125,6 млн АҚШ доллары көлемінде валюталық интервенция жүргізді.

2025 жылы Қазақстанның қор биржасындағы (ҚҚБ) сауда-саттықтың орташа бір күндік көлемі 521 млн АҚШ долларынан астам ең жоғары мәнімен 255 млн АҚШ долларын құрады. ҚҚБ-дағы сауда-саттық көлемінің толық өсуі өңірде биржаның басым болуына қарай сауда-саттыққа қатысушылар санының өсуіне ішінара байланысты болды.

Биржадан тыс нарықтағы барлық валюталар бойынша көлемнің өсуі USD/KZT жұбының үстемдігімен 2021- 2025 жылдар аралығында байқалады. Биржадан тыс нарықтың ірі қатысушысын оның топшілік операцияларына байланысты алып тастаған кезде биржадан тыс нарық көлемі бойынша биржалық нарықтың көлемімен салыстыруға болады.

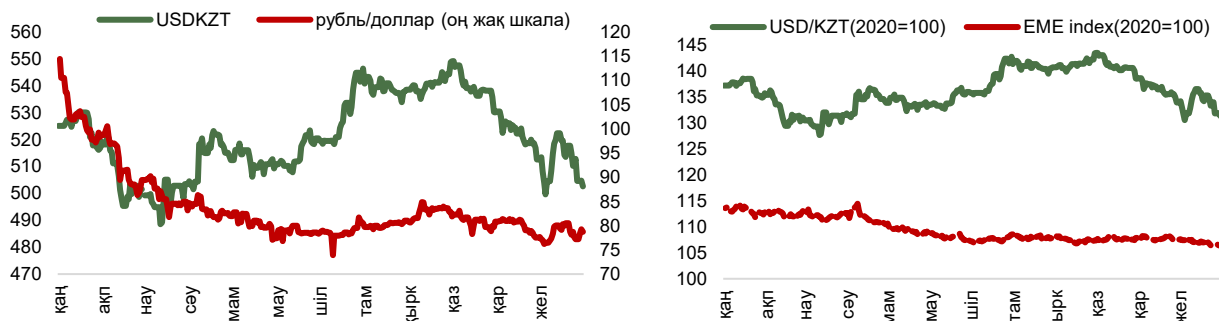
1.2.1 Ұлттық валютаның айырбастау бағамының динамикасы және валюта нарығы

2025 жылы, атап айтқанда екінші жартжылдықта АҚШ долларының теңгеге қатысты бағамы 22,5 теңгеге немесе 4,3%-ға (желт/желт) (1.24a-график) нығайғаны байқалды. Жекелеген сәуір-мамыр кезеңінде бағам 488,5 теңгеге дейін нығайды. Жыл соңына қарай айырбастау бағамы валюталық өтімділіктің жалпы өсуі, теңестіру операциялары мен іскерлік қызметтің төмендеуі аясында бір доллар үшін 502 теңге белгісінде төмендегені тіркеді. Осы кезеңде жыл ішіндегі ең жоғары мәнге қол жеткізілді – бір АҚШ доллары үшін 524,66 теңге. Теңгенің динамикасы негізгі сауда әріптестің валютасының динамикасымен үйлеседі. Доллардың рубльге қатысты бағамы Ресей Банкінің қатаң ақша-кредит саясатының, валюта ағынының және валюталық түсімнің төмендеуі аясында нығайды.

Мұнайдың бағасы құбылуына және жыл ішінде доллардың индексі дамушы елдердің EME index валюталарына қатысты шамалы төмендеуіне қарамастан, USD/KZT бағамының динамикасы ішкі факторларға байланысты үлкен құбылмалылыққа ұшырады (1.24b-график). 2025 жылдың екінші жартыжылдығында USD/KZT айырбастау бағамы ел экономикасының дүрлікпе және құрылымдық факторларының қысымынан әлсіреді.

1.24-график **Сыртқы факторлар ұлттық валютаның АҚШ долларына қатысты бағамына аз әсер етті.**

а) 2025 жылы USD/KZT және USD/RUB айырбас бағамы б) 2025 жылы USD/KZT және EME индекстері

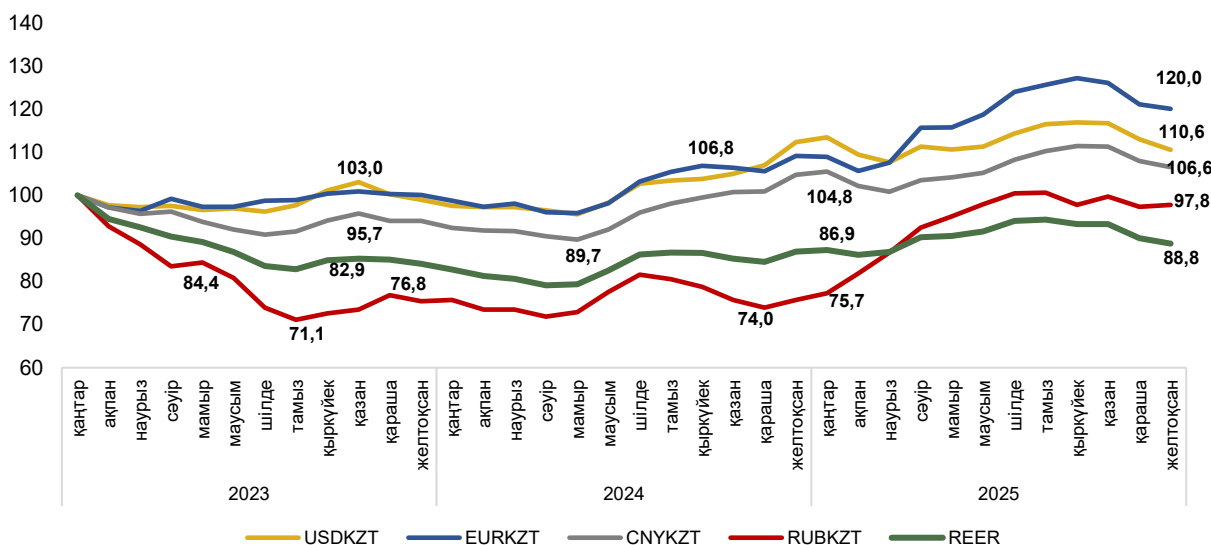

Дереккөзі: ҚРҰБ, Bloomberg

Ескертпе: EME index – АҚШ доллары бағамының нарыққа қатысушы ірі елдердің валюта себетінің сауда көлеміне қатысты US Federal Reserve 's nominal Emerging Market economies US Dollar Index индексі. Бағамның өсуі АҚШ доллары нығайғанын білдіреді.

Нақты тиімді айырбастау бағамы (НТАБ) 2025 жылдың екінші жартысында теңгенің негізгі сауда әріптес елдердің валюталарына қатысты нығайуы аясында өсті (1.25-график). НТАБ динамикасы негізінен импортталатын инфляцияны төмендету арқылы дезинфляциялық әсер етті.

1.25-график **2023-2025 жылдардағы айырбастау бағамдары және нақты тиімді айырбастау бағамы**

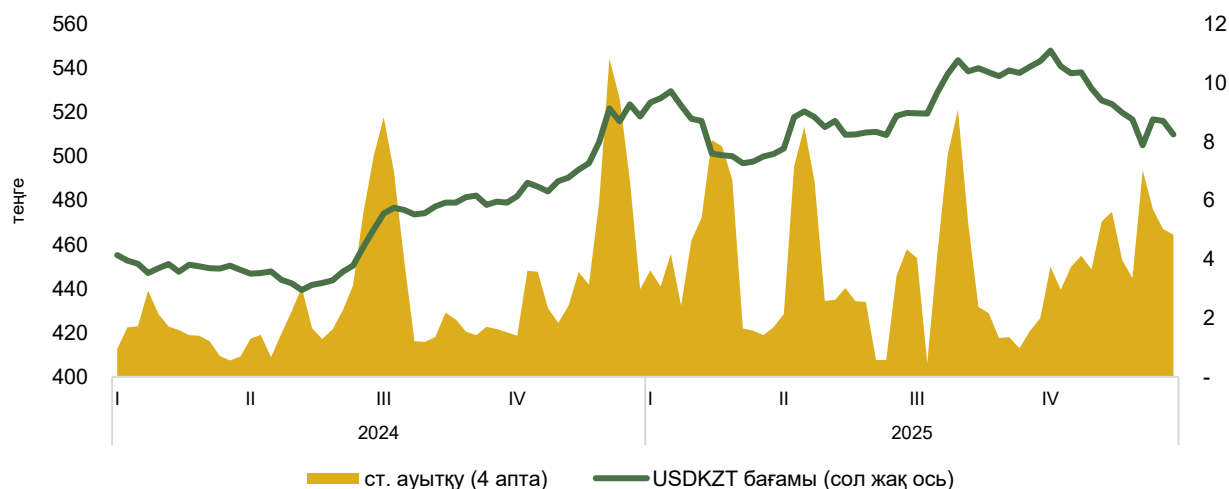
Дереккөзі: ҚРҰБ есептеуі

Ескертпе: REER – нақты тиімді айырбастау бағамы. Валюталардың айырбастау бағамдары және REER индекстелген (қаңтар 2023 = 100).

2024-2025 жылдары ұлттық валюта бағамы сыртқы жағдайлар, ішкі фискалдық және ақша-кредит саясаты аясында қалыптасты. USD/KZT айырбастау бағамының динамикасын бағалай отырып, жыл ішіндегі ең үлкен құбылмалылық 3-тоқсанның басын қоса, 2025 жылдың бірінші жартысында байқалды (1.26-график). Доллардың теңгеге қатысты айырбастау бағамының жоғары құбылмалылығы шетел валютасына маусымдық сұранысқа, бюджет қаражатын игеруге, квазимемлекеттік сектор тарапынан валюталық түсім ұсынысының төмендеуіне, сондай-ақ ұлттық валютаның құнсыздануы бойынша күтулерге байланысты болды. Шетел валютасының ұсынысын

қолдау үшін шілденің соңында ҚРҰБ 125,6 млн доллар көлемінде валюталық интервенция жүргізді.

1.26-график 2025 жыл шамалы құбылмалылықпен сипатталады. 2024-2025 жылдардағы USDKZT орташа мөлшерленген апталық бағамы және оның құбылмалылығы

Дереккөзі: ҚРҰБ есептеуі

Ескертпе: Стандартты ауытқу – орташа арифметикалықтан орташа квадраттық ауытқу. 4 аптадағы өзгермелі ст. ауытқу пайдаланылды.

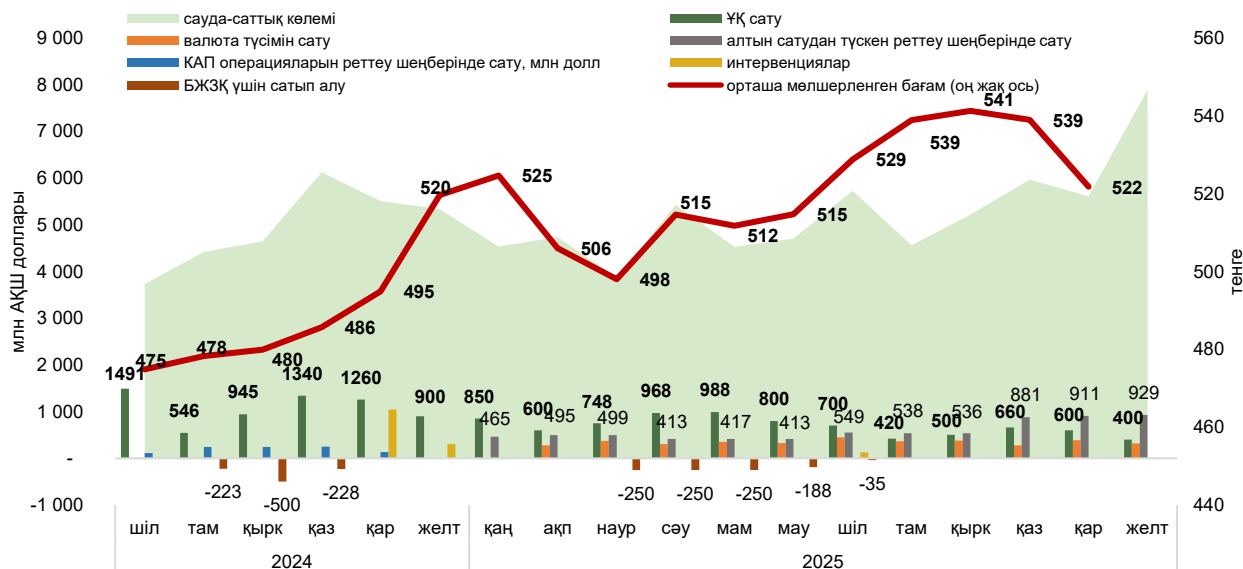
Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан (ҚР ҰҚ) валютаны сату республикалық бюджетке трансферттер тарту шеңберінде жүргізілді, одан кепіл берілген және нысаналы трансферттер 2025 жылы жиынтығында 5,325 трлн теңгені құрады. ҚР ҰҚ-тан конвертациялау көлемі 2024 жылғымен салыстырғанда 2025 жылы 6%-ға төмендеді, бұл фискалдық қысқарту жоспарына сәйкес келеді (1.27-график). Конвертацияның жалпы көлемі 2025 жылы – 8,2 млрд АҚШ долларын, 2024 жылы 11,2 млрд АҚШ долларын құрады.

Ұлттық қор 2024 жылы «Қазатомөнеркәсіп» ҰАҚ акцияларын сатып алу бойынша операцияларды аяқтауына байланысты валютаны сату көлемі біршама төмендеді. Осы мәмілені жүзеге асыру үшін Ұлттық қордың валюталық активтерін кейіннен теңестіру³ үшін Ұлттық Банктің алтын-валюта резервтеріне сатып алу жүргізілді. 2025 жылы елдің алтын-валюта резервтеріне алтын сатып алуға байланысты теңестіру бойынша операциялар жүргізілді. Осы көлем нарықтық бейтараптық қағидатын сақтай отырып, валюта ұсынысы жағында нарықта ұсынылды. Сатып алушы ретінде БЖЗҚ өз портфелінің валюталық үлесін қолдау үшін 1 млрд АҚШ долларынан аз сатып алды.

³ <https://nationalbank.kz/ru/news/informacionnye-soobshcheniya/16862>

Теңестіру операциялары – Ұлттық Банктің бюджет ағындарының әсерін бейтараптандыру үшін Ұлттық қордың қаражатын пайдалану операцияларын теңестіріп көрсететін шетел валютасын ішкі нарықта сатып алу/сату операциялары.

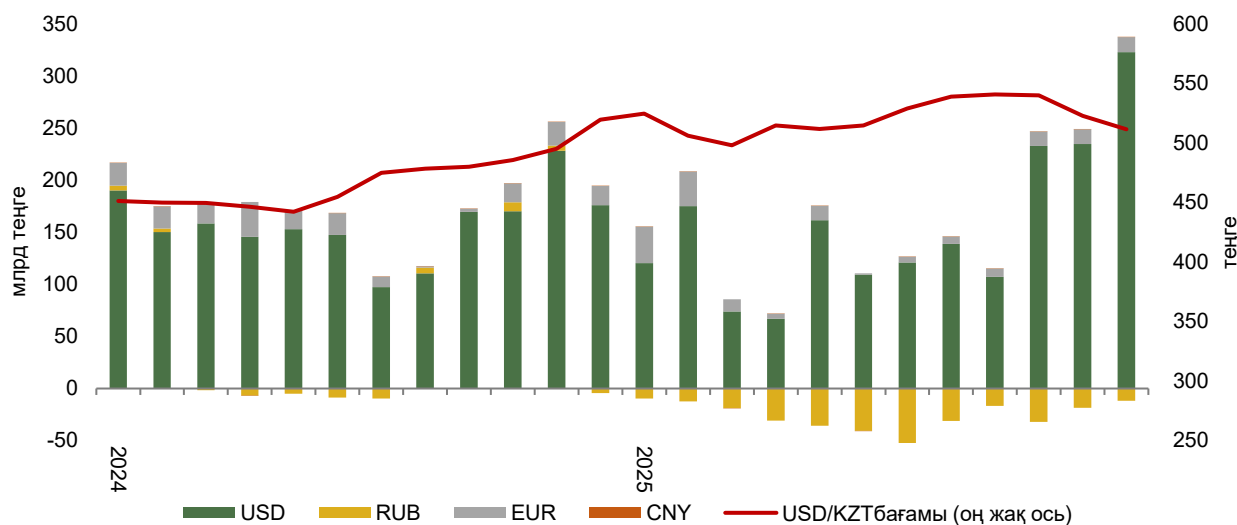
1.27-график Ұлттық қордан валютаны сату көлемі және ҚРҰБ қатысуы, млн АҚШ доллары

Дереккөзі: ҚРҰБ сайты

Ескертпе: 2024 жылғы шілде-желтоқсанда ҚР ҰҚ-ға «Қазатомөнеркәсіп» ҰАК» АҚ акцияларын сатып алу үшін иеленген көлемді валюта нарығына теңестіру мақсатында ҚРҰБ алтын-валюта резервтерінен сату жүргізілді. 2025 жылдан бастап ҚРҰБ алтын сатып алуға байланысты өтімділікті теңестіру бойынша операциялар жүргізуде.

2025 жылы айырбастау пункттерінің бес валюта бойынша нетто-сатуының жалпы көлемі, атап айтқанда АҚШ доллары бойынша өткен жылғымен салыстырғанда 10%-ға төмендеді (1.28-график). Валюта бөлінісіндегі нетто-операциялардың көлемі: АҚШ доллары – 1864 млрд теңге, еуро – 163 млрд теңге, рубль – (-) 311 млрд теңге, британдық фунт – 3,9 млрд теңге, юань – 1,7 млрд теңгені құрады. Юань мен рубльден басқа, қалған валюталар бойынша сату төмендеді. Айырбастау пункттерінің рубльді сатып алуы бойынша нетто-көлемі 34 есе өсті, бұл валютаға деген қызығушылықтың тез төмендеуіне байланысты болды. Өз кезегінде халықтың юаньді нетто-сатып алуының өсуі сауда және туристік байланыстардың дамуымен және жинақтарды әртараптандыру мақсатында юаньге деген қызығушылықпен байланысты.

1.28-график Айырбастау пункттерінің шетел валютасын нетто сатып алу(-)/сату (+), млрд теңге**Дереккөзі:** ҚРҰБ

Айырбастау пункттерінде нетто-операциялардың төмендеуіне қарамастан, 2025 жыл ішінде төлем карталары мен ақша аударымы жүйесін пайдаланумен трансшекаралық операциялар өсті. Атап айтқанда, кәсіпорындар есептеуде, әсіресе өңдеу өнеркәсібінде юань үлесін ұлғайтуда. Тау-кен өндіру секторында, саудада және ауыл шаруашылығында есеп айырысуда АҚШ доллары мен рубль басым.

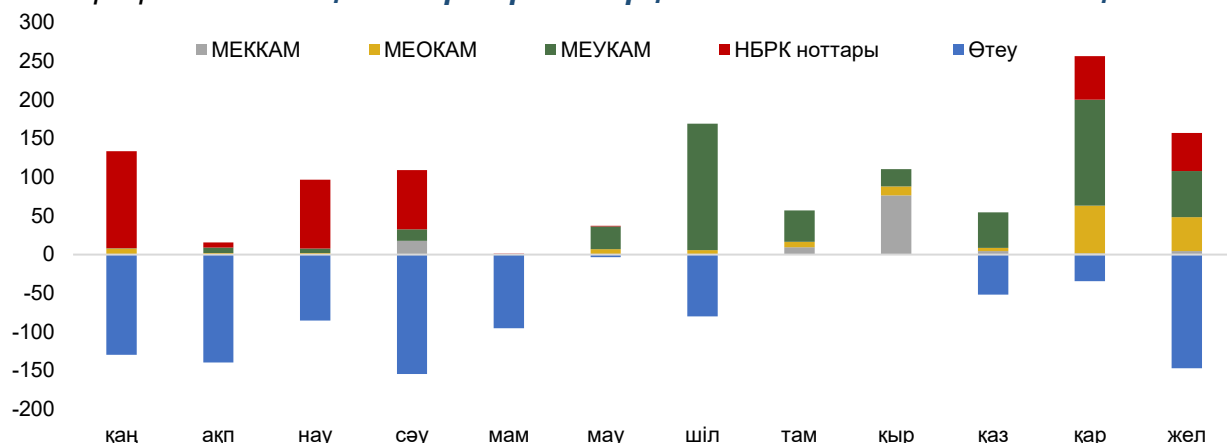
1.2.2 Валютаға сұраныс пен ұсынысты қалыптастыру арналары

Елдің валюта нарығы дәстүрлі түрде экспорттық валюта түсімін, Ұлттық қордан трансферттерді, сыртқы қарыз алуды ұсыну арналары, тікелей шетелдік инвестициялар ағыны және импорттық арналар арқылы шетел валютасына сұраныс, сыртқы борышқа қызмет көрсету арқылы қалыптасады. 2025 жылы алтын сатудан теңестіру операциялары мен мемлекеттік бағалы қағаздар нарығына бейрезиденттердің ағыны ұсыныстың қосымша арналары болды.

Портфельдік инвестициялар

2025 жылы бейрезиденттердің Қазақстанның мемлекеттік бағалы қағаздарына салымдарының көлемі 2 трлн теңгеге жетті, бұл жыл басындағы мәннен 80%-дан астам артық. Салымдардың негізгі үлесі жылдың екінші жартысына тиесілі болды, бұл базалық мөлшерлемені 18%-ға дейін көтерумен, оны сақтау коммуникациясымен және инвесторлардың дамушы нарықтарға қызығушылығының өсуімен байланысты болды. Бейрезиденттер үшін МЕУКАМ-ның ұзақ мерзімді құралдары неғұрлым танымал құралға айналды, бұл нарықта стратегиялық қатысуды білдіреді. Валютаға сұраныс жағынан бағалы қағаздар бойынша өтеу үлесі байқалады, ол 2025 жылы 1 трлн теңгеден аз болды (1.29-график).

1.29-график **Бағалы қағаздар нарығы арқылы шетел валютасының ағыны**

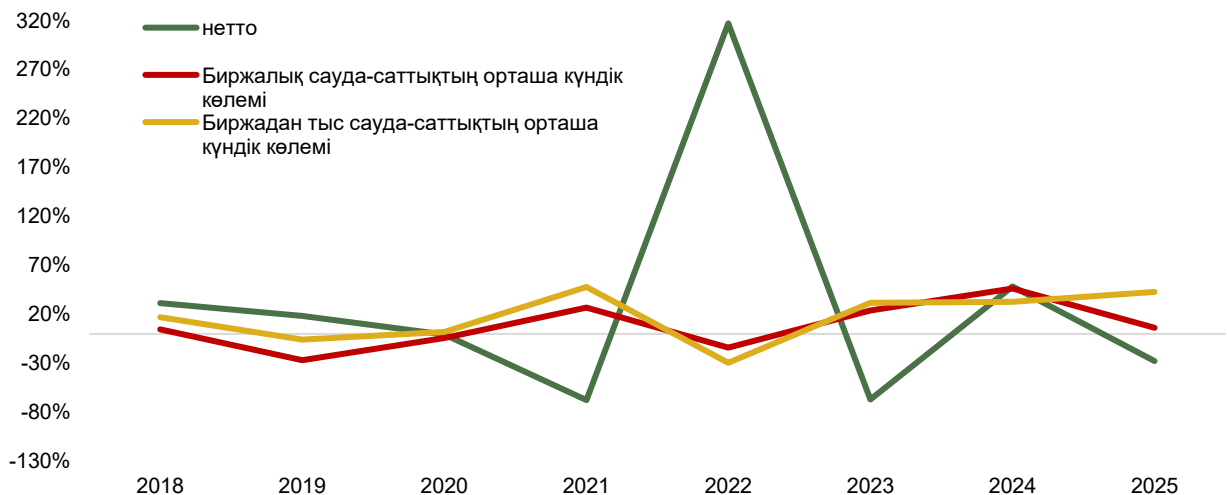

Дереккөзі: ҚҚБ, БҚОД

Тікелей инвестициялар

2025 жылы елге тікелей шетелдік инвестициялар азайғаны байқалады, бұл елге валюта ұсынысының ағынын төмендетеді. Сонымен бір мезгілде резиденттердің шетелге инвестициялары өсті, бұл тікелей шетелдік инвестициялардың нетто-әкетілуін ұлғайтты. Елге әкелінетін тікелей инвестициялардың төмен үрдісіне және инвесторларға кірісті төлеу қарқыны сақталуына байланысты шетел валютасына деген неғұрлым жоғары сұраныс қалыптасуда (1.30-график). Нетто-ТШИ мен сауда-саттықтың орташа бір күндік көлемінің әр бағыттағы динамикасы сыртқы факторлармен, атап айтқанда, геосаяси қақтығыспен түсіндіріледі, соның салдарынан Қазақстан кейінгі кезеңде өңірдегі нарықтық белсенділіктің негізгі алаңына айналды.

1.30-график **Тікелей шетелдік инвестициялар бойынша нетто операциялар және USDKZT валюталық сауда-саттықтың орташа тәуліктік көлемі, ж/ж өзгеріс %.**

Дереккөзі: ҚРҰБ, ҚҚБ

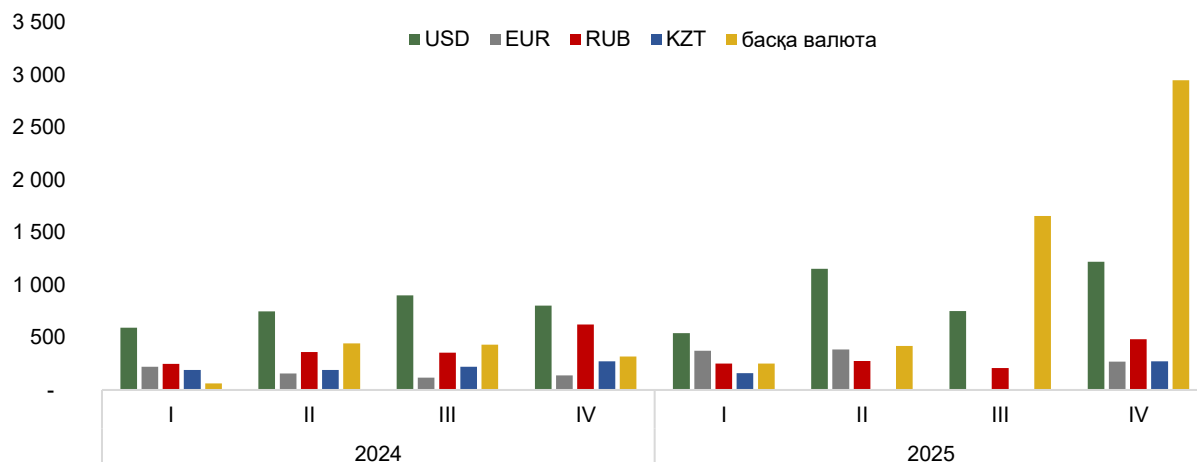
Ескертпе: ТШИ нетто – шетелге тікелей инвестициялар мен Қазақстанға тікелей инвестициялар арасындағы айырмашылық (ж /ж).

Сыртқы қарыз алу

Қазақстанда сыртқы борыш үлесі бойынша қалыпты көрсеткіш қалыптасты, алайда борышқа қызмет көрсету валютаға сұраныс жағынан валюта нарығын талдау кезінде маңызды фактор болады (1.32-график). 2025 жылдың екінші жартысын талдай отырып, сыртқы борышқа қызмет көрсету көлемінің төмендеуі шетел валютасына

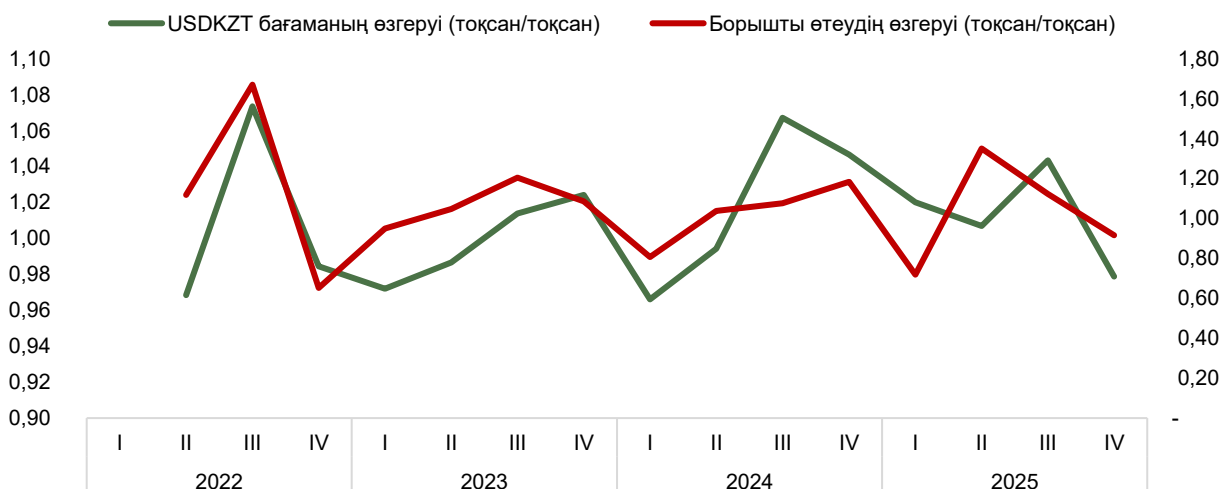
сұраныстың төмендеу факторларының бірі болды. Валюта ұсынысы жағынан шетелдік борышты тарту да рөл атқарады (1.31-график). Қаражат түскен кезде ұзақ мерзімді сыртқы қорландыруды тартуға қарамастан, конвертация жүргізіліп, ұлттық валютаға қолдау көрсетіледі.

1.31-график *Валюталарда тартылған сыртқы қарыз.*

Дереккөзі: ҚРҰБ

1.32-график *Кестеге сәйкес сыртқы қарызды өтеу (қысқа және ұзақ мерзімді бөліктер) және айырбастау бағамы*

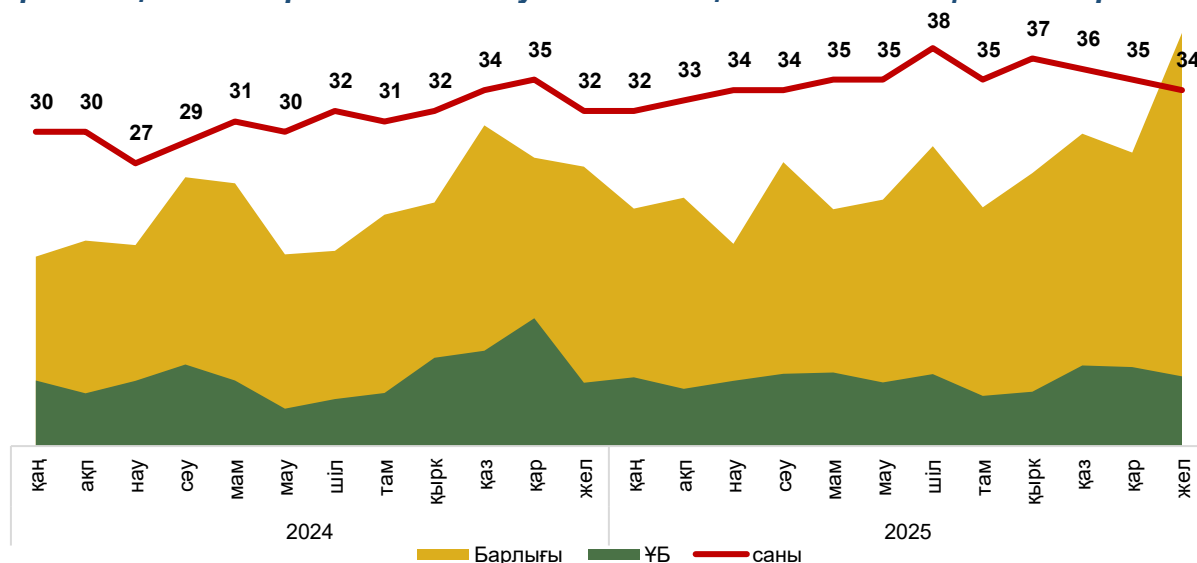
Дереккөзі: ҚРҰБ

Доллар-теңгенің айырбастау бағамына сыртқы борыштың әсерін талдай отырып, айырбастау бағамының динамикасы мен сыртқы борышты өтеу динамикасы арасында ұқсас динамика байқалады. Басқаша айтқанда, сыртқы борышты өтеу кезінде шетел валютасына сұраныс арнасы қалыптасады, ол өсіп келе жатқан айырбастау бағамымен бір бағытта.

1.2.3 USD/KZT биржа нарығы

2025 жылы орташа бір күндік көлем 521 миллион АҚШ доллары ең жоғары мәнімен 255 миллион АҚШ долларын құрады. ҚҚБ-дағы сауда-саттық көлемінің толық өсуі өңірде биржаның басым болуына қарай сауда-саттыққа қатысушылардың саны өсуіне және Ресей Федерациясына жалғасып отырған санкциялық қысым артуына ішінара байланысты болды (1.33-график).

1.33-график ҚҚБ сауда-саттығына белсенді қатысушылардың саны және биржалық спот нарығындағы сауда-саттық көлемі млн АҚШ долларымен

Дереккөзі: ҚРҰБ

Биржалық спот-нарығында USD/KZT, RUB/KZT, EUR/KZT және CNY/KZT валюталық жұптар үлестерінің арақатынасы 2023 - 2025 жылдар кезеңінде АҚШ долларының абсолюттік үстемдігімен сақталуда (1-кесте). АҚШ долларының үлесі RUB/KZT және CNY/KZT сияқты басқа валюталар үлесінің бір мезгілде өсуімен 2023 жылдан бастап біршама төмендеді. 2025 жылы рубль мен юань үлесінің ұлғаюы жалғасып отырған геосаяси қақтығысқа, сыртқы тауар айналымының құрылымына және елге Қытай инвестицияларының шамалы ұлғаюына негізделді.

1-кесте Биржалық валюта нарығындағы сауда-саттық көлеміндегі валюталардың үлесі

	USDKZT	RUBKZT	EURKZT	CNYKZT
2023	87%	10%	2,5%	1%
2024	84%	13%	1,5%	1%
2025	81%	16%	1%	2%

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеуі

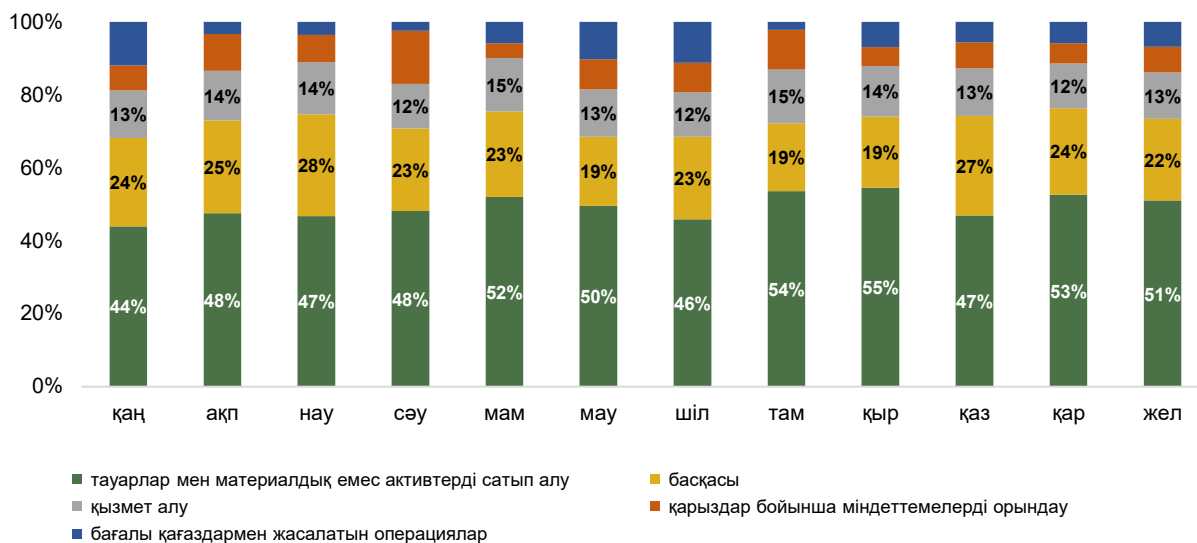
ҚҚБ-дағы сауда-саттыққа қатысушылар арасында екінші деңгейдегі банктер (ЕДБ) негізгі қатысушылар болып қалуда. 2025 жылы ЕДБ 2023 жылдан бастап осындай үрдісті сақтай отырып, валютаның нетто-сатып алушылары болды. 2025 жылы сауда-саттық көлемінің өсуімен бірге брокерлік ұйымдар сияқты басқа да қатысушылардың үлесі өсті. Валюта сатудағы басқа қатысушылардың үлесі 2023-2024 жылдардағыдай валюта сатып алудағы үлесінен асып түсті.

ҚРҰБ-тың және оның клиенттерінің валютаны сату үлесі сауда-саттықтың жалпы көлемінде 2025 жылы 25% (2024 жылы - 29%) құрады. ҚҚБ-да USD/KZT сауда-саттығының жалпы көлемі 2024 жылғы 55 млрд АҚШ долларымен салыстырғанда 2025 жылы 62,7 млрд АҚШ доллары болды, яғни 14%-ға ұлғайды. Нарыққа қатысушылардың белсенділігі артуына, экспорттаушылардың валюта түсімін сатуына және Ұлттық Банк теңестіру операцияларын жүргізуіне байланысты көлемнің өскені байқалды. Сауда-саттықтың өсуіне және Ұлттық Банктің нарықтағы белсенділігіне қарамастан, 2025 жылы ҚРҰБ қатысушының жалпы көлемі алдыңғы кезеңнен төмен.

Заңды тұлғалар шетел валютасына сұранысты талдай отырып, ағымдағы қызмет үшін шетел валютасына сұранысты, яғни тауарларды сатып алу мен қызметтерді алуды қалыптастырады (1.34-график). Сұраныс көлемінің өсу

динамикасы маусымдылықпен, іскерлік белсенділікпен және ұйымдардың бюджетті игеруімен байланысты.

1.34-график Заңды тұлғалардың мақсат бойынша 2025 жылы бөлгенде шетел валютасына сұраныс көлемі, млрд теңге

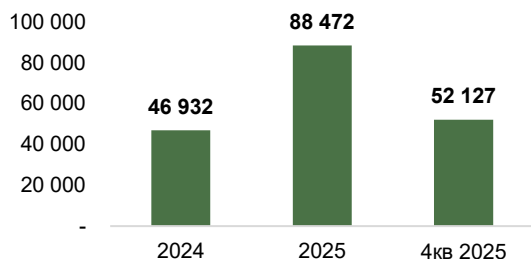
Дереккөзі: ҚРҰБ

1.2.4 Биржадан тыс нарық

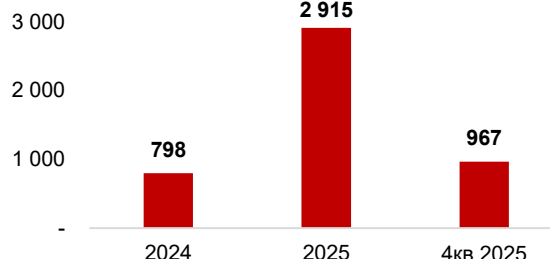
Биржадан тыс нарықта барлық валюталар бойынша көлемнің өсуі 2023 жылдан бастап 2025 жыл аралығында 52 794 млрд теңгеден 100 675 млрд теңгеге дейін 2 есе астам өскені байқалады. Валюта бөлінісінде биржалық нарыққа ұқсас USD/KZT жұбының үстемдігі сақталуда (1.35-график). Биржалық және биржадан тыс нарықтарда юаньға сұранысты туындатқан геосаяси күтпеген өзгеріс пен валюталық шектеулерге байланысты биржадан тыс нарықтағы валюталық жұптардың арақатынасы шамалы өзгерді. CNY/RUB жұбы бойынша көлем 2025 жылы еселеп өсіп, 88 млрд теңгені құрады, бұл өткен кезеңнен 2 есе артық. 2025 жылы CNY/KZT жұбының сауда-саттық көлемі 2022 жылдан бастап тез төмендеп, ең төменгі мәніне жетті. EUR/KZT жұбы биржадан тыс сауда-саттықта белгілі бір қатысушылар арасында өсті, бұл олардың шетелдік қызметіне және ішкі нарық үшін валютаны конвертациялау қажеттілігіне байланысты болды.

1.35-график Биржадан тыс нарықтағы сауда-саттық көлемі, млрд теңге

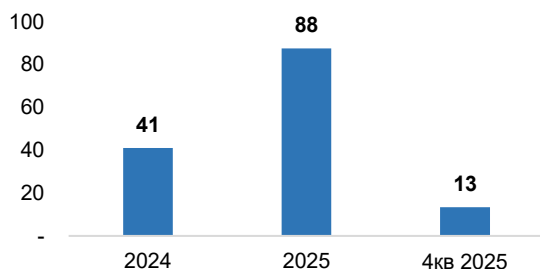
USD/KZT валюта жұбы

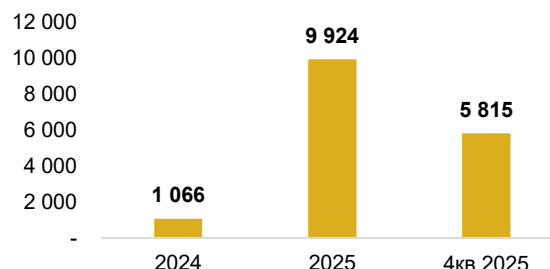
RUB/KZT валюта жұбы

CNY/RUB валюта жұбы, млрд юань

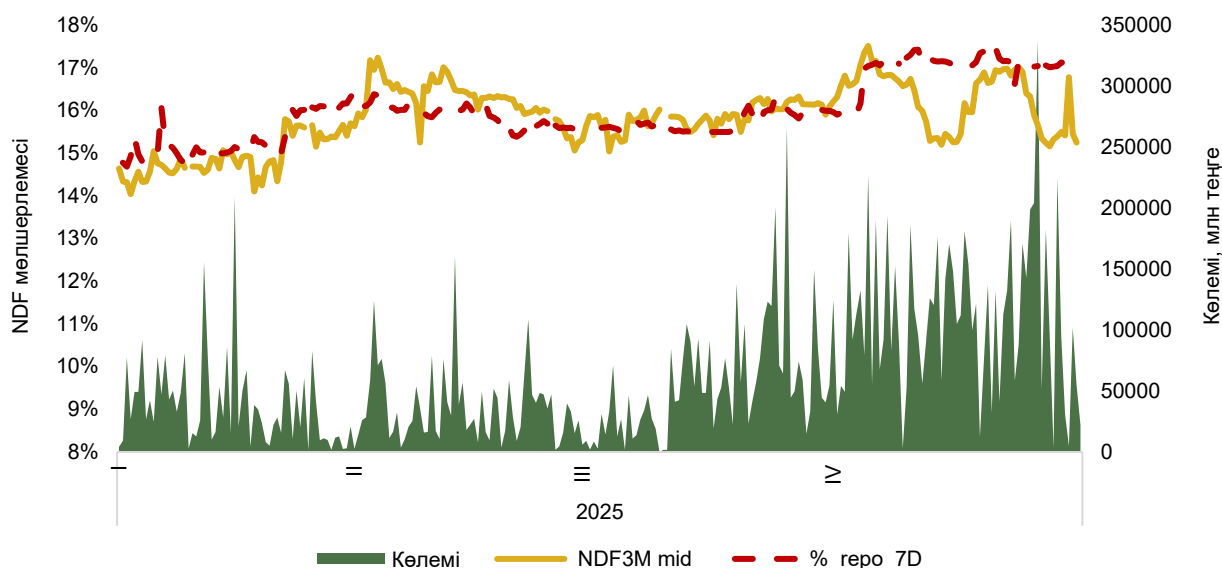
EUR/KZT валюта жұбы

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеуі

Банктердің хеджирлеу қызметі оншорлық сияқты оффшорлық валюта нарықтарына да әсер етеді. Мәселен, теңгенің долларға қатысты айырбастау бағамы жыл ортасында шамалы әлсіреді, бұл кейіннен бір күнде орташа есеппен 51 млрд теңге болып, бейрезиденттердің сатып алуының жоғары көлемімен қатарласты (1.36-график). Төртінші тоқсанда 7 күндік РЕПО мөлшерлемесі мен 3 айлық NDF USDKZT мөлшерлемесі арасындағы спредтің кеңею кезеңдері байқалды, бұл ішкі өтімділік жағдайлары сақталған кезде, яғни 7 күндік РЕПО мөлшерлемесінің мәні кезінде доллар-теңгенің айырбастау бағамы бойынша сыртқы күтулердің жақсарғанын көрсетуі мүмкін.

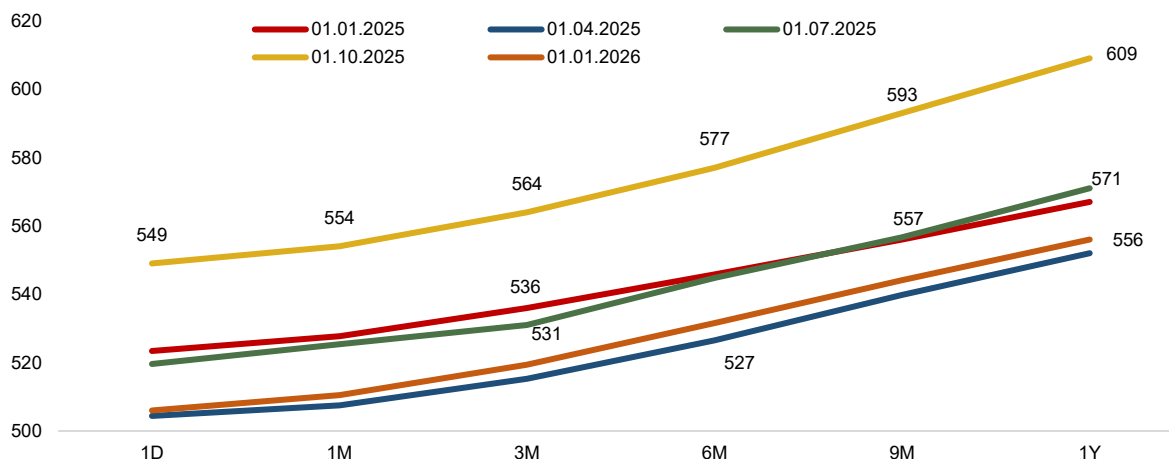
1.36-график 2025 жылғы NDF нарығындағы сауда-саттық көлемі, млн теңге

Дереккөзі: Bloomberg, Refinitiv

Ескертпе: 3 айдағы NDF мөлшерлемелері қолданылды. Жеткізілімсіз форвардтық келісімшарт биржадан тыс құрал болып табылады, оның шеңберінде екі контрагент болашақтағы валюта бағамдары арасындағы айырманы жеткізу туралы уағдаласады. Мұндай схема кезінде есеп айырысу тәуекелі уағдаласу күні мен валютаны жеткізу күні арасындағы кезеңде туындауы мүмкін бағамдық айырма тәуекелінің мөлшеріне дейін барынша азайтылады. Көрсетілген айырмашылық АҚШ долларымен есептеліп, төленеді. Екінші (негізгі) валюта ретінде есеп айырысу форвардтарының көпшілігінде АҚШ доллары қамтылады. 1 айдан 1 жылға дейінгі мерзімі бар келісімшарттар барынша жиі қолданылады.

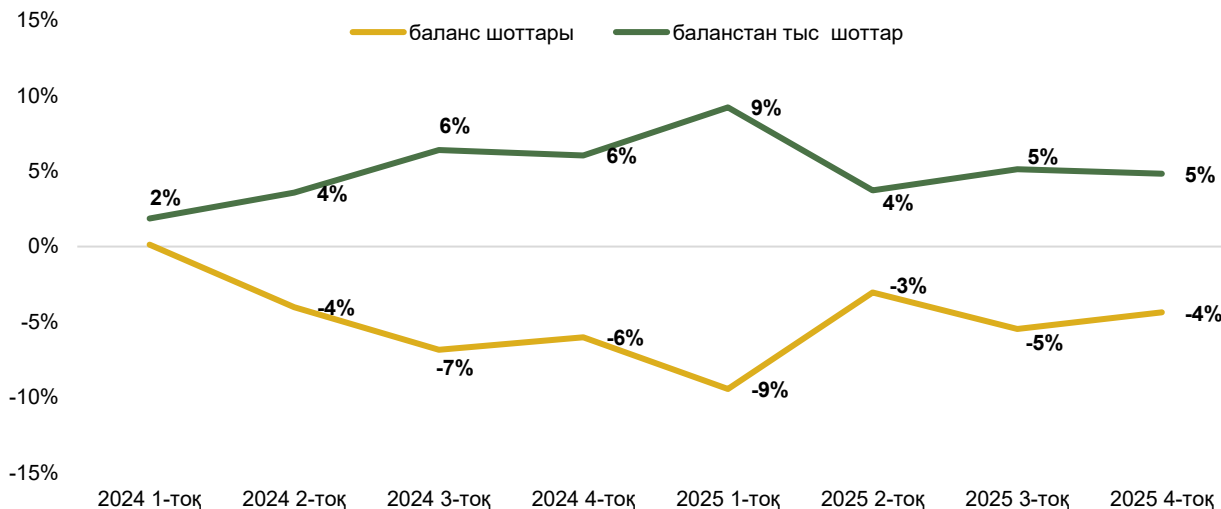
Бақылаудың барлық күндері 1 жылға дейінгі аралықта доллар-теңгенің айырбастау бағамы бойынша күтулер өсіп отырғаны байқалады (1.37-график). Баға белгілеу динамикасы пайыздық мөлшерлемелердің дифференциалын ғана емес, сонымен қатар доллар-теңгенің айырбастау бағамы бойынша күтулердің және валюталық тәуекел үшін сыйлықақының да өзгеруін білдіреді. Бірінші жартыжылдықта барлық мерзімдер бойынша форвардтық бағамдардың төмендегені байқалды, бұл валюталық хеджирлеуге сұраныс әлсірегенін және валюталық өтімділіктің жақсарғанын көрсетеді. Алайда, үшінші тоқсанның соңында қисықтың жоғарыға қарай күрт ауысуы орын алды, ол бүкіл аралық бойынша оның өсуімен қатар жүрді, бұл девальвациялық күтулердің күшейгенін білдіреді. 2026 жылдың басында қисықтың мәндері бүкіл аралық бойынша төмен болды, бұл валютаның ұсынысына, инвесторлардың мүддесіне және қазақстандық қаржы құралдарының сақталып отырған кірістілігіне қарай ұлттық валюта бағамының нығаюына байланысты болды.

1.37-график 2025 жылы NDF нарығындағы ұсыныс бағасы, теңге

Дереккөзі: Refinitiv, USD/KZT FX NDF outright bid

1.2.5 Ашық валюталық позиция

2024-2025 жылдардағы кезеңде баланстық ашық валюталық позицияны (АВП) талдау айырмашылық қысқарғанымен, талаптардың міндеттемелерден басым екенін көрсетеді (1.38-график). Есепті кезеңдегі теңгерімді АВП көрсеткіштерінің абсолюттік мәндері АҚШ доллары бойынша көбінесе қысқа позицияны білдіреді. Тұтастай алғанда, АВП-ның жалғасып отырған баланстық қысқа өлшемі кейбір валюталық тәуекелдердің болуын көрсетуі мүмкін. Шетел валютасының бағамы нығайған кезде осы валютада номинирленген міндеттемелерді қайта бағалау міндеттемелердің ұлғаюына алып келеді.

1.38-график АҚШ доллары үшін екінші деңгейдегі банктердің меншікті капиталына қатысты валюталық позиция, %

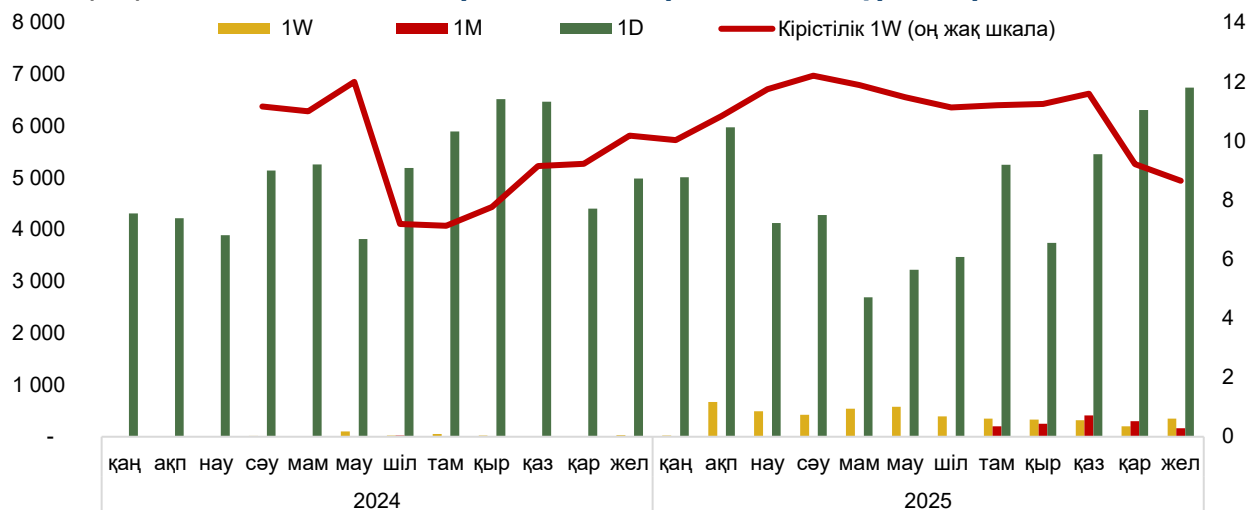
Дереккөзі: ҚРҰБ есептеуі

Қысқа баланстық АВП-ны АВП-ның баланстан тыс бөлігі есебінен хеджирлеу валюталық тәуекелдерді іске асыруды реттейді. 2025 жылдың соңында капиталдан -4% теріс баланстық валюталық позицияға қарамастан, банк оң +5% баланстан тыс позицияны қалыптастырады, бұл АҚШ доллары бойынша шамамен 1% деңгейіндегі шамалы жиынтық ұзақ позицияға әкеледі.

Құралдар деңгейінде апталық своп-құралдардың еселеп өскені байқалады, яғни жекелеген банк қысқа мерзімге валютаны қарызға алды (1.39-график). Банк шетелдің борыштық құралдарда позицияны өсіре отырып, валюталық өтімділікті басқару үшін

қысқа мерзімді валюталық своптарды пайдаланды. Кірістіліктің төмендеуін ескере отырып, апталық своптар көлемінің өсуі өтімділікті бір күндік құралдардан қайта бөлді.

1.39-график 2024-2025 жылдардағы долларлық своп құралдар

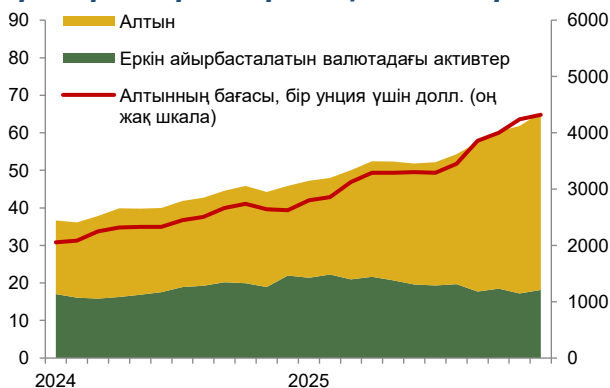

Дереккөзі: ҚРҰБ есептеуі

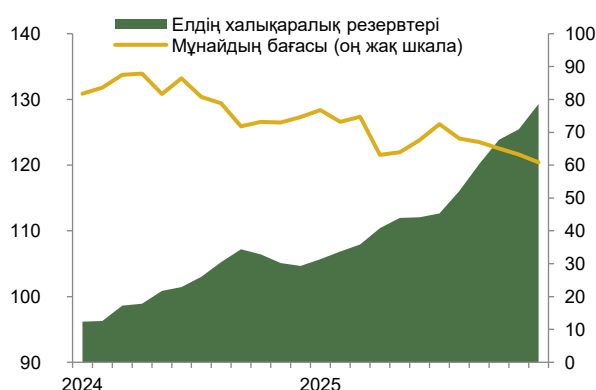
1.2.6 Алтын-валюта резервтері

2025 жылы ҚРҰБ ЕАВ-дағы активтері шамамен 25%-ға төмендеп, жыл соңында 16 млрд АҚШ долларын құрады. Сонымен қатар АБР-дағы алтын көлемі 55 млрд АҚШ долларына дейін 2 есе өсті, бұл бағалы метал бағасының өсуі аясында алтын көлемін арттыру стратегиясына байланысты болды (1.40-график). 2025 жылы ҚРҰБ Польша мен Әзербайжанның орталық банктерімен қатар алтынның ірі сатып алушысына айналды. Сатып алынған алтынның нақты көлемі 57 тоннаны құрады. 2025 жыл ішінде бір унция үшін баға өсіп, жыл соңында доллар/унция 4319 болды, бұл 2024 жылдың соңындағы бағадан шамамен 65%-ға жоғары. Осы стратегиялық шешім мұнай бағасының төмендеуіне қарамастан, елдің халықаралық резервтерін ұлғайтуға, қорғаныш активі есебінен сыртқы құбылмалылықты реттеуге мүмкіндік берді және халықаралық инвестициялық позицияға оң әсер етті (1.41-график). Сатып алынған алтынның жоғары көлемі тиісінше айырбастау бағамына қолдау көрсете отырып, монетарлық бейтараптық шеңберінде валюта ұсынысының көлемін ұлғайтты (1.27-график).

1.40-график ҚРҰБ алтын-валюта резервтері, млрд АҚШ доллары

1.41-график Елдің халықаралық резервтері, млрд АҚШ доллары

Дереккөзі: ҚРҰБ, Bloomberg

1.3 Үй шаруашылықтары

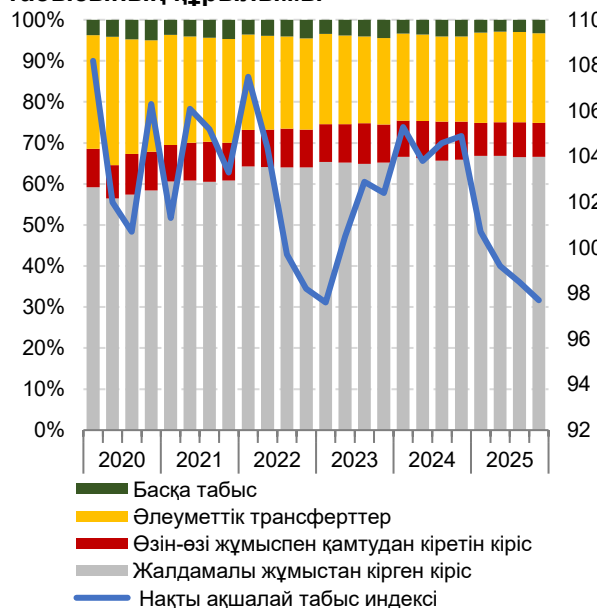
2025 жылы халықтың нақты табысының өсу қарқынының төмендеуі байқалды, ол 2025 жылғы 4-тоқсанда -2,3%-ды құрады. Қорлар коэффициентінің төмендеуін ескере отырып, халықтың нақты табысының төмендеуі халықтың барлық топтарында біркелкі болды. Нақты табыс өсу қарқынының төмендеуімен қатар инфляцияға түзетуді ескере отырып, үй шаруашылықтары шығысының өсу қарқынының төмендеуі де байқалды. Бұл факт халықтың ақшаны жинақтауға бейімділігінің айтарлықтай өсуіне ықпал етті, оған сондай-ақ ҚРҰБ-тың халықтың ақша жинақтауға ынталандыру және инфляциялық қысымды төмендету жөніндегі тежеуші монетарлық саясаты ықпал етті.

Жинақтауға бейімділіктің өсуіне қарамастан, халықтың борыштық жүктемесі өсуін жалғастырды. Табыстың сыртқы факторларға тәуелділігі жоғары, сондай-ақ фискалдық ынталандыру жағдайында үй шаруашылықтары секторындағы жүйелік тәуекелдер елеулі болып қалуда.

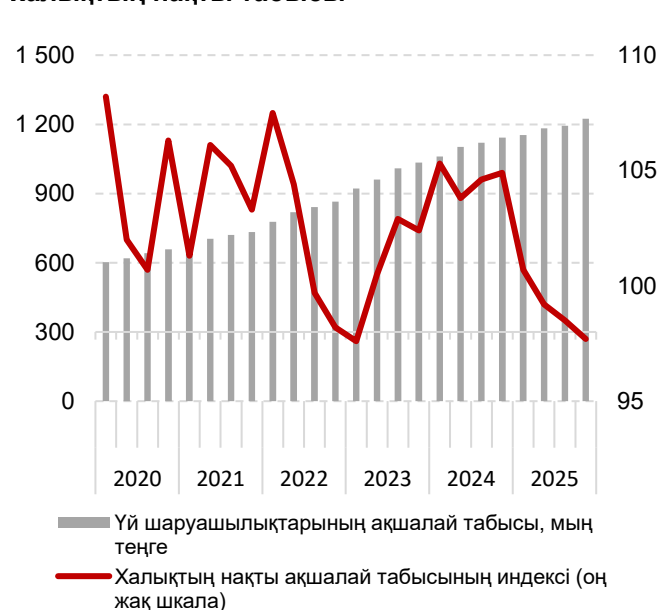
Нақты ақшалай табыс индексі 2025 жылы: I-тоқсанда 100,7%, II-тоқсанда 99,2%, III-тоқсанда 98,5% және IV-тоқсанда 97,7% төмендеу үрдісін көрсетті. Бұл табыстың номиналды өсуі инфляциялық қысымды өтемейтінін және үй шаруашылықтарының нақты сатып алу қабілетінің төмендеп отырғанын айғақтайды.

1.42-график Халықтың нақты ақшалай табысы 2025 жылдың соңына қарай -2,3%-ға дейін төмендеді

Үй шаруашылықтарының ақшалай табысының құрылымы

Үй шаруашылықтарының табысы және халықтың нақты табысы

Дереккөзі: ҚР СЖРА ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

Ескертпе: «Басқа табыс» санатына мүлкіктен алынған табыс, тұрғын үйді жалға беруден түскен табыс, банктердегі депозиттер бойынша пайыздар, лотерея ұтыстары, мұра және т.б. кіреді.

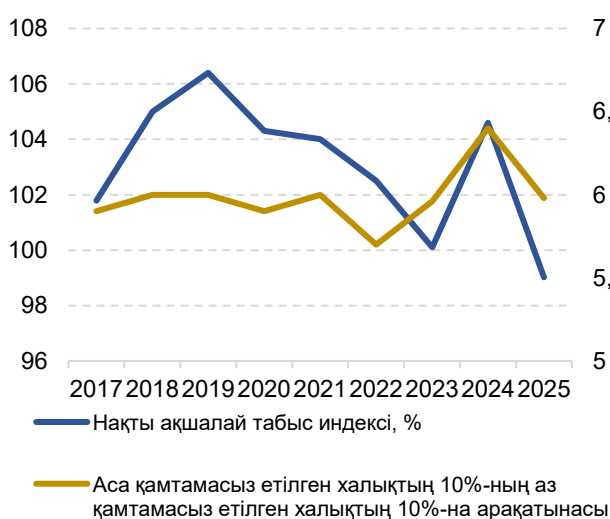
2025 жылы үй шаруашылықтарының ақшалай табысы 7,4%-ға өсіп, 4-тоқсанға 1,2 млн теңгені құрады. Жалдамалы жұмыстан түсетін табыс үй шаруашылықтары табысының негізгі көзі болып қалып отыр және 2025 жылы 66,7%-ды құрады, бұл 2024 жылғы деңгейден 66,1%-ға артық. Әлеуметтік трансферттер халықтың осал топтарына мемлекеттік қолдаудың жалғасып жатқанын көрсетіп, 2024 жылғы 20,9%-ға қарағанда 21,98%-ға дейін шамалы өсті. Өз бетінше жұмыспен қамтудан түсетін табыстың үлесі 8,2%-ға дейін төмендеді, бұл халықтың кәсіпкерлік белсенділігінің біршама бәсеңдегенін көрсетеді. «Басқа табыс» санатының үлесі 0,7 пайыздық тармаққа

төмендеп, 3,08% жетті. Бұл санатта туысқандарынан материалдық көмек, меншіктен, тұрғын үйді жалға беруден түсетін табыс, банктердегі салымдар (депозиттер) бойынша пайыздар да қамтылған.

Қорлардың коэффициенті халық табысының теңсіздігі көрсеткіштерінің бірі. Аталған көрсеткіш неғұрлым көп қамтамасыз етілген халықтың 10% ақшалай табысының орташа көлемінің неғұрлым аз қамтамасыз етілген халықтың 10% ақшалай табысының орташа көлеміне арақатынасы ретінде қарастырылады. Бұл коэффициент айтарлықтай тұрақты болды, алайда 2024 жылы оның 6.4 көрсеткішіне дейін айтарлықтай ұлғаюы байқалды, ол әлеуметтік теңсіздіктің өсуін көрсетуі мүмкін. Алайда 2025 жылы бұл көрсеткіш өзінің 5.98 тарихи мәнінің орташа деңгейіне қайтып оралды.

1.43-график *Халықтың табысын саралау деңгейі қысқаруда*

Қорлардың коэффициенті және халықтың нақты табысы

Тұтыну шығысындағы үй шаруашылықтарының азық-түлік шығысының үлесі

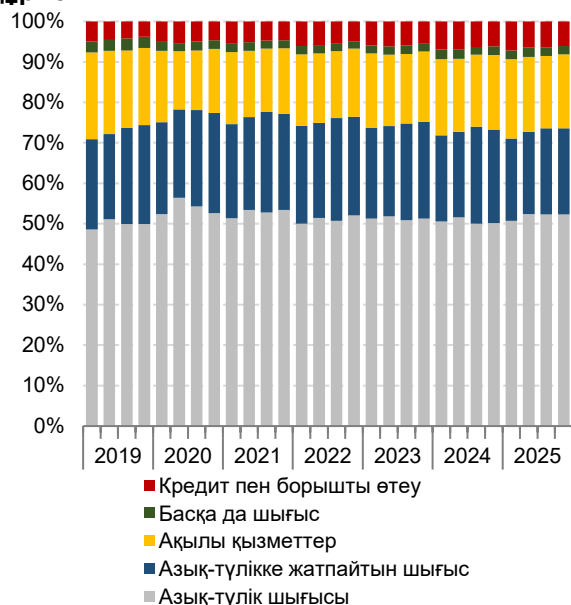
Дереккөзі: ҚР СЖРА ҰСБ

Ескертпе: Қорлардың коэффициенті неғұрлым көп қамтамасыз етілген халықтың 10% ақшалай табысының орташа көлемінің неғұрлым аз қамтамасыз етілген халықтың 10% табысына арақатынасы ретінде есептеледі

Табысы аз үй шаруашылықтары табысы көп үй шаруашылықтарына (50-53%) қарағанда бюджеттің басым үлесін (шамамен 60-64%) тұрақты түрде азық-түлікке жұмсайды. 2025 жылы алшақтық сақталады: неғұрлым көп қамтамасыз етілген үй шаруашылықтарында бұл көрсеткіш 52%-ды, неғұрлым аз қамтамасыз етілген үй шаруашылықтарында – 61,6%-ды құрады. Неғұрлым аз қамтамасыз етілген үй шаруашылықтарындағы азық-түлік шығысының жоғары үлесі қаржылық мүмкіндіктердің шектеулі болуының және азық-түлік инфляциясы алдындағы осалдықтың классикалық белгісі болып табылады. Бұл алшақтық 2019 жылдан бері айтарлықтай қысқарған жоқ, бұл проблеманың құрылымдық сипатын көрсетеді.

2025 жылы инфляцияға түзетілген үй шаруашылықтары шығысының өсу қарқыны алдыңғы жылдармен салыстырғанда айтарлықтай төмендеді, бұл халықтың тұтыну шығысына инфляциялық қысымның сақталып отырғанын көрсетеді, 2025 жылғы 4-тоқсанға шығыстың өсу қарқыны -4,4%-ды құрады.

2025 жылы азық-түлікке жатпайтын шығыстың үлесі 2024 жылғы 22,4%-ға қарағанда 20,8%-ға дейін қысқарды, бұл ұзақ мерзімді тауарлар бөлігінде нақты сатып алу қабілетінің төмендеуін көрсетуі мүмкін. Ақылы қызметтердің үлесі 18,6% дейін біршама өсті, ал кредиттерді өтеуге жұмсалған шығыс 6,6% құрады.

1.44-график Үй шаруашылықтарының ақшалай шығысы төмендеуде**Үй шаруашылықтары шығысының құрылымы****Үй шаруашылықтары шығысы, мың теңге****Дереккөзі:** ҚР СЖРА ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

2025 жылы номиналды тұтыну шығысы 8,2%-ға өсті, бұл ақылы қызметтерге, салықтарға және басқа да міндетті төлемдерге, сондай-ақ туыстарға, таныстарға және алименттерге материалдық көмек көрсету шығысының ұлғаюымен байланысты.

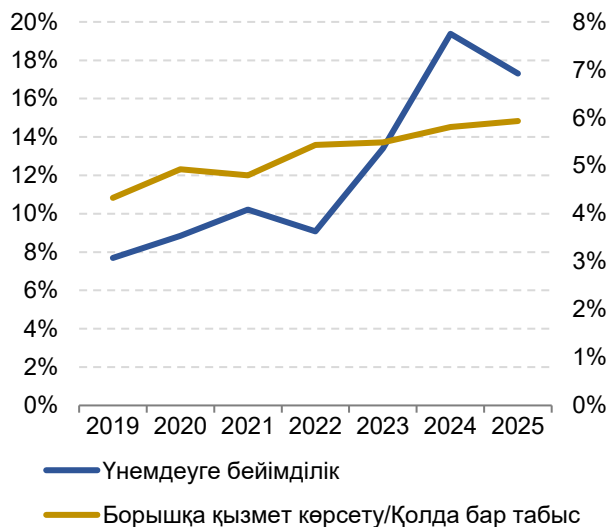
1.41-графикте үй шаруашылықтарының қаржылық жағдайының екі негізгі сипаттамасын көрсетеді: ақша жинақтау нормасы (жинақтардың қолда бар табысқа қатынасы) және қолда бар табысқа борышқа қызмет көрсетуге жұмсалған шығыс үлесі. Қосымша бір қарыз алушыға орташа қарыз сомасының номиналды өсу қарқынының динамикасы номиналды жалақы мен номиналды табыстың өсуімен салыстырып көрсетілген.

Халықтың жинақ ақшаға бейімділігінің есептік көрсеткіші 2024 жылы ең жоғары 19.4% мәнінен кейін 2025 жылы 17.3%-ға дейін түзетілді, бұл дегенмен 2020 - 2022 жылдардағы деңгейлерден айтарлықтай жоғары. Жинақтау нормасының өсуі үй шаруашылықтарының, соның ішінде экономикалық ортаның белгісіздігінің әсерінен қаржылық сақтығының артқанын көрсетеді.

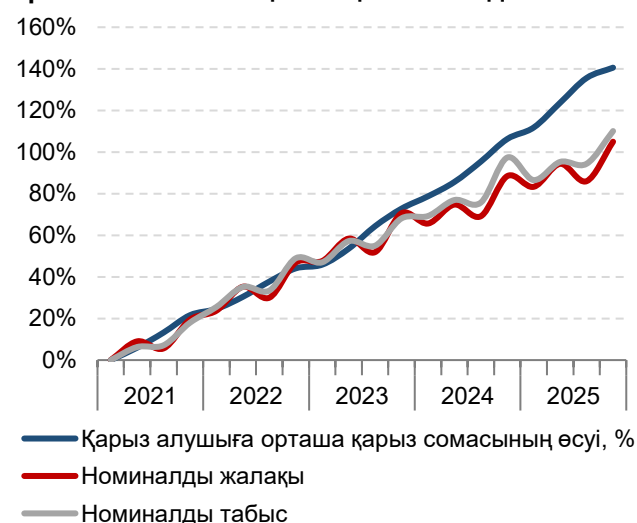
Халықтың жинақтауға бейімділігінің едәуір өсуіне қарамастан, сонымен бірге халықтың борыштық жүктемесінің айтарлықтай артқаны да байқалады. Қолда бар табыстағы борышқа қызмет көрсету шығысының үлесі: 2019 жылғы 4,3%-дан 2025 жылы 5,9%-ға дейін біртіндеп өсуде. Борыштық жүктеменің біркелкі абсолюттік деңгейіне қарамастан, өсу үрдісі халықтың шамадан тыс кредит алуының ұлғаюы тұрғысынан алаңдаушылық тудырады. Қарыз алушыға шаққандағы орташа қарыздың өсуі (2025 жылы 2021 жылғы базаға +112-141%) номиналды жалақының өсуінен (+83-105%) айтарлықтай озып отырғанын атап өту керек, бұл борыштық жүктеме мен төлем қабілеттілігі арасындағы диспропорцияның ұлғайып келе жатқанын көрсетеді.

1.45-график Халықтың борыштық жүктемесі өскенімен, ақша жинақтауға бейімділігі жоғары күйінде қалуда

Халықтың жинақтауға бейімділігі және үй шаруашылықтарының борыштық жүктемесі

Қарыз алушыға, номиналды еңбекақыға және халықтың табысына шаққандағы қарыздың орташа сомасының жинақталған индексі

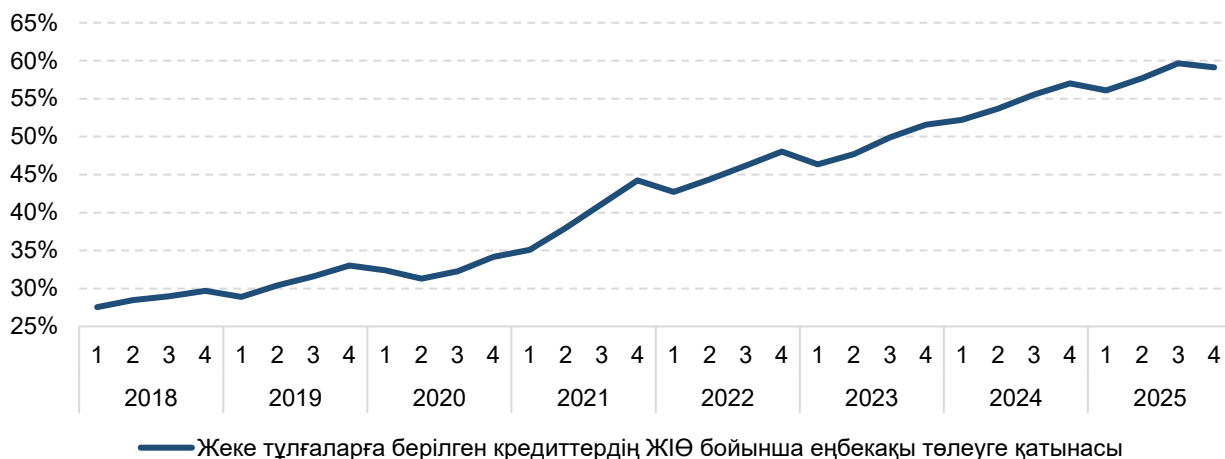
Дереккөзі: Ұлттық Банктің есептеулері, ҚР СЖРА ҰСБ, Кредиттік тіркелім

Ескертпе: Ең төмен табысы бар үй шаруашылықтары - 1-Децильге жататын үй шаруашылықтары. Ең жоғары табысы бар үй шаруашылықтары - 10-Децильге жататын үй шаруашылықтары.

Жинақтауға бейімділік (α) мынадай формула бойынша есептеледі: $\alpha = 1 - \frac{\beta}{\gamma}$, мұнда:

β – үй шаруашылықтарының тұтыну шығысы

γ – үй шаруашылықтарының қолда бар табысы, яғни салықтар, айыппұлдар, міндетті төлемдер және туыстарға материалдық көмекті шегергендегі табыс.

1.46-график Жеке тұлғаларға берілген кредиттердің ЖІӨ бойынша еңбекақы төлеуге қатынасы

Дереккөзі: ҚР СЖРА ҰСБ, ҚРҰБ есептеулері

Жеке тұлғаларға берілген кредиттер бүкіл кезең бойына: 2011 жылғы 2,1 трлн теңгеден 2025 жылғы IV-тоқсанда 27,9 трлн теңгеге дейін тұрақты өсуді көрсетеді. Кредиттердің ЖІӨ-ге қатынасы 2011 жылғы 8,3-9,2%-дан 2025 жылғы IV-тоқсанда 17,5%-ға дейін, яғни екі еседен астам өсті.

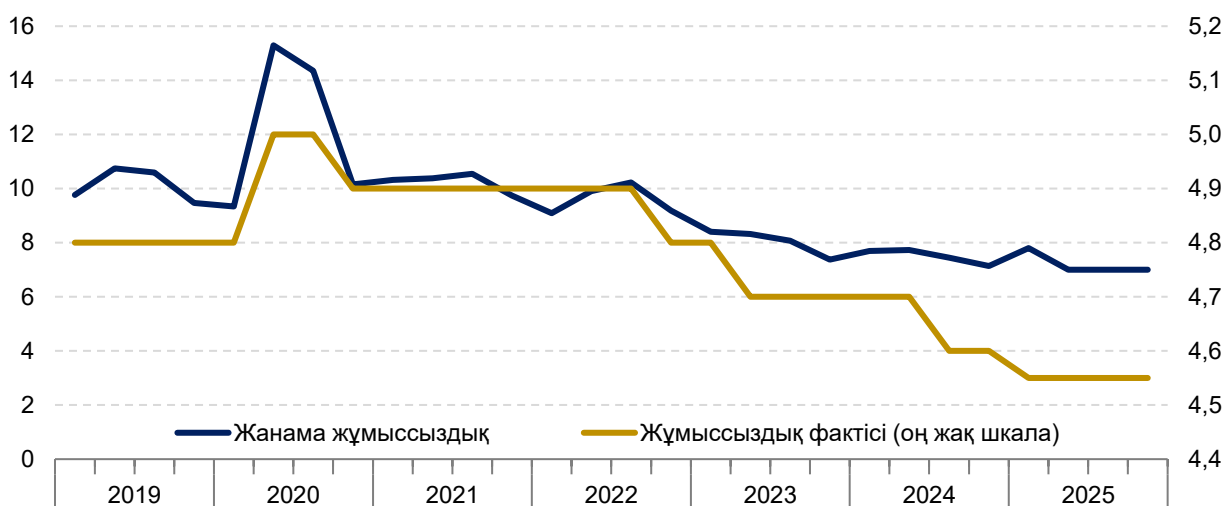
ЖІӨ бойынша еңбекақы төлеуге кредиттердің қатынасы 2011-2016 жылдардағы 26-29%-дан 2025 жылы 60%-ға дейін өсті.

Осылайша, жеке тұлғалардың шамадан тыс қарыз алуы тарихи ең жоғары деңгейге жетті. Кредиттік портфельдің өсу қарқыны халықтың табысының өсу

қарқынынан асып түседі, бұл үй шаруашылықтарының қаржылық тұрақтылығы үшін жүйелі тәуекелдерді тудырады. Экономика бәсеңдеген немесе жұмыссыздық өскен жағдайда қарыз алушылардың айтарлықтай бөлігі осалдықтың жоғары аймағында қалуы мүмкін.

Халық арасындағы жұмыссыздық деңгейін талдау кезінде оның орта мерзімді перспективада төмендеу үрдісі айқын байқалады. Ресми жұмыссыздық 2025 жылы 4,55% деңгейінде бекітілді — бұл талданып отырған кезеңдегі ең төменгі мән. Салыстыру үшін, 2018 - 2021 жылдары ол 4,8 - 4,9% болса, 2022 - 2024 жылдары 4,9%-дан 4,6%-ға дейін біртіндеп төмендеді. Бұл динамика еңбек нарығындағы жағдайдың тұрақты жақсарғанын және жұмыс күшінің экономикалық белсенділікке неғұрлым көп тартылуы халықтың әл-ауқатына да, экономиканың қалған бөлігінің ұзақ мерзімді өнімділігі мен тұрақтылығына да оң әсерін тигізеді. Сонымен қатар, 2025 жылдың 4 тоқсанына қарай жанама жұмыссыздықтың 7,0%-ға дейін төмендегеніне назар аудару қажет, бұл толық емес жұмыспен қамтудың сақталып отырған резервін көрсетсе де, еңбек нарығының қалыпқа келуін көрсетеді.

1.47-график **Жұмыссыздық деңгейін төмендету үрдісі жалғасуда**

Дереккөзі: ҚР СЖРА ҰСБ

Ескертпе: Жанама жұмыссыздық деңгейі жұмыссыз халықты, экономикалық белсенді емес халықтың бір бөлігін, уақытша жұмыс істемейтіндерді және мәжбүрлі толық емес жұмыспен қамтылғандарды қамтиды.

1.4 Фискалдық саясат

2025 жылы ЖІӨ-ге %-бен есептегенде мұнайға қатысты емес тапшылықтың төмендеуі байқалады, бұл фискалдық көрсеткіштердің жақсарғанын көрсетеді. Бюджеттік қағидалар сақталған, алайда салық түсімдер жоспардағыдан төмен болып, 460 млрд теңгеге шығындың орындалмауына әкелді. Көлік және коммуникация шығынының өсімі байқалады.

Ұлттық қордан алымдар түсімдерден асып түсуде, бірақ жоғары инвестициялық кірістің арқасында қор активтері соңғы 10 жылдағы ең жоғары деңгейге жетті. Үкіметтік борыштың өсу қарқыны төмендеді, ал таза қаржылық активтері ЖІӨ-дегі үлесі ең аз болғанымен 3,0%-ға өсті.

Мұнайға қатысты емес түсімдерді арттыруға бағытталған жаңа Салық кодексі мемлекеттік қаржының фискалдық орнықтылығын нығайтуға және кіріс көздерін әртараптандыруға ықпал етеді, бұл елдің қаржылық тұрақтылығын жақсартады.

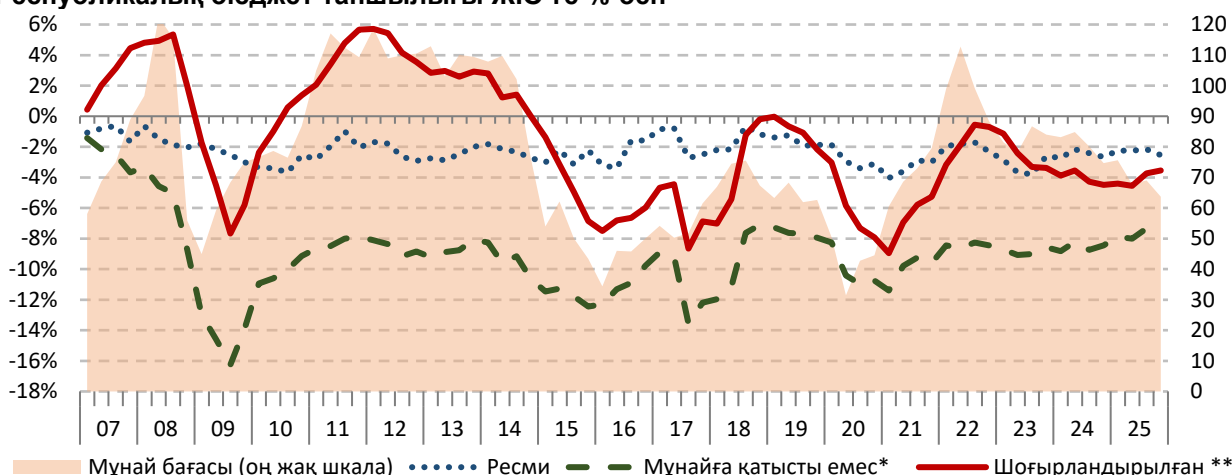
2025 жылдың қорытындысы бойынша республикалық бюджет тапшылығы 4 трлн теңгені құрады, бұл ЖІӨ-нің 2,5%-ын құрады. 2024 жылмен салыстырғанда оның номиналды көлемі 11%-ға ұлғайды, бұл бюджет кірісімен салыстырғанда шығыстың озық өсу қарқынымен байланысты. Сонымен бірге, номиналды көріністегі тапшылықтың өсуіне қарамастан, оның ЖІӨ-ге үлесі өткен жылмен салыстырғанда 0,2 п.т-қа төмендеді. Сонымен қатар, 2025 жылға ЖІӨ-ге 2,7% деңгейінде айқындалған тапшылық деңгейі 2030 жылға дейінгі Мемлекеттік қаржыны басқару тұжырымдамасында белгіленген шекті мәннен асқан жоқ.

2025 жылы ҚР ҰҚ валюталық активтерін қосымша пайдалануды ескере отырып, республикалық бюджеттің мұнайға қатысты емес тапшылығы 11,2 трлн теңгені немесе ЖІӨ-нің 7,0%-ын құрады, бұл өткен жылғы тиісті мәннен 0,4 трлн теңгеге немесе 1,0 пайыздық тармаққа төмен. Екінші жағынан, ҚР ҰҚ-ның валюталық активтерін облигациялық қарыздарға қосымша пайдалануды есептемегенде, мұнайға қатысты емес тапшылық 11,1 трлн теңгені құрады, бұл 2024 жылмен салыстырғанда 228 млрд теңгеге артық. ЖІӨ-ге пайыздық қатынаста мұнайға қатысты емес тапшылық төмендеуді көрсетіп, ЖІӨ-ге 6,9%-ды құрады, бұл 2030 жылға дейінгі МҚБТ-да ЖІӨ-ге 6,0% мөлшерінде белгіленген 2025 жылға арналған шекті мәннен жоғары. Мұнайға қатысты емес тапшылықтың белгіленген шектен асып кетуіне қарамастан, ресми тапшылықтың белгіленген мәндер шегінде сақталуы және бюджеттің мұнайға қатысты емес тапшылығының төмендеу үрдісі фискалдық тәртіптің артуын көрсетеді.

2025 жылға арналған республикалық бюджетті қалыптастыру және нақтылау кезеңдерінде бюджет шығысының өсу қарқынын және кепілдендірілген трансферт мөлшерін шектеу жөніндегі бюджеттік қағидалар сақталды. 2025 жылға арналған республикалық бюджетті қалыптастыру кезінде шығыстың шекті деңгейі 8,3% өсу қарқыны кезінде 26 трлн теңге болды, ал бекітілген шығыс 25,75 трлн теңгені құрады. Мұнайдың бір барреліне 43,2 доллар бағасы негізінде кепілдендірілген трансферттің ең жоғары мөлшері 2,74 трлн теңгені құрады, ал 2025 жылға бекітілген трансферт 2 трлн теңге деңгейінде белгіленді.

1.48-график ЖІӨ-ге қатысты %-да төмендегеніне қарамастан, мұнайға қатысты емес тапшылықты 2024 жылғы мәнмен салыстыруға келеді

Республикалық бюджет тапшылығы ЖІӨ-ге %-бен

Дереккөзі: ҚР Қаржымині, ҚР ҰСБ, Дүниежүзілік банк, Ұлттық Банк есептеулері

Ескертпе:

*мұнайға қатысты емес тапшылық ҚР ҰҚ валюталық активтерін квазимемлекеттік сектордың акциялары мен облигацияларын сатып алу ретінде қосымша пайдалануды ескере отырып есептелді;

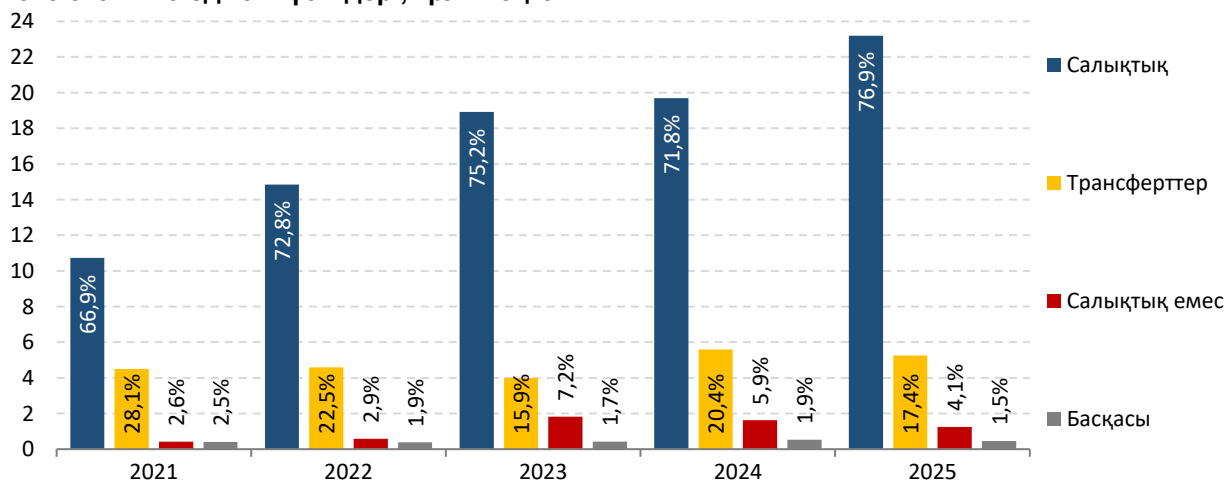
**РБ шоғырландырылған тапшылығы ресми тапшылық ретінде ҚР ҰҚ-дан түсетін трансферттерді алу ҚР ҰҚ-ға мұнай секторы ұйымдарынан түсетін түсімдерді қосу ретінде есептелді

1.4.1 Мемлекеттік бюджеттің түсімдері

2025 жылы мемлекеттік бюджет түсімдерінің құрылымында салық түсімдері үлесінің өсуі байқалады. 2025 жылы мемлекеттік бюджет түсімдері 30,1 трлн теңгені құрады, бұл 2024 жылмен салыстырғанда 9,8%-ға артық. Түсімдердің өсуі салық түсімдерінің ұлғаюына байланысты болды, олар өткен жылмен салыстырғанда 17,7%-ға ұлғайып, 23,2 трлн теңгені құрады. Сонымен қатар, салықтық емес түсімдер 2024 жылмен салыстырғанда 23%-ға төмендеді, дегенмен 2025 жылы бір реттік сипаттағы басқа да салықтық емес түсімдер есебінен салықтық емес түсімдердің 430 млрд теңгеге асыра орындалғаны байқалды. Трансферттер де нысаналы трансферттердің төмендеуі есебінен өткен жылғы мәннен төмен болды.

1.49-график Мемлекеттік бюджеттің салық түсімдерінің үлесі артты

Мемлекеттік бюджет түсімдері, трлн теңге

Дереккөзі: ҚР Қаржымині

2025 жылы өткен жылмен салыстырғанда салық түсімдерінің барлық түрлері бойынша өсу байқалады. Салық түсімдердің өсуіне ҚҚС – 4,7% немесе 933 млрд теңге және РБ КТС – 4,5% немесе 880 млрд теңге сомасына ас а үлкен үлес қосты.

Салық түсімдердің өсуіне қарамастан, ЖТС, әлеуметтік салық, ЖБ КТС, табиғи ресурстар және мүлік салығы сияқты түрлер бойынша өсім қарқынының баяулауы байқалады.

2-кесте *Салық түсімдерінің барлық түрлері бойынша өсу байқалады*
Мемлекеттік бюджеттің салық түсімдері

	2023		2024		2025	
	млрд теңге	% ж/ж	млрд теңге	% ж/ж	млрд теңге	% ж/ж
ҚҚС	5 674,1	34,3%	5 179,4	-8,7%	6 111,8	18,0%
РБ КТС	3 889,6	33,2%	3 653,2	-6,1%	4 533,0	24,1%
ЖТС	1 992,4	32,9%	2 451,6	23,1%	2 859,2	16,6%
КӘБ	1 643,1	1,3%	1 598,4	-2,7%	1 759,6	10,1%
Әлеуметтік салық	1 321,3	27,6%	1 579,3	19,5%	1 866,7	18,2%
ЖБ КТС	1 156,1	11,0%	1 560,1	34,9%	1 789,6	14,7%
Табиғи ресурстар*	1 066,3	46,3%	1 247,3	17,0%	1 441,7	15,6%
Басқалары	840,1	50,8%	884,6	5,3%	952,4	7,7%
Акциздер	840,2	11,0%	844,9	0,6%	1 040,0	23,1%
Меншік салығы	489,0	7,4%	701,6	43,5%	834,0	18,9%
Барлығы	18 912,2	27,4%	19 700,5	4,2%	23 188,2	17,7%

Дереккөзі: ҚР Қаржымині

*Ескертпе: *Табиғи және басқа да ресурстарды пайдаланғаны үшін түсетін түсімдер*

ҚҚС және РБ КТС бойынша түсімдердің өсуіне қарамастан, осы түсімдер бойынша жиынтық орындалмау тиісінше 953 млрд теңгені немесе 6% және 11% құрады. Сондай-ақ, акциздер бойынша орындалмау 33 млрд теңгені немесе 3,1% құрады. Ал қалған салық түсімдер бойынша нақтыланған және түзетілген көлемдердің асыра орындалуы байқалады. Айтарлықтай артық орындалу табиғи және басқа ресурстарды пайдаланғаны үшін түсімдер (жоспарға 111,8% орындау) және ЖБ КТС (жоспарға 107,6%) бойынша байқалады. Алайда жоғарыда көрсетілген түрлер бойынша жоспардың орындалмауына байланысты, бекітілген көлемдердің 2,7%-ға артығымен орындалғанына қарамастан, жалпы салық түсімдері нақтыланған көлемнен 404 млрд теңгеге немесе 1,7%-ға төмен болды.

Жалпы, 2025 жылы бюджеттің қалыптасқан кіріс құрылымы салық түсімдері рөлінің күшейгенін көрсетеді. Сонымен қатар, осы үрдістің одан әрі нығаюы 2026 жылдан бастап ережелері бюджеттің мұнайға қатысты емес кірісін ұлғайтуға, тапшылықты қысқартуға және сыртқы күтілмеген өзгерістерге осалдықты азайтуға, сондай-ақ экономиканың басым секторларын қолдауға бағытталған жаңа Салық кодексінің енгізілуіне байланысты күтілуде.

3-кесте РБ КТС және ҚҚС бойынша түсімдер жоспарлы мәннен айтарлықтай төмен қалыптасты

2025 жылы мемлекеттік бюджеттің салық түсімдерінің орындалуы, млрд теңге

	Нақты	Бекітілген	Нақтыланған	Түзетілген
ҚҚС	6 112	6 510,0	6 510,0	6 510,0
		-6,1%	-6,1%	-6,1%
РБ КТС	4 533	5 087,5	5 087,5	5 087,5
		-10,9%	-10,9%	-10,9%
ЖТС	2 859	2 429,4	2 791,1	2 788,7
		17,7%	2,4%	2,5%
КӘБ	1 760	1 649,7	1 649,7	1 649,7
		6,7%	6,7%	6,7%
Әлеуметтік салық	1 867	1 606,8	1 799,8	1 799,7
		16,2%	3,7%	3,7%
ЖБ КТС	1 790	1 486,1	1 665,7	1 662,9
		20,4%	7,4%	7,6%
Табиғи ресурстар*	1 442	1 252,9	1 289,4	1 289,9
		15,1%	11,8	11,8
Басқалары	952	895,9	924,4	924,4
		6,3%	3,0%	3,0%
Акциздер	1 040	931,0	1 076,2	1 073,4
		11,7%	-3,4%	-3,1%
Меншік салығы	834	718,8	805,8	805,7
		16,0%	3,5%	3,5%
Барлығы	23 188	22 568,2	23 599,7	23 592,0
		2,7%	-1,7%	-1,7%

Дереккөзі: ҚР Қаржымині

Ескертпе: Кестедегі пайыздық мәндер нақты мәннің бекітілген, нақтыланған және түзетілген бюджеттен ауытқуын көрсетеді.

*Табиғи және басқа да ресурстарды пайдаланғаны үшін түсетін түсімдер

1.1-бокс. ҚР Салық кодексі

2026 жылғы 1 қаңтардан бастап Қазақстанда салық салу жүйесіне кешенді өзгерістер енгізетін жаңа Салық кодексі күшіне енеді.

Салық кодексіне негізгі өзгерістер мыналарды қамтиды:

1. 8 500 АЕК-ке дейінгі табысқа 10%, одан жоғары табысқа – 15% салық салынатын прогрессивті ЖТС.
2. КТС мөлшерлемесі 20% деңгейінде қалады, бірақ ауыл шаруашылығы секторы мен әлеуметтік саладағы ұйымдар (коммерциялық емес ұйымдардан басқа) үшін мөлшерлемелер төмендеді. Сонымен қатар, банк қызметі (кәсіпкерлік субъектілеріне кредит беруден алынған кірістен басқа) және ойын бизнесі үшін мөлшерлемелер 25%-ға дейін өсті.
3. ҚҚС мөлшерлемесі 12%-дан 16%-ға дейін ұлғайды. ҚҚС бойынша тіркеуге қою шегі 20 000 АЕК-тен 10 000 АЕК-ке дейін төмендетілді, бұл ҚҚС бойынша міндетті тіркеу есебіне қойылатын субъектілер санын арттырады. Салық кодексі арнайы салық режимін қолдануға тыйым салынған қызмет түрлерінің тізімін кеңейтетіндіктен, жеңілдетілген декларация негізінде арнайы салық режимі бойынша қызмет жүргізе алмайтын ШОБ саны ұлғайды. Бұл ШОБ-тың көбі ҚҚС төлеушіге айналатынын білдіреді. Бұл ШОБ-тың басым бөлігі ҚҚС төлеуші болады дегенді білдіреді.

Сондай-ақ, дәрі-дәрмекке, медициналық бұйымдарға, лицензияланған медициналық қызметтерге төмендетілген мөлшерлемелер (2026 жылғы 1 қаңтардан бастап – 5%, 2027 жылғы 1 қаңтардан бастап – 10%) қолданылады.

4. Әлеуметтік салық 11%-дан 6%-ға дейін, ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірушілер үшін салық 1,8% мөлшерінде төмендеді. Әлеуметтік салық

элеуметтік аударым сомасына азаймайды, яғни салық мөлшері іс жүзінде өзгермейді.

5. Жеке тұлғалардың инвестициялық кірісіне, егер **купондық кіріс 8 500 АЕК-тен аспаса (230 000 АЕК-тен төмен дивидендтер үшін – 5%)** 10% және осы көрсеткіштен жоғары болса – 15% **(230 000 АЕК-тен жоғары дивидендтер үшін)** мөлшерлеме қолданылады. 2024 жылдан бастап прогрессивті салық салу шкаласы табыстың асып түскен сомасына ғана қатысты қолданылды.

Бағалы қағаздарды сатудан түскен пайдаға 15% мөлшерлемесі бойынша салық салынады. Бұл ретте мынадай жеңілдіктер қолданылады: мемлекеттік эмиссиялық бағалы қағаздар мен ашық және интервалды инвестициялық қорлардың пайларын өткізуден, KASE/AIX тізімдеріндегі резидент компаниялардың үш жылдан астам уақыт бойы меншігінде болған, ал компания жер қойнауын пайдаланушы болып табылмайтын қағаздарын сатудан түскен табысқа салық салынбайды.

Заңды тұлғалар үшін инвестициялық табысқа 20% мөлшерлеме бойынша салық салынады.

6. Басқа өзгерістер акциздерге (төлеушілер мен акцизделетін тауарлар тізбесіндегі өзгерістер, алкоголь және темекі өнімдеріне мөлшерлемелердің көтерілуі), бейрезиденттерге салық салуға (жекелеген табыс түрлеріне арналған ЖТС-тың прогрессивті шкаласы енгізіледі), арнайы салық режимдеріне (бекітілген қызмет түрлері үшін өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға арналған АСР – ЖТС 0% және элеуметтік төлем – 4%, жеңілдетілген декларация негізінде ЖК және резидент-заңды тұлғалар үшін – ЖТС/КТС – 4%, шаруа немесе фермер қожалықтары үшін – ЖТС – 0,5%) қолданылады.

РБ-ның мұнай ұйымдарын ескергенде, ЖІӨ-ге қатысты шығысы мен түсімдері төмендей беруде, алайда шығыс пен кіріс арасындағы алшақтық айтарлықтай болып қалып отыр. ҚР ҰҚ мұнай түсімдері 2022 жылдың ең жоғары мәнінен қысқарып, 3,7 трлн теңгені немесе 2025 жылы ЖІӨ-ге 2,4%-ды құрады, бұл өткен жылғы мәннен 2%-ға немесе ЖІӨ-ге 0,5 пайыздық тармаққа төмен. Сонымен қатар, ҚР ҰҚ-тан трансферттері кепілдендірілген трансферттің мөлшері бөлігінде бюджеттік қағидалардың сақталуына қарамастан, нысаналы трансферттер есебінен жоғары болып қалуда. Осылайша, кепілдендірілген және нысаналы трансферттер тиісінше 2 трлн және 3,25 трлн болды. ҚР ҰҚ-ға мұнай түсімдері және ҚР ҰҚ-дан трансферттер 2025 жылы төмендегенін көрсетті және ЖІӨ-ге пайызбен тиісінше 2,4% және 3,3% болды.

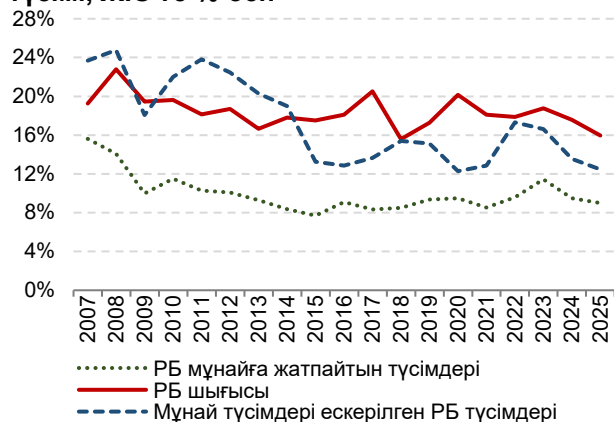
Осылайша, ҚР ҰҚ-тан қаржы алудың азайғанына қарамастан, ҚР ҰҚ-ға мұнай түсімдері мен трансферттер арасындағы алшақтықта тарылу үрдісі байқалғанымен, ҚР ҰҚ-ға түсімдердің төмендеуі салдарына байланысты ҚР ҰҚ-қа мұнай кірісі мен трансферттер арасындағы алшақтық айтарлықтай болып қалады. Мәселен, ҚР ҰҚ-тан мұнайдан түскен түсімді алу ҚР ҰҚ-ға салық түсімдерінен 1,5 трлн теңгеге немесе ЖІӨ-ге шаққанда 0,9%-ға асып түсті, бұл 2024 жылмен салыстырғанда 290 млрд теңгеге аз. Мұнда ҚР ҰҚ валюталық активтері 2025 жылдың қорытындысы бойынша \$63,8 млрд құрады, бұл соңғы 10 жылдағы ең жоғары мәні болып табылады. ҚР ҰҚ-тың валюталық активтерінің өсуі 2025 жылы \$8,7 млрд АҚШ долларын (немесе жылдық 15%) құраған инвестициялық кіріс есебінен қамтамасыз етілді, бұл ҚР ҰҚ құрылғаннан бергі ең үлкен көрсеткіш.

ҚР Ұлттық қорына мұнай түсімдерінің тұрақты түрде төмендеуіне және мұнай түсімдері мен трансферттер арасындағы елеулі алшақтыққа қарамастан, жағдай біртіндеп жақсарып келеді. Қордың түсімдері мен шығысы арасындағы алшақтықтың

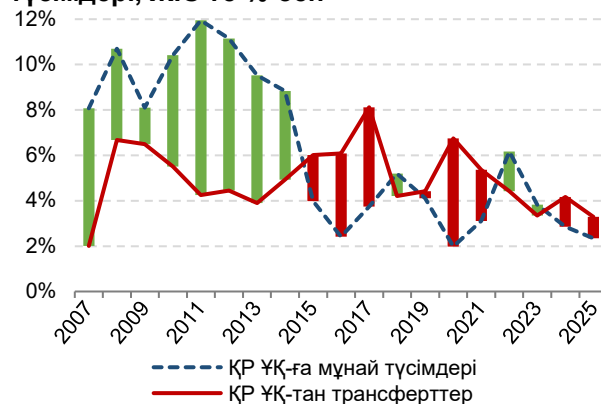
тарылуы, сондай-ақ валюталық активтер мен инвестициялық кірістің рекордтық өсуі ҚР ҰҚ-ның активтерін басқарудағы оң динамиканы көрсетеді.

1.50-график Республикалық бюджеттің шығысы мен кірісі арасындағы алшақтық айтарлықтай болып қалуда

Республикалық бюджеттің шығысы мен түсімі, ЖІӨ-ге %-бен

ҚР ҰҚ-тан трансферттер және ҚР ҰҚ-қа салық түсімдері, ЖІӨ-ге %-бен

Дереккөзі: ҚР Қаржымині, ҚР ҰСБ, Ұлттық Банк есептеулері

Ескертпе: РБ мұнай түсімдерін ескере отырып есептелетін түсімдері РБ түсімдерінен ҚР ҰҚ берілетін трансферттерді шегеріп, мұнай секторы ұйымдарынан түсетін түсімдерді қосу арқылы анықталады. Мұнайға қатысты емес түсімдер ресми түсімдерден ҚР ҰҚ трансферттері мен КӘБ алып тастау арқылы есептеледі. 2009 жылы КТС мөлшерлемесі 30%-дан 20%-ға дейін төмендетілді. ҚҚС мөлшерлемесі 2007 жылдан 2009 жылға дейін біртіндеп 14%-дан 12%-ға дейін төмендеді.

1.4.2 Мемлекеттік бюджет шығысы

Мемлекеттік бюджет шығысы өткен жылмен салыстырғанда 11%-ға ұлғайып, 2025 жылы 34,5 трлн теңгені құрады. Алайда ЖІӨ-ге пайыздық мәнде шығыс 2 п.т.-қа төмендеп, 21%-ды құрады. Жалпы алғанда, МБ шығысының өсу қарқыны соңғы екі жылда бір деңгейде қалып, шығыстың теңгерімді жоспарлануын көрсетеді. Ал МБ шығысы өсімінің ең көп үлесі көлік пен коммуникация және әлеуметтік көмек сияқты санаттарға тиесілі, олардың әрқайсысы жалпы өсімге 2,2%-дан және борышқа қызмет көрсетуге (1,4%) қосты.

2025 жылы МБ барлық шығысының 48% білім беруге, әлеуметтік көмекке және денсаулық сақтауға бағытталды, бұл осы салалардың мемлекеттік саясаттағы басымдығын көрсетеді. Дегенмен, соңғы екі жылда денсаулық сақтаудан басқа қалған осы екі бағыт бойынша шығыстың өсу қарқыны бәсеңдей бастады. Бұл ретте көлік пен коммуникацияға шығыс айтарлықтай тез өсуде.

ТҚШ және борышқа қызмет көрсету шығысы өсуін жалғастырып, тиісінше 13% және 19%-ға артты. Алайда екі санаттағы өсу қарқыны соңғы екі жылда баяулап келеді, бұл осы бағыттардағы шығыстың тұрақтануын көрсетуі мүмкін, сонымен қатар олардың бюджеттегі рөлі маңызды болып қалуда.

Сонымен қатар, 2025 жылы басқа шығыс және өнеркәсіп пен құрылыс қызметіне шығыстың төмендеуі байқалады.

4-кесте Білім беру және әлеуметтік көмек шығысы жоғары болып қалуда 2025 жылғы бағыттар бойынша МБ шығысы, млрд теңге

	2023	2024	2025
Білім беру	5 811 28,4%	6 707 15,4%	7 101 5,9%
Әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамсыздандыру	5 313 18,2%	6 035 13,6%	6 703 11,1%
Көлік және коммуникация	1 801 30,5%	2 195 21,8%	2 875 31,0%

Денсаулық сақтау	2 503	2 500	2 847
	18,5%	-0,1%	13,9%
Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық	1 958	2 457	2 786
	41,5%	25,5%	13,4%
Борышқа қызмет көрсету	1 866	2 232	2 661
	37,4%	19,7%	19,2%
Жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтер	1 489	1 776	1 878
	22,9%	19,3%	5,8%
Қоғамдық тәртіп, қауіпсіздік және т.б.*	1 612	1 671	1 823
	21,4%	3,6%	9,1%
Ауыл шаруашылығы және қоршаған ортаны қорғау**	1 375	1 386	1 707
	28,7%	0,8%	23,1%
Қорғаныс	1 170	1 184	1 318
	5,1%	1,3%	11,3%
Мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық кеңістік	878	1 082	1 231
	26,8%	23,3%	13,7%
Басқалар	1 582	1 103	1 008
	57,2%	-30,3%	-8,7%
Отын-энергетика кешені және жер қойнауын пайдалану	344	434	447
	52,3%	26,4%	3,0%
Өнеркәсіп және құрылыс қызметі***	275	278	145
	-47,7%	0,9%	-47,9%
Шығын	27 980	31 042	34 530
	24,7%	11,0%	11,2%

Дереккөзі: ҚР Қаржымині

Ескертпе: %-дағы мәндер өткен жылмен салыстырғанда өсімді көрсетеді.

Республикалық бюджет шығысының толық атаулары:

**Қоғамдық тәртіп, қауіпсіздік, құқықтық, сот, қылмыстық-атқару қызметі*

***Ауыл, су, орман, балық шаруашылығы, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар, қоршаған ортаны және жануарлар дүниесін қорғау, жер қатынастары*

****Өнеркәсіп, сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі*

Бюджетке салық түсімдерінің орындалмауы аясында мемлекеттік бюджеттің нақты шығысы түзетілген және нақтыланған көрсеткіштерден тиісінше 1 728 млрд теңгеге және 460 млрд теңгеге төмен орындалды. Сонымен қатар шығыстың нақты орындалуы бекітілген жоспарлы мәндерден сәл асып түсті. Осылайша, 34,5 трлн теңгенің нақты орындалу сомасы кезінде бекітілген жоспарлардан ауытқу 0,27% құрады.

Шығыстың барлық санаттары бойынша орындалмау бой алды, бұл ретте ең көп жеткіліксіз қаржыландыру денсаулық сақтау саласында байқалады, онда нақты шығыс түзетілген жоспардан 141 млрд теңгеге немесе 4,7%-ға төмен болды. Сондай-ақ, орындалмау ауыл шаруашылығы мен қоршаған ортаны қорғауда орын алды, онда шығыс түзетілген жоспардан 72 млрд теңгеге немесе 4,1%-ға төмен болды.

Шығысты орындау барысында бюджет қаражаты қайта бөлінді, ол білім беруге, әлеуметтік көмекке, денсаулық сақтауға және басқа да шығысқа арналған шығынның азайғанынан көрінді. Осылайша, білім беру мен әлеуметтік көмекке арналған түзетілген шығыс бекітілген көлемнен 370 млрд теңгеге (әр бап бойынша 5%-ға төмендеу), денсаулық сақтауға – 85 млрд теңгеге (3%-ға төмендеу) төмен болып шықты, ал басқа шығыс 594 млрд теңгеге (оның ішінде 376 млрд теңге ҚР Үкіметі резервінің бөлінбеген қалдығы есебінен) азайтылып, 36%-ды құрады.

Сонымен қатар, бюджетке түзету енгізу барысында мына бағыттар бойынша айтарлықтай ұлғаю тіркелді: көлік пен коммуникацияға 202 млрд теңгеге, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылыққа 633 млрд теңгеге және жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтерге 428 млрд теңгеге шығысы ұлғайтылды.

5-кесте **МБ шығыны жоспарлы мәннен сәл асып түсті**
 2025 жылы бағыттар бойынша МБ шығысын орындау, млрд теңге

	Факт	Бекітілген	Нақтыланған	Түзетілген
Білім беру	7 101	7 493 -5,2%	7 658 -7,3%	7 124 -0,3%
Әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамсыздандыру	6 703	7 035 -4,7%	6 914 -3,0%	6 705 0,0%
Көлік және коммуникация	2 875	2 686 7,0%	2 998 -4,1%	2 888 -0,4%
Денсаулық сақтау	2 847	3 073 -7,3%	3 131 -9,1%	2 988 -4,7%
Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы	2 786	2 204 26,4%	3 043 -8,5%	2 837 -1,8%
Борышқа қызмет көрсету	2 661	2 554 4,2%	2 555 4,1%	2 667 -0,2%
Жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтер	1 878	1 470 27,8%	1 592 18,0%	1 898 -1,0%
Қоғамдық тәртіп, қауіпсіздік және т.б.*	1 823	1 740 4,8%	1 774 2,8%	1 837 -0,8%
Ауыл шаруашылығы және қоршаған ортаны қорғау**	1 707	1 669 2,3%	1 710 -0,2%	1 779 -4,1%
Қорғаныс	1 318	1 341 -1,7%	1 390 -5,2%	1 377 -4,3%
Мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық кеңістік	1 231	1 097 12,2%	1 230 0,0%	1 243 -1,0%
Өзге	1 008	1 645 -38,7%	1 679 -40,0%	1 051 -4,1%
Отын-энергетикалық кешен және жер қойнауын пайдалану	447	330 35,7%	453 -1,2%	450 -0,6%
Өнеркәсіп және құрылыс қызметі***	145	99 45,8%	130 11,8%	150 -3,4%
Барлығы	34 529	34 435 0,3%	36 257 -4,8%	34 991 -1,3%

Дереккөзі: ҚР Қаржымині

Ескертпе: %-дағы мәндер өткен жылмен салыстырғандағы өсімді көрсетеді.

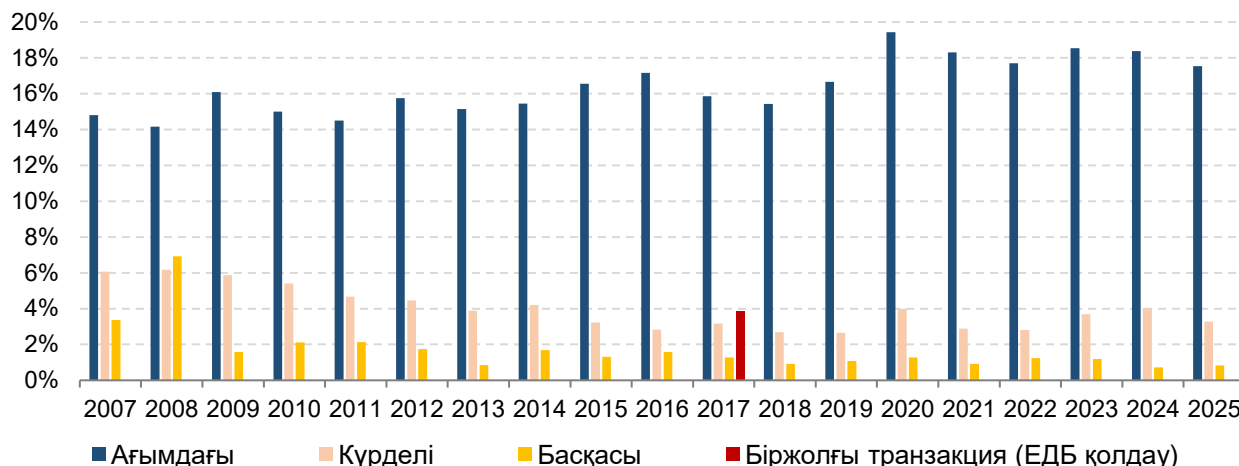
Республикалық бюджет шығысының толық атаулары:

*Қоғамдық тәртіп, қауіпсіздік, құқықтық, сот, қылмыстық-атқару қызметі

**Ауыл, су, орман, балық шаруашылығы, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар, қоршаған ортаны және жануарлар дүниесін қорғау, жер қатынастары

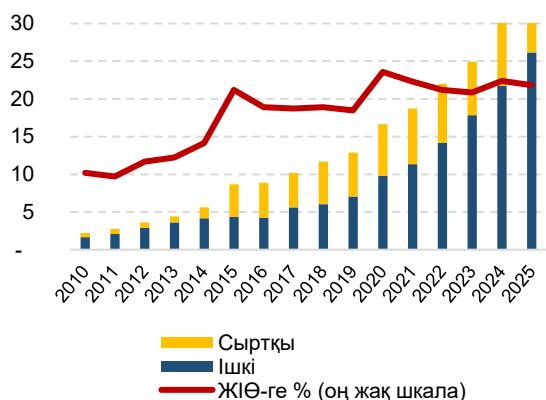
***Өнеркәсіп, сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі

Мемлекеттік бюджет шығысының негізгі үлесі ағымдағы шығысқа тиесілі болып қалуда. 2025 жылы ағымдағы шығыс өткен жылмен салыстырғанда 13%-ға өсіп, 28 трлн теңгені құрады. Дегенмен, ЖІӨ-ге қатысты ағымдағы шығыс 17,5%-ды құрады, бұл 2024 жылғы мәннен сәл төмен. Сонымен бірге, күрделі шығыс номиналды мәнде де, ЖІӨ-ге пайыздық қатынаста да төмендеді. Мәселен, күрделі шығыс 5,2 трлн теңгені немесе ЖІӨ-нің 3,3%-ын құрады.

1.51-график Ағымдағы шығыс үлесінің ауқымы кеңеюін жалғастыруда**Экономикалық жіктеуіштегі мемлекеттік бюджет шығысы, ЖІӨ-ге %-бен****Дереккөзі:** ҚР Қаржымині, ҚР ҰСБ, Ұлттық Банк есептеулері**1.4.3 Таза қаржы активтері**

2025 жылдың қорытындысы бойынша Үкіметтің борышы 34,8 трлн теңгені құрады, бұл ЖІӨ-ге қатысты мәннің төмендегеніне (21,8%) қарамастан өткен жылғы мәннен 16%-ға жоғары. Үкіметтің борышының өсуіне ең көп – 14,6% үлес қосқан ішкі борыш болды. Дегенмен борыштың өсу қарқынының баяулауы байқалады.

2025 жылы үкіметтің борышына қызмет көрсетуге арналған шығыс 2,6 трлн теңгені құрады, бұл 2024 жылғы шығыстан 20%-ға жоғары. Сонымен қатар, РБ мұнайға қатысты емес түсімдерге қатысты үкіметтің борышына қызмет көрсету 18,1%-ды құрады.

1.52-график Үкіметтің борышы ЖІӨ-ге қатысты тұрақты болып қалуда, алайда бюджетке түсетін борыш жүктемесі айтарлықтай өсті**Үкіметтің борышы, трлн теңге****Үкіметтің борышына қызмет көрсету, трлн теңге****Дереккөзі:** ҚР Қаржымині, ҚР ҰСБ, Ұлттық Банк есептеулері

2025 жылы сыртқы борышқа қызмет көрсету шығысының өсуінің жеделдеуі байқалды. Сонымен қатар, ішкі борыш бойынша пайыздық шығыстың өсу қарқыны 2024 жылғы 21,7%-дан 2025 жылы 18,7%-ға дейін баяулады. Баяулаудың негізгі факторы ішкі үкіметтік борыштың өсу қарқынының төмендеуі болды.

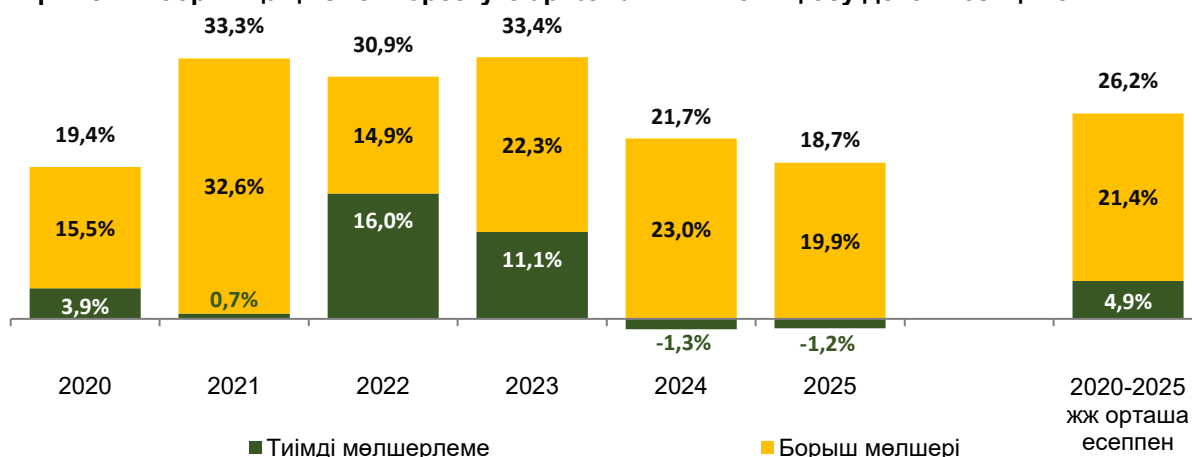
Базалық мөлшерлемелің көтерілуіне және нарықтық пайыздық мөлшерлемелердің өсуіне қарамастан, ішкі борышқа қызмет көрсетуге арналған шығыс динамикасына тиімді пайыздық мөлшерлемелердің үлесі теріс болып қалды және -0,3%-ды құрайды. Бұл Қаржы министрлігі қолданатын мемлекеттік бағалы

қағаздарды қосымша орналастыру практикасына байланысты. Атап айтқанда, неғұрлым төмен купондық мөлшерлемелері бар бұрын шығарылған қағаздарды қосымша орналастыру жүзеге асырылды.

Осылайша, борышты тарту купондық мөлшерлемелері салыстырмалы түрде төмен, бірақ орналастырудың неғұрлым жоғары кірістілігі бойынша жүргізілді, бұл ағымдағы пайыздық шығыстың өсуін тежеді. Сонымен қатар осы практика кейінге қалдырылған тәуекелдерді қалыптастырады: болашақта негізгі борышты өтеудің неғұрлым жоғары көлемі ағымдағы нарықтық талаптарға сәйкес келетін купондық мөлшерлемелері бар қағаздарды шығаруды болжайтын баламалы сценариймен салыстырғанда борыштық жүктеменің ұлғаюына алып келуі мүмкін.

1.53-график **Тиімді мөлшерлеменің шығыс өсіміне қосқан үлесі төмен және теріс болып қалуда**

Ішкі үкіметтік борышқа қызмет көрсетуге арналған шығыстың өсу декомпозициясы

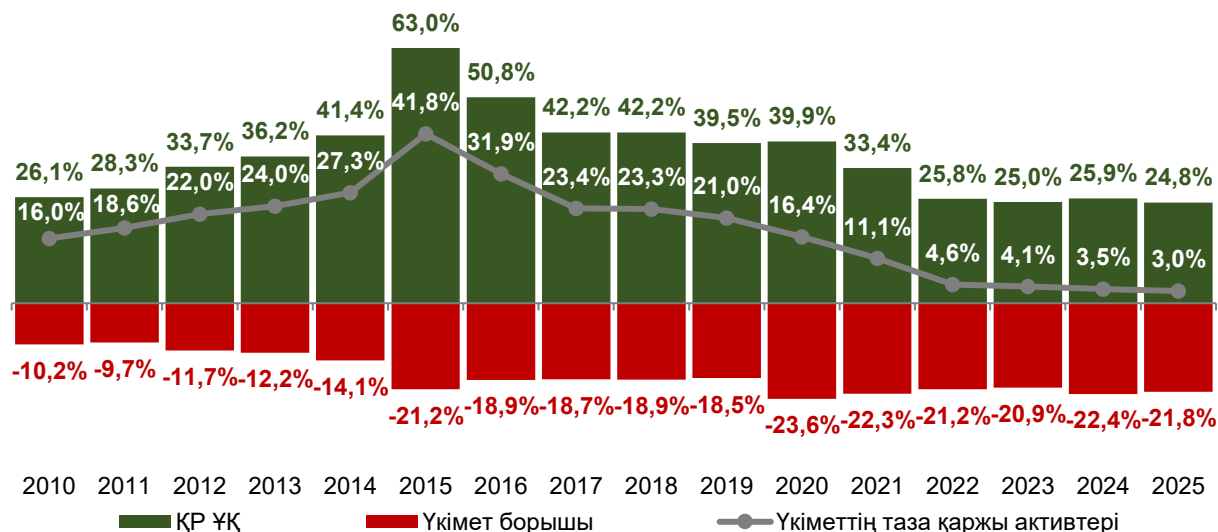
Дереккөзі: ҚР Қаржымині, Ұлттық Банктің есептеулері

Ескертпе: Салымды бағалау үшін өсу қарқыны ауыспалылар логарифмдерінің айырмашылығы ретінде бағаланды. Тиімді мөлшерлеме борышқа қызмет көрсетуге арналған шығыстың ағымдағы және өткен жылдардағы борыштың орташа мөлшеріне қатынасы ретінде есептеледі.

ҚР ҰҚ активтерінің өсуі және Үкіметтің борышының өсу қарқынының төмендеуі есебінен Үкіметтің таза қаржылық активтері 2025 жылы 3,1%-ға өсіп, 4,8 трлн теңгеге жетті. Алайда, ЖІӨ-ге қатысты Үкіметтің таза қаржылық активтері ЖІӨ-ге қатысты 3,0%-ға дейін төмендеді, бұл тарихи ең төменгі көрсеткіш. ЖІӨ-ге таза қаржылық активтердің төмендеуі ЖІӨ-ге ҚР ҰҚ активтері үлесінің төмендеуі есебінен болды. ҚР ҰҚ-тың 2025 жылғы \$8,7 млрд АҚШ доллары мөлшеріндегі рекордтық инвестициялық кірісіне қарамастан, ҚР ҰҚ активтері ЖІӨ-нің номиналды өсу қарқынына қарағанда баяу өсті.

1.54-график Таза қаржылық активтердің төмендеуі жалғасуда

Үкіметтің таза қаржылық активтері, ЖІӨ-ге шаққанда %-бен

Дереккөзі: ҚР Қаржымині, ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері**Ескертпе:** Үкіметтің таза қаржылық активтері үкіметтің борышын шегеріп ҚР ҰҚ активтері ретінде есептеледі.

Осылайша, 2025 жылы теңгерімді фискалдық саясат байқалады, ол бірінші кезекте бюджеттің ЖІӨ-ге қатысты мұнайға қатысты емес тапшылығының төмендеуінен, ҚР ҰҚ валюталық активтерінің өсуінен, сондай-ақ үкіметтің борышының өсу қарқынының төмендеуінен көрінеді. 2026 жылы күшіне енетін және мұнайға қатысты емес салық түсімдерін ұлғайтуға бағытталған жаңа Салық кодексінің шаралары мемлекеттік қаржының тұрақтылығын арттыруға ықпал ететін болады.

Дегенмен, квазимемлекеттік қаржыландыру рөлінің артқанын атап өткен жөн. Мемлекеттік бюджеттің ауқымынан квазимемлекеттік сектор компанияларының теңгеріміне міндеттемелердің ағыны тек ресми түрде бюджеттік қағидаларды сақтауға мүмкіндік береді. Ағымдағы уақытта квазимемлекеттік сектордың түсімдерін, шығысы мен міндеттемелерін қамтитын мемлекеттік басқару секторының ресми шоғырландырылған есептілігі жарияланбайды. Алайда квазимемлекеттік сектор рөлінің кеңеюі фискалдық саясат үшін айқын емес міндеттеме екендігін және күтпеген өзгерістерді іске асырған жағдайда мемлекеттік қаржының тұрақтылығына тікелей әсер ететінін ескеру қажет.

II Мемлекеттік бағалы қағаздар және корпоративтік облигациялар нарығы

2.1 Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы

2025 жылы қарыздарды өтеудің едәуір көлеміне байланысты бюджетті борыштық қаржыландыруға деген жалпы қажеттілік өсті. Қаржы министрлігі теңгедегі облигациялар арқылы 6,03 трлн теңге және еурооблигациялар арқылы 4 млрд АҚШ доллары болатын қаражат тартты.

2025 жылы бастапқы нарықта нарықтық сұраныс пен ұсыныстың арасындағы сәйкессіздік байқалды: сұраныс төмен болғанда ұсыныстың көлемі жоғары болып қала берді, ал нарықтық белсенділік өскен кезде көлемі қысқарды. Алғашқы үш тоқсанда инфляциялық күтулердің жоғары болуына және өтімділікті басқару бойынша реттеуші факторлардың қатаңдауына байланысты нарық қатысушыларының тарапынан сұраныс едәуір төмендеді. Нарық инвесторларының ҚР Қаржыминінің теңгедегі МБҚ-ын нақты орналастыруға қатысу үлесі 2024 жылғы 71,3%-дан 2025 жылы 47,1%-ға дейін қысқарды. Мәселен, сұраныстың шоғырландырылған құрылымы жағдайында аукциондарда бағаның қалыптасуы қатысушылардың шектеулі санының іс-әрекетіне анағұрлым тәуелді болды, бұл жайт бастапқы нарыққа ірі инвесторлардың жеке стратегияларының әсерін арттырды.

МБҚ-ның қайталама нарықтарында сауда-саттық көлемінің өсуіне қарамастан, сауда-саттық тұрақты емес, жекелеген оқиғалар ықпалымен қалыптасқан және жоғары шоғырланған болып қалуда. Сонымен қатар аукциондар мен биржалық сауда-саттықтың бейрезиденттерге қол жетімділігіне қарамастан, биржадан тыс нарық ірі бейрезиденттер үшін МБҚ нарығына кіру және шығу үшін негізгі арна болды.

2025 жылы кірістіліктің тәуекелсіз қисығы бірінші тоқсанда кірістілік деңгейінің параллель өсуі, екінші тоқсанда қысқа мерзімді мөлшерлемелердің өсуінің әсерінен инверсияның күшеюі, кірістілік қисығының үшінші тоқсанда біршама тегістелуі және соңғы тоқсанда ұзақ мерзімді мөлшерлемелердің неғұрлым тез төмендеуіне байланысты инверсияның қайта күшеюі сияқты бірнеше кезеңнен өтті.

2.1.1 Үкімет борышы

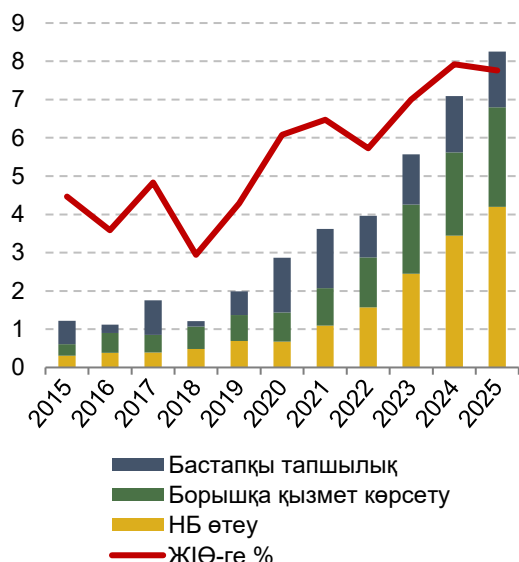
2025 жылы бюджетті қаржыландырудағы жиынтық қажеттілік бастапқы тапшылық параметрлерінің (1,46 трлн теңге) және борышқа қызмет көрсетудің (2,61 трлн теңге), сол сияқты мемлекеттік борышты өтеудің елеулі көлемінің (3,82 трлн теңге) ықпалымен қалыптасты. Бұл соңғы жылдардағы ең жоғары көлемнің біріне айналды. Борыш төлемдерінің елеулі бөлігі 2015 жылы орналастырылған 10 жылдық еурооблигацияларға (35%, 2,5 млрд АҚШ доллары), сондай-ақ 2024 жылы орналастырылған теңгедегі облигацияларға (22%) тиесілі болды, ол кезде нарықтық сұраныс негізінен қысқа және орта мерзімді сегменттерде шоғырланған еді (2.1-график).

Осындай жағдайда Қаржы министрлігі бастапқыда 6,93 трлн теңге сомасына теңгедегі МБҚ-ны орналастыру және 2,5 млрд АҚШ доллары сомасына еурооблигациялар шығару көзделген 2025 жылға арналған комбинирленген қаржыландыру стратегиясын іске асырды. Сонымен, 2025 жылғы 24 маусымда еурооблигациялар екі транш арқылы орналастырылды: жылдық 5% купондық мөлшерлемесімен 1,35 млрд АҚШ доллары сомасына 7 жылдық шығарылым және жылдық 5,5% купондық мөлшерлемесімен 1,15 млрд АҚШ доллары сомасына 12 жылдық шығарылым. Сонымен қатар теңгедегі облигацияларды орналастыруға түзетулер енгізілді: ішкі нарықтық сұраныс шектеулі болғандықтан Қаржымині

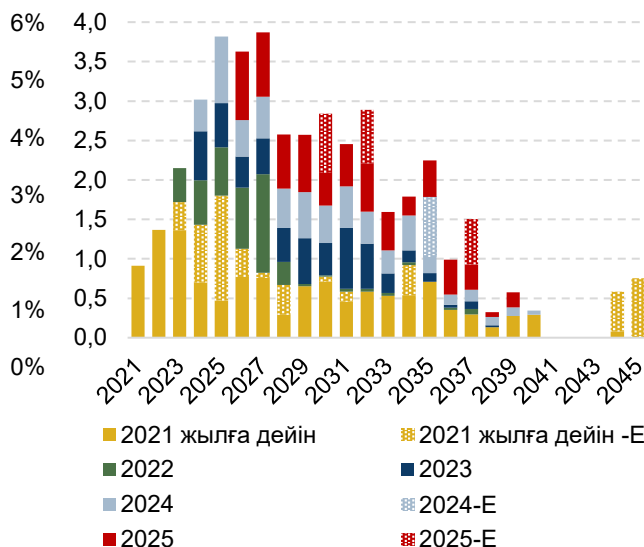
теңгедегі МБҚ-ды орналастыру көлемін 6,03 трлн теңгеге дейін қысқартты, бұл бастапқы жоспардан 13%-ға төмен және 1,5 млрд АҚШ доллары сомасына еурооблигацияларды қосымша орналастырды (2.2-график).

2.1-график *Негізгі борыш бойынша өтеудің өсуі борыштық қаржыландыру қажеттілігінің негізгі драйверіне айналды.*

Борыштық қаржыландыруға жалпы қажеттілік, трлн теңге

Шығару мерзімі бойынша ҚР Қаржымині МБҚ өтеу профилі, трлн теңге

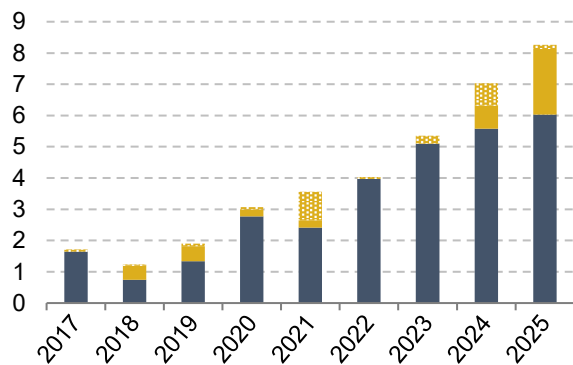
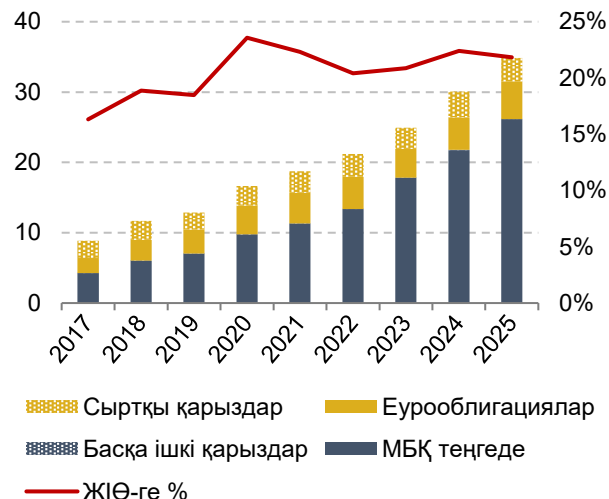
Дереккөзі: ҚР Қаржымині, ҚР ҰСБ, БҚОД, Ұлттық Банктің есептеуі

Ескертпе: 1) тұтас боялған – теңгедегі қағаздар, өрнектеп боялған – еурооблигациялар; 2) еурооблигациялар бойынша негізгі борыш сомасы нақты өтеу кезіндегі немесе есепті кезеңнің соңындағы ресми бағамдар бойынша теңгеде конвертацияланды

Маусымда валюталық міндеттемелерді олардың ролловері арқылы қайта қаржыландыру туралы шешім 2025 жылы нарықтық инвесторлардың теңгелік МБҚ-ға деген шектеулі қызығушылығы жағдайында негізді болды. Теңгедегі облигацияларды орналастыру көлемінің едәуір ұлғаюы ішкі мөлшерлемелерге қысымның артуына және инвесторлардың шектеулі тобында шоғырланудың күшеюіне әкеп соқтыруы мүмкін еді.

Алайда, Қазақстан экономикасының энергия көздерінің экспортына және олардың бағаларының құбылмалылығына тәуелділігі жағдайында айырбастау бағамының динамикасы валюталық қарыздарға әсер ететінін атап өту қажет. Мысалы, 2025 жылы өтелген еурооблигациялардың (АҚШ долларымен жылдық 5,125%) біршама төмен номиналды купондық мөлшерлемесіне қарамастан, айналыс кезеңінде ұлттық валютадағы қарыз алудың жылдық жиынтық тиімді құны шамамен 18,7%-ды құрады, бұл теңгемен номинирленген салыстырмалы 10 жылдық МБҚ кірістілігінен едәуір асып түседі (7,2%). Бұл жағдай валюталық қарыз алу бойынша қолайсыз сценарийдің іске асқанын көрсетеді. Ол төмен купондық мөлшерлемесі бар валюталық құралдар бюджет үшін жасырын шығындарға әкелуі мүмкін екенін және бастапқыда валюталық тәуекел ретінде қалыптасқан тәуекелдердің кейіннен бюджетке түсетін қаржылық ауыртпалыққа айналуы мүмкін екенін көрсетеді.

2025 жылдың қорытындысы бойынша айналыстағы үкіметтік борыштың жалпы көлемі 34,8 трлн теңге болды. Теңгедегі МБҚ үлесі жалпы көлемнің 75,04%-ын құрады, бұл 2017 жылмен (47,95%) салыстырғанда 27,09%-ға көп. Еурооблигациялардың жиынтық көлемі 15,49% болды, ал сыртқы қарыздардың үлесі 2017 жылғы 27,65%-дан 9,47%-ға дейін төмендеді. Бұл ішкі қаржыландыруға бағдарланудың жалғасуын және сыртқы борышқа тәуелділіктің төмендеуін растайды (2.2-график).

2.2-график Үкімет борышы ЖІӨ-ге шаққанда 21,5%-ды құрады.**Үкімет борышын тарту, трлн теңге****Айналыстағы үкімет борышы, трлн теңге****Дереккөзі:** ҚР Қаржымині, ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеуі

Осылайша, валюталық қарыз алудың объективті артықшылықтарына – инвесторлық базаны әртараптандыруға, сұранысты кеңейтуге, неғұрлым ұзақ мерзімге орналастыру мүмкіндігіне және салыстырмалы түрде төмен номиналды мөлшерлемелерге қарамастан, МБҚ ішкі нарығын дамыту, валюталық өтеулерді реттеу және валюталық тәуекелдерді мемлекеттік борышты басқару стратегиясына жүйелі түрде интеграциялау борыштық саясаттың басымдықтары болып қалуы тиіс деп санаймыз.

2.1.2 МБҚ бастапқы нарығының микроқұрылымы**МБҚ нарығындағы сұраныс пен ұсыныс**

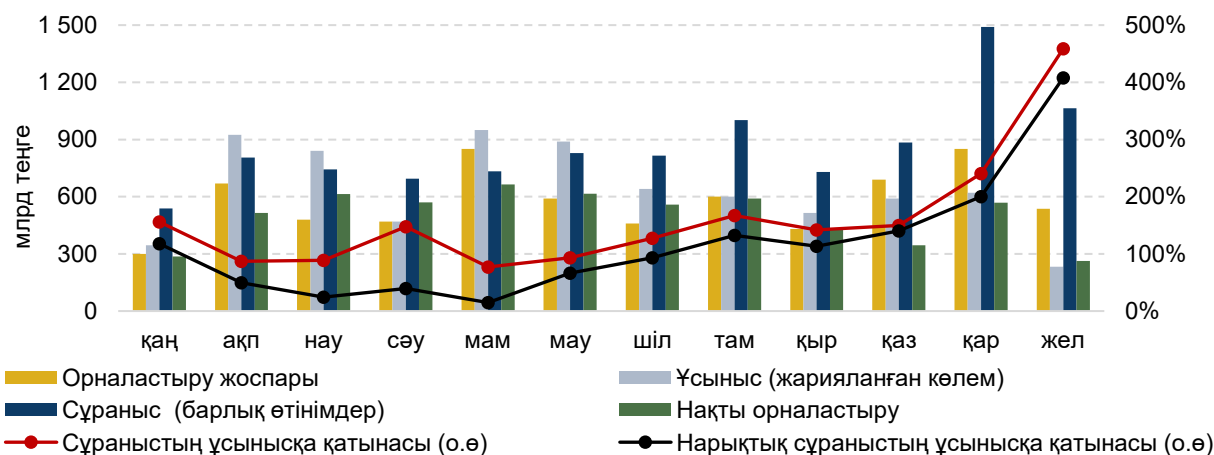
2025 жылға арналған МБҚ шығарудың бастапқы кестесіне сәйкес ҚР Қаржымині 6,93 трлн теңге сомасына МБҚ шығаруды жоспарлаған болатын. 3-тоқсанның соңына дейін МБҚ аукциондарындағы ұсыныстың нақты көлемі жоспарлы көлемнен асып түсті, ал сұраныс нарықтың каптивті қатысушыларында шоғырланды. 2025 жылғы қазан айының соңында бастапқы жоспарда көзделмеген 1,5 млрд АҚШ доллары сомасына еурооблигациялар қосымша шығарылды. Сонымен, еурооблигациялар есебінен қаржыландыруға деген қажеттіліктің бір бөлігін өтеу нәтижесінде Қаржы министрлігі МБҚ-ның теңгедегі нақты ұсынысын айтарлықтай қысқартты.

Өз кезегінде, 2025 жылғы 4-тоқсанда МБҚ нарығы сұраныстың күрт өсуімен сипатталды: берілген өтінімдердің көлемі бір жылдағы рекордтық деңгейге – 3,44 трлн теңгеге жетті, ал ұсынысқа қатысты сұраныстың орташа коэффициенті бір тоқсанда 283%-ды құрады. Дегенмен, орналастырудың нақты көлемі ұсынылған көлемге жақын болды (2.3-график).

Осылайша, 2025 жылы нарықтық сұраныс динамикасы мен ұсыныс көлемінің арасындағы үйлесімсіздік байқалды: біршама төмен сұраныс кезеңдерінде ұсыныс жоғары болды, ал нарықтық белсенділік өскен кезде орналастырудың жарияланған көлемі қысқарып отырды. Мұндай ассиметрия нарық пен Қаржыминінің болжамдары арасында ақпараттық алшақтық бар екенін айғақтауы мүмкін. Нарықпен жүйелі және тұрақты коммуникацияны дамыту борыштық саясаттың нарықтық жағдайлардың өзгеруіне бейімделуін арттырып, орналастыру көлемі мен мерзімдік құрылымын неғұрлым дәл калибрлеуге ықпал етеді деп есептейміз.

2.3-график ҚР Қаржымині МБҚ бастапқы нарығындағы сұраныс пен ұсыныстың нарықтық теңгерімсіздігі

Қаржыминінің МБҚ шығару графигі, млрд теңге

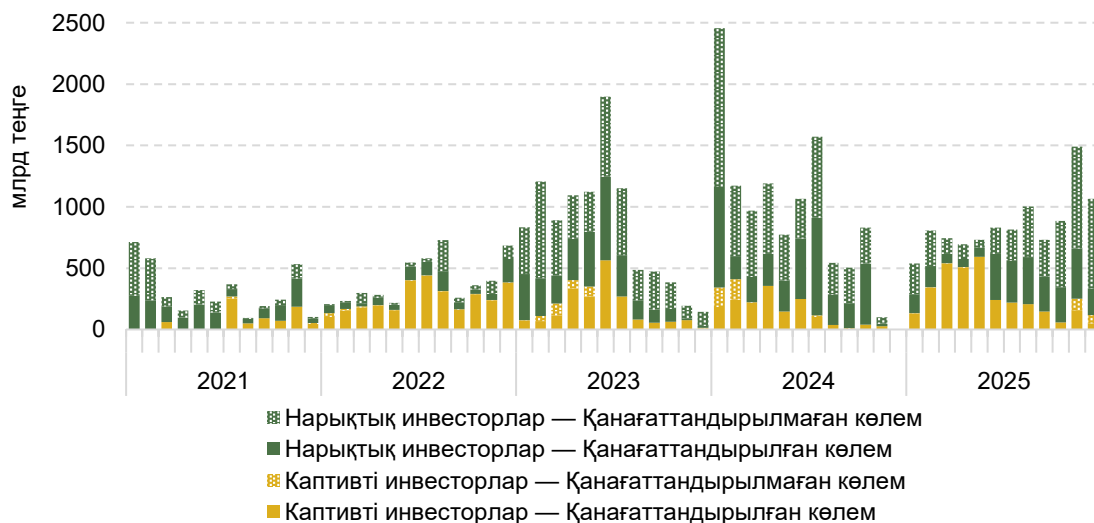
Дереккөзі: ҚР Қаржымині, ҚҚБ, Ұлттық Банктің есептеуі

Сұраныс құрылымы

2025 жылдың қорытындысы бойынша қатысушылар бастапқы нарықта МБҚ сатып алуға 10,33 трлн теңге сомасына өтінім берді, бұл 2024 жылмен салыстырғанда 8,1%-ға төмен. Сонымен бір мезгілде нарықтық қатысушылар тарапынан сұраныстың үлесі 82,5%-дан 67,5%-ға дейін төмендеді, мұнда нарықтық қатысушылардың аукциондарға қатысуы алдыңғы жылмен салыстырғанда 24,34%-ға қысқарды (2.4-график).

2.4-график МБҚ бастапқы нарығындағы нарықтық қатысушылардың белсенділігі төмендеді

Қанағаттандырылған және қанағаттандырылмаған өтінімдер, млрд теңге

Дереккөзі: ҚҚБ

Қатысушылар бойынша сұраныстың құрылымы жыл бойы әр түрлі болды. 2025 жылғы бірінші жартыжылдықта captive қатысушылар сұраныстың негізгі драйвері болды. Нарықтық сұраныстың төмендеуіне ең алдымен ең төменгі резервтік талаптардың⁴ қатаңдатылуы бойынша күтулер, сондай-ақ есепті кезеңде МБҚ бойынша алынған табыстың 50%-ына салық салуды көздейтін салық режиміне⁵

4 ЕРТ деңгейі ҚРҰБ Басқармасының 2019 жылғы 2 шілдедегі № 118 қаулысына сәйкес айқындалады

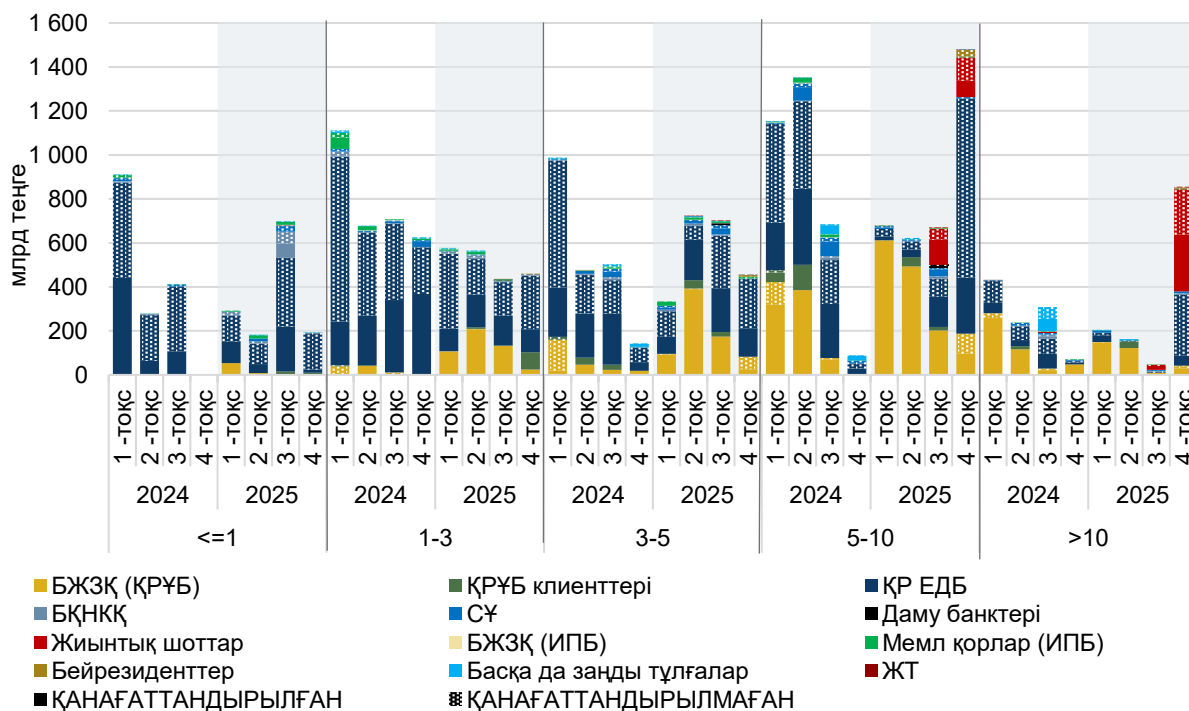
5 18.07.2025ж. №214-VIII Салық кодексі, 34-тарау, 337-бап

енгізілетін өзгерістер елеулі әсер етті. Бұл заңды тұлғалар үшін мемлекеттік бағалы қағаздармен жасалатын операциялардың тартымдылығын төмендетті. Бұдан бөлек, ЕДБ репо операциялары бойынша ашық позицияларына қойылған шектеулер⁶ де нарыққа қосымша қысым көрсетті, өйткені бұл операцияларда ҚР Қаржы министрлігінің МБҚ негізгі кепілдік қамтамасыз ету құралы ретінде пайдаланылады.

2025 жылғы маусымнан бастап нарықтық қатысушылар тарапынан сұраныс біртіндеп өсе бастады, ал каптивті қатысушылар өздерінің ҚР Қаржыминінің теңгедегі МБҚ аукциондарына қатысуын төмендетті. Егер 2025 жылдың алғашқы екі тоқсанында 2024 жылы қалыптасқан нарықтық инвесторлардың ұзақ мерзімді бағалы қағаздарға деген сұранысының әлсіреу үрдісі жалғасып, сұраныс негізінен қысқа және орта мерзімді сегменттерде шоғырланған болса, тамыз айынан бастап өтеуге дейінгі әртүрлі мерзімдегі бағалы қағаздарға сұраныс біркелкі қалыптасып, кейіннен біртіндеп ұзақ мерзімді бағалы қағаздарға ауыса бастады. Нәтижесінде, 2025 жылдың төртінші тоқсанында мемлекеттік бағалы қағаздар аукциондарындағы барлық өтінімдердің 67,8%-ы өтеу мерзімі 5 жылдан асатын бағалы қағаздарға бағытталды.

2.5-график Жыл соңына қарай ұзақ мерзімді бағалы қағаздарға сұраныс көлемі өсті.

Сұраныстың нарыққа қатысушылар мен мерзімділік бөлінісіндегі құрылымы, млрд теңге

Дереккөзі: ҚҚБ

ЕДБ негізгі нарықтық сатып алушылар болып қалды, 2025 жылы олардың жалпы сұраныстағы үлесі 50,68% болды. ЕДБ арасында шетелдік қатысуы бар банктер МБҚ аукциондарына ерекше қызығушылық танытты, онда олар іс жүзінде аралық рөлді атқарып, биржадан тыс нарықта бейрезиденттерге бағалы қағаздарды қайта бөлді. 3-

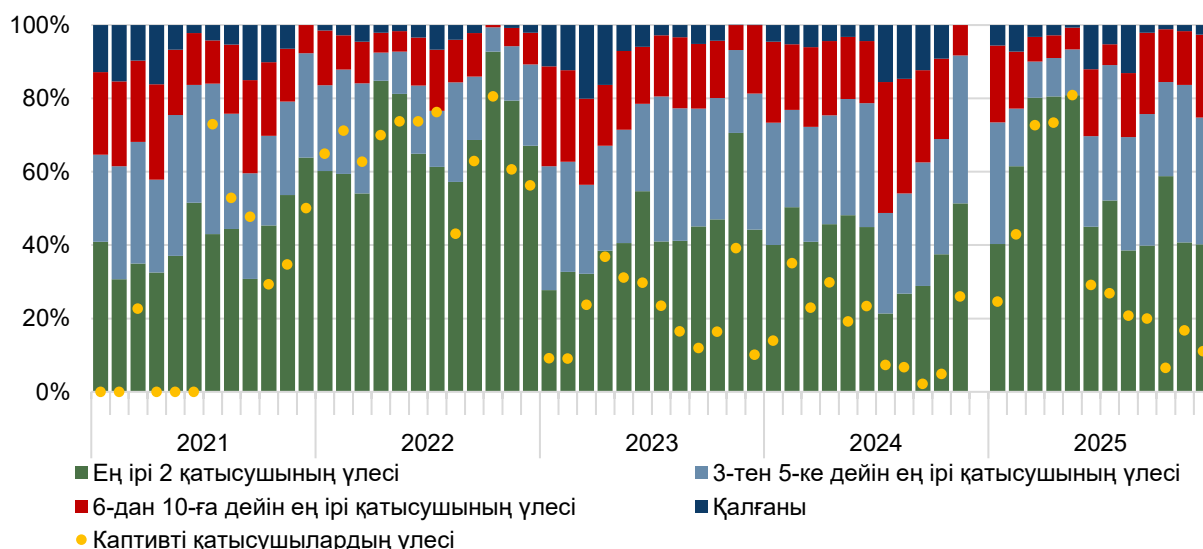
6 «Банктің және банк конгломератының, Қазақстан Республикасының бейрезидент-банк филиалының қаржылық жай-күйінің нашарлауына әсер ететін факторларды белгілеу, сондай-ақ Ертерек ден қою шараларын көздейтін іс-шаралар жоспарын мақұлдау қағидаларын және банктің (банк конгломератының), Қазақстан Республикасының бейрезидент-банк филиалының қаржылық жай-күйінің нашарлауына әсер ететін факторларды анықтау әдістемесін бекіту туралы» ҚРҰБ Басқармасының 28.12.2018 ж. № 317 қаулысы

тоқсанда жиынтық шоттар⁷ арқылы қатысу жанданды, мұнда клиенттердің бағалы қағаздарын есепке алу әрбір соңғы иесі бойынша жеке-жеке көрсетілмей, жалпы жүргізіледі (2.5-график).

Осылайша, каптивті емес инвесторлардың қатысуының төмен болуы сұраныстың неғұрлым шоғырланған құрылымын қалыптастыруға алып келді: 2025 жылғы бірінші жартыжылдықта айына 2 ірі сатып алушының орташа үлесі 64,7%-ды құрады, ал 2024 жылы бұл көрсеткіш 39,4% деңгейінде болған еді (2.6-график).

2.6-график 2025 жылдың бірінші жартыжылдығында ірі қатысушылардың шектеулі тобы рөлінің күшеюі байқалды

Ірі қатысушылардың МБҚ бастапқы нарығына қатысу үлесі

Дереккөзі: ҚҚБ, Ұлттық Банктің есептеуі

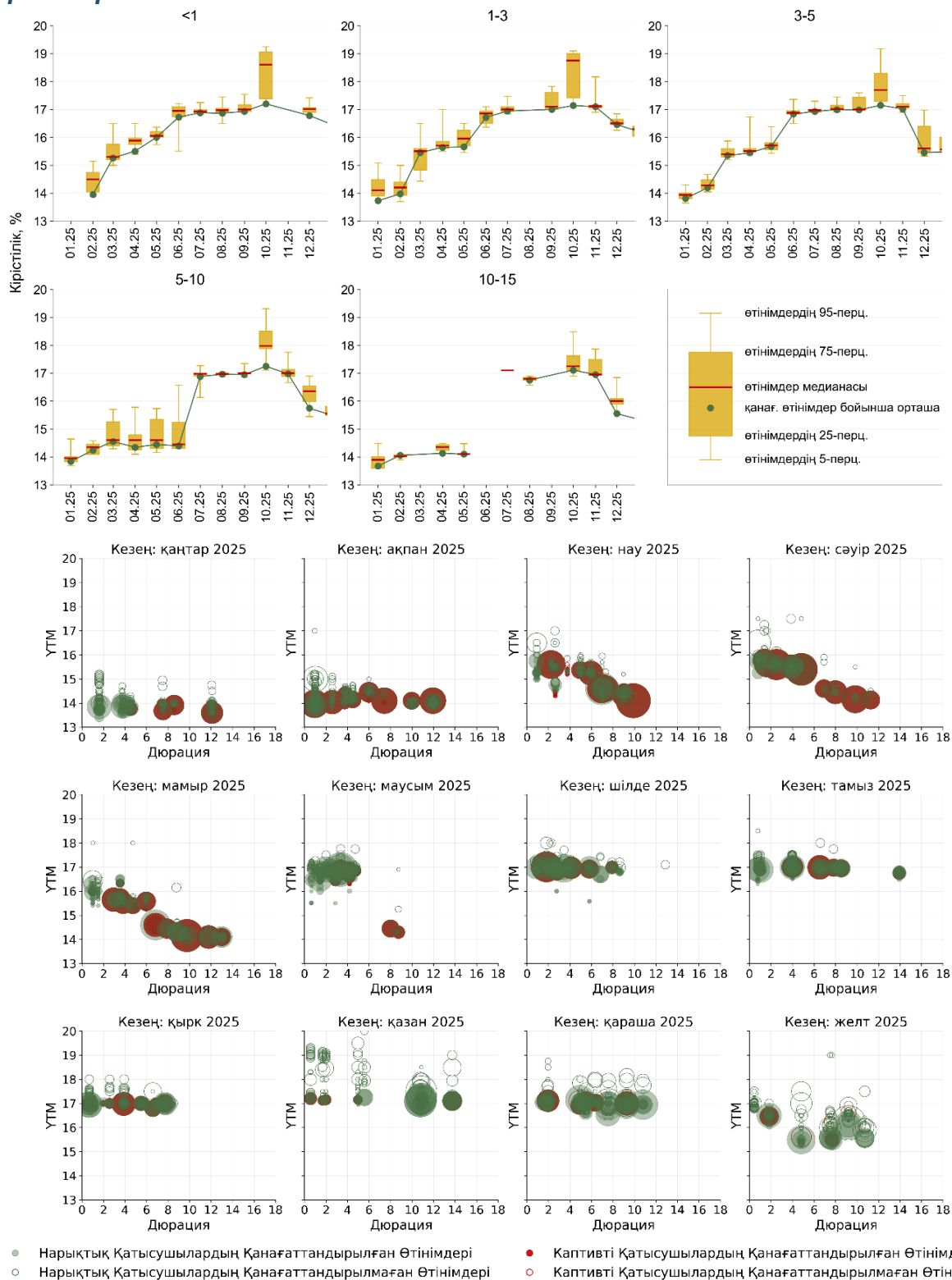
2025 жылғы алғашқы 3 тоқсанда кез келген мерзімде МБҚ аукциондарында өтінімдер бойынша кірістіліктің өскені байқалды. Көптеген мерзімдерде кірістілік 13,5%-дан 17,15%-ға дейін өзгерді, бұл ретте қанағаттандырылмаған өтінімдерді ескергенде ең жоғарғы мөлшерлеме 19,2%-ға жетті.

Қазан айында кірістілік деңгейі де, олардың ай ішіндегі ауытқуы да айтарлықтай өсті, бұл баға бойынша күтулердің біркелкі болмағанын көрсетті. Алайда 2025 жылғы қарашадан бастап, әсіресе орта және ұзақ мерзімді сегменттерде кірістілік мөлшерлемелері біртіндеп төмендей бастады.

Барлық айларда ҚР Қаржы министрлігі өтінімдерді үлестірімнің медианалық деңгейінен төмен кірістілікпен қанағаттандырды. Ал жылдың соңғы тоқсанында қанағаттандырылған өтінімдердің кірістілік деңгейі үлестірімнің төменгі диапазонына қарай ығысып, кейбір жағдайларда 5-перцентильге жақын мәндерге дейін төмендеді (2.7-график).

7 Қазақстан Республикасының заңнамасы Орталық депозитарийдің есепке алу жүйесінде депоненттер клиенттерінің қосалқы шоттарында, номиналды ұстаушылар болып табылатын клиенттердің қосалқы шоттарында, депоненттердің құралдарды жиынтық есепке алуға арналған қосалқы шоттарында есепке алынатын құралдардың меншік иелері болып табылатын тұлғалардың есімдері мен атаулары туралы мәліметтер болмаған жағдайларға жол береді.

2.7-график 2025 жылғы МБҚ аукциондарындағы өтінімдер кірістілігінің үлестірімі

Дереккөзі: ҚҚБ, Ұлттық Банктің есептеуі

Осылайша, нарықтық қатысушылар тарапынан өтінімдер көлемінің төмендеуі, сондай-ақ ҚР Қаржымині мен инвесторлар арасында пайыздық мөлшерлемелер бойынша күтулердің сәйкес келмеуі МБҚ-ны нақты орналастырудағы нарық инвесторлары үлесінің 2024 жылғы 71,3%-дан 2025 жылы 47,1%-ға дейін қысқаруына алып келді (2.8-график). Банктердің нарықтық қатысушылар арасында негізгі сатып

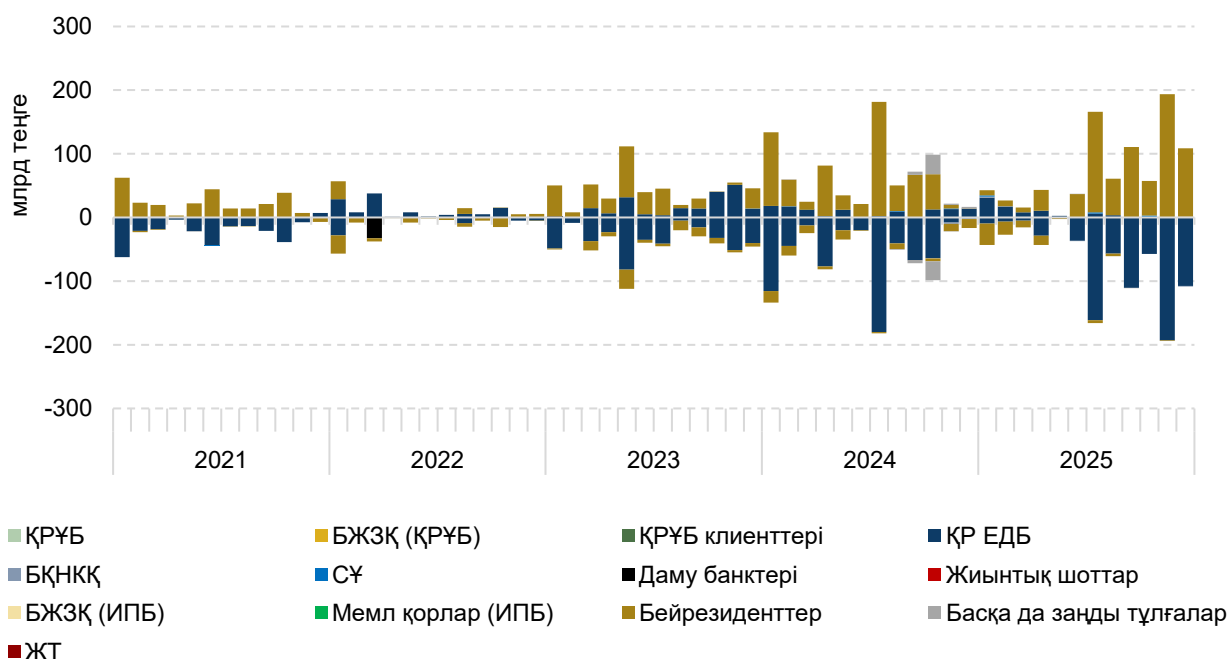
Осылайша, бейрезиденттердің жалпы айналыстағы үлесі 2024 жылдың соңындағы 4,3%-дан 2025 жылдың соңында 6,5%-ға дейін өсті.

2025 жылы ҚР Қаржыминінің МБҚ қайталама нарығында белсенділік қарқын алды, алайда бұл белсенділік негізінен жекелеген оқиғалардың ықпалымен қалыптасты. Сауда-саттықтың ең жоғары көлемі бірінші тоқсанда және төртінші тоқсанда байқалды (2.11-график).

Қаңтарда сату көлемінің 63,77%-ы шетелдіктердің үлесі бар банктерге тиесілі болды, олар соңғы сатушылары бейрезиденттер болған операцияларда делдал қызметін орындады.

2.10-график **Банктер мен бейрезиденттер ОТС нарығындағы сауда-саттықтың жетекші қатысушылары болып қалуда**

Ұйымдастырылмаған қайталама нарықтағы мәмілелер көлемі, млрд теңге

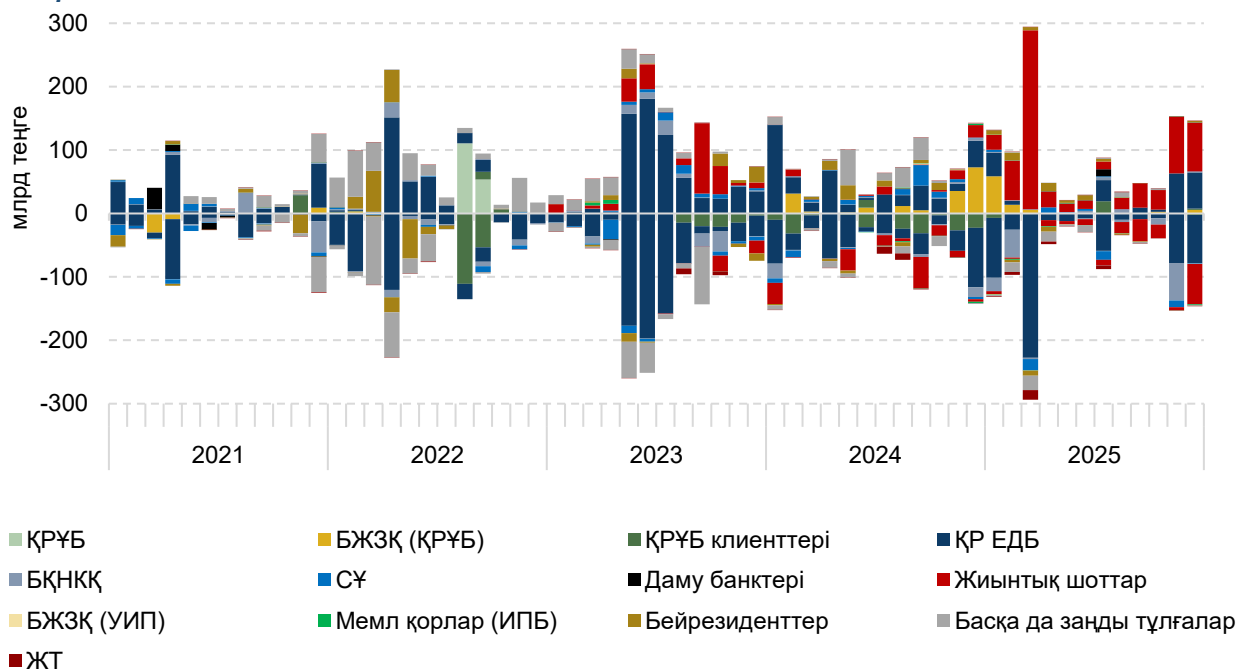
Дереккөзі: ҚҚБ

Сауда-саттықтың ай сайынғы рекордтық көлемі (293 млрд теңге) 2025 жылғы наурызда тіркелді, осы мәмілелердің 75%-ы екі қатысушы арасында өткен. МБҚ ірі көлемде сатылуы екінші деңгейдегі банктер үшін репо операциялары бойынша лимиттердің енгізілуі жағдайында өтімділікті басқару және активтер құрылымы стратегиясының қайта қаралуымен байланысты болды.

4-тоқсанда ЕДБ және жиынтық шоттар арқылы операцияларды жүзеге асыратын қатысушылар жоғары белсенділік көрсетті. Сатып алу жағында мәмілелердің 58,3%-ы жиынтық шоттар арқылы, ал 36,5%-ы банктер арқылы жүзеге асырылды. Сату жағында мәмілелердің 47,8%-ы ЕДБ-ге, ал 26,7%-ы жиынтық шоттар арқылы жүргізілген операцияларға тиесілі болды.

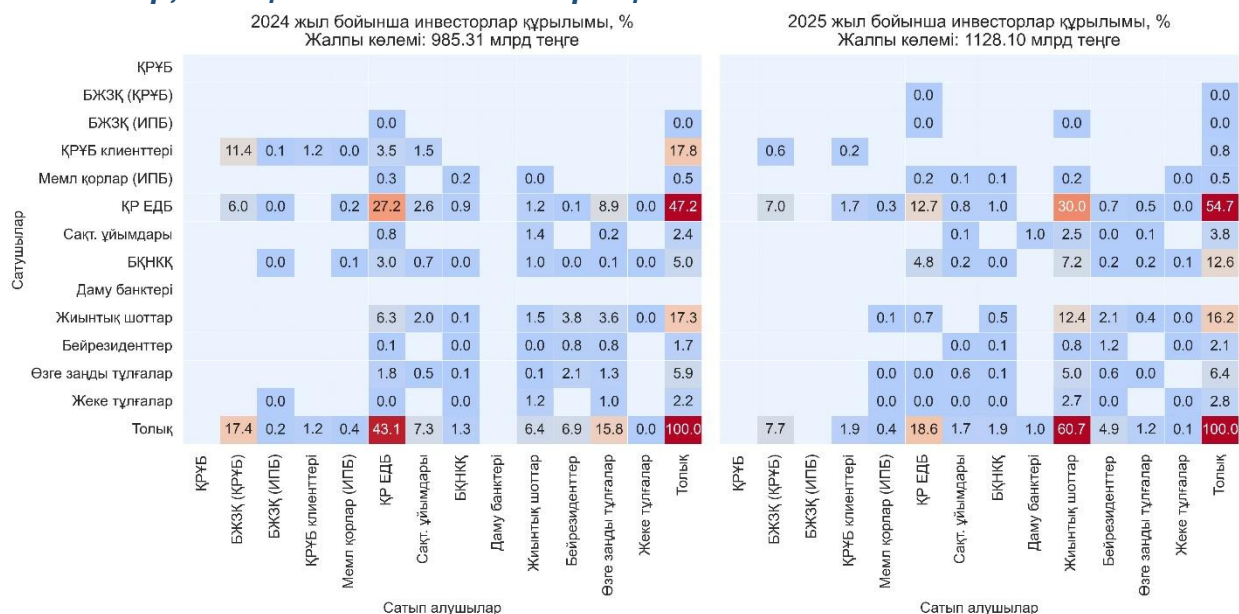
Бұдан бөлек, мәмілелердің шамамен 24,8%-ы бір брокердің қызметін пайдаланатын қатысушылар арасында жасалғанын атап өткен жөн.

2.11-график Ұйымдастырылған қайталама нарықтағы мәмілелер көлемі, млрд теңге

Дереккөзі: ҚҚБ

2.12-график ҚР Қаржымині МБҚ ұйымдастырылған қайталама нарығындағы мәмілелер, кезең ішіндегі мәмілелердің жалпы көлемінен %

Дереккөзі: ҚҚБ, Ұлттық Банктің есептеуі

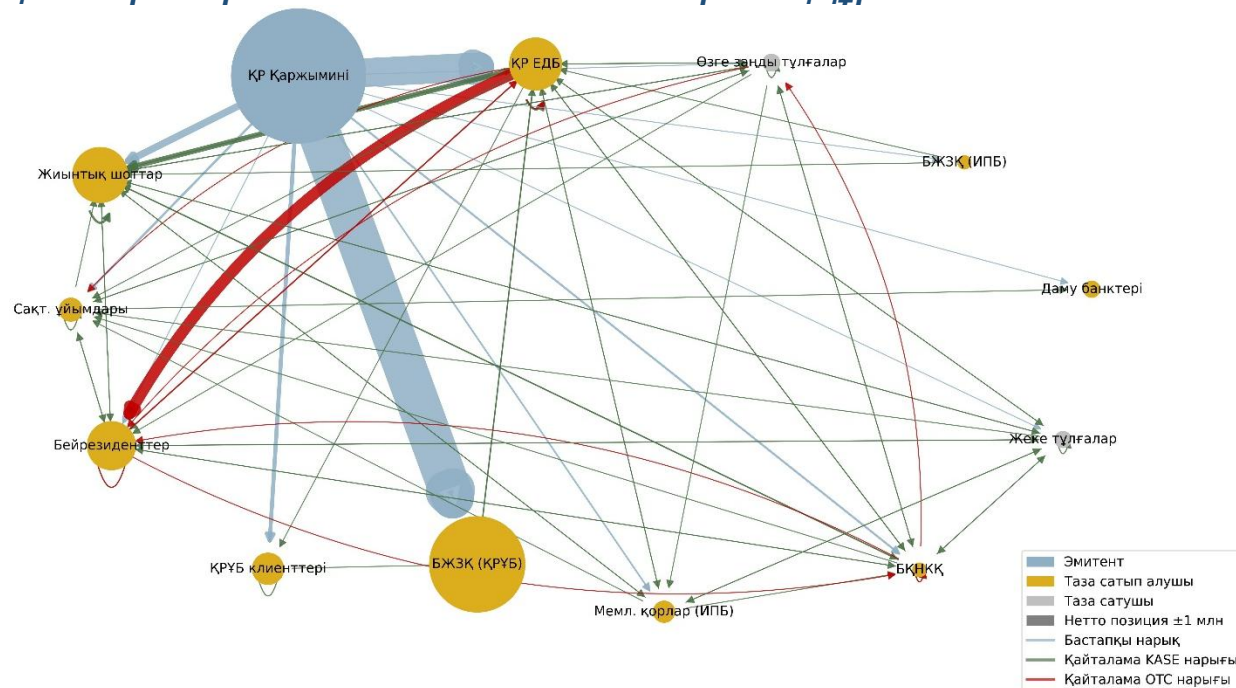
Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығындағы операциялардың құрылымын жалпылау мақсатында бастапқы нарықтағы, KASE қайталама нарығындағы және биржадан тыс нарықтағы қатысушылар арасындағы мәмілелер ағындарының желілік визуализациясы ұсынылды (2.13-график). Жалпы алғанда, операциялардың негізгі үлгілері төмендегідей қалыптасты:

1) бастапқы нарықта негізгі сатып алушылар ҚРҰБ басқаруындағы БЖЗҚ мен ЕДБ болды. Соңғы тоқсанда жиынтық шоттар арқылы операцияларды жүзеге асыратын қатысушылардың белсенділігі артты, осы кезеңде олардың үлесіне нақты орналастырудың 28,2%-ы тиесілі болды;

2) Биржалық нарықта сауда-саттықтың шоғырланған құрылымы қалыптасты, онда ЕДБ мен жиынтық шоттар арқылы операциялар жүргізетін қатысушылар негізгі рөл атқарды.

3) Биржадан тыс нарықта шетелдік қатысуы бар банктер МБҚ аукциондарында сатып алынған бағалы қағаздарды едәуір дәрежеде бейрезиденттерге сатты.

2.13-график 2025 жылы теңгемен шығарылған ҚР ҚМ мемлекеттік бағалы қағаздары нарығындағы өтімділік ағындарының құрылымы

Дереккөзі: KASE, БҚОД, ҚРҰБ есептеуі

Ескертпе: Тек қана теңгемен номинирленген облигациялар

Тораптардың көлемі қатысушылардың таза позициясының ауқымын, тораптардың түсі – позиция бағытын (таза сатып алушы немесе таза сатушы) көрсетеді

Сызықтардың қалыңдығы сауда операцияларының көлеміне, сызықтардың түсі – нарық сегментіне (бастапқы, қайталама KASE, қайталама OTC) сәйкес келеді

Осылайша, каптивті инвесторлар ҚР Қаржыминінің теңгедегі МБҚ-сын негізгі ұстаушылар болып қала береді. Дегенмен, 2021-2026 жылдар аралығындағы кезеңде олардың МБҚ ұстаушылардың құрылымындағы үлесі 2021 жылғы 71,2%-дан 2026 жылы 55,3%-ға дейін айтарлықтай төмендеді. ҚРҰБ басқаруымен БЖЗҚ-ның МБҚ-ны ұстау көлемі екі еседен аса өсті, бұл ретте осы инвесторлардың үлесі 2020 жылғы 50%-дан 2025 жылы 43,6%-ға дейін төмендеді. ҚР Қаржыминінің МБҚ ұстаушылар құрылымындағы бейрезиденттердің үлесі 2020 жылғы 0,6%-дан 2025 жылы 6,5%-ға дейін өсті, бұл ретте оларды ұстау көлемінің 53,5%-ы (902,5 млрд теңге) орта мерзімді және ұзақ мерзімді бағалы қағаздарға шоғырланды (6-кесте).

6-кесте ҚР Қаржыминінің теңгедегі МБҚ ұстаушылардың құрылымы

	01.01.2021		01.01.2025		01.01.2026	
	млрд теңге	үлесі %-бен	млрд теңге	үлесі %-бен	млрд теңге	үлесі %-бен
Каптивті инвесторлар	7040,2	71,2%	12256,5	56,3%	14445,6	55,3%
ҚРҰБ	478,2	4,8%	432,6	2,0%	429,7	1,6%
БЖЗҚ (ҚРҰБ)	4939,8	50,0%	9514,6	43,7%	11398,9	43,6%
ҚРҰБ клиенттері	1622,2	16,4%	2309,3	10,6%	2617,0	10,0%

Нарықтық инвесторлар	2846,1	28,8%	9506,4	43,7%	11670,0	44,7%
ҚР ЕДБ	2510,9	25,4%	5213,1	24,0%	5462,6	20,9%
Жиынтық шоттар	0,0	0,0%	49,4	0,2%	114,3	0,4%
СҰ	172,5	1,7%	568,6	2,6%	595,4	2,3%
БҚНҚ	4,8	0,0%	44,5	0,2%	43,5	0,2%
Даму банкі	7,4	0,1%	394,7	1,8%	481,1	1,8%
Мемл. қорлар (ИПБ)	8,8	0,1%	459,7	2,1%	580,8	2,2%
БЖЗҚ (ИПБ)	0,0	0,0%	17,6	0,1%	20,1	0,1%
Басқа да	80,8	0,8%	1827,1	8,4%	2686,5	10,3%
Бейрезиденттер	60,9	0,6%	931,7	4,3%	1685,8	6,5%
Барлығы	9886,3	100,0%	21762,9	100,0%	26115,6	100,0%

Дереккөзі: БҚОД

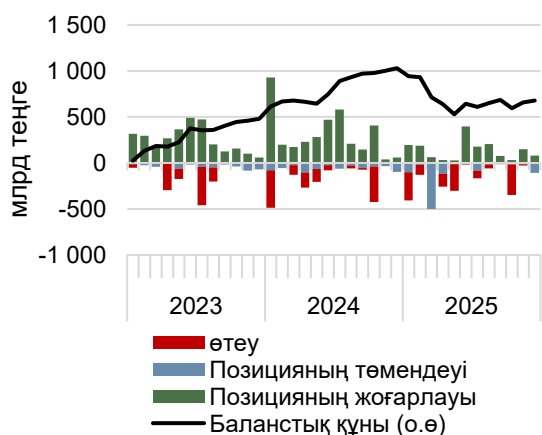
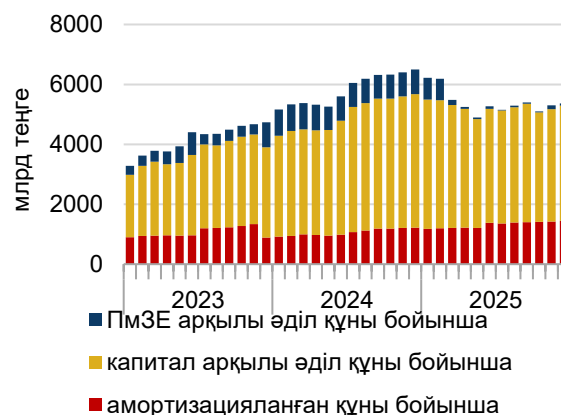
БҚОД деректері негізінде қалыптасқан нарыққа қатысушыларды ұстау көлемі бойынша жоғарыда көрсетілген статистикада репо операциялары шеңберінде қағаздардың орнын ауыстыру ескеріледі. Осыған байланысты МБҚ-ға нақты иелігін көрсететін банктердің баланстарына қосымша талдау жүргізілді.

Банктер портфеліндегі МБҚ-ның номиналды көлемі 2024 жылдың соңындағы 6,37 трлн теңгеден 2025 жылдың соңында 5,66 трлн теңгеге дейін төмендеді. Кезең ішінде жекелеген шығарылымдар бойынша позициялардың шамамен 1,63 трлн теңге сомасына артқаны байқалды, алайда ол өтемдердің едәуір көлемі (1,31 трлн теңге) және МБҚ бөлігі бойынша позициялардың қысқаруы (1,03 трлн теңге) арқылы толығымен нивелирленді. Нәтижесінде банктердің МБҚ-дағы жиынтық позициясы қысқарды.

Айта кету керек, алдыңғы жылдары динамика басқаша сипатта болды: МБҚ бойынша банктер позицияларының өсуі, қысқарту мен өтеу көлемінен асып түсті, бұл жиынтық портфельдің ұлғаюын қамтамасыз етті.

Мұндай динамика өтімділікті орналастыру құралы ретінде банктердің МБҚ-ға сұранысының төмендеуін және қаражаттың бір бөлігін инвестициялаудың баламалы бағыттарына қайта бөлуді көрсетуі мүмкін. Жоғарыда «сұраныс құрылымы» блогында сипатталған реттеуші өзгерістер факторлардың бірі болуы мүмкін. Тиісті шектеулерді енгізгеннен кейін банктер ақша және кредит нарықтарында белсенділікті сақтап қалды, ал МБҚ-ға сұранысқа осы шаралардың әсері жоғары болды.

2024 жылдың аяғында есепке алу әдістері бойынша бөлгенде банктер МБҚ-ның 69,27%-ын басқа да жиынтық кіріс (FVOCI) арқылы әділ құны бойынша, 11,79%-ын пайда мен шығын (FVPL) арқылы әділ құны бойынша және қағаздардың 18,77%-ын амортизацияланған құны (HTM) бойынша есепке алды. 2025 жылдың соңына қарай портфельдің құрылымы өзгерді: FVOCI бойынша есепке алынатын қағаздардың үлесі 71,59%-ға дейін ұлғайды, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын қағаздардың үлесі 26,97%-ға дейін өсті, ал FVPL бойынша бағаланатын қағаздардың үлесі 1,45%-ға дейін қысқарды (2.14-график).

2.14-график 2025 жылы банктердегі МБҚ портфелі қысқарды**Банк портфеліндегі МБҚ номиналды көлемінің өзгеру декомпозициясы****Есепке алу әдісі бөлінісінде МБҚ баланстық құны****Дереккөзі:** Ұлттық Банк, Ұлттық Банктің есептеуі**Ескертпе:** Позициялардың өсуі мен қысқаруы МБҚ-ның жекелеген шығарылымдары бойынша қалдықтардың өзгеруі негізінде есептелген және тиісті қағаздар бойынша бір айда банктердің таза сатып алуы мен сатуын көрсетеді

Аталған өзгерістер көбінесе қайта бағалаудан болған шығынды мойындауға байланысты болды. Теріс қайта бағалаудың FVPL әдісі бойынша есепке алынған қағаздарға әсері жоғары, өйткені іске асырылған және іске асырылмаған құнның өзгеруі банктердің қаржылық нәтижесіне қысым жасай отырып, пайда және шығын туралы есепте тікелей көрсетіледі. Мөлшерлемелердің өсуі жағдайында банктер портфельдегі осындай құралдардың үлесін төмендетуге тырысты.

МБҚ нарығындағы инвесторлық базаның жоғары шоғырлануы мен құрылымдық біртектілігі қаржы жүйесіндегі өтімділіктің шектеулі көлеміне емес, қаржы нарығының институционалдық ерекшеліктеріне байланысты, атап айтқанда:

- Ірі қорларды басқарудың шоғырланған және тәуелділік сипаты, бұл тар инвестициялық мандаттар жағдайында синхрондалған инвестициялық шешімдерді қалыптастырады. Сонымен қатар, стратегиядағы кез келген өзгеріс капиталдың елеулі көлеміне әсер етіп, нарықтағы кірістілік деңгейіне пропорционалды емес ықпал етеді;
- Сақтандыру ұйымдарының шектеулі қатысуын, кәсіби қатысушылардың төмен белсенділігін және халық тарапынан қызығушылықтың төмен деңгейін қоса алғанда, банктік емес қаржы секторының дамуының төмен болуы, бұл сұранысты әртараптандыруды шектейді;
- Қайталама нарық көлемінің жеткіліксіз тереңдігі, оның ішінде сауда-саттық көлемінің төмендігі және хеджирлеу құралдарының жеткілікті түрде дамымауы, бұл қысқа мерзімді инвесторлардың қатысуын тежейді;
- Халықаралық инвесторлардың қатысуының эпизодтық және проциклдік сипаты, ол қолайлы сыртқы конъюнктура кезеңдерінде және кірістіліктің жоғары дифференциалын қалыптастыру кезінде күшейеді, нәтижесінде олардың МБҚ нарығында тұрақты бәсекелестік ортаны қалыптастыруға қосатын үлесін шектейді.

Аталған факторлар жиынтығында өзара байланысты шектеулер жүйесін қалыптастырады: инвесторлар базасының жеткіліксіз әртараптандырылуы нарықтың тереңдігін төмендетсе, ал нарықтың жеткіліксіз тереңдігі өз кезегінде халықаралық инвесторларды қоса алғанда, жаңа қатысушылардың тұрақты келуін шектейді. Нәтижесінде МБҚ нарығының құрылымдық дамуын баяулатады.

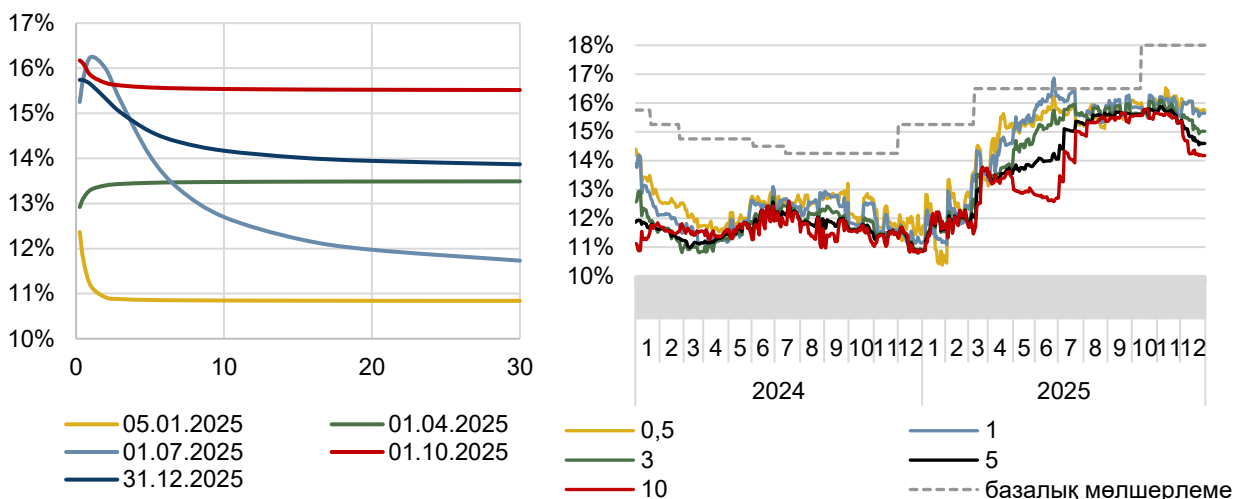
Осы жағдайларда 2025 жылғы желтоқсанда ҚР Ұлттық Банкі Үкіметпен бірлесіп Мемлекеттік борышты басқару кеңесін құрды, оның негізгі міндеттері – макроэкономикалық жағдайлар мен борыштың орнықтылығын ескере отырып, мемлекеттік борышты басқару, мемлекеттік бағалы қағаздар нарығын дамыту және

оларды ішкі және сыртқы нарықтарда шығару саясатын қалыптастыру бойынша келісілген шешімдерді қабылдау.

2.1.4 Кірістілік қисығы

2025 жылы кірістіліктің тәуекелсіз қисығының динамикасы пайыздық күтулерді жүйелі түрде қайта қарау мен өтімділік шарттарының өзгеруін көрсете отырып, жоғары құбылмалылықпен және пайыздық мөлшерлемелердің әркелкі және әртүрлі бағытта өзгеруімен сипатталды.

2.15-график 2025 жылы кірістілік қисығы біркелкі емес ауытқулармен құбылмалы болды.

Дереккөзі: ҚҚБ

Жыл басында барлық сегмент бойынша кірістілік базалық мөлшерлемелің артуымен қатар өсті. Бұл ретте қисық пішіні салыстырмалы түрде көлбеу болып қалды, бұл мөлшерлемелердің қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді динамикасы бойынша теңгерімді күтулердің сақталғанын көрсетті. Негізгі өзгеріс кірістілік қисығының жалпы деңгейінің өсуіне байланысты болды.

Сәуір айынан бастап ұзақ мерзімді кірістілікке қарағанда қысқа мерзімді кірістіліктің тезірек өскені байқалды. Қысқа сегментке ақша-кредит шарттарының қатаңдауы тез әсер етті, бұл қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді бағалы қағаздар арасындағы теріс спрэдтің кеңеюіне алып келді. Маусымның соңына қарай 10 жылдық және 1 жылдық МБҚ арасындағы спрэд 4,29 пайыздық тармаққа жетті, бұл қисық инверсияның күшейгенін көрсетті. Аталған динамика нарықтық қатысушылардың бастапқы және қайталама нарықтарындағы белсенділігінің төмендеуінен орын алды, нәтижесінде кірістілік көбінесе шектеулі институционалдық инвесторлардың позициясын көрсетті.

Үшінші тоқсанда кірістілік қисығы біртіндеп тегістеле бастады: әртүрлі өтеу мерзімдері бойынша кірістілік бір-біріне жақындап, пайыздық мөлшерлемелердің өсу қарқыны баяулады. Бұл пайыздық мөлшерлемелерге қатысты күтулердің ішінара тұрақтанғанын және нарық қатысушыларының базалық мөлшерлемелің жаңа деңгейіне бейімделгенін көрсетті.

Төртінші тоқсанда кірістілік қисығының бүкіл ұзындығы бойынша кірістіліктің біртіндеп төмендегені байқалды, бірақ төмендеу қарқыны біркелкі болмады: ұзақ мерзімді сегментте кірістілік анағұрлым қарқынды төмендесе, қысқа мерзімді кірістілік баяуырақ төмендеді. Нәтижесінде алты айлық және 10 жылдық МБҚ арасындағы теріс спрэд қарашадағы 0,41 пайыздық тармақтан желтоқсанда 1,5 пайыздық тармаққа дейін ұлғайды, бұл жыл соңында кірістілік қисығы инверсиясының күшейгенін көрсетті.

2.2 Корпоративтік облигациялар нарығы

Соңғы жылдары корпоративтік облигациялардың бастапқы нарығының көлемі айтарлықтай өскені байқалды. Квазифискалдық қаржыландырудың кеңеюі және мемлекеттік бюджет міндеттемелерінің квазимемлекеттік сектор компанияларының баланстарына ауысуы жағдайында жеке орналастырулар сегменті ұлғайып, квазимемлекеттік компаниялардың рөлі күшейді. Нәтижесінде нарықта мәмілелердің едәуір бөлігі шектеулі эмитенттер тобының облигацияларымен және өзара байланысты қатысушылар арасында жүзеге асырылатын құрылым қалыптасты.

Қайталама нарықтағы айналымның өсуі көбінесе банктердің міндеттемелерді мерзімінен бұрын өтеуін және қаржы топтары ішінде қаражаттың қайта бөлінуін көрсетті. Жиынтығында бұл жайт нарықтың сегменттелуінің сақталып отырғандығын және нарықта баға белгілеудің шектеулі тереңдігін көрсетеді, бұл тәуекелдерді қайта бөлу және репрезентативті бағалық бағдарларын қалыптастыру арнасы ретіндегі оның тиімділігін төмендетеді. Нарықтың осындай құрылымы нарықтағы сигналдардың бұрмалануына, кредиттік тәуекелдердің толық бағаланбауына және бюджет аясынан тыс жасырын міндеттемелердің жинақталуына ықпал етуі мүмкін, бұл келешекте қосымша тәуекелдерді туындатады.

Ұсынылған талдау KASE деректеріне негізделіп, корпоративтік облигациялар нарығының биржалық сегментін ғана көрсетеді.

2.2.1 Корпоративтік облигациялардың бастапқы нарығы

2025 жылы корпоративтік облигациялардың бастапқы нарығында орналастырудың жиынтық көлемі 3,47 трлн теңгеден 4,73 трлн теңгеге дейін 36,2%-ға ұлғайды. ҚҚБ-да корпоративтік облигациялар екі тәсілмен: жария түрде (инвесторлардың кең тобы арасында) және жеке түрде (инвесторлардың шектеулі тобы арасында) орналастырылады.

2.1-бокс. Жеке орналастырулар

2021 жылдан бастап KASE-де инвесторлардың шектеусіз тобы арасында жүргізілетін жария орналастырулармен қатар эмитенттерге жеңілдетілген тәртіппен қаржыландыру тартуға мүмкіндік беретін облигацияларды жеке орналастыру тетігі енгізілді.

Жеке орналастыру – бұл мемлекеттік емес облигацияларды саны 50-ден аспайтын білікті инвесторлардың шектеулі тобы арасында жария емес орналастыру. Шығарылым шарттары жеке меморандуммен айқындалады, оны тіркегеннен кейін эмитент листинг рәсімінен өте алады.

Осы тетіктің негізгі ерекшелігі – жария нарыққа тән эмитенттің сапалық тұрғыдағы сипаттамаларына қойылатын талаптардың болмауы. Атап айтқанда, кредиттік рейтингтің болуына және қаржылық көрсеткіштерге (түсім, теңгерім валютасы) талаптар қойылмайды.

Осылайша, талаптар негізінен инфрақұрылымдық сипатқа ие және қаржылық есептіліктің, танылған аудиторлық ұйымның аудиторлық қорытындысының болуын, сондай-ақ бағалы қағаздардың Орталық депозитарийде есепке алынуын қамтиды. Ал тәуекелдерді бағалау жауапкершілігі негізінен инвесторлардың өздеріне жүктеледі. Шығарылым мен орналастырудың жеңілдетілген рәсімі қаржыландыру тарту мерзімдерін қысқартып, эмитенттің транзакциялық шығындарын төмендетуге мүмкіндік береді.

Жеке орналастыру арқылы шығарылған облигациялар қайталама нарықта айналыста бола алады. Алайда олардың саудасы негізінен биржалық өтінімдер

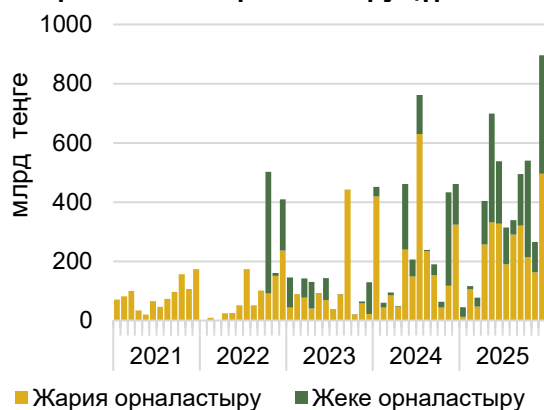
кітабын пайдалану арқылы емес, тікелей мәмілелер режимінде жүзеге асырылады, бұл олардың өтімділігінің төмен болуына себеп болады.

Жария түрде орналастыру көлемі 2025 жылы 2,48 трлн теңгеден 2,75 трлн теңгеге дейін 10,82%-ға өсті. Сонымен қатар жеке түрде орналастыру сегментінің кеңеюі өсімнің негізгі драйвері болды: олардың көлемі 2024 жылғы 985,45 млрд теңгеден 2025 жылы 1974,28 млрд теңгеге дейін екі есе өсті, ал бастапқы нарықтың жалпы көлеміндегі үлес 28,4%-дан 41,8%-ға дейін ұлғайды.

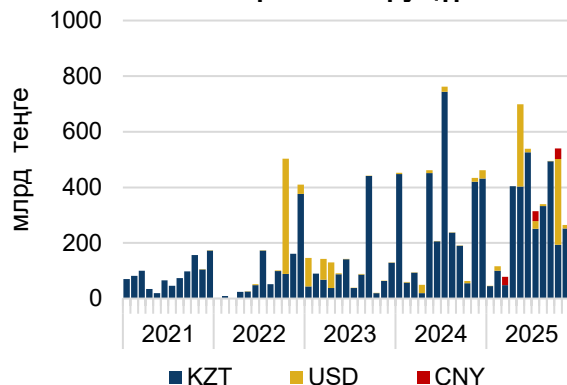
Шетел валютасындағы орналастыру көлемі 1 трлн теңгеден асты, оның 64,1%-ы АҚШ долларында (697,7 млрд теңге), ал 35,9%-ы Қытай юанінде (391,4 млрд теңге) тартылды. Бұл ретте валюталық қарыз алудың 84,4%-ын квазимемлекеттік компаниялар⁸ жеке орналастыру арқылы жүзеге асырды (2.16-график).

2.16-график **Корпоративтік облигациялардың бастапқы нарығы: орналастырудың түрі мен валютасы бойынша құрылымы**

Типтері бойынша орналастыру құрылымы

Валюта бойынша орналастыру құрылымы

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеуі

Бастапқы нарықтағы ұсыныс құрылымы орналастыру түрлері бойынша ерекшеленді: жария орналастырулар сегменті неғұрлым әртараптандырылған болса, жеке орналастырулар жоғары шоғырланумен сипатталды.

Жария орналастырулар сегментінде эмитенттердің басым бөлігін квазимемлекеттік компаниялар құрады: олардың орналастыру көлемі 1,5 трлн теңгені немесе жалпы көлемнің 54%-ын құрады. Бұл ретте орналастырулардың 62,54%-ы квазимемлекеттік компаниялар арасындағы бас компанияларға тиесілі болды.

KASE алаңында банк секторында қарыз қаражатын тарту белсенділігінің төмендеуі байқалды: екінші деңгейдегі банктердің жария орналастыруларының көлемі 2024 жылғы 825,54 млрд теңгеден 2025 жылы 453,74 млрд теңгеге дейін төмендеді. Сонымен қатар, банк секторындағы орналастырулардың 61,16%-ы ипотекалық бағдарламаларды қаржыландыруға арналған және салықтық жеңілдіктерге ие «Отбасы банк» АҚ-ның әлеуметтік (агенттік) облигацияларына тиесілі болды, бұл нарықтық инвесторлар тарапынан сұранысты қолдады (2.17-график).

Өз кезегінде, жеке орналастырулар нарығы өте жоғары шоғырланумен сипатталды: жеке орналастырулардың жалпы көлемінің 98,3%-ы «Бәйтерек» ҰИХ» АҚ және «Самұрық-Қазына» ҰАҚ» АҚ-ның еншілес ұйымдарының облигацияларына тиесілі болды.

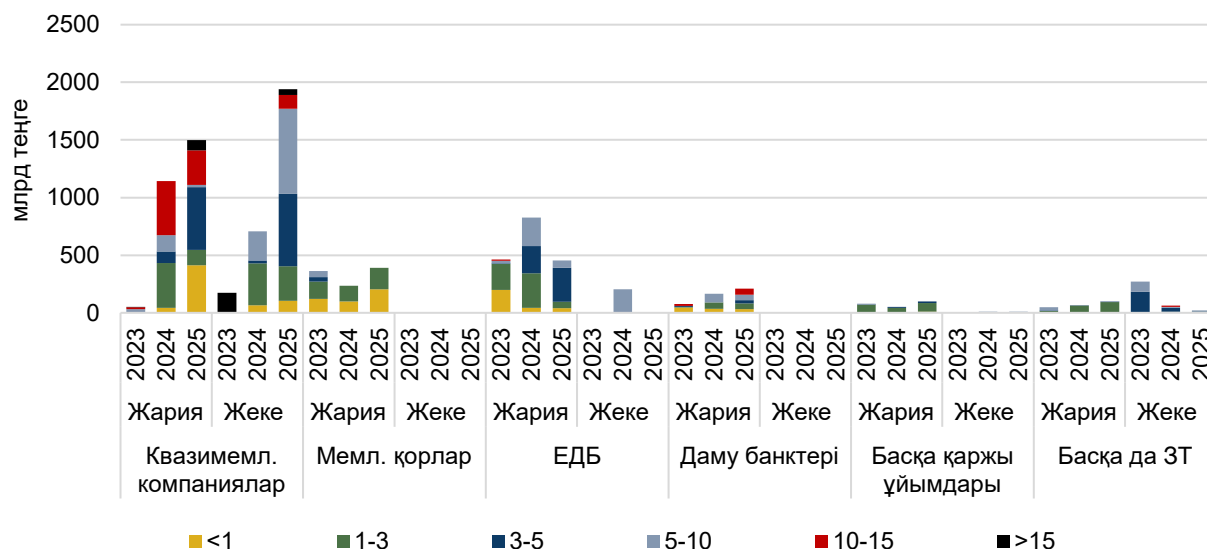
⁸ Квазимемлекеттік секторға иелену деңгейіне қарамастан, мемлекеттің тікелей немесе жанама түрдегі бақылауындағы ұлттық компаниялар мен олардың еншілес және тәуелді құрылымдары жатады

Сұраныс жағында бастапқы нарықтағы инвесторлық базаның құрылымы шоғырланған күйінде қалды. Жария түрде орналастыру сегментінде сұраныс үлестес (топішілік) инвесторлар, сондай-ақ ҚРҰБ басқаратын қорлар есебінен қалыптасты. Нарықтағы сатып алушылар арасында ЕДБ мен сақтандыру компанияларының белсенділігі артты. Банктердің үлесі 20,01%-дан 24,91%-ға дейін, ал сақтандыру компанияларының үлесі 2024-2025 жылдары 10,51%-дан 16,94%-ға дейін өсті (2.18-график).

Жеке түрде орналастыру сегментінде шоғырлану одан да жоғары болды: шығарылымдардың 96,56%-ын «Бәйтерек» ҰИХ және «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ сатып алды. Бұл ретте олардың жеке түрде орналастыруға қатысуының едәуір бөлігі жария нарықта өзіндік қарыз алумен қатар жүрді, бұл өзара байланысты топішілік қаржыландыру ағынының болуын көрсетеді.

Өтеуге дейінгі мерзім бөлінісінде жеке түрде орналастыру ұзақ мерзімді құралдардың үлкен үлесімен сипатталды, онда шығарылымдардың 46,91%-ының мерзімділігі 5 жылдан астам болды. Сонымен қатар жария түрде орналастыру көбінесе қысқа және орта мерзімді сегменттерде шоғырланды: шығарылымдардың 78,91%-ының мерзімі – 5 жылға дейін, бұл эмитенттердің өз пайыздық шығысын белгілеуден аулақ болуға ұмтылатынына байланысты (2.19-график).

2.19-график **Өтеуге дейінгі мерзімдер бөлінісінде корпоративтік облигациялардың бастапқы нарығы**

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеуі

Корпоративтік облигациялардың бастапқы нарығында 2025 жылы кірістілік деңгейі 14-25% аралығында қалыптасты. Мемлекеттік қорлар мен квазимемлекеттік компаниялардың облигациялары бойынша неғұрлым төмен мәндер байқалды, бұл олардың мейлінше төмен кредиттік тәуекеліне және инвесторлар тарапынан сенімнің жоғары деңгейіне байланысты.

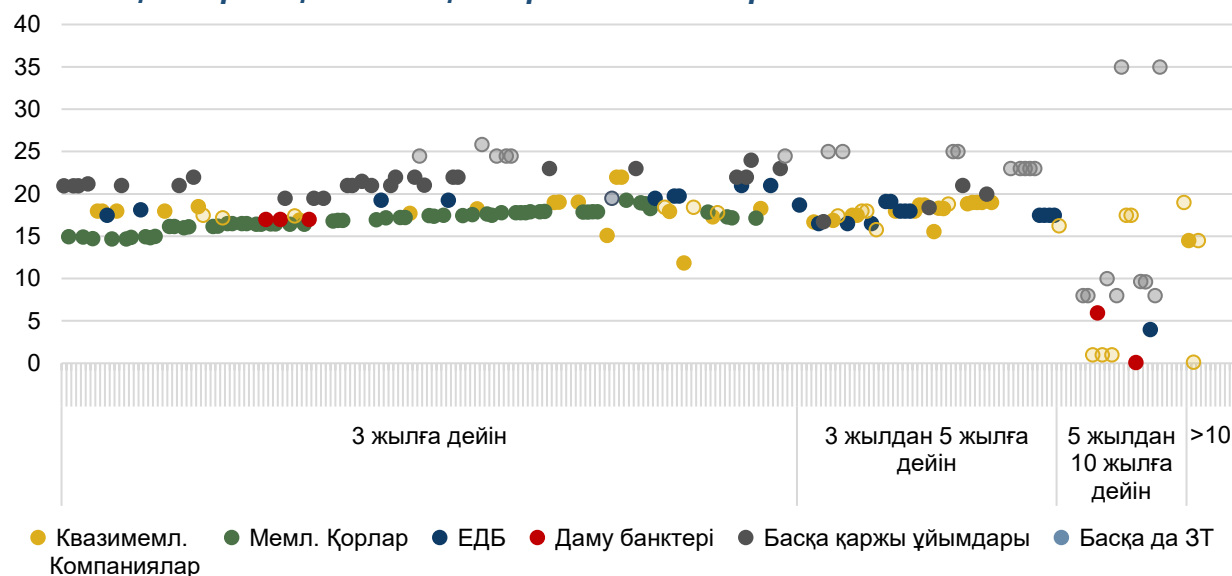
Жалпы алғанда, жария және жеке түрде орналастыру арасында елеулі айырмашылық байқалмады, орналастырудың екі түрі бойынша мөлшерлемелер көп жағдайда салыстырмалы аралықтарда қалыптасты.

Сонымен бірге, жеке және жария түрде орналастыру сегментінде кірістіліктің жекелеген экстремалды мәндері байқалды. Мемлекеттік емес ұйымдар сегментінде мұндай ауытқулар, әдетте, орналастырудың жеке шарттарын көрсететін мәмілелердің шарттық сипатына байланысты болды.

Өз кезегінде, квазимемлекеттік эмитенттер сегментіндегі мөлшерлемелер бойынша ауытқу инфрақұрылымдық жобаларды және негізгі инвесторлар көбінесе

байланысты құрылымдар болған қаржы секторын қолдауды қоса алғанда, экономикалық дамудың басым бағыттарын қаржыландыруға бағытталған міндеттерді іске асыруға байланысты (2.20-график).

2.20-график Эмитенттер бөлінісінде ұлттық валютадағы корпоративтік облигациялардың бастапқы нарығындағы кірістілік

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеуі

Ескертпе: 1) Графикте тіркелген купондары бар облигациялардың әрбір шығарылымы бойынша орташа алынған мөлшерлемелер берілген; 2) Маркердің түсі эмитенттің типін көрсетеді; 3) Жария түрде орналастыру бойынша мөлшерлемелер біртұтас боялған маркерлермен, ал жеке түрде орналастыру – күңгірттеу боялған маркерлермен белгіленген

2.2.2 Корпоративтік облигациялардың қайталама нарығы

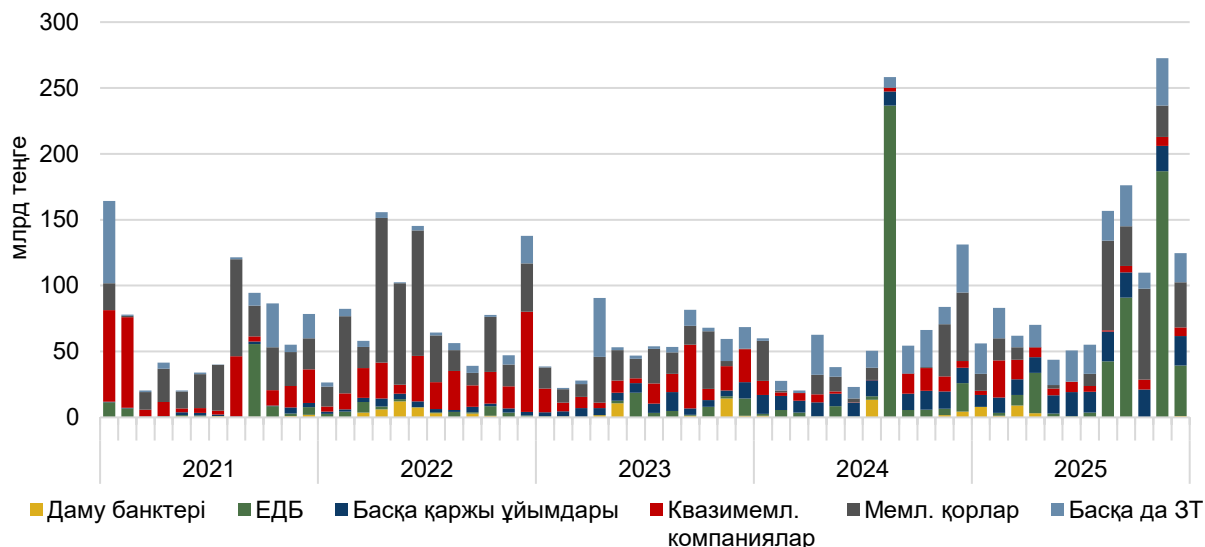
Корпоративтік бағалы қағаздардың қайталама нарығындағы сауда-саттық көлемі 2024 жылғы 876,37 млрд теңгеден 2025 жылы 1261,28 млрд теңгеге дейін 43,92%-ға өсті. Сауда белсенділігінің формалды түрде өсуіне қарамастан, айналымның едәуір бөлігінің жекелеген қатысушылардың спецификалық операциялары есебінен қалыптасқанын атап өту қажет.

Операциялардың едәуір бөлігі банк секторының облигацияларына тиесілі болды: мәмілелердің 32,2%-ы ЕДБ қағаздарымен жүзеге асырылды (2.21-график). Бұл ретте сауда-саттықтың 88,9%-ы – эмитент банктердің өздерінің облигацияларды сатып алуы. Осы операциялардың негізгі бөлігі қаржы секторының орнықтылығын қолдау жөніндегі дағдарысқа қарсы шаралар шеңберінде 2017-2019 жылдары банктерге реттелген борыш шарттарымен бұрын берілген мемлекеттік құрылымдар алдындағы міндеттемелерді мерзімінен бұрын өтеуге байланысты болғанын атап өту маңызды (2.22-график).

Сондай-ақ, Қазақстанның орнықтылық қорының облигациялары бойынша жоғары белсенділік байқалды – олардың үлесіне қайталама нарықтағы айналымның 21,95%-ы тиесілі болды. Алайда мәмілелердің 70%-дан астамы аффилирленген қатысушылар арасында жүзеге асырылды.

Осылайша, қайталама нарықтағы айналым динамикасы негізінен операциялардың жекелеген түрлері мен қатысушылардың белсенділігі есебінен қалыптасты, бұл оларды нарықтың өтімділігі мен тереңдігінің репрезентативті көрсеткіші ретінде пайдалануды шектейді.

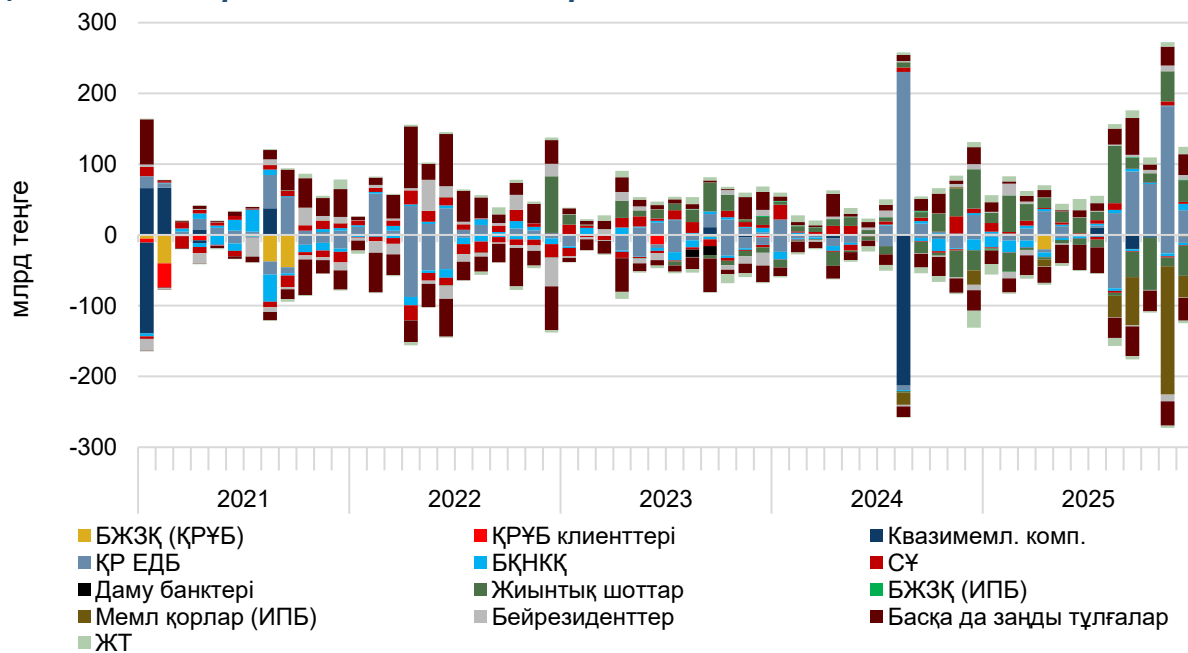
2.21-график Эмитенттер бөлінісінде корпоративтік облигациялардың қайталама нарығындағы мәмілелер

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеуі

Ескертпе: 1) Квзимемлекеттік секторға иелену деңгейіне қарамастан, мемлекет тікелей немесе жанама түрде бақылайтын ұлттық компаниялар мен олардың еншілес және тәуелді құрылымдары жатқызылған; 2) Мемлекеттік қорларға ҚРҰБ-мен үлестес құрылымдарды қоса алғанда, мемлекеттік сектормен байланысты ұйымдар жатқызылған; 3) Даму банктеріне ҚДБ мен ЕАДБ жатады

2.22-график Инвесторлар бөлінісінде корпоративтік облигациялардың қайталама нарығындағы мәмілелер

Дереккөзі: ҚҚБ, ҚРҰБ есептеуі

Ескертпе: 1) Квзимемлекеттік секторға иелену деңгейіне қарамастан, мемлекет тікелей немесе жанама түрде бақылайтын ұлттық компаниялар мен олардың еншілес және тәуелді құрылымдары жатқызылған; 2) Мемлекеттік қорларға ҚРҰБ-мен үлестес құрылымдарды қоса алғанда, мемлекеттік сектормен байланысты ұйымдар жатқызылған; 3) Даму банктеріне ҚДБ мен ЕАДБ жатады

III Тұрғын үй жылжымайтын мүлік нарығы

2025 жылы тұрғын үй жылжымайтын мүлік нарығында жоғары белсенділік байқалды. Бастапқы және қайталама нарықтағы бағаның өсу қарқыны жыл бойы жедел өсті, ал қарашада 2021-2022 жылдардан бастап алғаш рет инфляциядан асып түсті. Жылжымайтын мүлік нарығында транзакциялар санының өсуі де байқалды. Өткен жылмен салыстырғанда сатып алу-сату мәмілелерінің және жасалған үлестік қатысу шарттарының орташа айлық саны тиісінше 3,6% және 31%-ға өсті.

Белсенділіктің басым бөлігі Астана мен Алматыда болды, бұл қалалардағы сатып алу-сату мәмілелерінің саны қайтадан тарихи ең жоғарғы көрсеткішті жаңартып, 94 және тиісінше 88 мыңды құрады. Мәмілелердің жалпы санындағы осы қалалардың үлесінің ұлғаю үрдісі байқалуда. Егер Астана мен Алматының орташа жылдық үлесі 2015 жылы бар болғаны 22,5%-ды құраса, 2025 жылы 40,3%-ға дейін өсті.

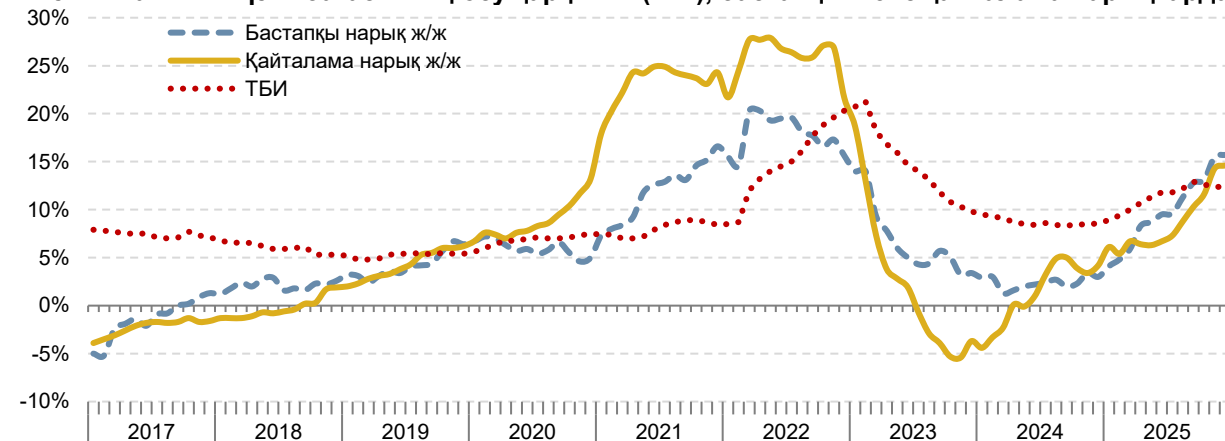
2024 жылмен салыстырғанда ипотекалық қарызды беру 16,7%-ға өсті. Қарыз берудің өсуі тұрғын үй жағдайын жақсарту үшін зейнетақы активтерін алудың өсуімен қатар жүрді, 2025 жылы активтерді алу 839,4 млрд теңгені құрады. Тұрғын үй жағдайын жақсарту үшін алынған алымдардың 37%-ы Отбасы Банкіндегі салымды толықтыру үшін пайдаланылды. Салымдарды толықтыру кейінге қалдырылған сұранысты тудырады, ол 2026 жылы бағаның одан әрі өсуіне алып келуі мүмкін.

3.1 Жылжымайтын мүлік нарығындағы белсенділік

2025 жылы бастапқы және қайталама нарықта жылжымайтын мүлік бағасының өсу қарқыны едәуір өсті. Жылжымайтын мүлік бағасының өсу қарқыны жыл бойы жеделдеп, қарашада инфляциядан асып түсті – соңғы рет мұндай динамика 2021-2022 жылдары байқалды. Жыл соңында жылжымайтын мүлік бағасының өсу қарқыны бастапқы және қайталама нарықта тиісінше 15,7% және 14,6%-ға жетті.

3.1-график Жылжымайтын мүлік бағасының өсу қарқыны инфляциядан асып түсті

Жылжымайтын мүлік бағасының өсу қарқыны (ж/ж), бастапқы және қайталама нарықтарда

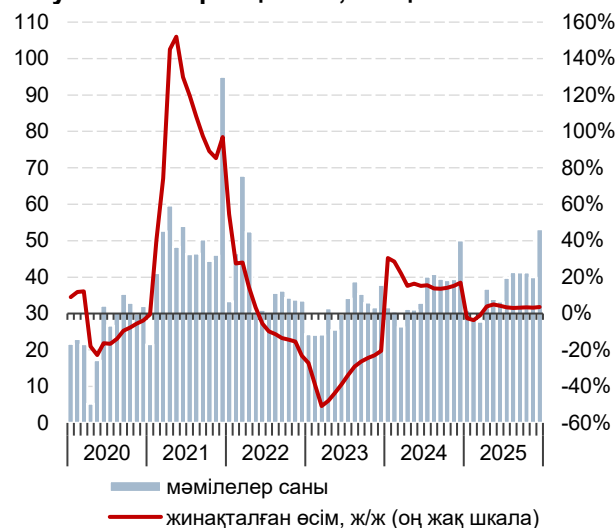
Дереккөзі: ҚР ҰСБ

Бағаның өсуімен қатар жылжымайтын мүлік нарығындағы транзакциялар саны да өсті. 2025 жылы сатып алу-сату мәмілелерінің ай сайынғы орташа саны 37,4 мың теңгені құрады, бұл өткен жылға қарағанда 3,6%-ға көп. Ұқсас динамиканы жасалған үлестік қатысу шарттарының (ҮҚШ) саны да көрсетеді. 2025 жылы бір айдағы ҮҚШ мәмілелерінің орташа саны 3,19 мың болды, бұл 2024 жылмен салыстырғанда 31%-ға өскендігін көрсетеді. Сатып алу-сату мәмілелерінің және жасалған ҮҚШ келісімшарттарының жоғарғы шегі 2025 жылғы 4-тоқсан екендігін айта кету керек, бұл

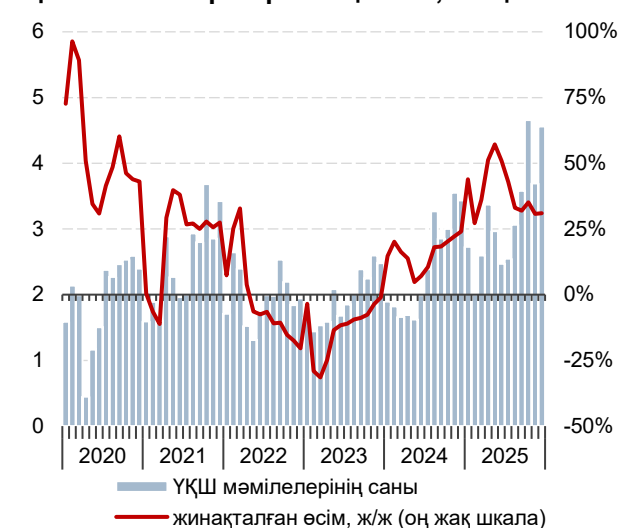
жанама түрде жылдың аяғындағы баға өсуіне жылжымайтын мүлікке сұраныстың өсуі себеп болғанын көрсетеді.

3.2-график 2025 жылдың төртінші тоқсанында транзакциялар мен ҰҚШ мәмілелер санының ұлғаюы байқалады

Жылжымайтын мүлік нарығындағы сатып алу-сату мәмілелерінің саны, мың

Жылжымайтын мүлік нарығында жасалған ҰҚШ келісімшарттарының саны, мың

Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

Тұрғын үй жылжымайтын мүлік нарығындағы белсенділіктің артуы ипотекалық қарызды беру деректерінен де байқалады. Жеңілдікті ипотекаларды беру 2025 жылғы 2-тоқсанда айтарлықтай өсті, бұл «Наурыз» және «Наурыз Жұмыскер» мемлекеттік бағдарламаларының қолданысқа енуіне байланысты болды. Одан кейінгі тоқсандарда ипотекаларды беру көлемі біршама ұлғайып, жылдың соңғы тоқсанында 494 млрд теңгеге жетті. Бұл үрдіс үкіметтің дағдарысқа қарсы шаралары шеңберінде жеңілдікті ипотекалық бағдарламалар бойынша қосымша өтінімдер жиынтығын өткізумен түсіндіріледі. Нарықтық жағдайларда ипотекалық қарызды беру салыстырмалы түрде тұрақты болып қалды, тоқсанына — шамамен 150 млрд теңге. Бұған 2025 жылдың 3 тоқсаны кірмейді, бұл кезеңде нарықтық жағдайларда ипотекалық қарызды беру рекордтық 239 млрд теңгеге жетті. Бұл нарықтың ЖТСМ төмендеуі туралы жаңалыққа әрекет етуімен, нарықтық ипотекалық бағдарламалардың одан әрі қысқаруы туралы күтулермен, 2026 жылы салық жүйесінің өзгеруімен, сондай-ақ жекелеген екінші деңгейдегі банктің жаңа ипотекалық өнімді енгізуімен байланысты.

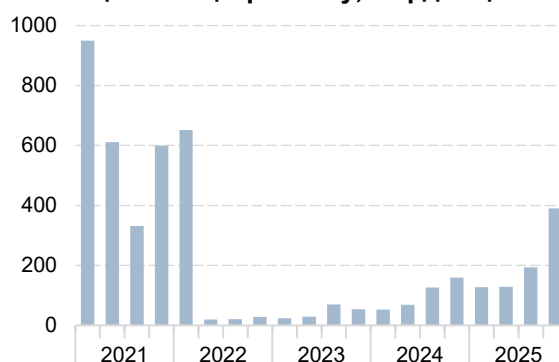
Тұрғын үй жағдайын жақсарту үшін зейнетақы активтерін алу тоқсан сайынғы өсімді көрсетті және жыл соңында 839,4 млрд теңге құрады. Активтерді алудың басым бөлігі, атап айтқанда 389,7 млрд теңге, 4-тоқсанға тиесілі болды, олардың 59%-ы желтоқсан айында пайдаланылды. Активтерді алудың ұлғаюы жылжымайтын мүлік нарығындағы бағаның өсуіне, жаңа салық кодексінің енгізілуіне, сондай-ақ зейнетақы жинақтарын алуға арналған шектің одан әрі көтерілуіне қатысты күтулерге байланысты болуы мүмкін.

3.3-график *Екінші жартыжылдықта берілген ипотекалық қарыздар мен зейнетақы жинақтарын алу көлемінің ұлғаюы байқалды*

Берілген ипотекалық қарыздардың көлемі, млрд теңге

Тұрғын үй жағдайын жақсартуға зейнетақы жинақтарын алу, млрд теңге

Дереккөзі: ЕДБ, БЖЗҚ есептілігі

Тұрғын үй жағдайын жақсарту үшін жинақтарды алудың құрылымын талдау салымшылардың қаражаты тұрғын үйді тікелей сатып алуға, ипотеканы өтеуге және Отбасы Банкіндегі салымды толықтыруға пайдаланылғанын көрсетеді. 2025 жыл бойынша аталған санаттардың үлесі тиісінше 25%, 31% және 37%-ды құрайды. Отбасы Банкіндегі салымдарды толықтыру үшін пайдаланылатын қаражаттың жоғары үлесі тұрғын үй жылжымайтын мүлік нарығында кейінге қалдырылған сұранысты тудырады, ол 2026 жылы бағаның одан әрі өсуіне алып келуі мүмкін.

3.4-график *2025 жылы тұрғын үй жағдайын жақсарту үшін алынғын жинақтардың 37% Отбасы Банкіндегі салымдарды толықтыру үшін пайдаланылды*

Тұрғын үй жағдайын жақсартуға зейнетақы жинақтарын алу, млрд теңге

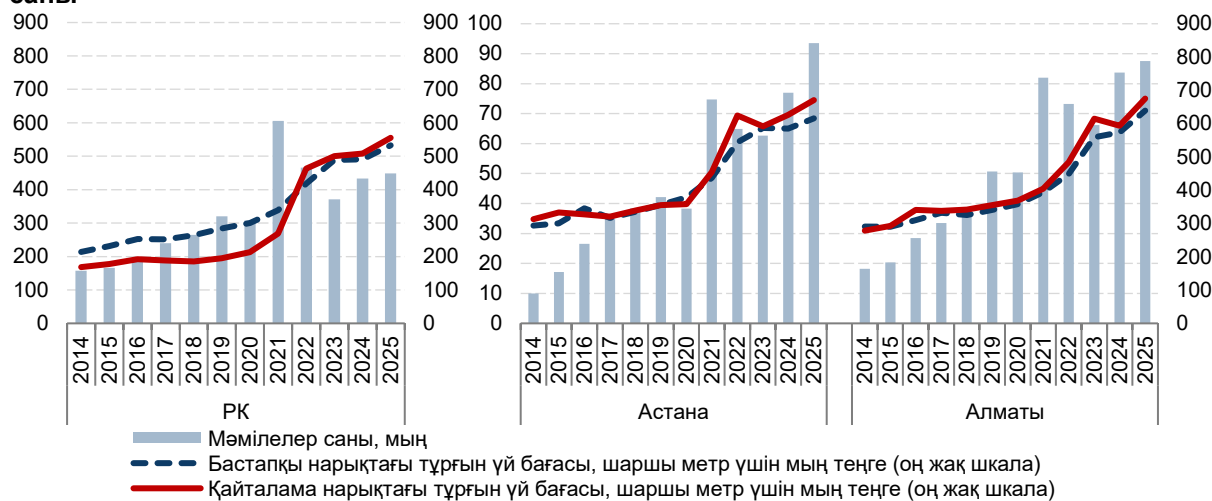
Дереккөзі: БЖЗҚ есептілігі, Ұлттық Банктің есептеулері

2025 жылы Республика бойынша және Астана мен Алматы қалаларында жаңа тұрғын үй шаршы метрінің орташа құны тиісінше 532,6, 615,7 және 639,0 мың теңге құрады. Қайталама нарықта Қазақстан бойынша орташа жылдық баға 555,1 мың теңге болды, ал Астана мен Алматыда баға тиісінше 670,3 және 675,2 мың теңгеге дейін өсті.

Мегаполистерде транзакциялар санының арту үрдісі сақталды. Биыл Астана мен Алматыдағы сатып алу-сату мәмілелерінің саны тағы да тарихи ең жоғарғы көрсеткішке жетті, тиісінше 94 және 88 мың. Жылжымайтын мүлік нарығындағы мәмілелердің жалпы санында осы қалалар үлесінің ұлғаю үрдісі байқалады. Егер Астана мен Алматының орташа жылдық үлесі 2015 жылы бар болғаны 22,5% және 2020 жылы 27,7% болса, 2025 жылы сатып алу-сату мәмілелерінің жалпы санының 40,3%-ы осы мегаполистерге тиесілі болды.

3.5-график 2025 жылы Астана мен Алматы бойынша мәмілелердің жалпы саны қайтадан рекордтық мәнге жетті

ҚР, Астана және Алматы бойынша тұрғын үйдің орташа бағасы мен транзакциялардың жалпы саны

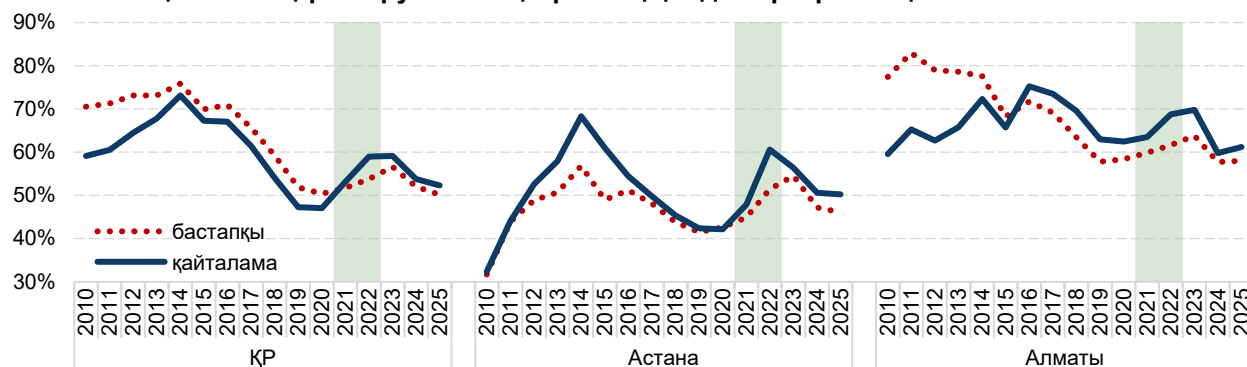

Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

Тұрғын үйге қолжетімділіктің өзгеруін бағалау шеңберінде тұрғын үйге қолжетімділік өлшемдері бірінің динамикасына, атап айтқанда Астана, Алматы қалаларында және тұтастай Республика бойынша ипотекалық төлемнің үй шаруашылықтарының қолда бар кірісіне арақатынасына талдау жүргізіледі. Осы өлшемнің 2025 жылғы динамикасы тұрғын үйдің түріне қарамастан Республика бойынша орта есеппен тұрғын үйге қолжетімділіктің аздап ұлғаюын көрсетеді. Астанадағы бастапқы тұрғын үй нарығында да осындай динамика байқалды. Алматы қаласында қайталама тұрғын үйге қолжетімділік төмендеді, ал Астананың қайталама нарығында және Алматының бастапқы нарығында тұрғын үйдің қолжетімділігі өзгерген жоқ.

3.6-график Тұрғын үй қолжетімділігі 2025 жылы көп бағытты динамиканы көрсетеді

Ипотекалық төлемнің үй шаруашылықтарының қолда бар кірісіне қатынасы

Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

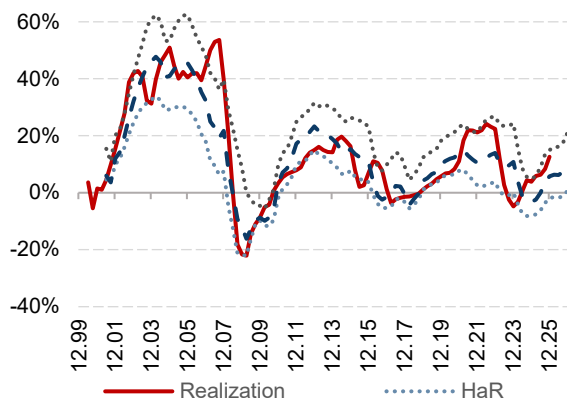
Ескертпе: (1) ипотекалық төлем мынадай өлшемшарттарды ескере отырып есептелді: 54 ш. м. тұрғын үйдің орташа бағасы, бастапқы жарна 30% мөлшерінде, ЕДБ бойынша орташа мөлшерлеме, мерзімі – 20 жыл. Қолда бар кіріс үй шаруашылықтарының салықтарды, төлемдерді және басқа да төлемдерді, үй шаруашылықтарына ағымдағы трансферттерді шегергендегі номиналды ақшалай кірісі ретінде есептеледі. (2) Бөлінген кезең 2021-2022 аралыққа сәйкес келеді, ол кезде жеткіліктілік шектерінен асқан зейнетақы жинақтары белсенді түрде алынған. Содан кейін жеткіліктілік шегі айтарлықтай көтерілді. (3) жылжымайтын мүлік бағасы ҚР ҰСБ ай сайынғы индекстерін пайдалана отырып қайта есептелді. Қайта есептеудің бастапқы нүктесі үшін 2025 жылғы желтоқсанда жылжымайтын мүлік бағасы пайдаланылды.

Housing-at-risk (HaR) көрсеткішінің бағалауына сәйкес жылжымайтын мүлік бағасының төмендеу тәуекелдерінің азаюы байқалады. Көрініп тұрғандай, HaR

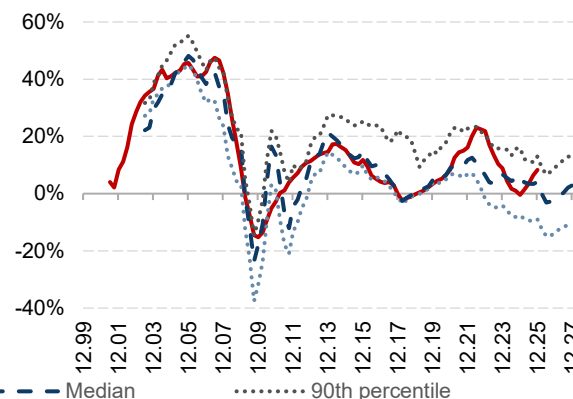
динамикасы бір жыл деңгейінде тәуекелдердің төмендеуін көрсетеді. Тәуекелдердің төмендеуіне ЖІӨ-ге ипотекалық кредиттер портфелі және жылжымайтын мүлік бағасының жан басына шаққандағы ЖІӨ-ге арақатынасының циклдік компонентінен алынған жылжымайтын мүлік нарығындағы бағалардың «шамадан тыс өсуін» бағалау сияқты параметрлердің тұрақтануы ықпал етті. 2 жылдық болжам аралығы бар модель үшін де осындай динамика байқалады.

3.7-график *Жылжымайтын мүлік бағасының төмендеу тәуекелдерінің азаюы байқалады*

1 жыл кезеңіндегі тәуекелдерді бағалау

2 жыл кезеңіндегі тәуекелдерді бағалау

Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

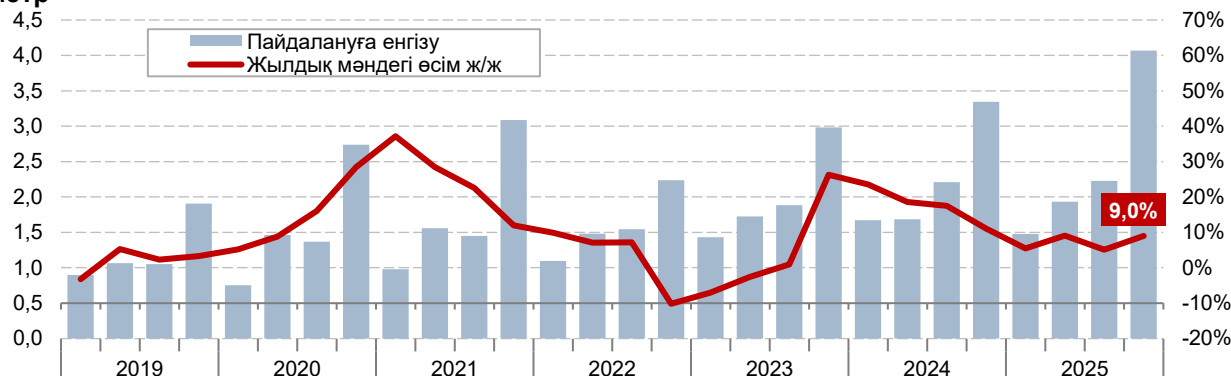
3.2 Тұрғын үй құрылысы

2025 жылы нақты ЖІӨ өсімі 6,5%-ды құрады, бұл өткен жылғы көрсеткіштен едәуір жоғары (5%). Нақты ЖІӨ өсуінде құрылыс секторының үлесі 0,95 п.т.-ны құрады, бұл талданатын кезеңдегі (2011 жылдан бастап) ең жоғары көрсеткіш (1.4-График).

2025 жылы пайдалануға берілген көп пәтерлі тұрғын үйлердегі пәтерлердің жалпы ауданы 9,7 млн шаршы метрге жетті, бұл өткен жылғы көрсеткіштен 9%-ға артық. Пайдалануға 186 мың пәтер берілді, бұл өткен жылмен салыстырғанда 6,8%-ға артық. Олардың 52%-ы республикалық маңызы бар қалаларда: Астана, Алматы және Шымкентте пайдалануға берілген пәтерлердің саны тиісінше 54,6, 28 және 14 мыңды құрады. 2025 жылы тұрғын үйлердің жалпы алаңының 1 шаршы метрінің құрылысына жұмсалатын орташа нақты шығын 2024 жылмен салыстырғанда 8,6%-ға ұлғайып, 222,1 мың теңгеге жетті.

3.8-график *Құрылыс белсенділігінің арту үрдісі сақталуда*

Пайдалануға берілген көп пәтерлі тұрғын үйлердегі пәтерлердің жалпы ауданы, млн шаршы метр

Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

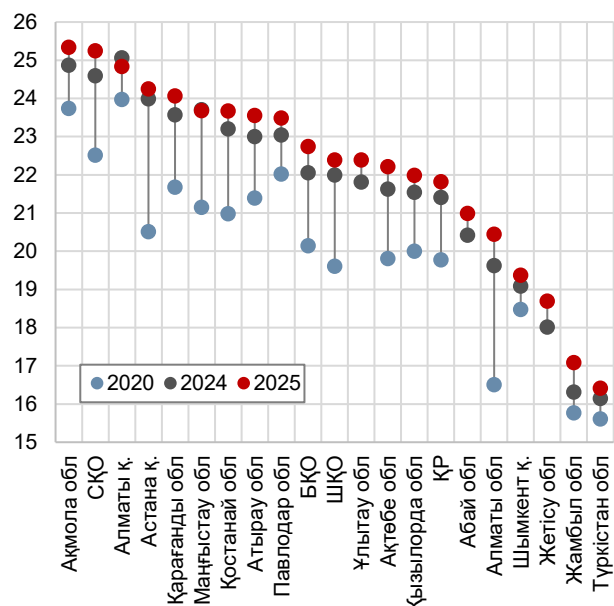
Халықтың тұрғын үймен қамтамасыз етілуін бағалаудың бірі болып табылатын жан басына шаққандағы тұрғын үй қоры өсуін жалғастыруда. Егер 2020 және 2024

жылдары бұл көрсеткіш Республика бойынша 19,8 және 21,4 шаршы метрін құраса, 2025 жылдың аяғында халықтың жан басына шаққандағы тұрғын үй қоры 21,8 ш. м. жетті. 2024 жылы секілді, Ақмола облысы (25,3 ш. м.), СҚО (25,2 ш. м.) және Алматы қаласы (24,8 ш. м.) жан басына шаққандағы тұрғын үй қоры бойынша көшбасшылықты сақтап отыр. Көрсеткіштің ең төменгі мәні Жамбыл (17,1 ш. м.) және Түркістан (16,4 ш. м.) облыстарында қалып отыр. Астанада тұрғын үймен қамтамасыз етудің өсуі бәсеңдегенін атап өткен жөн, 2024 жылмен салыстырғанда тұрғын үй қоры жан басына шаққанда 0,25 шаршы метрге ғана өсті, ал 2020-2024 жылдар кезеңінде 3,5 шаршы метрге өскен болатын.

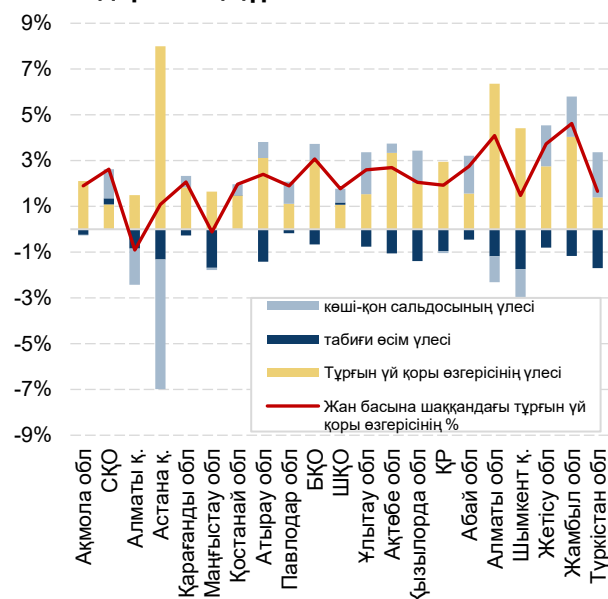
Астана қаласында халықтың жан басына шаққандағы тұрғын үй қоры өзгерісінің салымдар құрылымын талдау 2025 жылы халықтың жан басына шаққандағы тұрғын үй қоры өсуінің баяулауы халықтың елордаға келуімен байланысты екенін көрсетеді. Тұрғын үй қорының айтарлықтай өзгеруіне қарамастан, 2024 жылмен салыстырғанда көші-қон сальдосының мөлшерлес ұлғаюы байқалды. Халықтың жан басына шаққандағы тұрғын үй қоры бойынша көшбасшы өңірлерде қызықты динамика байқалады. Салымдар құрылымын талдаудан көрініп тұрғандай, халықтың жан басына шаққандағы тұрғын үй қорының ұлғаюына тұрғын үй қорының өсуі ғана емес, халықтың кетуі сияқты демографиялық факторлар (СҚО) да немесе нөлге жақын табиғи өсім (Ақмола облысы) де ықпал етеді.

3.9-график 2025 жылы халықтың жан басына шаққандағы тұрғын үй қоры 21,8 шаршы метрді құрады

Тұрғын үй қорының тиісті өңір халқына қатынасы

2024 жылмен салыстырғанда тұрғын үй қорының жан басына шаққандағы салымдарының құрылымы

Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

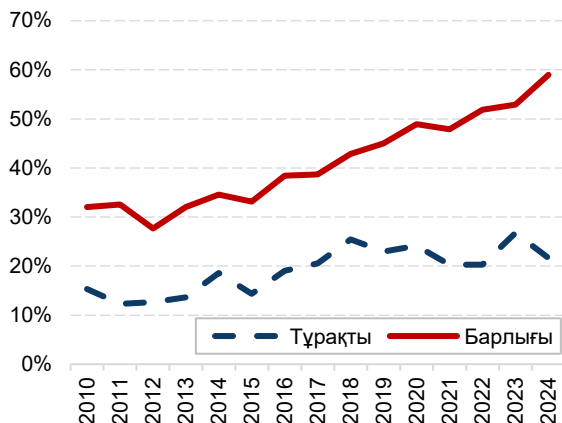
Ескертпе: Көрсеткіштің үлесін есептеу үшін 2025 және 2024 жылдар арасындағы көрсеткіш логарифмдерінің айырмашылығы пайдаланылды.

Төмендегі графиктерде тұрғын үй-құрылыс секторы фирмаларының талдауы берілген. Көрініп тұрғандай, құрылыс секторы фирмаларының кірістілік көрсеткіштері тұрақты болып қалуда, ал берешек көрсеткіштері қысқаруда. Тұрғын үй-құрылыс секторының барлық фирмалары үшін кіріске табыстың орташа мәні 2024 жылы 59%-ға жетіп, өсуін көрсетуді жалғастырды. Алайда, тұрақты фирмаларда кіріске табыстың орташа мәнінің қысқаруы байқалады. 2024 жылы бұл көрсеткіш 22%-ға дейін төмендеді. Кіріске берешектің орташа деңгейі тұрақты фирмалар үшін де, барлық

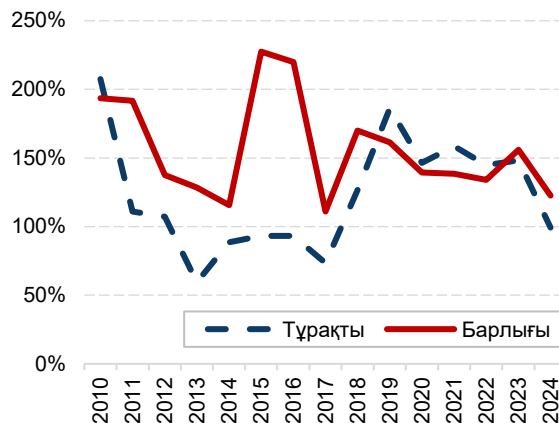
тұрғын үй-құрылыс компаниялары үшін де төмендеді. Кіріске берешектің орташа деңгейінің мәні тиісінше барлық және тұрақты компаниялар үшін 123% және 99% құрады.

3.10-график 2025 жылы тұрғын үй-құрылыс секторы компанияларының кірісіне пайданың орташа мәні 59%-ға жетті

Кіріске табыс

Кіріске жалпы берешек

Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

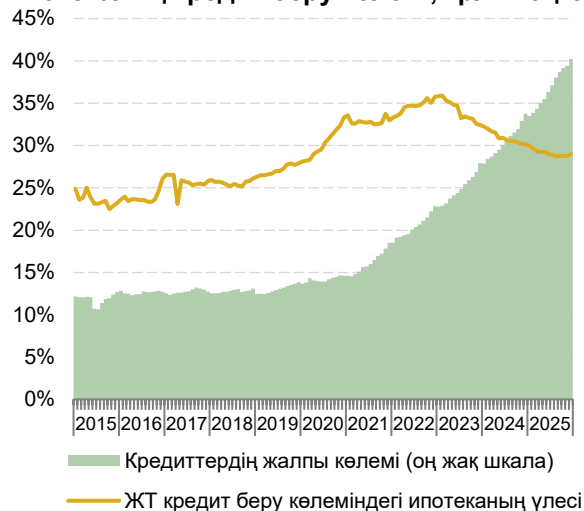
Ескертпе: Тұрақты фирмалар – талдау жасалатын кезеңде бірегей саны 10 еседен асатын фирмалар (15-тің ішіндегі). Кіріске шаққандағы табыстың орташа мәні көрсеткішінің ауытқуларға әсерін төмендету үшін фирмалардың жылдары мен мөлшерлері бойынша көрсеткіштің мәнінің жоғарғы және төменгі 2,5 перцентилі алынып тасталды. Кіріске шаққандағы жалпы берешектің орташа мәнінің көрсеткіші үшін ұқсас рәсім қолданылды, алайда көрсеткіштің үлкен құбылмалылығына байланысты мәндердің жоғарғы және төменгі 3,5 перцентилін алып тастау шешімі қабылданды.

3.3 Ипотекалық кредиттеу

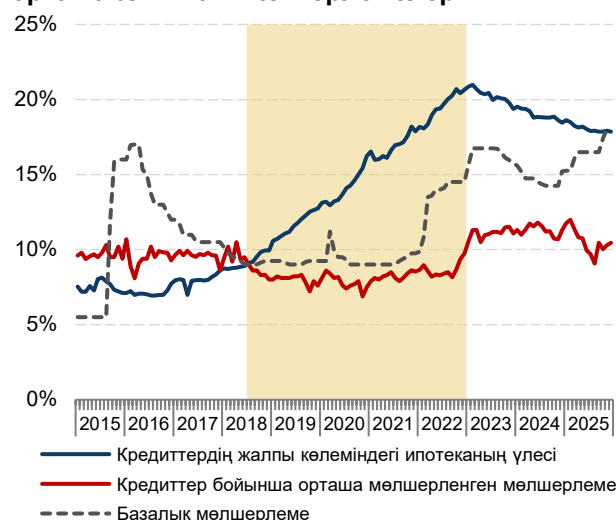
2025 жыл бойы ЕДБ кредиттерінің жалпы көлемі өсуін жалғастырып, жыл аяғында 40,2 трлн теңге мәніне жетті. Кредиттеудің жалпы көлемінің ұлғаюына қарамастан, ипотекалық қарыз үлесінің төмендеу үрдісі сақталды. Желтоқсанда кредиттің жалпы көлеміндегі және жеке тұлғаларды кредиттеудің жалпы көлеміндегі ипотеканың үлесі тиісінше 17,9% және 29%-ды құрады. Берілген ипотекалық қарыз бойынша орташа алынған мөлшерлемелер 2025 жылғы 1-тоқсанда өсті, одан кейін екінші және үшінші тоқсандарда «Наурыз» және «Наурыз Жұмыскер» жеңілдікті ипотекалық бағдарламаларының іске қосылуы, сондай-ақ жекелеген ЕДБ жаңа ипотекалық өнімін енгізуі кезеңінде төмендеу байқалды. Орташа алынған ипотекалық мөлшерлемелер тамыз айында жылдық ең төменгі 9,1% деңгейіне жетті, одан кейін 2025 жылғы желтоқсанда 10,5%-ға дейін өсу байқалды.

3.11-график 2025 жылдың 2-ші және 3-ші тоқсандарында ипотекалық қарыз бойынша орташа алынған мөлшерлемелердің төмендеуі байқалды

ЕДБ-ден жалпы кредит беру бөлінісінде ипотекалық кредит беру көлемі, трлн теңге

Берілген ипотекалық қарыздар бойынша орташа алынған мөлшерлемелер

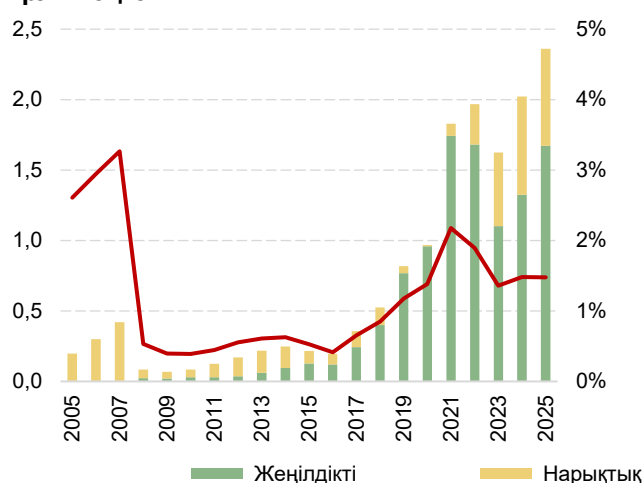
Дереккөзі: Ұлттық Банк, ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

Ескертпе: Сары бояу – «7-20-25» және Баспана Хит бағдарламаларының жұмыс істеу кезеңі.

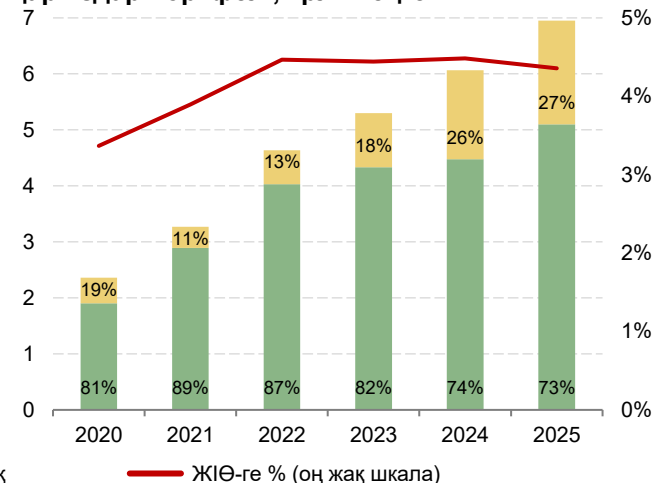
2025 жылы ипотекалық қарызды беру 2,36 трлн теңгені құрады, ол бұрынғы жылмен салыстырғанда 16,7%-ға көп. Жалпы қарызды берудің өсімі жеңілдікті ипотека берудің ұлғаюы есебінен болды. Осылайша, 2024 жылмен салыстырғанда жеңілдікті ипотекалық қарызды беру 26,2%-ға өсті және 1,67 трлн теңгені құрады. Сонымен қатар, нарықтық ипотекалық қарызды беру біршама төмендеді – бұған ЖТСМ төмендеуі туралы жаңалықтар мен жекелеген ЕДБ-нің ипотека беруді уақытша тоқтатуы әсер еткен болуы мүмкін. 2025 жылы нарықтық талаптарда барлығы 0,69 трлн теңге ипотекалық қарыз берілді, бұл бір жыл бұрынғы деңгеймен салыстырғанда 1,4%-ға кем. Жалпы қарыз беру өсімі ипотекалық портфельдің динамикасына да әсер етті. 2026 жылдың басында ипотекалық қарыз портфелі 7 трлн теңгеге жетті, оның 27%-ы нарықтық негізде берілді.

3.12-график Жеңілдікті ипотекалық несиелер беру 2025 жылы өсуін жалғастырды

Берілген ипотекалық қарыздардың көлемі, трлн теңге

Жыл қорытындысы бойынша ипотекалық қарыздар портфелі, трлн теңге

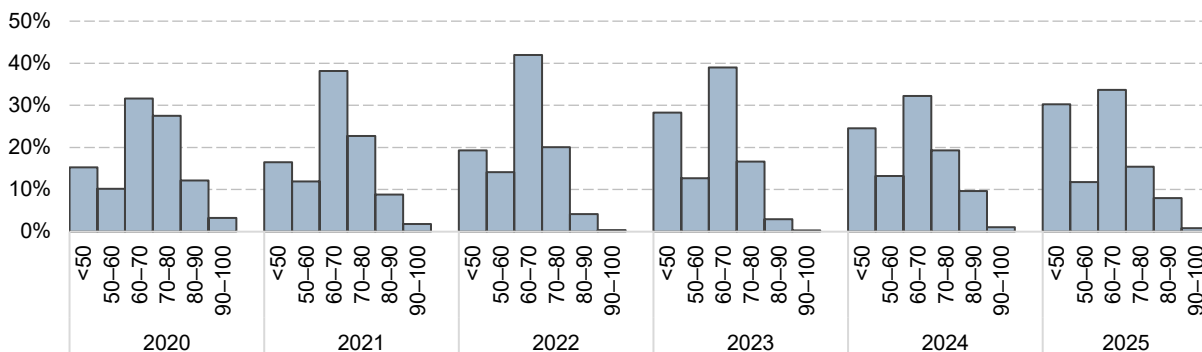

Дереккөзі: Ұлттық Банк, ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеулері

2025 жылы LTV <50% деңгейі бар қарыздар үлесінің ұлғаюы және LTV >70% мәнімен қарыздар үлесінің төмендеуі есебінен берілген қарыздардың сапасын

жақсартуға тренд сақталуда. Қызығы, LTV <50% деңгейі бар қарыздардың үлесі талдау жүргізілетін кезеңде ең жоғары мәнге (30%) жетті. LTV 80-90% деңгейіндегі қарыздар үлесі өткен жылдың деңгейінде қалатынын да атап өткен жөн. Бұл «Наурыз» және «Наурыз Жұмыскер» мемлекеттік бағдарламаларының жұмыс істеуімен түсіндіріледі, олардың шеңберінде әдетте осындай LTV деңгейіндегі қарыздар беріледі.

3.13-график *Қарыз беру сәтіндегі LTV*

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім, Ұлттық Банктің есептеулері

IV Автокөліктер нарығы

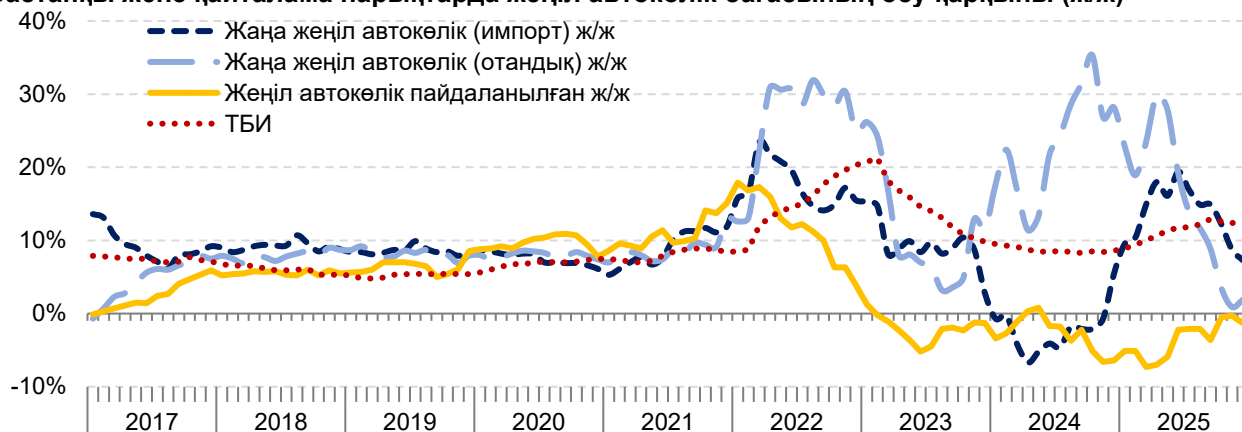
4.1 Автокөліктер нарығындағы белсенділік

Жеңіл автомобиль бағасының өсу қарқыны 2021 жылдың ортасына дейін салыстырмалы түрде тұрақты болды, одан кейін әртүрлі типтегі жеңіл автомобильдер үшін түрлі бағыттағы динамика байқалды. Жалпы, жеңіл автокөліктер бағасының индексі: жаңа импорттық автомобильдер, жаңа отандық құрастырылған автокөліктер және қолданыстағы автокөліктер деген үш бағыт бойынша талдауға болады.

Отандық құрастырылған жаңа автомобиль бағасының өсу қарқыны инфляциядан айтарлықтай жоғары болды. Мысалы, елде жиналатын жаңа автокөлік бағасының өсу қарқынының ең жоғары мәндері 2022 жылы 30,9%, 2024 жылы 35,3% және 2025 жылы 30% болды. 2025 жылдың екінші жартысында отандық құрастырылған жаңа автокөлік бағасының өсу қарқынының айтарлықтай төмендеуі байқалды. Бұл динамика Ресей Федерациясында кәдеге жарату төлемінің өсуінен кейін қазақстандық автомобильдерге сұраныстың төмендеуі, сондай-ақ жаңа зауыттардың салынуы және бірқатар автомобиль модельдері өндірісінің жергіліктендіруі сияқты факторларға байланысты болды.

Жаңа жеңіл импорттық автокөліктердің бағасының өсу қарқыны 2022 жылы шарықтаған шыңына жеткеннен кейін (22,2%) біртіндеп төмендеп, 2024 жылғы сәуірде ең төменгі нүктеге (-6,7%) жетті. Жаңа импорттық автокөліктердің бағасының өсу қарқыны 2024 жылғы желтоқсанға дейін теріс болып келді, содан кейін күрт өсім байқалып, 2025 жылғы мамырда шыңына (19,1%) жетті. Бұл үрдіс нарықты ағартуға бағытталған фискалдық-әкімшілік шаралардың енгізілгенімен байланысты болуы мүмкін. Отандық құрастырылған жеңіл автокөліктер сияқты, жаңа импорттық автокөліктердің бағасының өсу қарқыны да 2025 жылдың екінші жартысында төмендегенін көрсетті. Жылдың соңына қарай импорттық және отандық құрастырылған жеңіл автокөліктердің бағасының өсу қарқыны тиісінше 7,3% және 1,9% болды.

Пайдаланылған автокөліктер бағасының өсу қарқыны 2022 жылы төмендеп, 2023 жылы теріс мәндерге жетті, одан кейін талдау жасалған кезең бойына негізінен теріс күйде қалды. Бағаның мұндай динамикасы жаңа автокөліктер нарығындағы ұсыныстардың кеңейгенін, сондай-ақ сатып алушы қалауының жаңа автокөліктерге ауысу ықтималдығын да көрсетеді. 2025 жылдың соңында пайдаланылған жеңіл автомобильдер бағасының өсу қарқыны -1,3%-ды құрады.

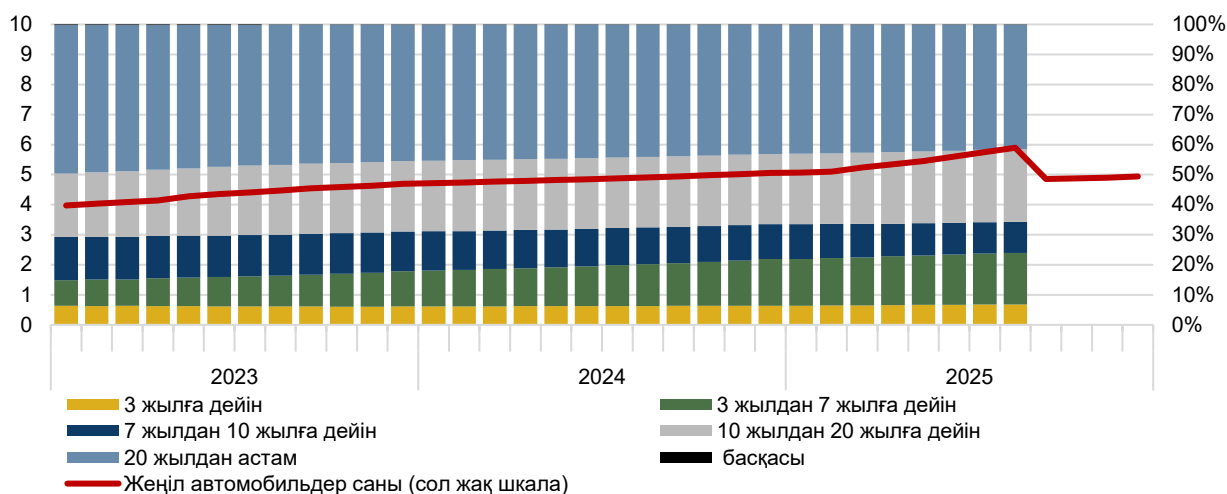
4.1-график Автокөліктер бағасының өсу қарқыны 2025 жылдың соңында инфляциядан төмен болды**Бастапқы және қайталама нарықтарда жеңіл автокөлік бағасының өсу қарқыны (ж/ж)****Дереккөзі: ҚР ҰСБ**

Жеңіл көліктер автопаркі 2023 жылдың басынан бастап тұрақты өсім көрсетті. Автокөліктер саны 2023 жылғы қаңтардағы 3,97 млн-нан 2025 жылғы тамызда 5,89 млн-ға дейін өсті. Қыркүйек айында автокөліктер дерекқоры өзектендірілді, соған байланысты 2025 жылғы қыркүйекте тіркелген жеңіл көліктер саны 4,85 млн болды. Одан кейін, 2025 жылдың соңына дейін автопарк өсімі жалғасып, жыл соңында 4,94 млн автомобильге жетті.

2023 жылдың басында жеңіл автомобильдер автопаркінің жылдық құрылымында жасы 20 жылдан астам көлік құралдары басым болды – 2023 жылғы қаңтарда олардың үлесі 49,5%-ды құрады. 2025 жылғы қыркүйекке қарай олардың үлесі айтарлықтай төмендеп, 41,5%-ға жетті. Сонымен қатар «жас» автомобильдер үлесінің өсуі байқалды: 2023 жылғы қаңтарда 7 жылға дейінгі автомобильдердің үлесі тек 14,9% (3 жылға дейінгі 6,3% және 3 жылдан 7 жылға дейінгі 8,6%) болса, 2025 жылғы тамызда екі санаттағы автомобильдердің жиынтық үлесі 24%-ға (3 жылға дейінгі 6,7% және 3 жылдан 7 жылға дейінгі 17,2%) жетті. 7 жылдан 20 жылға дейінгі авто үлесі салыстырмалы түрде тұрақты болды: 2023 жылдың басында – 35,5%, ал 2025 жылғы қыркүйекте 34,5%. Жалпы алғанда, жаңа автомобильдер үлесінің ұлғаюына қарамастан, Қазақстан автопаркінің жылдық құрылымын жаңарту үшін әлі де айтарлықтай мүмкіндік бар.

4.2-график 2025 жылғы 1 қыркүйекте әрбір төртінші жеңіл автокөліктің жылы 7 жылдан аз болды

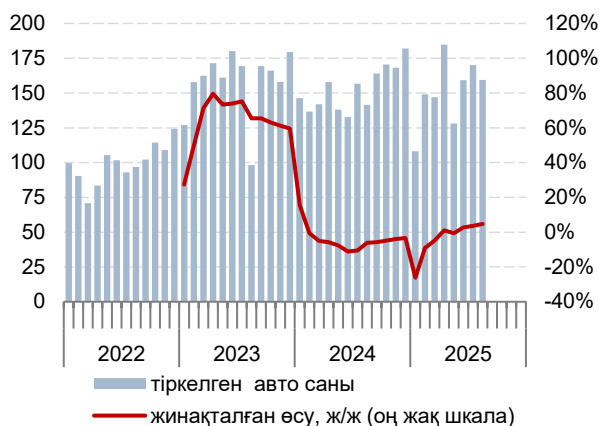
Жеңіл автомобильдер саны, млн; және автопаркiң жылдық құрылымы

Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеуі

Ескертпе: (1) Автомобильдер саны бойынша деректер ҰСБ жағында автокөлік базасын өзектендіру жөніндегі техникалық жұмыстарға байланысты 2025 жылғы тамыздан кейін өзгереді. (2) Сол себептен 2025 жылғы қыркүйектен бастап автопаркiң жылдық құрылымы бойынша деректер қолжетімді болмайды. (3) 2023 жылғы қаңтар, наурыз және сәуір айларындағы «3 жылға дейінгі» және «3 жылдан 7 жылға дейінгі» санаттарындағы автомобильдер саны бойынша деректер уақыт қатары тұрақтылығының бұзылуына байланысты орындарымен ауыстырылды.

Соңғы бірнеше жылда автомобильдер нарығында белсенділіктің едәуір өсуі байқалады, бұны тіркелген автомобильдердің саны туралы статистика айғақтайды. 2022 жылы тіркеу саны бар болғаны 1,2 млн автомобильді құраса, 2023 және 2024 жылдары сәйкесінше 1,9 және 1,8 млн автомобиль тіркелген. Осыған ұқсас динамика 2025 жылы да байқалды. Мәселен, 2025 жылдың алғашқы 8 айында 1,2 млн автокөлік тіркелген, бұл 2023 және 2024 жылдардағы ұқсас кезеңмен салыстырғанда 1,8%-ға кем және 4,7%-ға үлкен.

4.3-график Автомобильдерді тіркеу санының ұлғаюы байқалады**Тіркелген автомобильдер саны, мың.****Ресми дилерлік орталықтарда жаңа жеңіл және коммерциялық автомобильдерді сату, мың.****Дереккөзі:** ҚР ҰСБ, Қазақстанның Автокөлік Одағы, Ұлттық Банктің есептеуі

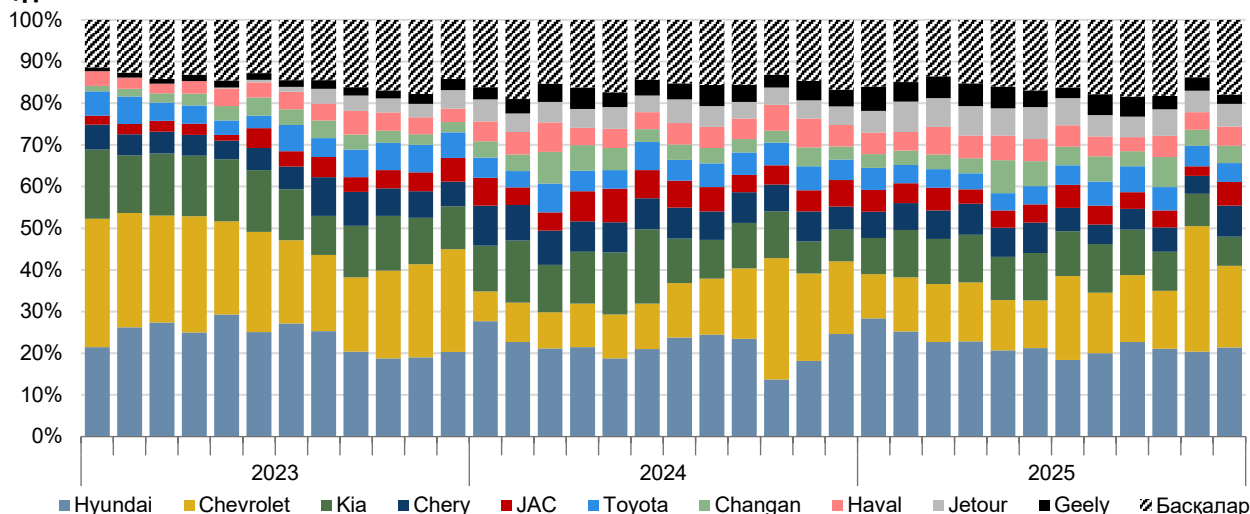
Ескертпе: (1) Автомобильдер саны бойынша деректер ҰСБ жағында автокөлік базасын өзектендіру жөніндегі техникалық жұмыстарға байланысты 2025 жылғы тамыздан кейін қолжетімді болмайды.
 (2) Дилерлік орталықтардағы сату бойынша деректер 2022 жылғы тамыздан бастап қолжетімді.

2025 жылы ресми дилерлік орталықтарда жаңа автомобильдерді сатудың өсуі байқалды. Жалпы, ресми дилерлер арнасы арқылы 2025 жылы қазақстандықтар 235 мыңға жуық жаңа автомобиль сатып алды, бұл сәйкесінше 2023 және 2024 жылдарға қарағанда 18,2% және 14,4%-ға көп. 2025 жылдың соңында ресми дилерлік орталықтарда автокөлік сатылымының өсу қарқынының төмендеуін атап өткен жөн — бұл динамика ішінара Ресей Федерациясындағы қабылданған нормативтік өзгерістерге байланысты, бұл жаңа көліктерге деген сұранысқа әсер етті.

Сату құрылымында Hyundai, Chevrolet және Kia сияқты автомобиль брендтері басым болуда. Осы брендтердің автомашиналарын сатудың жиынтық үлесі 2025 жылы 48,3%-ды құрады, оның 21,7%-ы — Hyundai, 16,6%-ы — Chevrolet және 10%-ы — Kia. Айта кетерлігі, 2023 жылы аталған брендтердің жиынтық үлесі 59,3% құрады, бұл авто өндірушілер ұсынысының кеңеюін және соңғы екі жыл ішінде нарықтың жаңа қатысушыларының пайда болуын көрсетеді.

4.4-график 2025 жылы ресми дилерлік орталықтарда жаңа автомобильдерді сатудың 48,3%-ы Hyundai, Chevrolet және Kia сияқты брендтерге тиесілі болды

Ресми дилерлік орталықтарда жаңа жеңіл және коммерциялық автомобильдерді сату құрылымы

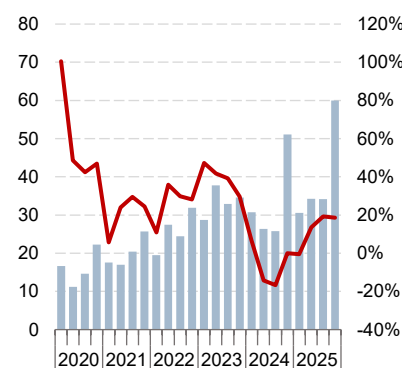
Дереккөзі: Қазақстанның Автокөлік Одағы, Ұлттық Банктің есептеуі

2025 жылы жеңіл автомобильдер өндірісінің өсімі сақталды. Осы жылы барлығы 158,9 мың жаңа жеңіл автокөлік құралдары шығарылды, бұл өткен жылмен салыстырғанда 18,6%-ға артық. Өндірістің ең көп өсімі 60 мың автомобиль дайындалған 2025 жылғы 4-тоқсанға тиесілі болды. Өндірістің бұл өсімі Қостанай мен Алматыда жаңа автозауыттардың құрылысына байланысты болды. 2025 жыл импортталған жеңіл автомобильдердің рекордтық деңгейі арқылы ерекшеленді. 2024 жылы автомобильдер импортының өсу қарқыны (4-тоқсанда – 5,1%) төмендегеннен кейін импортталатын автомобильдердің өсу қарқыны 2025 жыл ішінде айтарлықтай өсіп, 2025 жылғы 4-тоқсанда жылдық мәнде 56,7%-ға жетті. Жалпы 2025 жылы шет елден 237 мыңға жуық автокөлік әкелінді.

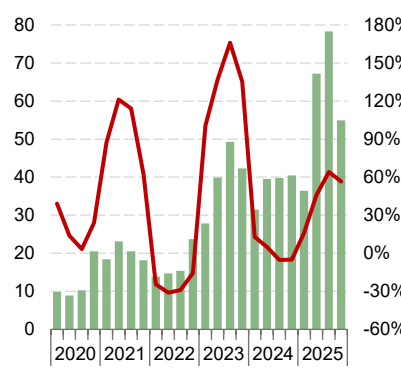
Тарихи тұрғыдан алғанда, автомобиль экспортының көп бөлігі бейресми арналар арқылы жүзеге асырылады, ал жеңіл автомобильдердің Қазақстаннан ресми экспорты аз болып қалады. Жалпы алғанда, 2023-2024 жылдары Қазақстаннан автомобильдерді негізгі импорттаушы Ресей Федерациясында бұрын болған ЕАЭО елдерінде кедендік ресімдеуден өткен автомобильдерді әкелуге қатысты тиімді әрі жеңіл шарттардың күшін жоятын реттеу нормалары енгізілгеннен кейін Қазақстаннан автомобильдердің ресми экспорты айтарлықтай қысқарды. Мәселен, 2024 жылы экспортталған автомобильдер саны 1,5 мыңға жуықтап, өткен жылмен салыстырғанда 86%-ға қысқарды. 2025 жылы экспортталған автокөлік құралдарының жалпы саны 1,2 мыңға дейін азайды. ТМД елдері Қазақстанның автомобильдерін өткізудің негізгі нарығы болып қалады, 2025 жылы олардың үлесіне экспортталған автомобильдердің жалпы санының 81%-ы тиесілі болды. Ең танымал бағыттардың ішінде Қырғызстан, Тәжікстан және РФ сияқты елдер орын алады, олардың үлесіне тиісінше 45%, 23% және 14% тиесілі. Жергілікті автопарктың жылдық құрылымын, өндірістің өсуін, сондай-ақ Ресей Федерациясындағы нормативтік шектеулердің енгізілуін ескере отырып, өндірілген автомобильдердің басым бөлігі ішкі сұранысты қанағаттандыруға бағытталатыны жөнінде тұжырым жасауға болады.

4.5-график **Жеңіл автомобильдер өндірісі, импорты және экспорты**

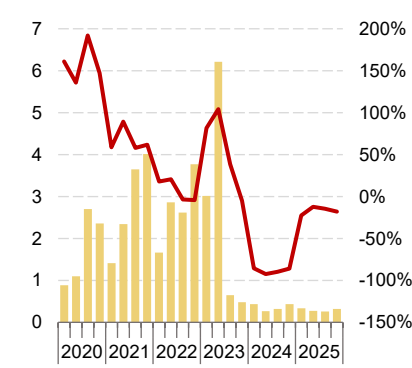
Жеңіл автомобильдер өндірісі, мың

Жеңіл автомобильдер импорты, мың

Жеңіл автомобильдер экспорты, мың

— Авто өндірісі — Авто импорты — Авто экспорты — жинақталған өсім, ж/ж (оң жақ шкала)

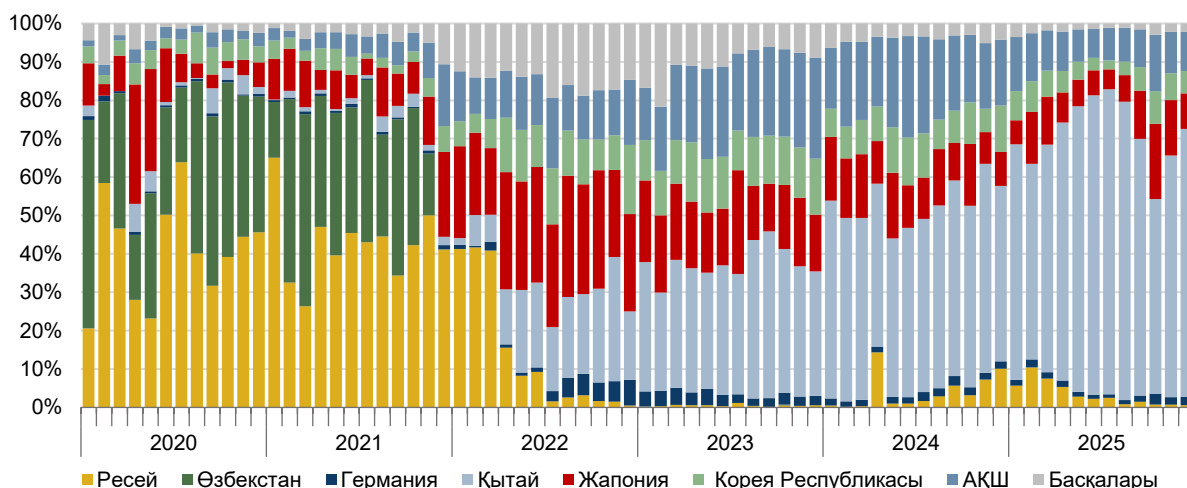
Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеуі

Ескертпе: (1) Автокөліктерді импорттау статистикасы жаңа және пайдаланылған көліктерді қамтиды.

2020-2025 жылдардағы импорт құрылымын талдау қызықты динамиканы көрсетеді: 2020-2021 жылдары импорт композициясында ТМД елдері (РФ және Өзбекстан) басым болған, бірақ 2022 жылдан кейін Қытайдан келетін автомобильдер үлесінің біртіндеп артқаны байқалды. Мәселен, 2022 жылы әрбір бесінші автомобиль, ал 2023 жылы әрбір үшінші автомобиль ҚХР-дан әкелінсе, 2024 жылы әрбір екінші импортталған автомобиль Қытайда өндірілген автомобиль болды. 2025 жылы Қытайдан импортталған автомобильдер үлесі арта түсіп, 69,2% мәнге жетті. Қазақстанға автомобильдерді басқа да ірі экспорттаушыларға АҚШ, Жапония және Корея сияқты елдер кіреді. 2025 жылы импорттың жалпы санының тиісінше 9,9%, 9,4% және 5,2% осы елдерге тиесілі.

4.6-график **2025 жылы импортталған автомобильдердің 69,2%-ы Қытайда өндірілген**

Әкелінген автомобильдердің саны бойынша өлшенген автомобильдер импортының құрылымы

Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеуі

Ескертпе: (1) Импортты оқшаулауға қатысты ақпарат автомобиль брендінің тарихи тиесілілігіне емес, автомобиль өндіретін елдің негізінде жүргізіледі. (2) Автокөліктерді импорттау статистикасы жаңа және пайдаланылған көліктерді қамтиды.

2025 жылы автомобильдерді әкелудің рекордтық санына қарамастан, импортталған жеңіл машиналардың құны жағынан ең жоғары шегіне 2023 жылы қол жеткізілді. Сол кезде әкелінген автомобильдердің жалпы құны 3,1 млрд АҚШ долларына жетті. Салыстырып көрейік, 2025 жылы импортталған автокөліктердің құны

небәрі 2,8 млрд доллар құрады. Елдің жалпы импортының құрылымындағы автомобильдер импорты үлесінің өскені де байқалады. Егер 2020-2021 жылдары жалпы импорттағы автомобильдердің үлесі шамамен 2-3%-ды құраса, соңғы үш жылда бұл көрсеткіш 4-5%-ға дейін өскен.

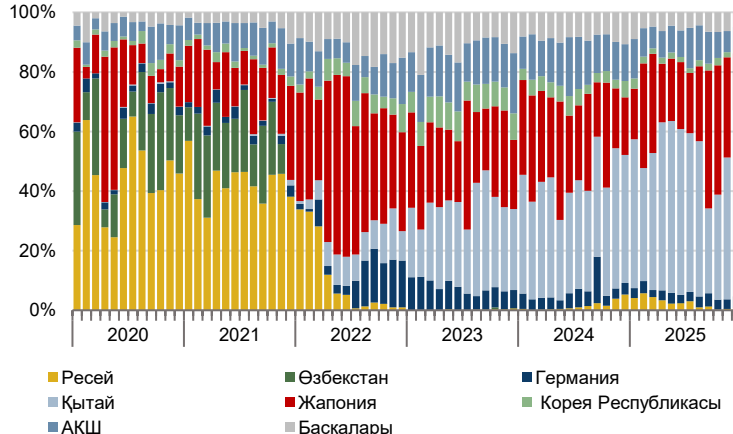
Импорт құрылымын құны бойынша талдау импорт құрылымының саны бойынша талдауымен ұқсас динамиканы көрсетеді. Бұл жерде де 2023 жылдан кейін қытайда өндірілген автомобильдер басым болып отыр. Алайда, қытай автомобильдерінің құндық үлесінің олардың сандық үлесімен салыстырғанда аз болатынын атап көрсеткен жөн, бұл басқа елдермен салыстырғанда әкелінетін автомобильдердің орташа құнының анағұрлым төмен екенін көрсетеді. Мысалы, 2025 жылы Қытайдан әкелінетін автомобиль импортының құндық үлесі небәрі 49,6%-ды құрайды (сандық үлесі – 69,2%). Сонымен қатар, Жапониядан әкелінетін автомобиль импортының сандық үлесі бойынша 10%-дан аз болғанына қарамастан құндық үлесі салыстырмалы түрде жоғары. 2025 жылы автомобильдер импортының жалпы құнының 27,7%-ы жапон автомобильдеріне тиесілі болды.

4.7-график **Автокөлік импорты құнының шарықтау шегі 2023 жылғы келді**

Жеңіл автокөліктерді импорттау, құны млн USD

Әкелінген автокөліктердің құны бойынша салмақталған автокөлік импортының құрылымы

Дереккөзі: ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеуі

Ескертпе: (1) Импорт локализациясы туралы ақпарат автокөлік брендінің тарихи тиесілігіне емес, автокөлік өндірілген елге негізделіп отырып жасалады. (2) Автокөліктерді импорттау статистикасы жаңа және пайдаланылған көліктерді қамтиды.

4.2 Автокредиттеу

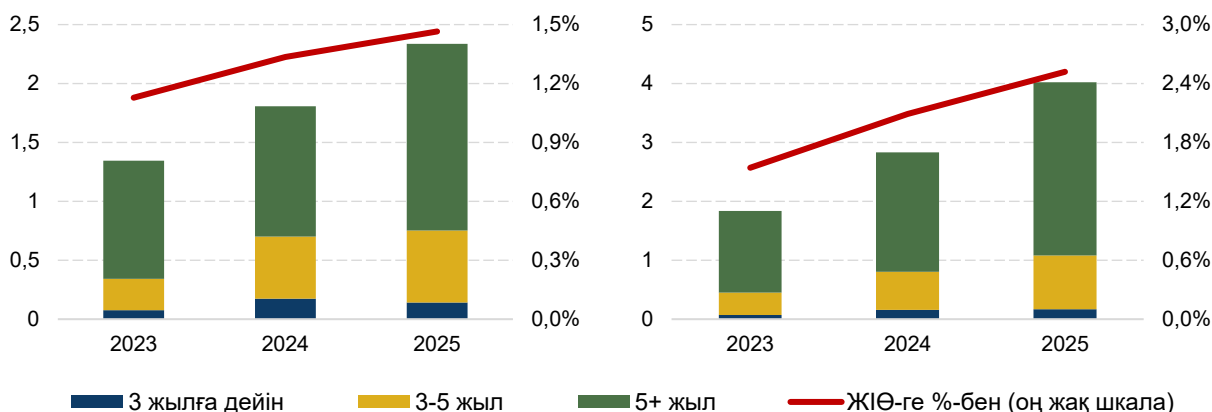
Автокредиттеу нарығы қарқынды өсуді көрсетіп отыр. Егер 2023 жылы автокөлікке берілген кредит 1,4 трлн теңге болса, 2024 жылы берілген автокредит көлемі 1,8 трлн теңгеге жетті. 2025 жылы автокредит беру шамамен 2,4 трлн теңге болды, мұны осы кезеңдегі ипотека берумен салыстыруға болады. Кредит беру құрылымында мерзімі бес жылдан асатын кредиттер басым — мұндай қарыздардың үлесі талданатын кезеңдегі жылдық көлемнің 60%-нан асады.

Автокредит берудің белсенді өсуі портфельдің өсуіне де әсер етті. 2023-2025 жылдар кезеңінде автокредит портфелі 2 еседен астам өсіп, шамамен 4 трлн теңгеден сәл асатын көлемге жетті. Кредит беру көлемі сияқты, портфельдің құрылымы да негізінен бес жылдан астам мерзімге берілген кредиттерден тұрады — 2026 жылдың басында олардың үлесі бүкіл портфельдің 73,1%-ын құрады. Үш жылдан аз мерзімге берілген автокредиттердің үлесі 4,2%, ал үш жылдан бес жылға дейінгі мерзімге берілген автокредиттердің үлесі 22,7% болды.

4.8-график Автокредит портфелі 2026 жылғы 1 қаңтарда 4 трлн теңгеден асты

Берілген автокредит көлемі, трлн теңге

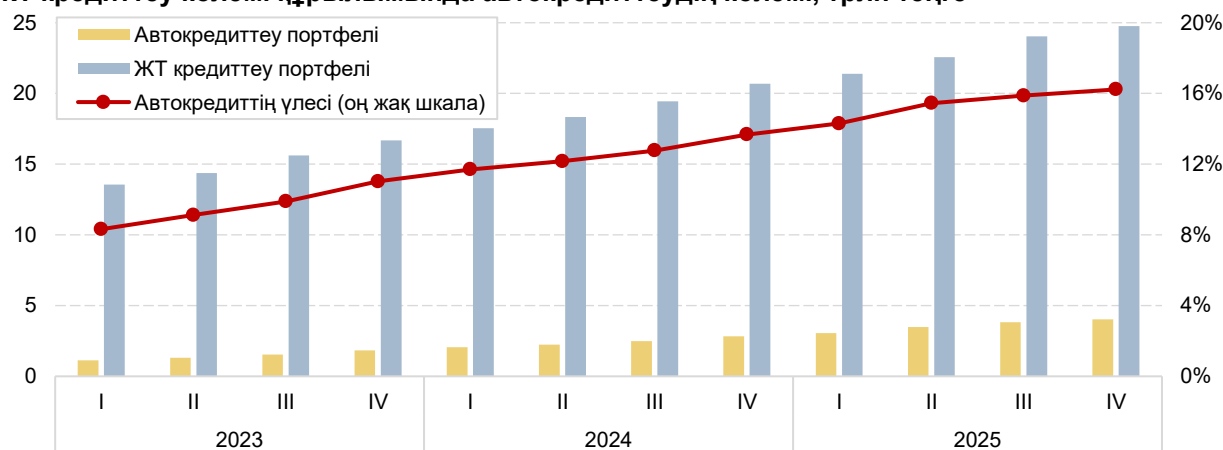
Жыл қорытындысы бойынша автокредит портфелі, трлн теңге

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім, ҚР ҰСБ, Ұлттық Банктің есептеуі

Жеке тұлғаларды кредиттеу портфеліндегі автокредиттеу үлесін талдау да автокөлік сатып алуға кредит берудің белсенді өскенін көрсетеді. Егер 2023 жылғы 1-тоқсанда автокредиттеу үлесі жеке тұлғаларды кредиттеудің бүкіл портфелінің тек 8%-ын құраса, 2025 жылдың соңына қарай бұл көрсеткіш 16%-ға жетіп, екі есе өсуді көрсетті. Бұл динамика 2023-2025 жылдар аралығында автокредиттеу портфелінің өсу қарқыны жеке тұлғаларды кредиттеу портфелінің өсу қарқынынан асып түскенін көрсетеді.

4.9-график 2023-2025 жылдар аралығында жеке тұлғаларға берілген кредиттердің көлемінде автокредиттеудің үлесі 8%-дан 16%-ға дейін екі есе өсті.

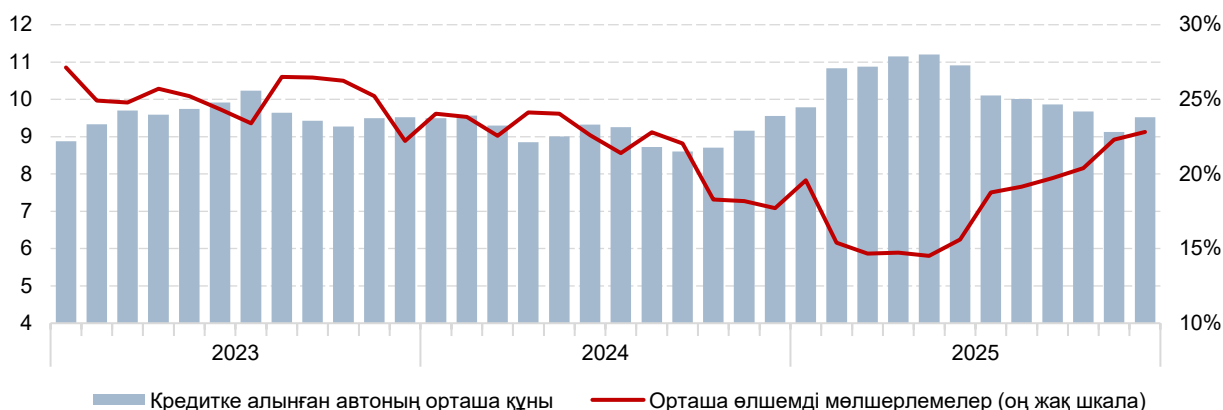
ЖТ кредиттеу көлемі құрылымында автокредиттеудің көлемі, трлн теңге

Дереккөзі: МКБ, Ұлттық Банктің есептеуі

2023 жылдың бірінші жартысында кредитке берілетін автокөліктің орташа құнының өсуі байқалды, бұл орташа өлшемді мөлшерлемелердің төмендеуімен қатар жүрді. Осылайша, 2023 жылғы шілдеде кредитке берілетін автокөліктің құны 10,2 млн теңгеге жетіп, орташа өлшемді мөлшерлемелер 23,4%-ға дейін төмендеді. Кейіннен, 2024 жылдың 3-тоқсанына дейін мөлшерлемелер мен кредиттік құнның бір бағытта өзгергені байқалды. 2024 жылғы қыркүйекте кредитке берілетін автокөліктің құны 8,6 млн теңге болды, ал орташа өлшемді мөлшерлеме 22%-ды құрады.

4.10-график 2025 жылы автокөлікті кредитке алудың орташа құны мен автокредит бойынша орташа мөлшерлеме тиісінше 10,3 млн теңге және 18,1%-ды құрады.

Кредитке алынған автокөліктің орташа айлық құны, млн теңге

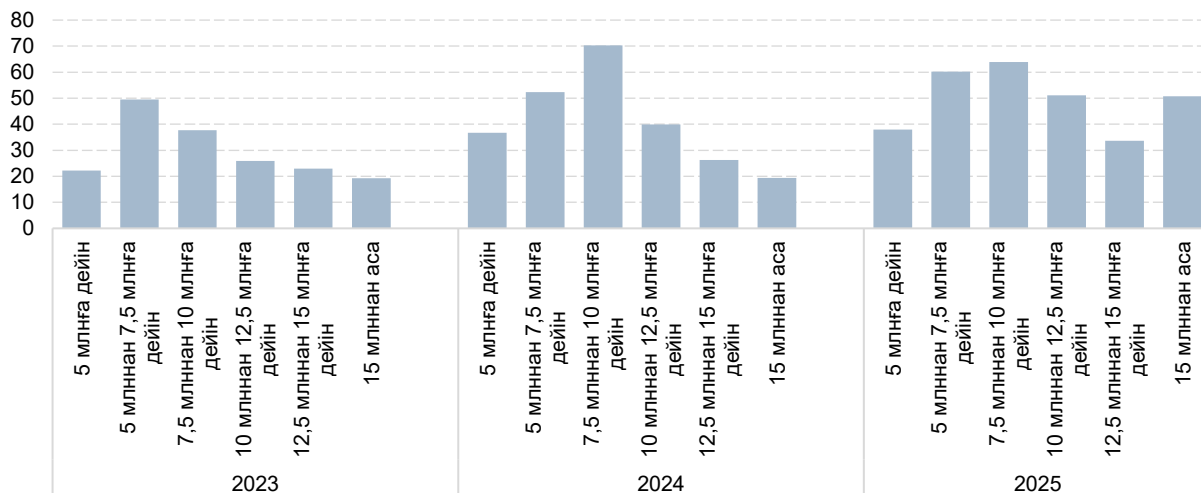
Дереккөзі: Кредиттік тізілім, Ұлттық Банктің есептеуі

2024 жылғы қазаннан бастап 2025 жылдың ортасына дейін мөлшерлемелер күрт төмендеп, автокөліктің кредитке алынған орташа құны өсті. Бұл тренд автоорталықтардың серіктестік бағдарламаларын енгізуімен түсіндіріледі, онда кредит беру шарттарын жеңілдету автомобильдің кредиттік құнының артуымен қатар жүрді. 2025 жылдың екінші жартысынан бастап автокөліктің орташа кредиттік құнының төмендеуі байқалды, бұл автокредит бойынша мөлшерлемелердің өсуімен қатар жүрді. Жалпы алғанда, 2025 жылы кредиттік автоның орташа құны мен автокредит бойынша орташа мөлшерлемесі тиісінше 10,3 млн теңге және 18,1% құрады.

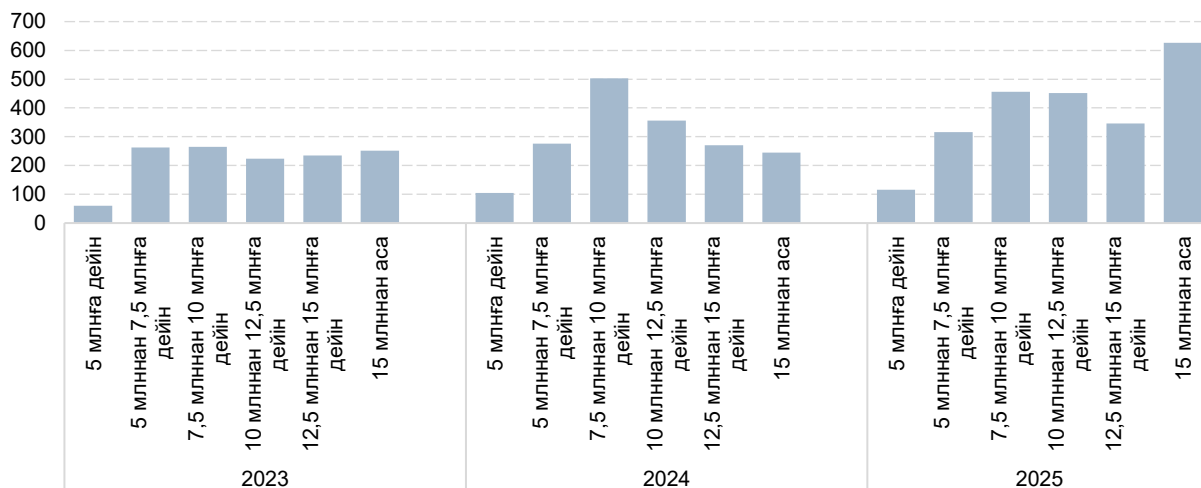
Төменде автокөліктердің құны бойынша автокредиттердің саны мен көлеміне қатысты графиктер ұсынылған. Авто құны 6 санатқа бөлінді. Құны бес миллионнан төмен және он бес миллионнан жоғары автокөліктер жеке санаттарға бөлінді. Бағасы бес миллионнан он бес миллионға дейінгі автокөліктер екі жарым миллион аралықтарымен төрт топқа бөлінген.

Автокредиттерді беру саны мен көлемін талдау жыл сайынғы өсімді кредиттерді беруде де, автокредиттер санында да көрсетеді. 2023 жылы 178 мың, ал 2024 жылы 245 мың автокредит берілді. 2025 жылы автокөлік сатып алуға арналған кредиттер саны 298 мыңға жетті. Қызығы, 2023 жылы ең көп автокредит саны 5-тен 7,5 млн теңгеге дейінгі құны бар автомобильдерге тиесілі болды – 49,6 мың. Алайда, 2024-2025 жылдары автокредиттер құрылымында 7,5-тен 10 млн теңгеге дейінгі бағамен автоға арналған қарыздар басым болды. Барлығы, осы санаттағы автокредиттердің саны 2024 жылы 70 мыңды және 2025 жылы 63 мыңды құрады.

Бұл үрдіс автомобильдер құнының өсуі, кредит беру шарттарының жеңілдеуі және сатып алушылардың қалауының неғұрлым қымбат көлік құралдарына ауысуы сияқты факторларға байланысты болуы мүмкін. Бұл туралы құны 15 млн теңгеден жоғары автомобильдерге берілген кредиттер санының өсуі де куәландырады. 2025 жылы осы санатта рекордтық 50,7 мың автокредит берілді – бұл осы санаттағы алдыңғы екі жылдағы кредиттердің жалпы санынан көп.

4.11-график 2025 жылы автокөлік сатып алуға 298 мың кредит берілді**Автокредит саны, мың.****Дереккөзі:** Кредиттік тізілім, Ұлттық Банктің есептеуі

2023 жылы автокредит берудің ең көп көлемі құны 5 млн теңгеден 10 млн теңгеге дейінгі автокөліктерге тиесілі болды. Алайда, 2023 жылдан бастап құны 10 млн теңгеден асатын автомобильдерге кредит беру көлемінің ұлғаюы байқалды. Сөйтіп, 2023 жылы құны 10 млн-нан жоғары автокөліктерге берілген кредиттердің көлемі 0,7 трлн болды, 2024 жылы 0,9 трлн-ға дейін өсті, ал 2025 жылы 1,4 трлн-ға жетті, бұл тиісті жылдағы жалпы берілген кредиттердің шамамен бестен үш бөлігін құрайды. Ерекше атап өтерлігі, негізгі үлесті 15 млн теңгеден жоғары бағаланатын автокөліктерге тиесілі – осы баға санатында берілген автокредиттердің жалпы көлемі 627 млрд теңгеге жетіп, өткен жылғы көлеммен салыстырғанда 157%-ға өсті. Осы баға сегментінде автокредиттерді беру санының да, көлемінің де осыншалықты күрт артуы автокредиттер портфелі үшін қосымша тәуекелдер тудыруы мүмкін.

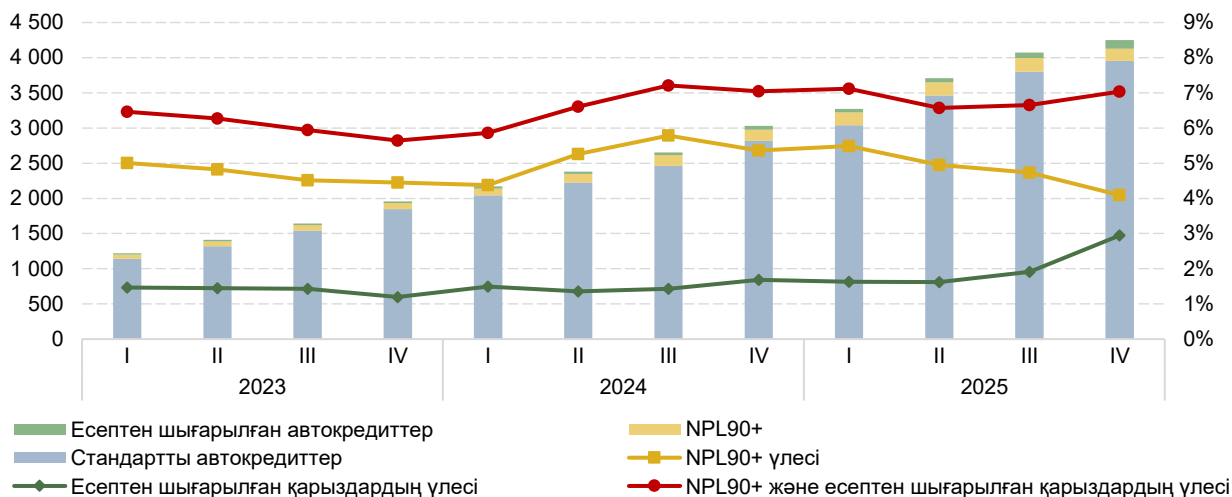
4.12-график 2025 жылы құны 15 млн теңгеден жоғары автомобильдерге кредит беру көлемі 2024 жылмен салыстырғанда 157%-ға өсті.**Берілген автокредит көлемі, млрд****Дереккөзі:** Кредиттік тізілім, Ұлттық Банктің есептеуі

2023-2025 жылдары ЕДБ автокредиттер портфелінің құрылымында 90 күннен астам мерзімін өткізіп алған қарыздар үлесінің төмендегені байқалады. Егер 2023 жылдың басында бұл көрсеткіш 5%-ды құраса, 2025 жылдың соңында ол 4,1%-ға дейін төмендеді. Алайда, NPL90+ көрсеткіші статистикасының жақсаруы міндетті түрде автокредиттер портфелінің сапасының жақсарғанын көрсетпейді. Бұл баланстан есептен шығарылған қарыздар статистикасынан көрінеді.

2023-2025 жылдар аралығындағы кезеңде мұндай қарыздардың үлесі екі есеге жуық артып, 2,9%-ға жетті, бұл талдау жасалатын аралықтағы ең жоғары мән болып табылады. Осылайша, 90 күннен астам мерзімі өткен берешектің азаюына қарамастан, 2025 жылдың аяғында проблемалық берешектің үлесі жоғары – ЕДБ-ның барлық автокредит портфелінен 7% болып қалуда. Бұл үрдіс елдегі автокредиттеу саны мен көлемінің өсуі сияқты факторлармен бірге қаржылық тұрақтылықтың қосымша тәуекелдерін тудырады және қарыз алушылардың кредиттік қабілеттілігіне неғұрлым мұқият мониторинг жүргізу қажеттілігін арттырады.

4.13-график ЕДБ есептен шығарған жеке тұлғалардың автокредиттерінің үлесі 2025 жылдың соңында 2,9%-ды құрады.

ЕДБ автокредиттері портфелінің сапалық құрылымы, млрд теңге

Дереккөзі: МКБ, Ұлттық Банктің есептеуі

V Банк және микроқаржы секторларының тәуекелдері

5.1 Корпоративтік портфельдің сапасы

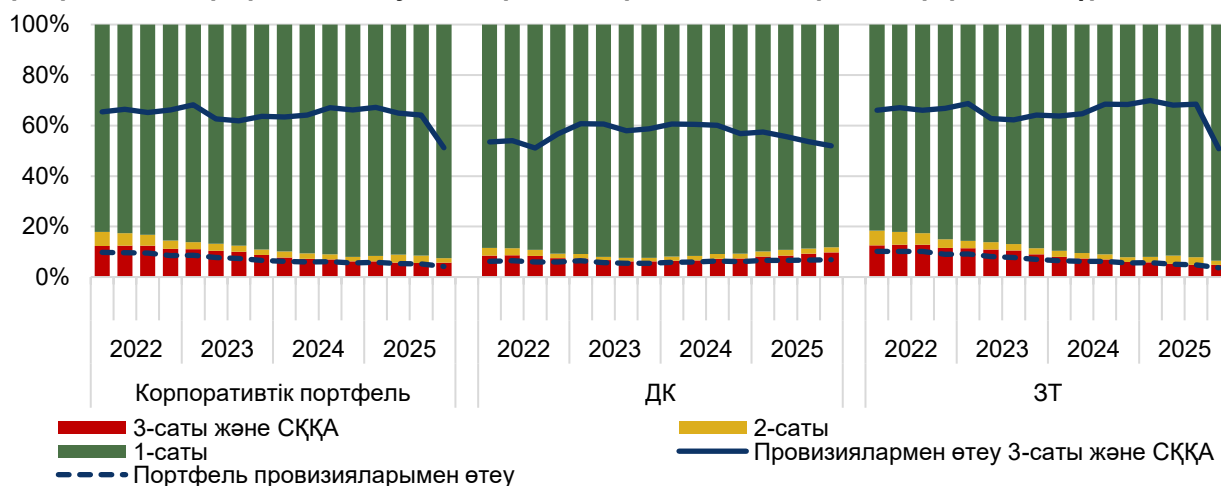
2025 жылдың қорытындысы бойынша банктердің корпоративтік кредиттік портфелі кредиттік талаптарды қатаңдату аясында құрылымдық ілгерілеумен сипатталады. ЖТСМ мәні жоғары қарыздар үлесінің ұлғаюы және кредиттеу мерзімдерінің қысқаруы, әсіресе ұлттық валютадағы қарыздар сегментінде байқалады, бұл банктердің айналым капиталын қысқа мерзімді қаржыландыруға қайта бағдарлануын білдіреді. Бұл ретте бір мезгілде ірі қарыз алушылар сегментінде портфельді долларландыру күшеюде.

Кредиттік тәуекел біркелкі бөлінбеген: жеке және микрокәсіпкерлік сегменті құнсызданған қарыздардың неғұрлым жоғары деңгейін көрсетеді, ал ірі корпоративтік секторда портфельдің сапасы салыстырмалы түрде тұрақты болып қалуда. Бұл ретте ірі қарыз алушыларда берешектің едәуір шоғырлануы, сондай-ақ бейрезиденттерді кредиттеудің өсуі банктердің жекелеген контрагенттердің тәуекелдеріне тәуелділігін күшейтеді.

ХҚЕС бойынша 1-сатыдағы кредиттердің жоғары үлесі сақталуына қарамастан, провизиялармен өтеу деңгейінің төмендеуі және құрылымдық әсерлер (*шоғырлану, қарыз алу құнының өзгеруі және жаңадан қарыз беру*) әлеуетті тәуекелдерді көрсетеді. Мұндай жағдайларда кредиттік портфельді әртараптандыруды қамтамасыз етудің, пайыздық және валюталық тәуекелдерді басқарудың, сондай-ақ резервтеудің жеткілікті деңгейін ұстап тұрудың басты мәні бар.

2025 жылдың қорытындысы бойынша банктердің корпоративтік кредиттік портфелі 20%-ға өсіп, 17,6 трлн теңгеге жетті. Корпоративтік портфельдің құрылымында ХҚЕС⁹ бойынша 1-сатыдағы қарыздарға негізгі үлесті құрайды, оларға 93% тиесілі (*5.1-график*). Осы аяда корпоративтік портфельдегі 2 және 3-сатыдағы қарыздардың жиынтық үлесінің төмендеуі жалғасуда, бұл негізінен заңды тұлғаларды кредиттеу динамикасына негізделген. Бұл ретте 90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар қарыздарды қамтитын 3-сатыдағы кредиттер үлесінің аздап қысқарғаны байқалады. Атап айтқанда, 3-сатыдағы кредиттердің үлесі 2025 жылы 5,7%-ды құрап, 0,5 п.т. азайды, ал 90 күннен астам мерзімі өткен қарыздардың үлесі керісінше 2,1%-дан 2,9%-ға дейін ұлғайды. Сонымен қатар дара кәсіпкерлер сегментінде 2 және 3-сатыдағы қарыздардың үлесі салмағы 3 п.т. ұлғайып, 12%-ға жетті.

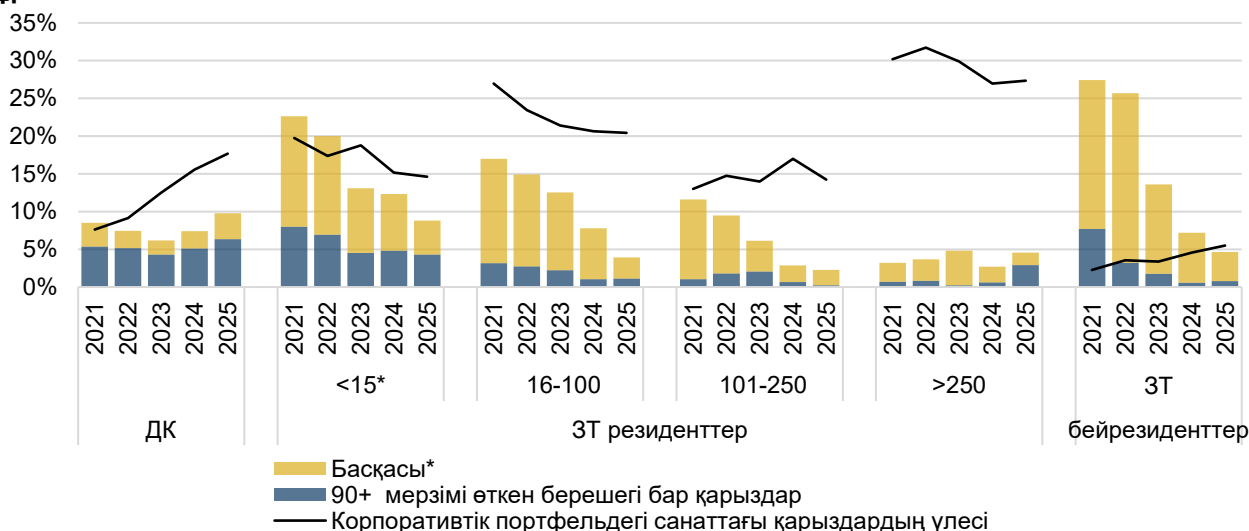
⁹ХҚЕС кредиттерді қарыздардың сапасы (тәуекел сатылары) бойынша үш санатқа жатқызады: кредиттік тәуекел айтарлықтай ұлғаймай, құнсызданбаған кредиттер (1-саты), құнсызданбаған, бірақ кредиттік тәуекел айтарлықтай ұлғайған кредиттер (2-саты), сондай-ақ құнсызданған қарыздар (3-саты). ХҚЕС бойынша 3-сатыдағы қарыздар құрамында талдау мақсаты үшін сатып алынған немесе құрылған құнсызданған активтер (бұдан әрі – СҚҚА) есепке алынады.

5.1-график Құнсызданған қарыздардың үлесі 3Т арасында төмендейді, ДК портфелінде ұлғаяды**Корпоративтік портфельдегі тәуекелдер сатылары бойынша кредиттер үлесінің құрылымы****Дереккөзі:** Кредиттік тәуекел

Ескертпе: ХҚЕС бойынша кредиттік портфельдер сапасы: 1-сатыға кредиттік тәуекелдің елеулі ұлғаюсыз құнсызданбаған кредиттер, 2-сатыға кредиттік тәуекелі елеулі ұлғайған кредиттер, 3-сатыға кредиттік тәуекелі іске асырылған (құнсызданған) кредиттер жатады.

Банк секторы кредиттік шығынды жабу үшін ХҚЕС талаптарына сәйкес қалыптастырған провизиялар 2025 жылы 17,5 п.т. – 51% деңгейіне дейін айтарлықтай төмендеуіне қарамастан, бұрынғысынша құнсызданған қарыздардың жартысынан астамын өтейді (5.1-график). Сонымен қатар 2-сатыдағы қарыздар бойынша резервтеу деңгейінің айтарлықтай қысқарғаны байқалады, өтеу көрсеткіші есепті кезеңде 22%-дан 12%-ға дейін төмендеді. Осының аясында корпоративтік кредиттік портфельдің резервтерімен өтеудің жиынтық коэффициенті де 6%-дан 4%-ға дейін қысқарып, теріс динамиканы көрсетті. Резервтеудің байқалып отырған динамикасы, ықтималды түрде, негізінен ішкі факторларға байланысты болды. Осындай факторлардың қатарына құнсызданған активтерді банктердің балансынан есептен шығаруды жатқызуға болады, бұл 3-сатыдағы қарыздар көлемінің қысқаруына және, тиісінше, резервтерді босатуға алып келді. Заңды тұлғаларға берілген жаңа кредиттер үлесінің ұлғаюы және соның салдарынан резервке қою талаптарының төмендеуі қосымша ықпал етті.

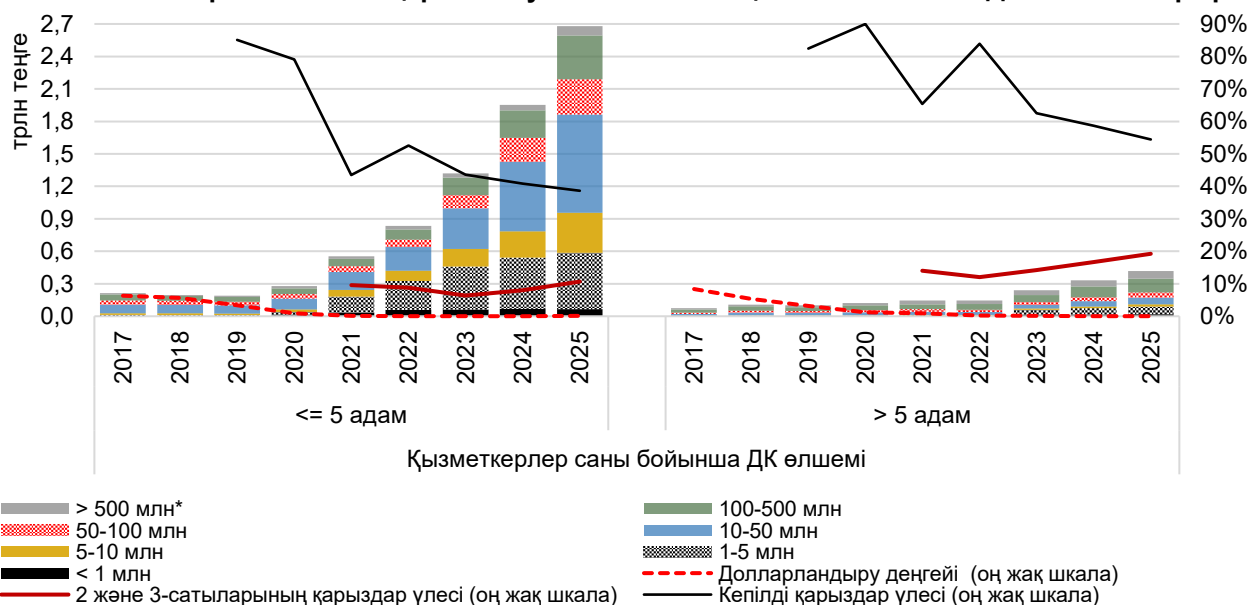
Дара және микрокәсіпкерлік (ЗТ 15 қызметкерге дейін) сегментімен байланысты кредиттік тәуекелдер салыстырмалы түрде жоғары деңгейде сақталуда. Бір жағынан, осы сегментте құнсызданған активтер шоғырлануының айтарлықтай өскені байқалады: 2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша 3-сатыдағы кредиттердің үлесі 2021 жылы 40%-дан ұлғайып, корпоративтік портфельдің құнсызданған қарыздарының жиынтық көлемінің 53%-на жетті. Бұл ретте банктердің корпоративтік кредиттік портфеліндегі дара және микрокәсіпкерлер берешегінің жиынтық үлес салмағы салыстырмалы түрде қалыпты деңгейде қалып, қарастырылып отырған кезеңде 27%-дан 32%-ға дейін ұлғайды (5.2-график). Екінші жағынан, дара және микрокәсіпкерлік сегменттерінде құнсызданған кредиттердің үлесі бизнестің неғұрлым ірі санаттарымен салыстырғанда, оның ішінде бейрезидент-фирмалармен салыстырғанда едәуір жоғары.

5.2-график 3-сатыдағы (ХҚЕС) кредиттердің үлесі шағын бизнес субъектілері арасында жоғары**Бизнес субъектілерінің өлшем санаттары бойынша банктердің 3-сатыдағы кредиттері үлесінің құрылымы****Дереккөзі:** Кредиттік тіркелім, ҚР ҰСБ.**Ескертпе:** * ҚР ҰСБ ЗТ өлшемдерінің жіктеуішіне сәйкес ЗТ-резиденттер қызметкерлерінің санына байланысты санаттар бойынша топтастырылған.

90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар қарыздарды қамтитын 3-сатыдағы кредиттер үлесінің корпоративтік портфельдегі осындай қарыздардың үлесінен тұрақты асып кетуі құнсызданған активтер құрылымына тән ерекшелік болады, бұл алшақтық қарыз алушының іріленуіне қарай ұлғаяды (5.2-график). Бұл сегменттер арасындағы кредиттік тәуекелдің мәніндегі айырмашылықтарды көрсетеді. Мұндай айырмашылықтар қарыз алушылардың қаржы-шаруашылық қызметінің ерекшеліктерімен сияқты банк секторында кредиттік тәуекелді басқару практикасына да негізделген. Дара және микрокәсіпкерлік сегментінде (ЗТ 15 қызметкерге дейін) қаржылық есептіліктің жеңілдетілген әдістері мен олардың қызметінің шектеулі жариялылығы қарыз алушылардың кредит төлеу қабілетінің нашарлауына әкеледі, әдетте, бұл іс жүзінде мерзімі өткен берешектің пайда болу сатысында жиі тіркеледі. Сонымен қатар, банктер бизнестің басқа нысандарына қатысты мерзімін өткізіп алғанға дейін құнсыздану белгілерін сәйкестендіруге мүмкіндік беретін кредиттік тәуекелді ерте анықтаудың неғұрлым күрделі жүйелерін қолданады. Нәтижесінде мұндай сегменттерде қарыздардың едәуір бөлігі қарыз алушының қаржылық жағдайының нашарлауын, берешекті қайта құрылымдауды немесе ХҚЕС талаптарына сәйкес дефолттың өзге де белгілерін қоса, сапалық факторлар негізінде 3-сатыға жіктеледі.

5.3-график ДК қарызының жартысынан көбі (56%) 10 млн теңгеден астам жиынтық қарызы бар қарыз алушылар арасында шоғырландырылған

Өлшем санаттары және 1 қарыз алушыға жиынтық НБ бойынша ДК несие портфелі

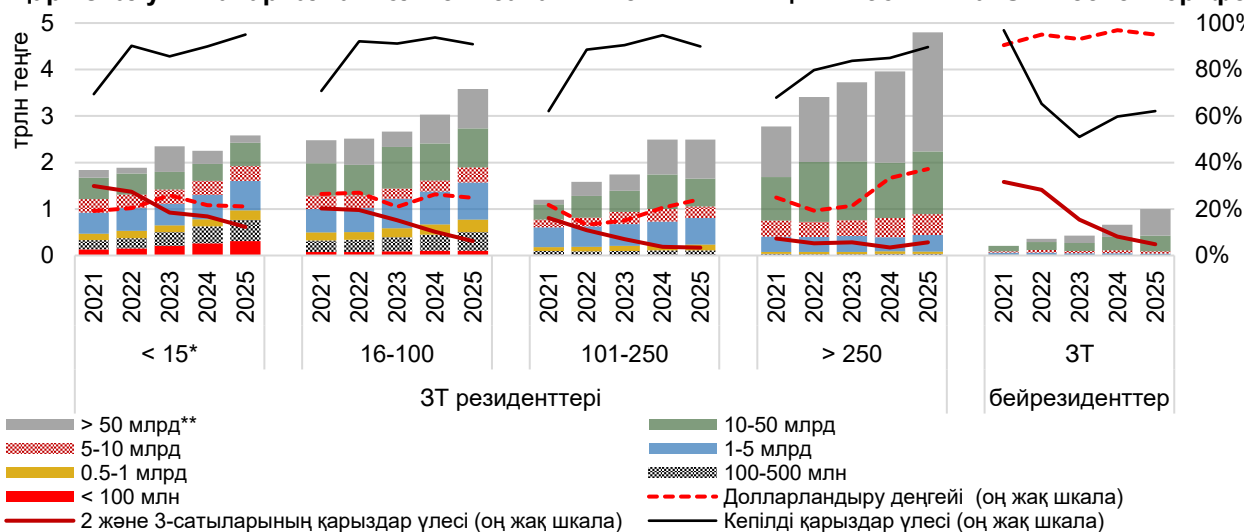
Дереккөзі: Кредиттік тіркелім, ҚР ҰСБ.

Ескертпе: * Бағандардың құрылымы қарыз алушылардың ҚР ЕДБ алдындағы жиынтық берешегінің шамасы бойынша бөлгенін көрсетеді. Қызметкерлер саны бойынша ДК өлшемі ҚР ҰСБ кәсіпкерлік субъектілерінің өлшем жіктеуішіне сәйкес келеді.

Жеке кәсіпкерлер сегментінде бір қарыз алушыға берешектің шоғырлануы заңды тұлғалар арасындағы ұқсас көрсеткішпен салыстырғанда айтарлықтай төмен (5.3 және 5.4-графиктер). 2025 жылдың қорытындысы бойынша жеке кәсіпкерлер қарызының негізгі бөлігі (86%) жұмыспен қамтылғандар саны 5 адамға дейінгі субъектілерде шоғырланған. Бұл ретте осы көлемнің жартысынан астамы (56%) жиынтық берешегі 10 млн теңгеден асатын қарыз алушыларға тиесілі. Жеке кәсіпкерліктің неғұрлым ірі санаттарына (жұмыспен қамтылғандар саны 5 адамнан асатын) кредиттік портфельдің қалған бөлігі (14%) тиесілі, оның ішінде берешектің 47%-ға жуығы бір қарыз алушыға 100 млн теңгеден астам көлемдегі қарыздардан қалыптасқан. Жара кәсіпкерлердің қызмет ауқымына қарамастан, олардың берешекті долларландыру деңгейі ең аз және нөлге жақын күйінде қалып отыр. Сонымен бірге, неғұрлым ірі дара кәсіпкерлер арасында қамтамасыз етілген қарыздардың салыстырмалы жоғары үлесіне қарамастан, осы санатта кредиттік тәуекел деңгейі жоғары күйінде қалып отыр, ал 2 және 3-сатылардағы қарыздардың үлесі неғұрлым ұсақ кәсіпкерлер сегментіндегі тиісті көрсеткіштен екі есе дерлік артық (5.3-график). Дара кәсіпкерлердің неғұрлым ірі өкілдері болуы мүмкін борыштың жоғары шоғырлану, кепілдің шектеулі өтімділігі факторлары және/немесе субъектілердің белсенді өсу сатысы 2 және 3-сатылардағы қарыздардың жоғары үлесі сақталуына әсер етуі мүмкін.

5.4-график **Фирманың (ЗТ) мөлшері неғұрлым үлкен болса, бір қарыз алушыға жиынтық борыш соғұрлым көп шоғырланады**

1 қарыз алушыға арналған өлшем санаты мен жиынтық НБ бойынша ЗТ несие портфелі

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім, ҚР ҰСБ.

Ескертпе: ** Бағандардың құрылымы қарыз алушылардың ҚР ЕДБ алдындағы жиынтық берешегінің шамасы бойынша бөлгенін көрсетеді. *Резидент ЗТ ҚР ҰСБ ЗТ өлшемдерінің жіктеуішіне сәйкес қызметкерлер санына байланысты санаттар бойынша топтастырылған.

Банктік борыштың шоғырлану дәрежесі бойынша заңды тұлғалар арасында берешекті бөлу компаниялардың қызмет ауқымының ұлғаюына қарай бір қарыз алушыға тиесілі жиынтық берешек едәуір өсетінін білдіреді (5.4-график). Бұл ретте, дара кәсіпкерлерге қарағанда заңды тұлғалардың банктік берешегінің жартысы (50%) 2025 жылдың соңына қарай бизнестің неғұрлым ірі санаттарында (> 100 қызметкер) шоғырланған. Мәселен, микрокәсіпкерлік субъектілеріне заңды тұлғалардың банктік берешегінің 18%-ы тиесілі, мұнда осы көлемнің 38%-ы 1 млрд теңгеден аспайтын қарызы бар қарыз алушылардан жинақталған. Екінші жағынан, неғұрлым ірі санаттағы заңды тұлғалар (> 250 қызметкер) банк қарызының шамамен 33%-ын құрайды, оның ішінде жартысынан астамы (53%) берешек көлемі 50 млрд теңгеден асатын қарыз алушыларға тиесілі. Жеке санатты банк секторы алдындағы берешегі қарастырылып отырған кезеңде 5 есе ұлғайып, 2025 жылдың соңына қарай 1 трлн теңгеге жеткен бейрезидент-заңды тұлғалар қалыптастырады. Қарыз алу мөлшері бойынша осы топтың берешек құрылымы ірі корпоративтік қарыз алушылардың бейініне ұқсас және ірі клиенттердің шектеулі саны арасында көп шоғырлануымен сипатталады. Атап айтқанда, бейрезидент-фирмалар берешегінің 57%-ы банктік берешегінің жиынтық көлемі 50 млрд теңгеден асатын бар қарыз алушыларда шоғырланған.

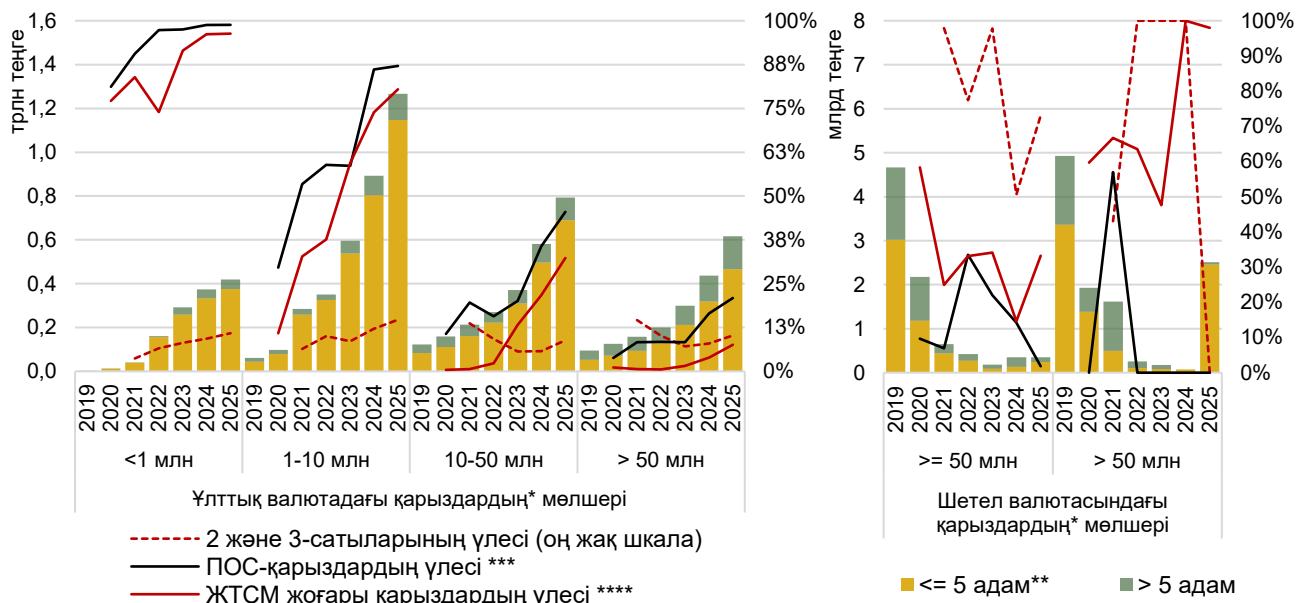
Заңды тұлғалардың кредиттік портфелінің құрылымын талдау ірі компаниялар сегментінде неғұрлым айқын көрініс табатын берешектің долларлану деңгейінің біртіндеп ұлғайғанын да білдіреді (5.4-график). Атап айтқанда, ірі бизнес резиденттері санатында (> 250 қызметкер) соңғы бес жылда валюталық берешек үлесі 12 п.т. өсіп, 2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша 37%-ға жетті. Бұл ретте бейрезидент-фирмалар сегментінде банктік кредиттеу іс жүзінде толығымен шетел валютасында номинирленген, онда олардың үлесі 95%-ға жетті.

Дара кәсіпкерлерге қарағанда резидент заңды тұлғаларды банктік кредиттеу көбінесе қамтамасыз етілген сипатта (95%-ға дейін). Резидент-компаниялар қызметінің ауқымына қарамастан, қамтамасыз етілген кредиттеудің үлесі ұлғаюының тұрақты үрдісі байқалады, бұл банктер кредиттік тәуекелдерді басқаруда консервативтік тәсілдерді күшейткенін білдіреді. Бұл ретте бейрезидент қарыз алушылар арасында, керісінше, кепілді кредиттер үлесінің төмендеуі байқалады, бұл осы санаттағы қарыз алушыларға деген сенімнің неғұрлым жоғары деңгейін көрсетеді.

мүмкін. Кредиттік портфельдің сапасы тұрғысынан 2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша 2 және 3-сатыдағы қарыздардың ең көп үлесі шағын кәсіпорындар сегментінде байқалады, ал ең төменгі мәндері бейрезиденттерді қоса, ірі қарыз алушыларға тиесілі (5.4-график).

Бір қарыз алушыға банктік берешектің шоғырлануына қарағанда, жекелеген кредиттік шарттар бөлінісіндегі корпоративтік портфельдің құрылымы күтілетіндей шоғырланудың неғұрлым төмен дәрежесімен сипатталады (5.5, 5.6 және 5.7-графиктер). Банктер дара кәсіпкерлерді кредиттеуді шамамен тек ұлттық валютада және көлемі бойынша 10 млн теңгеден аспайтын шағын қарыздар арқылы жүзеге асырады (5.5-график). Бұл ретте дара кәсіпкерлер сегментінде айналым капиталын толықтыруға бағытталған қарыздар, сондай-ақ жоғары тиімді сыйақы мөлшерлемесі бар кредиттер үлесінің орнықты ұлғаю үрдісі байқалады. Бұл динамика уақыт бөлінісінде (2020-2025 ж.) сияқты, ұлттық валютадағы кредиттік шарттар мөлшерінің азаюында да көрініс табады. Атап айтқанда, 2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша көлемі 1 млн теңгеге дейінгі қарыздар 30%-дан асатын мөлшерлемелер бойынша айналым қаражатын қаржыландырумен толығымен ұсынылған. Керісінше, неғұрлым ірі кредиттік мәмілелер (> 50 млн) негізінен инвестициялық мақсаттарға және құрылысты қаржыландыруға (61%) бағытталған, олар бойынша мөлшерлемелер шарттары негізінен неғұрлым қолайлы (<30%). Осының аясында ұлттық валютадағы қарыздар арасында 2 және 3-сатыдағы қарыздардың үлесі мөлшері бойынша шағын кредиттер сегментінде неғұрлым жоғары болып қалуда (<10 млн), олардың деңгейі біртіндеп ұлғаюда. Сонымен бірге неғұрлым ірі кредиттердің сапасы қарастырылып отырған кезеңде шамалы жақсарған (5.5-график).

5.5-график *Аз көлемдегі теңгедегі ДК қарыздары үшін айналым капиталын қаржыландырудың неғұрлым жоғары үлесі және ЖСТМ жоғары деңгейі тән 1 кредиттік шартқа арналған өлшем санаты және НБ көлемі бойынша ДК несие портфелі*

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім, ҚР ҰСБ.

Ескертпе: ** Бағандардың құрылымы ҚР ҰСБ кәсіпкерлік субъектілерінің өлшем жіктеуішіне сәйкес қызметкерлердің санына байланысты санаттар бойынша қарыз алушылардың бөлінгенін көрсетеді.

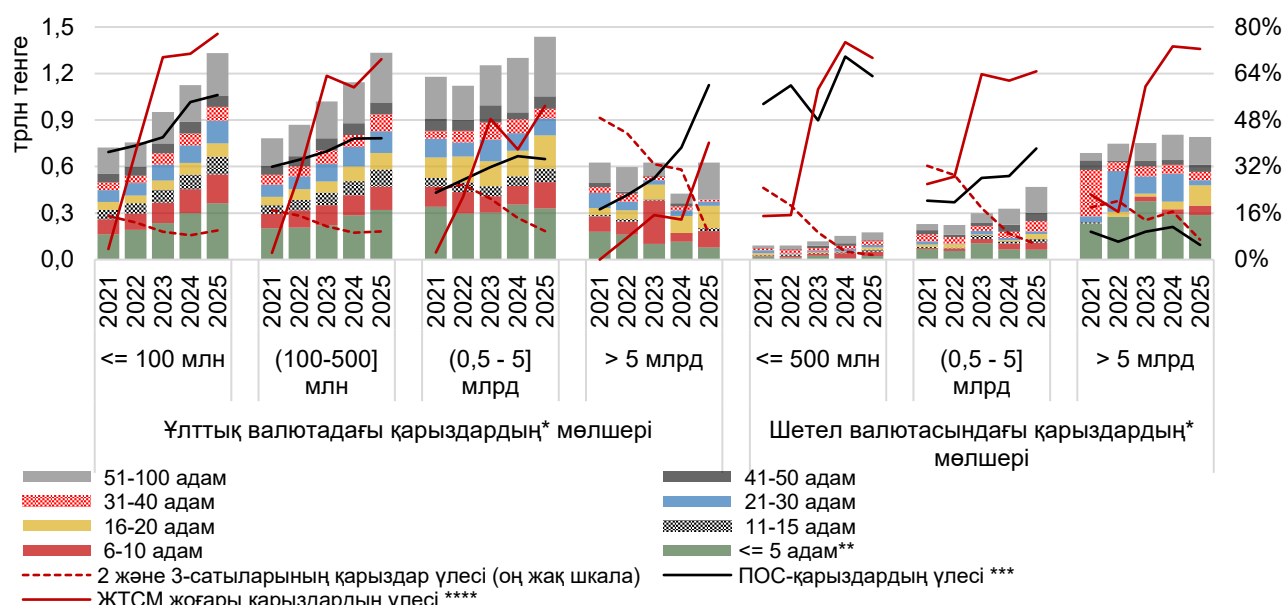
* Кредиттік шарттар негізгі борыштың көлеміне байланысты санаттар бойынша қосымша топтастырылған. ***АҚТ – айналым қаражатын толықтыру. **** Жоғары ЖСТМ бар қарыздар санатына мөлшерлемесі 30%-дан жоғары ұлттық валютадағы және 7%-дан жоғары шетел валютасындағы кредиттер жатады.

Шағын бизнес сегментінің заңды тұлғаларына (100 қызметкерге дейін) берілген қарыздар есебінен қалыптасқан банктердің кредиттік портфелі ұлттық валютада

көлемі 5 млрд теңгеге дейінгі, ал шетел валютасында – 5 млрд теңгеден астам кредиттік мәмілелермен басым түрде ұсынылған (5.6-график). Дара кәсіпкерлер сегментіне ұқсас, шағын бизнестің ұлттық валютадағы кредиттік портфелінде жоғары сыйақы мөлшерлемесі (> 20%) бар қарыздар үлесінің өсуі байқалады. Аталған динамика уақыт бөліністе (2021-2025 ж.) сияқты кредиттік шарттар көлемінің азаюына қарай да байқалады. Осыған қарамастан, шағын бизнес субъектілерін валюталық кредиттеу сегментінде кредиттік мәміленің мөлшеріне қарамастан, 7%-дан астам мөлшерлемесі бар қарыздар үлесінің едәуір өскені тіркелді. Кредиттеу мақсаты тұрғысынан алғанда, ұлттық валютадағы қарыздар шағын кредиттер сегментінде сияқты (100 млн теңгеге дейін) ірі мәмілелер арасында да (5 млрд теңгеден астам) басым түрде айналым капиталын толықтыруға бағытталады (шамамен 60%).

5.6-график Кредиттік шарт қарызының мөлшері бойынша шағын бизнеске теңгемен қарыздар 5 млрд теңгеге дейін, ал шетел валютасында 5 млрд теңгеден астам беріледі

1 кредиттік шартқа арналған өлшем санаты және НБ көлемі бойынша ЗТ несие портфелі

Дереккөзі: Кредиттік тәуекел, ҚР ҰСБ.

Ескертпе: ** Бағандардың құрылымы ҚР ҰСБ ЗТ өлшем жіктеуішіне сәйкес қызметкерлердің санына байланысты санаттар бойынша қарыз алушылардың бөлінгенін көрсетеді.

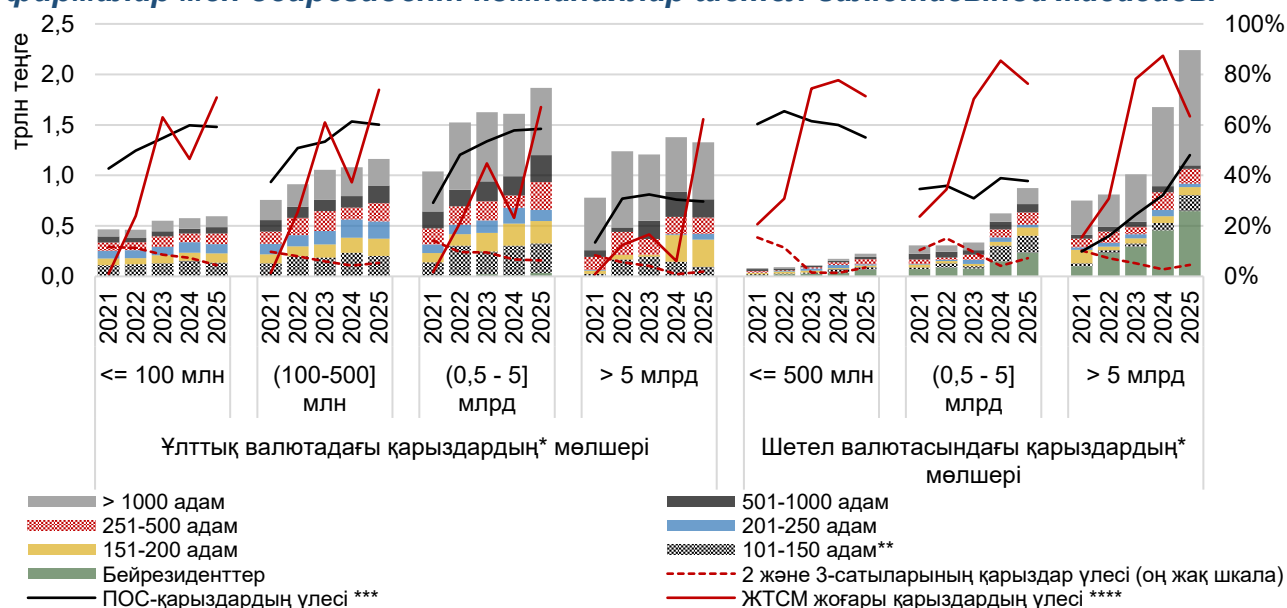
*Кредиттік шарттар негізгі борыштың көлеміне байланысты санаттар бойынша қосымша топтастырылған. ***АҚТ – айналым қаражатын толықтыру. **** Жоғары ЖТСМ бар қарыздар санатына мөлшерлемесі 20%-дан жоғары ұлттық валютадағы және 7%-дан жоғары шетел валютасындағы кредиттер жатады.

Сонымен қатар валюталық қарыздар сегментінде айналым қаражатын қаржыландыру көбінесе аз көлемдегі кредиттерге тән. Шағын бизнес берешегінің едәуір бөлігі қызметкерлер саны аз компанияларда шоғырландырылғанын қосымша атап өткен жөн. Атап айтқанда, микрокәсіпкерлік санатына (15 қызметкерге дейін) шағын бизнес заңды тұлғаларының жиынтық берешегінің 42%-ға жуығы тиесілі, бұл ретте осы санатты қаржыландыру негізінен ұлттық валютада жүзеге асырылады. Шағын бизнес кредиттерінің сапасы 2025 жылдың соңында ұлттық валютадағы қарыздар арасында шамамен нашар, бірақ ол кредиттік шарттың мөлшеріне тікелей байланысты емес.

Орта және ірі бизнестің заңды тұлғаларының (> 100 қызметкер), оның ішінде бейрезиденттердің қарыздары есебінен қалыптастырылған банктердің кредиттік портфелі өз құрылымы бойынша көбінесе көлемі 5 млрд теңгеге дейінгі ұлттық валютадағы кредиттік мәмілелер басым шағын кәсіпкерлік сегментімен салыстыруға болады, ал шетел валютасында қарыз алу неғұрлым ірі сомалармен ұсынылған (5.7-

график). Сонымен бірге, шағын бизнеске қарағанда, бейрезиденттерді қоса алғанда, орта және ірі компаниялардың берешегі неғұрлым жоғары шоғырлану дәрежесімен сипатталады, көбінесе ірі қарыз алушыларда шоғырланған. Мәселен, жұмыспен қамтылғандар саны 1000 адамнан асатын кәсіпорындарға 2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша осы сегменттің жиынтық берешегінің шамамен 35%-ы тиесілі. Жоғары мөлшерлемесі (> 20%) бар ұлттық валютадағы қарыздар үлесі 2025 жылдың соңындағы кредиттік мәміленің мөлшеріне қарамастан, борыштың 60%-нан асатыны ірі және орта бизнес сегментінің басқа құрылымдық ерекшелігі болды. Бұл ретте валюталық кредиттеу сегментінде артқан мөлшерлемесі бар (> 7%) қарыздар үлесінің динамикасы тұтастай алғанда шағын бизнесте байқалатын үрдістерге сәйкес келеді. Кредиттеу мақсаты тұрғысынан алғанда, айналым қаражатын толықтыру мақсатына алынған ұлттық валютадағы қарыздар 5 млрд теңгеге дейінгі (60%) көлемдегі мәмілелер арасында басым. Оның үстіне, шетелдік валютасындағы ірі кредиттік мәмілелер санатында берешек мөлшерінің ұлғаюына қарай айналым қаражатын қаржыландыру үлесінің өскені байқалады, бұл фирмалардың ағымдағы қызметін қолдау үшін валютамен қарыз алуды пайдалану кеңейгенін білдіруі мүмкін. Валюталық кредиттеу рөлінің өсуін қосымша атап өткен жөн (**5.7-график**), мұндай қарыздардың үлесі бейрезиденттерді қоса алғанда, орта және ірі бизнес арасында 2025 жылдың соңына қарай 40%-ға жеткенін атап өткен жөн (2021 жылы 27%).

5.7-график Борыштың үлкен көлемі бар кредиттік шарттарды негізінен ірі фирмалар мен бейрезидент компаниялар шетел валютасында жасасады

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім, ҚР ҰСБ.

Ескертпе: ** Бағандардың құрылымы ҚР ҰСБ 3Т өлшем жіктеуішіне сәйкес қызметкерлердің санына байланысты санаттар бойынша қарыз алушылардың бөлінгенін көрсетеді.

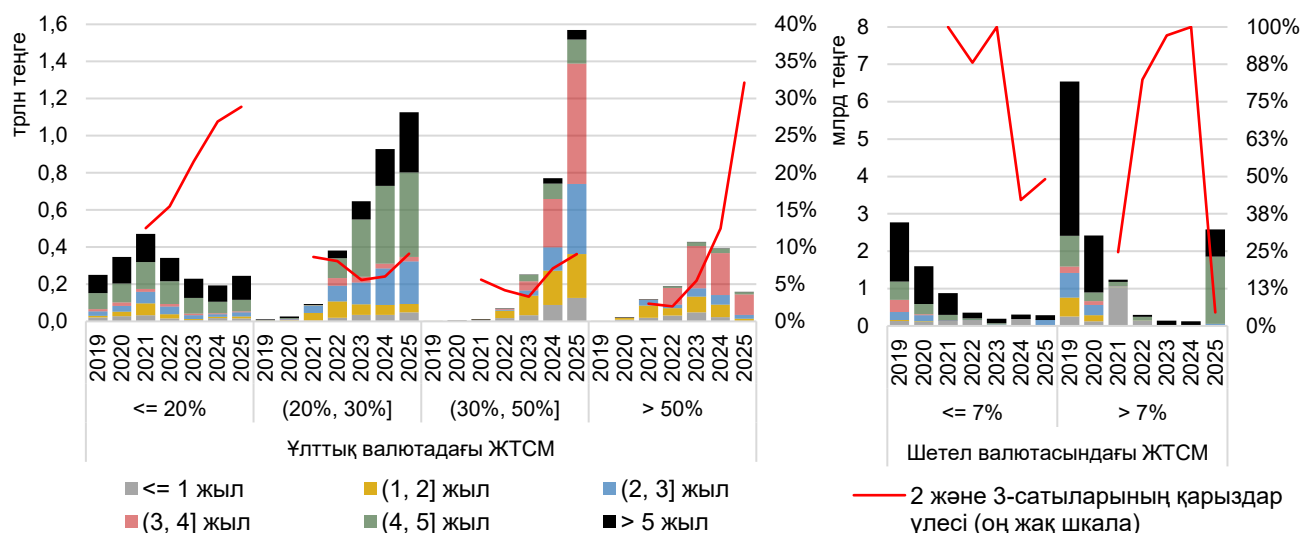
*Кредиттік шарттар негізгі борыштың көлеміне байланысты санаттар бойынша қосымша топтастырылған. ***АҚТ – айналым қаражатын толықтыру. **** Жоғары ЖТСМ бар қарыздар санатына мөлшерлемесі 20%-дан жоғары ұлттық валютадағы және 7%-дан жоғары шетел валютасындағы кредиттер жатады.

Дара кәсіпкерлердің берешегін ЖТСМ себеттері және ұлттық валютадағы кредиттік шарттардың мерзімдері бойынша бөлу кредиттік портфельдің құрылымдық өзгерістерін көрсетеді. Мәселен, салыстырмалы түрде төмен мөлшерлемелері бар және өтеу мерзімдері ұзақ (> 4 жыл) қарыздар топтарынан ЖТСМ артқан мәндері бар неғұрлым қысқа мерзімді кредиттер жағына қарай ығысу байқалады (**5.8-график**). 2022 жылдан бастап дара кәсіпкерлерге теңгемен берілген кредиттер портфелінде ЖТСМ 20–50% аралығындағы қарыздардың үлесі ұлғайды. Бұл ретте 2019-2021 жылдар кезеңінде дара кәсіпкерлер портфелінің құрылымында негізгі үлес ЖТСМ 20%-ға

дейінгі деңгейдегі қарыздарға тиесілі болды. ЖТСМ 20%-ға дейінгі қарыздар сегментінде қамтамасыз етілген кредиттер басым, сондай-ақ кәсіпкерлікті қолдаудың мемлекеттік бағдарламалары шеңберінде берілген қарыздардың едәуір бөлігі (66%) шоғырланған. Жеке кәсіпкерлердің ұлттық валютадағы кредиттік портфелінің сапасына қатысты тоқталсақ, ең аз қолайлы көрсеткіштер ЖТСМ-ны бөлудің шеткі сегменттерінде байқалады (*5.8-график*).

5.8-график ДК теңгедегі борышының шоғырлануы неғұрлым жоғары мөлшерлемелер мен қысқа мерзімдерге қарай ауысады

ЖТСМ санаттары және шарт бойынша кредиттеу мерзімдері бөлінісіндегі ДК кредиттік портфелі

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім.

Ескертпе: Бағаналардың құрылымы кредиттік шарттағы қарыздың мерзіміне қарай қарыз алушылардың санаттар бойынша бөлінуін көрсетеді. ЖТСМ сыйақы мөлшерлемесінің мөлшеріне қарай санаттар бойынша қосымша топтастырылған.

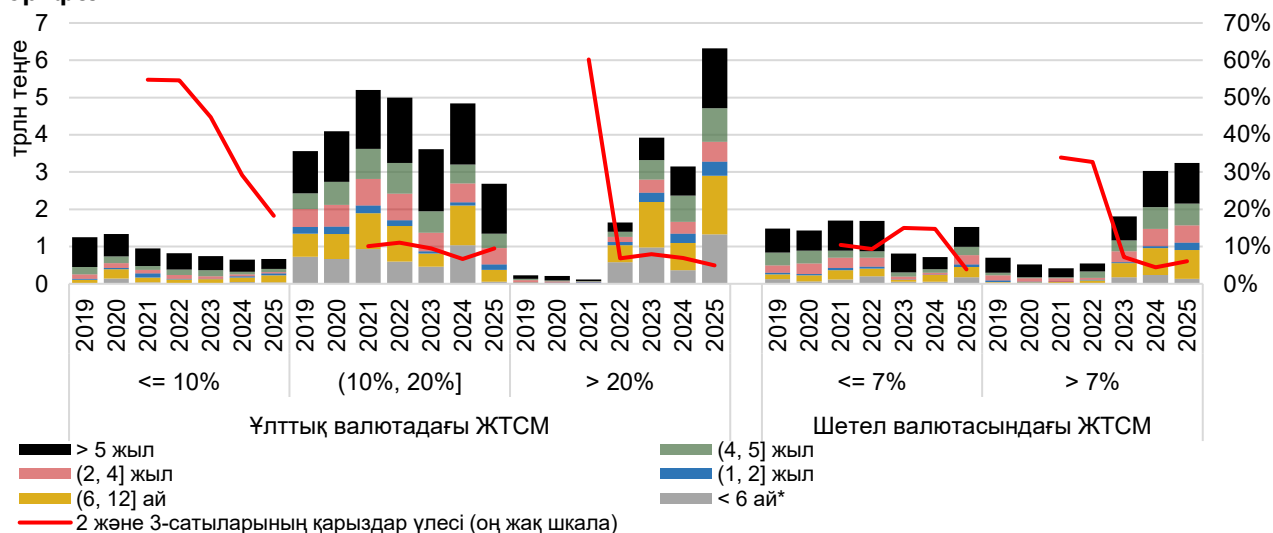
Осындай кредиттер сапасының нашарлауы мәндері ең төмен қарыздар арасында да, сол сияқты ұлттық валютадағы ЖТСМ-і ең жоғары қарыздар арасында да байқалады, бұл тиісті портфельдердің тарылуына байланысты болды. Шетел валютасында номинирленген қарыздарға қарыз берудің шағын көлемі және көбінесе кредиттеудің ұзақ мерзімді болуы тән.

Дара кәсіпкерлер сегментіндегі динамика сияқты заңды тұлғалардың берешегі құрылымында да ЖТСМ мәні салыстырмалы түрде төмен қарыздардан мөлшерлемелердің неғұрлым жоғары санаттарына ауысу байқалады (*5.9-график*). Бұл ретте заңды тұлғалар портфеліндегі ЖТСМ ауысу үрдісі жан-жақты сипатқа ие және ұлттық валютадағы кредиттер сегментінде де, сол сияқты шетел валютасындағы қарыздар бойынша да байқалады. Ұлттық валютадағы берешектің негізгі көлемі (65%) 2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша ЖТСМ-ы 20%-дан асатын санаттарда шоғырланған, олардың едәуір бөлігін (46%) 1 жылға дейінгі қарыздар алады. Валюталық кредиттеу сегментінде қарыздардың 68%-ы 7%-дан жоғары мөлшерлеме бойынша берілген, бұл ретте мұндай берешектің жартысына жуығы (52%) өтеу мерзімі 4 жылдан асатын кредиттерге тиесілі. Кредиттеу мерзімінің қысқаруымен бірге ұлттық валютада ЖТСМ мәні жоғары қарыздар үлесінің өсуі қорландыру құнының артуын қоса алғанда, банктердің өзгермелі нарықтық жағдайларға бейімделуін куәландырады, сондай-ақ белгілі бір дәрежеде айналым капиталын қысқа мерзімді қаржыландыруға назар аударылғанын көрсетеді. Кредит портфелінің сапасы тұрғысынан ұлттық валютадағы қарыздар мөлшерлемелердің мәндері барынша аз (<10%) сегменттегі тәуекелі жоғары және құнсызданған активтердің неғұрлым жоғары үлесін көрсетеді, бұл субсидияланатын қарыздардың елеулі үлесін қоса алғанда, осындай кредиттер

құрылымының ерекшеліктеріне байланысты болуы мүмкін. Сонымен қатар валюталық қарыздар сегментінде 2 және 3-сатыдағы кредиттердің үлесі ЖТСМ-ы жоғары санаттарда біршама жоғары (> 7%).

5.9-график Заңды тұлғалар (ЗТ) үшін де ЖТСМ артып келеді. Сонымен қатар ұлттық валютадағы ЖТСМ санаты төмен болған сайын тәуекелі жоғары қарыздардың үлесі жоғары болады.

ЖТСМ санаттары және шарт бойынша кредиттеу мерзімдері бөлінісіндегі ЗТ кредиттер портфелі

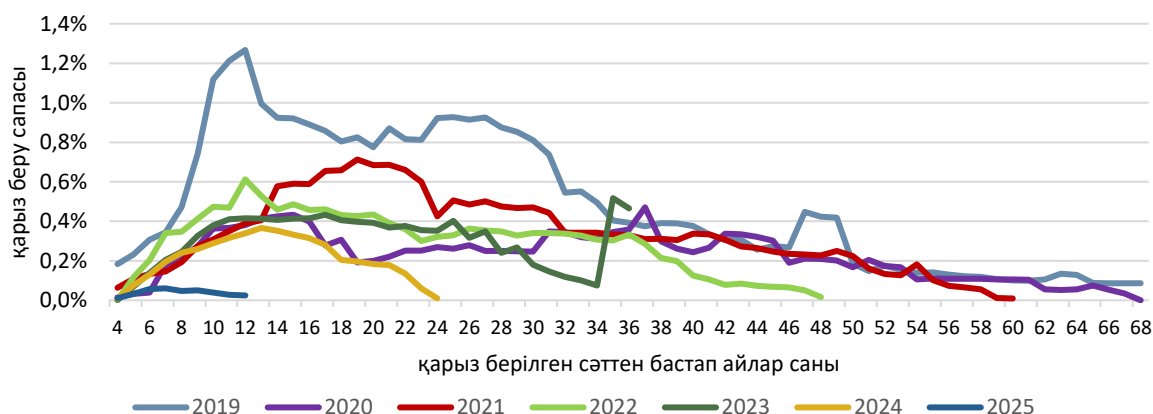
Дереккөзі: Кредиттік тіркелім.

Ескертпе: Бағаналардың құрылымы кредиттік шарттағы қарыздың мерзіміне қарай қарыз алушылардың санаттар бойынша бөлінуін көрсетеді. ЖТСМ сыйақы мөлшерлемесінің мөлшеріне қарай санаттар бойынша қосымша топтастырылған.

5.1-бокс. ДК кредиттеу кезіндегі тәуекелдер

Салыстырмалы түрде талдау мақсатында заңды тұлғалар сегменті ДК қарыздары бойынша кредиттік тәуекелді бағалау үшін бенчмарк ретінде қарастырылады. 2025 жылы заңды тұлғалардың қарыздары бойынша кредиттік шешімдер сапасының орнықты оң үрдісі сақталды (**1-график**). Винтаждық қисықтар динамикасында жаңа кредит беру траекториясының жақындауы байқалады: 2024 жылғы когорттар көбінесе 2023 жылы кредит беру тәртібін қайталайды, бұл мейлінше біркелкі және болжамды тәуекел профилінің қалыптасуын көрсетуі мүмкін. 2025 есепті жылдың соңындағы қарызды қолданудың 35-36-айында 2023 жылғы қарыздар бойынша ерекшелік байқалады, мұнда бір ірі қарыздың дефолтына байланысты қисықтың оқшаулы ауытқуы көрінеді. 2025 жылғы кредит беру мәндерінің толық көлемде көрнекі болмайтынын ескерген жөн, өйткені тиісті когорттар 12 айлық байқау кезеңінен өтпеген, сондықтан ол төмен бағалауға алып келуі мүмкін.

График 2. 3Т портфелін винтаждық талдау: проблемалы берешекті (NPL90+) басқару бойынша бірыңғай бейін тәуекелі қалыптасады

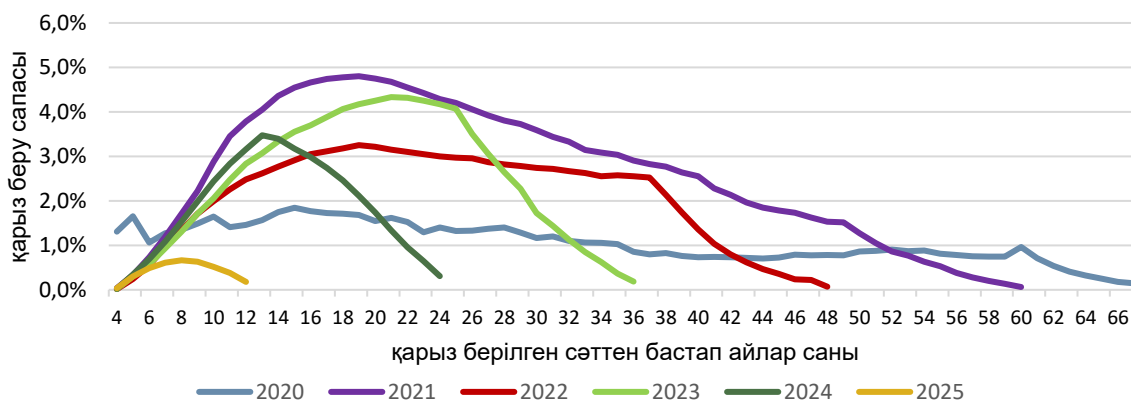

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім.

Ескертпе: Қарыздарды беру сапасы бастапқыда берілген қарыздардың жалпы көлемінде 90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар қарыздардың үлесі арқылы бағаланады.

Дара кәсіпкерлер сегменті 3Т портфелімен салыстырғанда жалпы алғанда мейлінше жоғары кредиттік тәуекелмен ерекшеленеді (2-график). Атап айтқанда, ең жоғары көрсеткіште 2021 жылғы кредит беру бойынша ДК портфеліндегі NPL90+ деңгейі 4,8%-ға жуық болды, ал заңды тұлғалардың қарыздары бойынша тиісті мән шамамен 0,7% болды. Бұл ретте 2022 жылғы қарыздар бойынша проблемалы берешек деңгейі алдыңғы кезеңдермен салыстырғанда төмен болды, кейінгі 2023-2024 жылдардағы кредит беруде портфельдің сапасы нашарлағаны көрінеді, бұл сегментке қысымның қалыптасуын көрсетіп, жоғары назар аударуды қажет етеді.

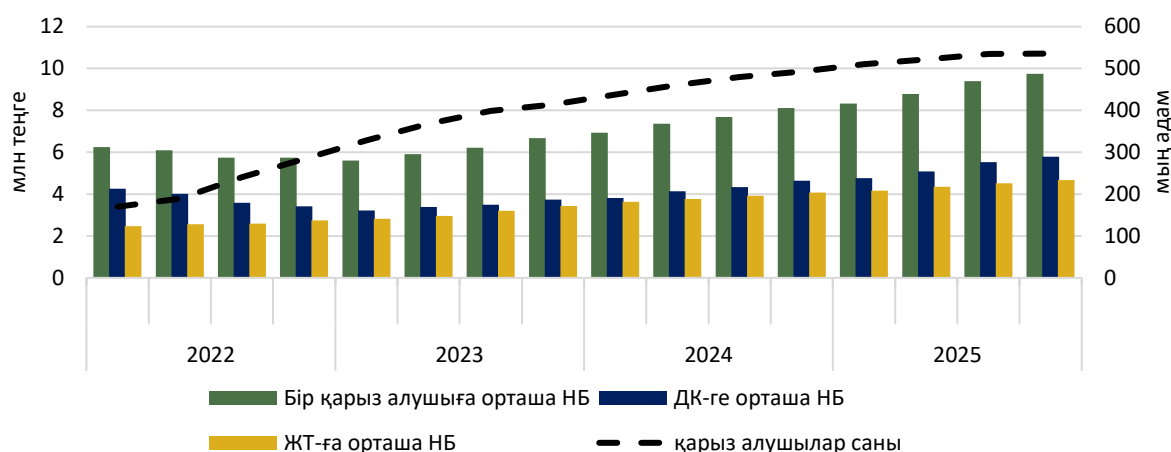
График 2. ДК портфелін винтаждық талдау: сегмент мейлінше тәуелді болуда

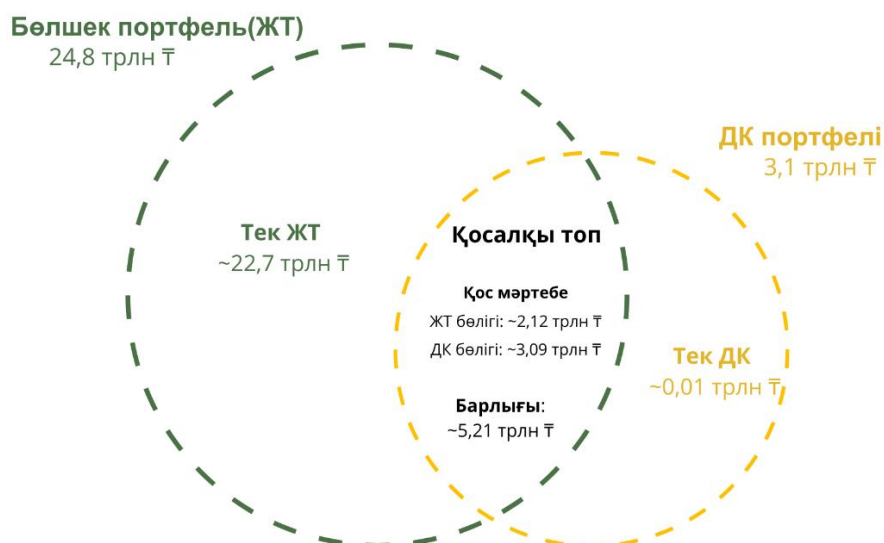
Дереккөзі: Кредиттік тіркелім.

Ескертпе: Қарыздарды беру сапасы бастапқыда берілген қарыздардың жалпы көлемінде 90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар қарыздардың үлесі арқылы бағаланады.

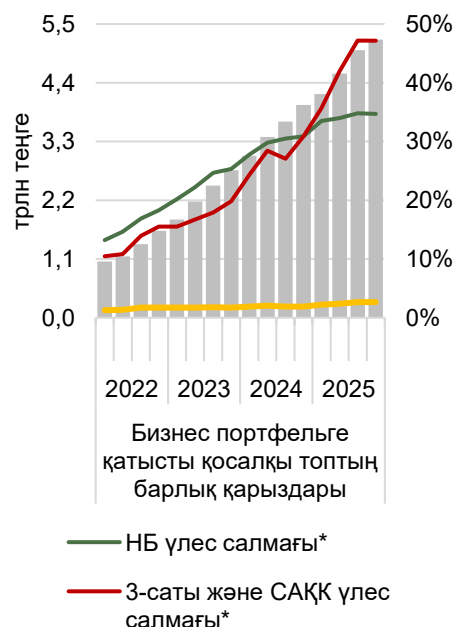
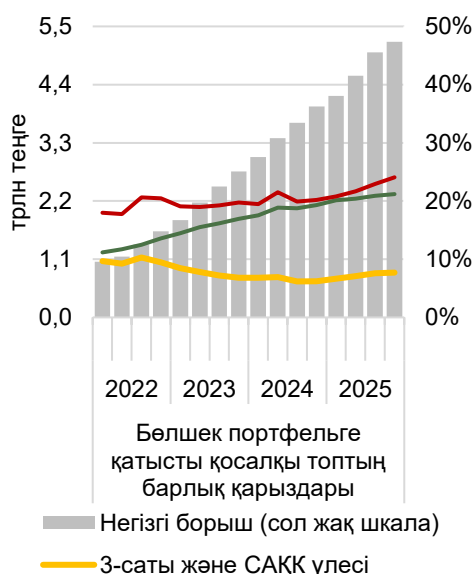
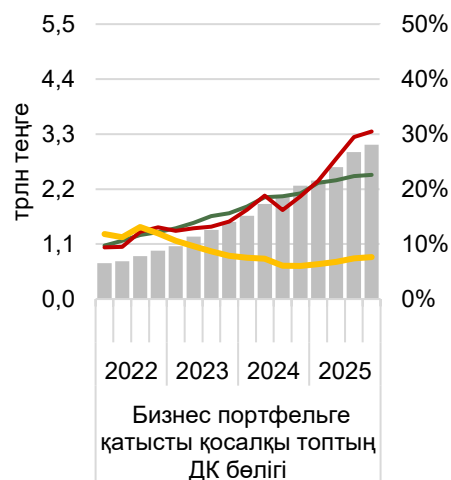
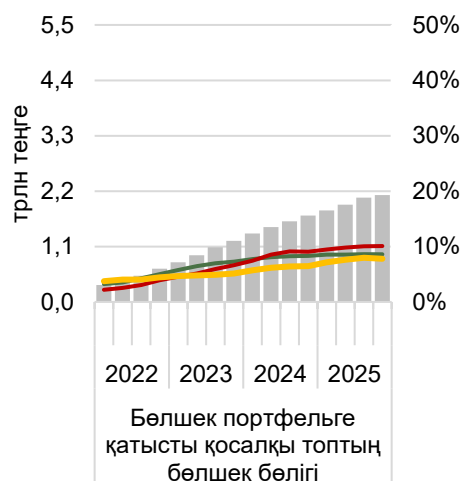
Жеке тұлға ретінде қарызы бар дара кәсіпкерлер портфелінде қарыз алушылар санының 3 еседен астам өскені байқалады (3-график). Бұл ретте бір қарыз алушыға келетін орташа жиынтық борыштың динамикасы әртүрлі сипатта болады. 2022 жылы ДК қарыздары бойынша орташа жиынтық борыштың қысқаруына байланысты біркелкі төмендеу байқалады. Ал бөлшек қарыздар бойынша 2,5 млн теңгеге жуық деңгейден 2025 жылдың соңына қарай 4,7 млн теңгеге дейін ұлғайған тұрақты өсу байқалады. Алайда, 2023 жылдан бастап кәсіпкерлік қызметке тартылған борыштың бөлігі 2025 жылдың соңына қарай екі есе өскені көрінеді, ол орташа жиынтық борыштың өсуінің негізгі драйвері болды.

График 3. Орташа борыштың жоғары деңгейіне қарамастан, ДК ретінде де, жеке тұлға ретінде де қарызы бар қарыз алушылар саны өсуде**Дереккөзі:** Кредиттік тіркелім

Дара кәсіпкерлікпен байланысты сегменттердің кеңеюі жалғасып, сонымен бір мезгілде портфель сапасының нашарлауы көрінеді (4-график). Қаралып отырған барлық сегментте борыштың орнықты түрде өсуі байқалады, бұл бір мезгілде дара кәсіпкер ретінде және жеке тұлға ретінде қарызы бар қарыз алушыларды кредиттеу көлемінің өсуін айғақтайды. Алайда, портфельдің сапасы тұрғысынан жағдай біртекті емес күйінде: егер бөлшек контурда тәуекелдер жалпы алғанда басқарылатын болып көрінсе, бизнес сегментінде проблемалы қарыздардың мейлінше айқын шоғырлануы байқалады. Атап айтқанда, 2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша жеке тұлғалар ретінде қарыздары бар ДК кредиттері бизнес портфельінде жиынтық борыш үлесі шамамен 22% деңгейінде болған кезде жиынтық проблемалы берешектің шамамен 30%-ын құрайды, ал 3-сатыдағы қарыздың үлесі 7,6%-ға жуық болады. ЖТ сегментінде, сол сияқты ДК сегментінде оның барлық қарызын ескере отырып, қарыз алушының жиынтық берешегін талдау периметрін кеңейту кезінде әсер деңгейі бұдан да айқын бола түседі: осы топқа 2025 жылдың соңында бизнес контурдағы проблемалы қарыздардың барлық көлемінің жартысына жуығы келеді.

График 4. Дара кәсіпкерлер сегментінің тәуелділігі неғұрлым кең сипатқа ие

Ескертпе: Талдауға есепті күні ДК сегментінде, сол сияқты ЖТ сегментінде қолданыстағы қарыздары бар қарыз алушылар (қосалқы топ) енгізілген. Сегменттердің қиылысуын көру үшін 2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша Венна диаграммасы жасалды.

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім

Ескертпе: Үлес салмағы таңдалған сегменттегі көрсеткіш сомасының тиісті портфель көрсеткішінің жиынтық көлеміне қатынасы ретінде есептеледі.

Қазіргі уақытта салық заңнамасын жетілдіру шеңберінде кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыратын адамдардың жекелеген санаты ретінде өзін-өзі жұмыспен қамтыған азаматтар мәртебесі бекітілді. 2025 жылғы 18 шілдеде 2026 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енетін Қазақстан Республикасының жаңа Салық кодексі¹⁰ қабылданды. Енгізілген өзгерістерге сәйкес, арнаулы салық режимі түрлерінің саны жетіден үшке дейін, атап айтқанда, өзін-өзі жұмыспен қамтыған азаматтар үшін, жеңілдетілген декларацияны қолдану және шаруа және фермер қожалықтары үшін деп қысқартылды.

Өзін-өзі жұмыспен қамтыған азаматтар үшін арнаулы салық режимін енді дара кәсіпкер ретінде тіркелмеген және жалдамалы еңбекті пайдаланбайтын адамдар қолдана алады. Бұл ретте өзін-өзі жұмыспен қамтыған адамдардың айлық табысы 300 АЕК-тен аспауы тиіс. Бұл санаттағы азаматтар үшін ДК ретінде тіркелу

¹⁰ Қазақстан Республикасының 2025 жылғы 18 шілдедегі № 214-VIII Салық кодексі.

талап етілмейді. Жеке табыс салығының мөлшерлемесі нөл деңгейінде белгіленген, алайда 4% мөлшерінде әлеуметтік төлемдерді төлеу міндеті сақталады.

Шаруа және фермер қожалықтары үшін арнаулы салық режимін қолдану тәртібі бұрынғыдай болып қалды. Жылдық табысы 600 мың АЕК-тен аспайтын қалған кәсіпкерлер үшін жеңілдетілген декларацияны қолдану құқығы көзделген. Бұл салық салу режимінде жеке табыс салығының немесе корпоративтік табыс салығының 4% мөлшеріндегі бірыңғай мөлшерлемесі, ҚҚС-дан және әлеуметтік салықтан босату көзделеді. Бұл ретте осы санат үшін жалдамалы қызметкерлердің саны бойынша шектеу жоқ.

Қолданыстағы кредиттеу практикасында жеке тұлғалар мен дара кәсіпкерлер сегменттері арасындағы шарттар мен шектеулердегі айырмашылықтар сақталады, бұл қолданыстағы реттеудің талаптары мен шектеулеріне байланысты сегменттер арасында қарыз қаражатына сұранысты қайта бөлу үшін алғышарттар қалыптастырады. Мәселен, бөлшек кредиттеу сегментінде қарыз алушының борыштық жүктемесі коэффициентінің ең жоғары деңгейі 0,5¹¹ мөлшерінде белгіленген, сондай-ақ кепілсіз тұтынушылық банктік қарыз сомасына 2200 АЕК-тен¹² аспауы тиіс болатын тікелей шектеу қолданылады.

5.2 Банктердің бөлшек портфелі

2025 жылы банктердің бөлшек портфелінің өсу қарқынының біршама баяулағанына қарамастан оның өсуі жалғасты. Тұтынушылық кепілсіз қарыздар бұрынғысынша өсудің негізгі драйвері болып отыр. Бөлшек кредиттеу құрылымында өзгерістер байқалады, ипотекалық қарыздардың үлесі қысқарған кезде автокредиттердің үлесі ұлғайды. Бөлшек қарыздардың сапасы қолайлы деңгейде сақталды. Бұл ретте 2025 жылы 3-сатыдағы бөлшек қарыздарды провизиялармен жабу деңгейі төмендеді.

Ипотекалық-тұрғын үй қарыздарының бірқалыпты өсуі көрінеді. Сегменттегі сұранысқа мемлекеттік бағдарламалар мен мөлшерлемелердің шарттары әсер етеді, бұл қарыз берудің біркелкі емес динамикасын қалыптастырады. ИТҚ портфелінің сапасы жоғары деңгейде болуда.

Автокредиттеу сегментінде озыңқы өсу қарқынының көрінуі жалғасуда, бұл ретте портфельдің кеңеюі аясында кредиттік тәуекелдер сақталуда, мұны 3-сатыдағы қарыздар көлемінің ұлғаюы куәландырады. Автокредиттеудің өсуін ынталандыратын борыштық жүктеме коэффициенті (бұдан әрі – БЖК) бойынша реттеушілердің жеңілдетуі осы портфельде кредиттік тәуекелдердің жинақталуына алып келуі мүмкін.

3-сатыдағы қарыз көлемінің де, үлесінің де өсуі тіркелген тұтынушылық кепілсіз қарыздар сегменті кредиттік тәуекелдің негізгі көзі болып отыр, бұл осы портфель сапасының одан әрі нашарлауын көрсетеді.

2025 жылдың қорытындысы бойынша жылдық өсім 19,8% болғанда бөлшек портфельдің көлемі 24,8 трлн теңгеге (2024 ж. – 20,7 трлн теңге) жетті, бұл портфель өсуінің баяулау үрдісі жалғасқанын айғақтайды (2024 жылы – 23,9%, 2023 жылы – 26,7%) (5.10-график). Дегенмен, абсолюттік өсім айтарлықтай болуда: 2024 жылғы 4 трлн теңгеге қарағанда 2025 жылы – 4,1 трлн теңге.

¹¹ Макропруденциялық нормативтер мен лимиттерді, олардың нормативтік мәндерін және есептеу әдістемесін белгілеу туралы. Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі Басқармасының 2025 жылғы 25 тамыздағы № 52 қаулысы.

¹² Тұтынушылық банктік қарыз және тұтынушылық микрокредит сомасына қойылатын талаптарды бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі Басқармасының 2024 жылғы 16 тамыздағы № 61 қаулысы.

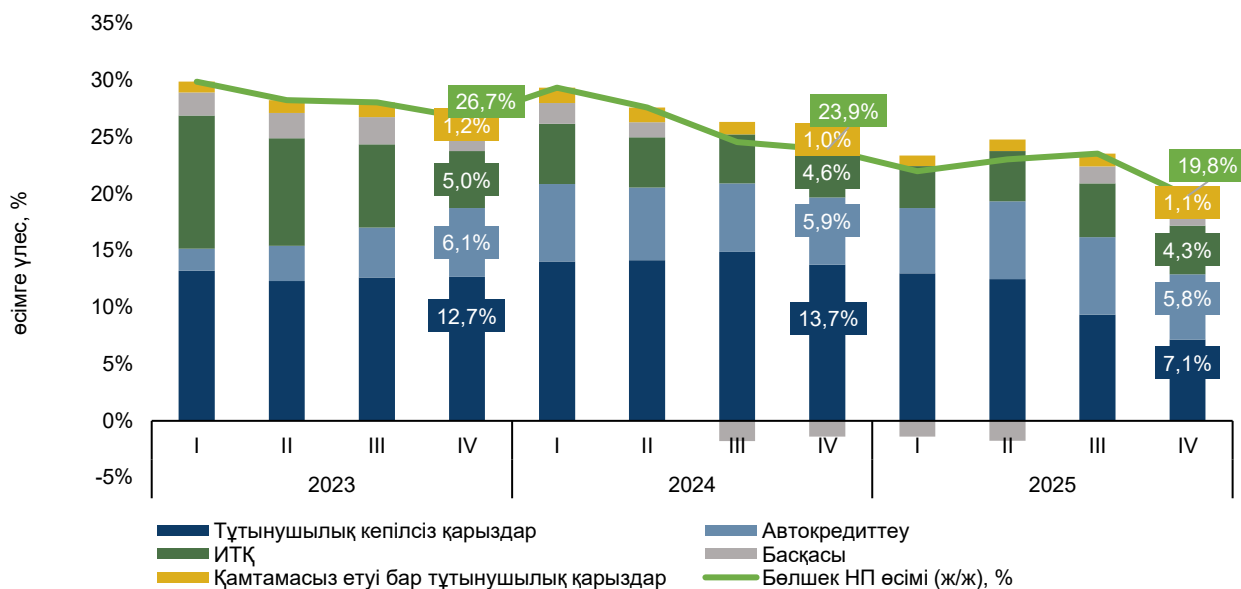
Кепілсіз тұтынушылық қарыздар портфелі 11,6 трлн теңгеге дейін өсті, алайда оның өсу қарқыны 29,2%-дан 14,6%-ға дейін едәуір бәсеңдеді (5.10-график), бұл сегмент кеңеюінің баяулауын және реттеушілік шектеулер ықпалының күшеюін көрсетеді (5.2-бокс). Осыған қарамастан, осы сегмент бөлшек портфельдің 7,1 п.т. өсуіне неғұрлым көп үлес қосты.

Сонымен бірге, қамтамасыз етілуі бар тұтынушылық қарыздар аздаған үлесін сақтап, 1 трлн теңгеге дейін (+28,5%) өсті (5.10-график). ИТҚ портфелі де 7 трлн теңгеге дейін (+14,6%) өсті. ИТҚ-ның жалпы өсуге қосқан үлесі төмендеп, 4,3 п.т. құрады.

Динамиканың баяулауына қарамастан, автокредиттеу сегменті неғұрлым жылдам өсуде: портфель көлемі 42,1% (2024 ж. – 53,8%) өсу кезінде 4 трлн теңгеге жетті (5.10-график). Бөлшек портфельдің өсіміне сегменттің қосқан үлесі – 5,8 п.т.

Жалпы алғанда, бөлшек портфель өсуінің баяулауы жекелеген кредиттік өнімдерге, ең алдымен кепілсіз тұтынушылық қарыздар мен ипотекаға сұраныстың біртіндеп азаюына байланысты болды, бұл жөнінде банктер де жыл ішінде атап өтті¹³.

5.10-график 2025 жылы бөлшек несие портфельінің өсуі төмендеді. Тұтынушылық кепілсіз қарыздардың негізгі үлес қосуы сақталуда

Дереккөзі: ЕДБ реттеушілік есептілігі

Ескертпе: (1) ИТҚ ипотекалық және тұрғын үй қарыздарын қамтиды; (2) «Басқалар» құрылыс, тұрғын үй құрылысына үлестік қатысу, тұрғын үй қарызын қайта қаржыландыру және т.б. мақсатында берілген қарыздарды қамтиды.

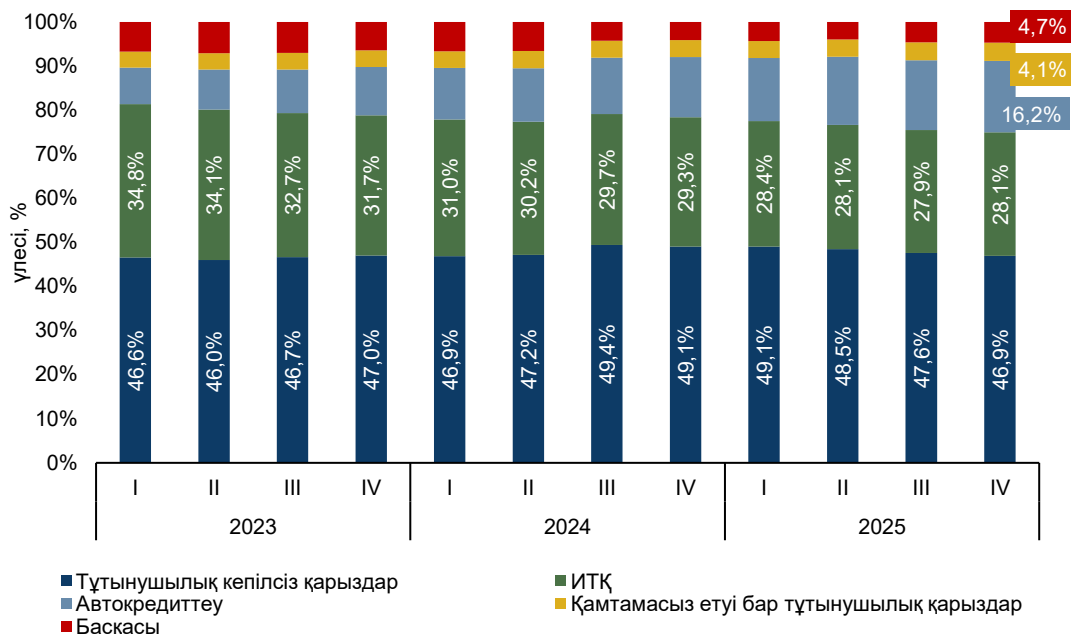
2025 жылы бөлшек портфельдің құрылымында тұтынушылық кепілсіз (46,9%) және ипотекалық тұрғын үй қарыздары (28,1%) басым болды (5.11-график). Автокредиттеудің үлесі тарихи ең жоғары мән – 16,2%-ға жетті, ал қамтамасыз етілуі бар тұтынушылық қарыздар (4,1%) және басқа да қарыздар (4,7%) елеусіз болып қалды. Жаңа автомобильдерге¹⁴ БЖК бойынша жеңілдіктер мен жеңілдікті дилерлік

¹³ ҚРҰБ-тың «Банктерге кредиттеу жөнінде жүргізілген пікіртерім» деген тоқсан сайынғы талдамалық жарияланым <https://nationalbank.kz/ru/news/predydushchie-publikacii-opros/rubrics/2612>

¹⁴ «Макропруденциялық нормативтер мен лимиттерді, олардың нормативтік мәндерін және есептеу әдістемесін белгілеу туралы» ҚРҰБ Басқармасының 2025 жылғы 25 тамыздағы № 52 қаулысына сәйкес 2025 жылғы 1 қаңтар - 2026 жылғы 31 желтоқсанды қоса алғандағы кезеңде осы автокөлік құралының кепілімен қамтамасыз етілген жаңа автокөлік құралын сатып алу мақсаты үшін қарыз беру кезінде БЖК есептелмейді. Көрсетілген талап құнының кемінде 50 пайызы болатын бастапқы жарна кезінде пайдалануда болған автокөлік құралын не құнының кемінде 30 пайызы болатын

бағдарламалар автокредиттерге орнықты сұранысты қолдады. Бұл ретте портфельдің жалпы өсіміне тұтынушылық кепілдіксіз қарыздардың ең көп үлес қосуына қарамастан, олардың құрылымдағы үлесі біртіндеп төмендеп келеді, ал автокредиттеу сегменті үлесінің өсуі жалғасуда. Автокредиттеу үлесінің өсуі де банктердің бағалауымен расталады, олар белсенді әріптестік бағдарламалары мен автосалондардың тарапынан маркетингтік ұсыныстарға байланысты осы өнімге деген орнықты сұранысты атап өтті¹⁵.

5.11-график 2025 жылы тұтынушылық кепілдіксіз қарыздардың үлесі жоғары болып, автокредиттердің үлесі өсуде

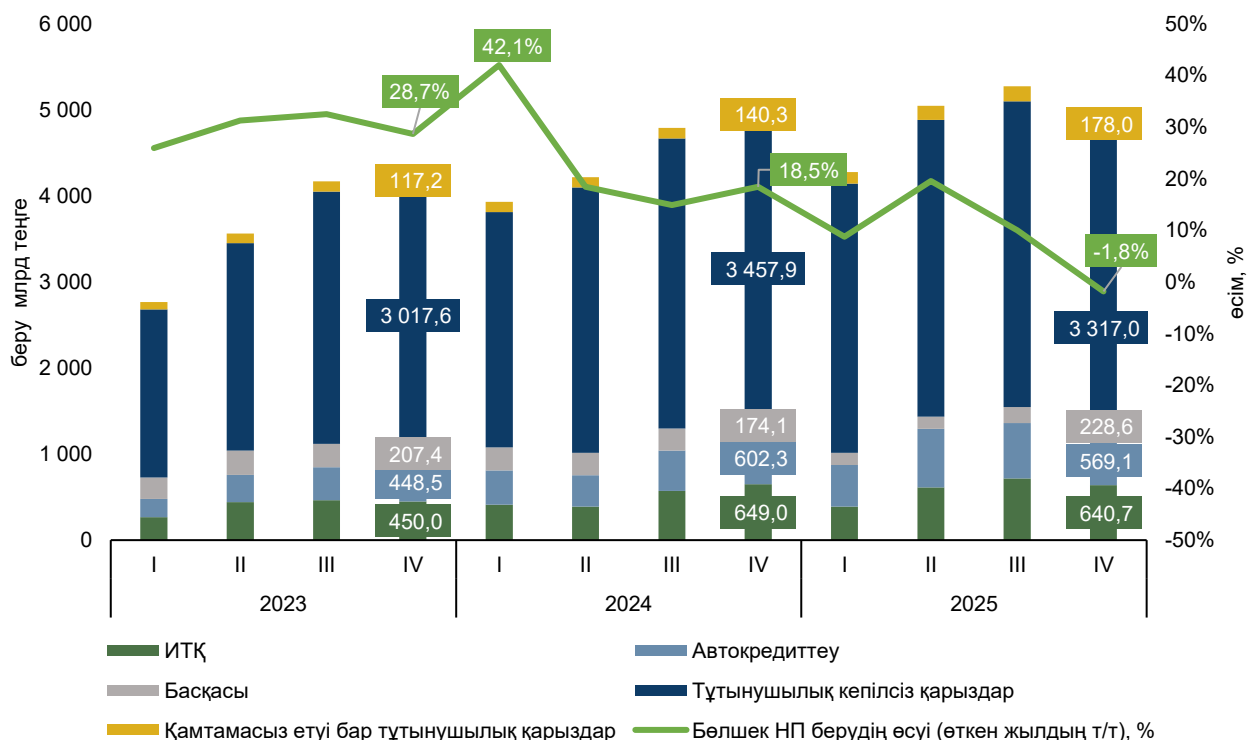
Дереккөзі: ЕДБ реттеушілік есептілігі

Бөлшек қарыздарды беру көлемі 2025 жылы алдыңғы жылмен салыстырғанда өсті. Ең көп үлесті тұтынушылық кепілсіз қарыздар қамтамасыз етті, олардың көлемі 2024 жылғы 12,7 трлн теңгеден 2025 жылы 13,5 трлн теңгеге дейін ұлғайды (5.12-график). Қамтамасыз етуі бар тұтынушылық қарыздар сегментінде де қарыз беру 502 млрд теңгеден 647 млрд теңгеге дейін өсті. Автокредиттеуде де айтарлықтай өсу байқалды: кредит беру 1,8 трлн теңгеден 2,4 трлн теңгеге дейін өсті. Ипотекалық кредиттеуде кредит беру көлемі 2,0 трлн теңгеден 2,4 трлн теңгеге дейін ұлғайды. Осылайша, автокредиттеудегі кредит беру ипотекамен теңесіп, оның бөлшек портфельдің негізгі сегменттері арасындағы рөлін күшейтті.

Сонымен бірге, кредит берудің өсуі біртіндеп баяулауда: тоқсандық кредит берудің жылдық өсуі 2024 жылғы I тоқсандағы 42,0%-дан 2025 жылғы IV тоқсанның қорытындысы бойынша -1,8%-ға дейін төмендеді (5.12-график). Баяулау сұраныстың бәсеңдеуіне байланысты. Кепілсіз тұтынушылық кредиттеу сегментінде маркетингтік белсенділіктің төмендеуімен қатар реттеу талаптарының және скорингтік тәсілдердің қатаңдатылуы байқалды. Автокредиттеуде 2025 жылдың соңына қарай нарықтың белсенділігінің біртіндеп артуы байқалды. Ипотекалық сегментте сұраныс құбылмалы болып, көбінесе мемлекеттік бағдарламаларға және пайыздық мөлшерлемелерді реттеуге тәуелді болды¹⁵.

бастапқы жарна кезінде 3 жылға дейін пайдалануда болған автокөлік құралын сатып алу үшін берілгенде қолданылмайды.

¹⁵ ҚРҰБ-тың «Банктерге кредиттеу жөнінде жүргізілген пікіртерім» деген тоқсан сайынғы талдамалық жарияланым <https://nationalbank.kz/ru/news/predydushchie-publikacii-opros/rubrics/2612>

5.12-график 2025 жылы бөлшек несие портфеліндегі кредит берудің өсу қарқыны төмендеуде**Дереккөзі:** ЕДБ реттеушілік есептілігі

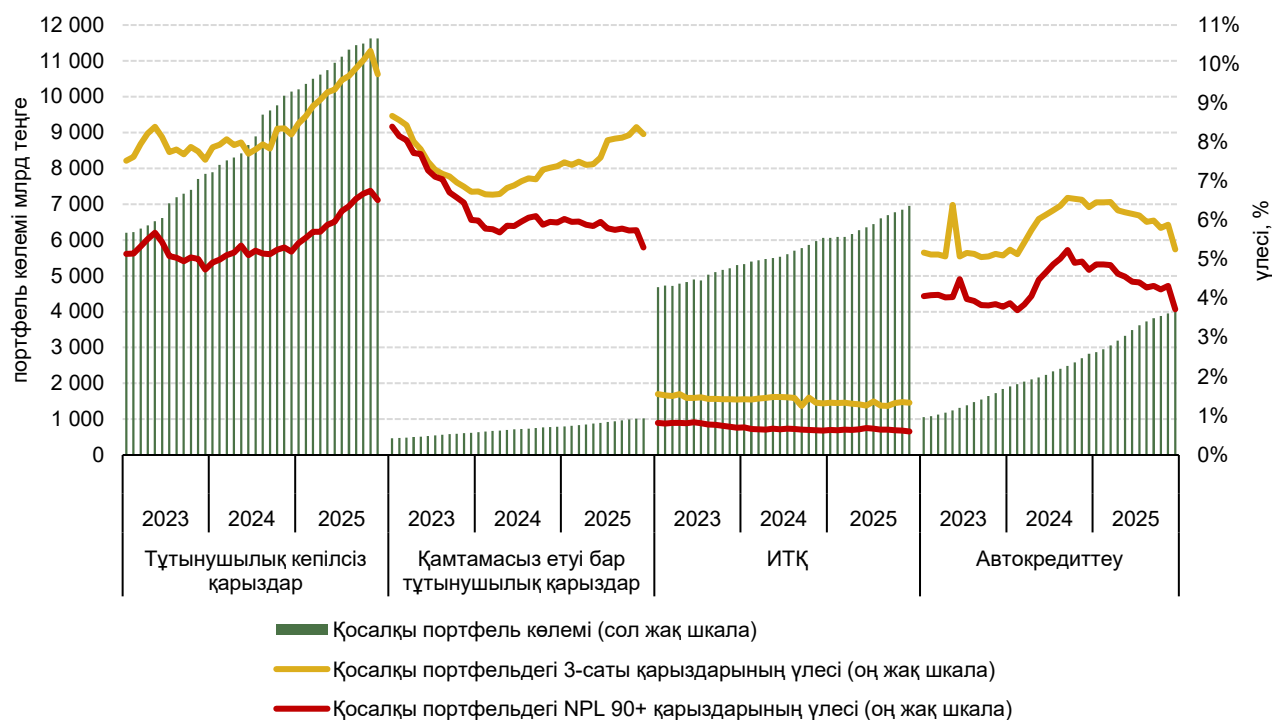
Есепті жылдың қорытындысы бойынша бөлшек несие портфелінің сапасы біршама нашарлады. Бөлшек портфельдегі 3-сатыдағы қарыздардың үлесі 2024 жылғы 5,8%-дан 2025 жылы 6,5%-ға дейін өсті (5.13-график). 3-сатыдағы қарыздар үлесінің өсу себебі көбінесе портфельдің өсу қарқынының баяулауы жағдайында көрініп отырған алдыңғы жылдардағы белсенді кредиттеудің кейіннен әсер етуіне байланысты.

ИТҚ сапасы тұрақты түрде жоғары деңгейде сақталып отыр: 3-кезеңдегі қарыздар үлесі төмен – шамамен 1,3%, бұл осы сегменттегі кредиттік тәуекелдің төмен деңгейін көрсетеді.

Автокредиттеу сегментінде 3-кезеңдегі қарыздар үлесі 6,3%-дан 5,3%-ға дейін төмендеді, алайда оның көлемі абсолюттік мәнде 211,5 млрд теңгеге дейін өскен. Бұл портфельдің тез өсуінің 3-кезең үлесін ішінара жасыратынын көрсетеді.

Кредиттеу сапасының нашарлауының негізгі көзі – кепілсіз тұтынушылық қарыздар сегменті, онда 3-кезеңдегі қарыздар үлесі 8,2%-дан 9,7%-ға дейін өскен (5.13-график). Мұндай динамика қамтамасыз етілетін тұтынушылық қарыздар сегментінде де байқалады: 3-кезеңнің үлесі 7,4%-дан 8,2%-ға дейін ұлғайды. 2025 жылы реттеуші осы сегменттің шамадан тыс өсуін тежеу шараларын жалғастырды (5.2-бокс).

5.13-график Тұтынушылық кепілсіз қарыздар сегментінде 3-кезеңдегі қарыздар үлесі ұлғайды, ал жеке кредиттеудің қалған сегменттеріндегі қарыздар үлесі бұрынғы деңгейінде қалды

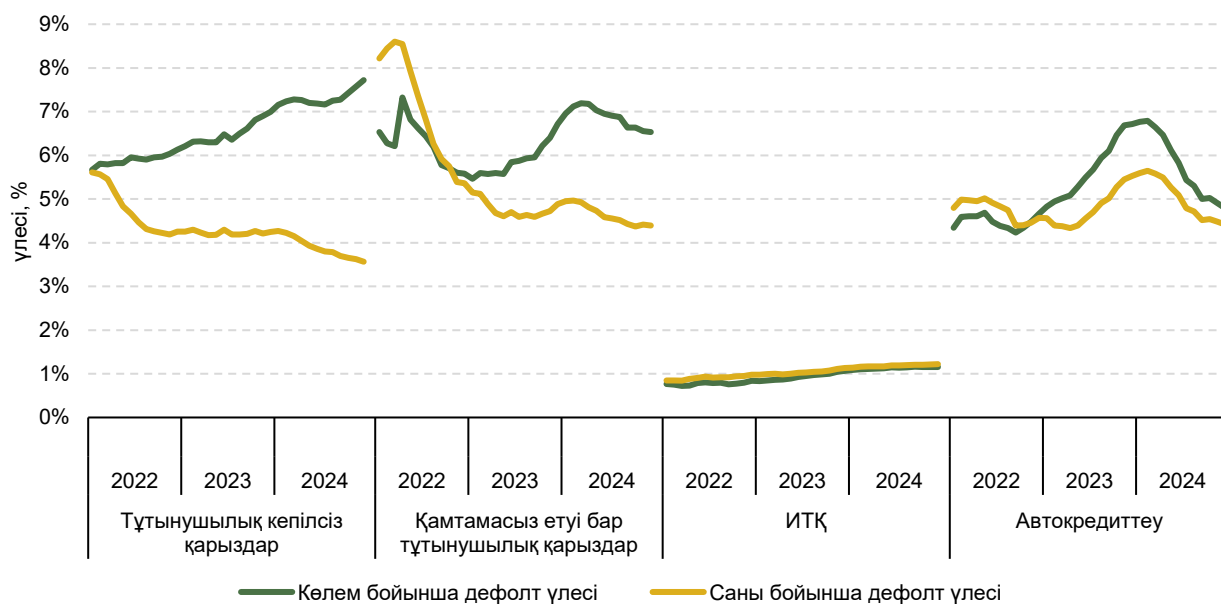

Дереккөзі: ЕДБ реттеушілік есептілігі

Ескертпе: (1) 3-кезең – дефолт белгілері бар проблемалық (жұмыс істемейтін) кредиттер, олар бойынша 9 ХҚЕС-ке сәйкес активтің бүкіл мерзіміне күтілетін шығын ескеріледі; (2) NPL90+ – 90 күннен астам төлеу мерзімі өткен қарыздар

2025 жылы қамтамасыз етуі бар тұтынушылық қарыздар сегментінде дефолттар үлесі көлемі жағынан 6,5%-ға дейін, саны жағынан 4,4%-ға дейін төмендеді. ИТҚ-да дефолттардың айтарлықтай төмен деңгейі (1,2%) сақталды (5.14-график). Тұтынушылық кепілсіз қарыздарда дефолттар үлесі көлемі жағынан 7%-дан 7,7%-ға дейін өсті, ал саны жағынан 4,2%-дан 3,6%-ға дейін төмендеді. Бұл алшақтық дефолттардың портфельге қысымды күшейте отырып, үлкен кредиттерге шоғырланғанын білдіреді. Автокредиттеудің төмендегені байқалады: 2024 жылы 6,7%-ға дейін өскеннен кейін дефолт үлесі көлемі жағынан 4,8%-ға дейін төмендеді. Дефолттар саны бойынша да 5,5%-дан 4,4%-ға дейін төмендеу тіркеледі.

5.14-график Тұтынушылық кепілсіз қарыздар сегментінде дефолттардың үлесі берешек көлемі бойынша өсуде, ал саны бойынша төмендеуде

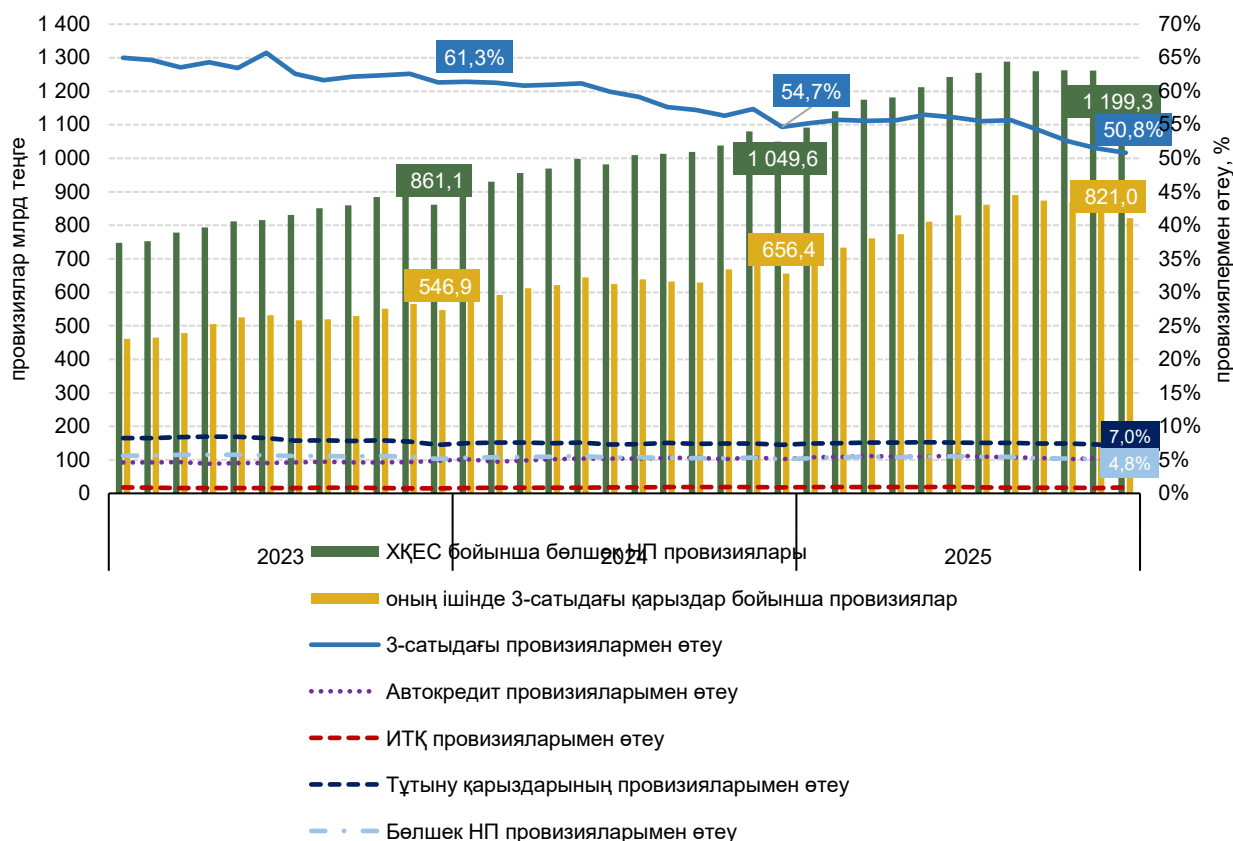

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім

Ескертпе: Егер есепті күннен кейін 12 ай ішінде кредит NPL 90 + мәртебесіне ауысса, онда ол дефолт болып саналады.

Жеке портфель бойынша провизиялардың жалпы көлемі 1 999,3 млрд теңгеге дейін, 3-кезеңдегі қарыздар бойынша провизиялар 821 млрд теңгеге дейін өсті. Алайда, 3-кезеңдегі қарыздарды өтеу төмендеп барады: 2025 жылы – 50,8%, 2024 жылы – 54,7% және 2023 жылы – 61,3% (5.15-график). Мерзімі өткен берешек резервтерге қарағанда тез өсіп келеді, бұл жеке портфельдің осалдығын арттырады. Бұл ретте тұтынушылық қарыздарды провизиялармен өтеу 7%-ды құрап, жекек сауда портфель бойынша орта деңгейден жоғары болды, бұл банктердің осы сегментке консервативтік тәсілді сақтағанын білдіреді.

5.15-график Жеке портфель провизияларының жалпы ұлғаюы кезінде 3-кезеңдегі қарыздардың провизияларымен өтеу төмендейді

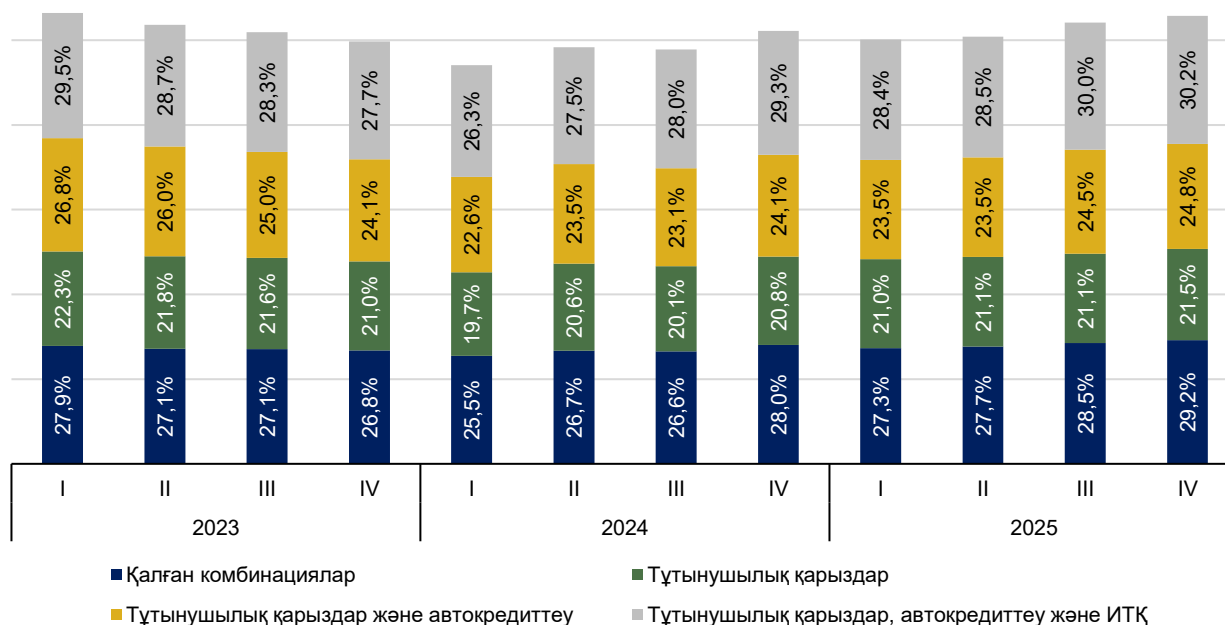

Дереккөзі: ЕДБ реттеушілік есептілігі

Жалпы жеке портфельдің тұрақты өсуіне қарамастан, бірқатар сегментте кредиттік тәуекелдердің жинақталғаны байқалады, бұл дефолт динамикасы мен портфель құрылымында көрінеді. Банктер бір жыл ішінде кредиттеудің жекелеген параметрлерінің қатаңдатылғанын және қарыз алушыларды бағалауда сақтық танытуды бірнеше рет атап көрсетті, бұл артып келе жатқан тәуекелдерге байланысты болды (Банктерге жүргізілген пікіртерім, 2025 жылғы 3-тоқсан)

2025 жылы бір қарыз алушыға шаққандағы орташа БЖК 2024 жылы төмендегеннен кейін бірқалыпты өскен. Тек тұтынушылық қарыздары бар қарыз алушыларда – 21,5% (+0,7 п.т.), тұтынушылық қарыздары мен автокредиттері бар қарыз алушыларда – 24,8% (+0,7 п. т.) (5.16-график) болып тұр. Кешенді кредиттік жүктемесі (тұтынушылық қарыздар, автокредиттер және ипотека) бар қарыз алушыларда БЖК-ның ең жоғары деңгейі сақталып отыр: көрсеткіш 29,3%-дан 30,2%-ға дейін (+0,9 п.т.) ұлғайды. Жалпы, БЖК барлық санатта өсті, бұл күшейтілген мониторингті қажет етеді.

5.16-график 2025 жылы қарыз алушылардың орташа БЖК-сы шамалы өсті

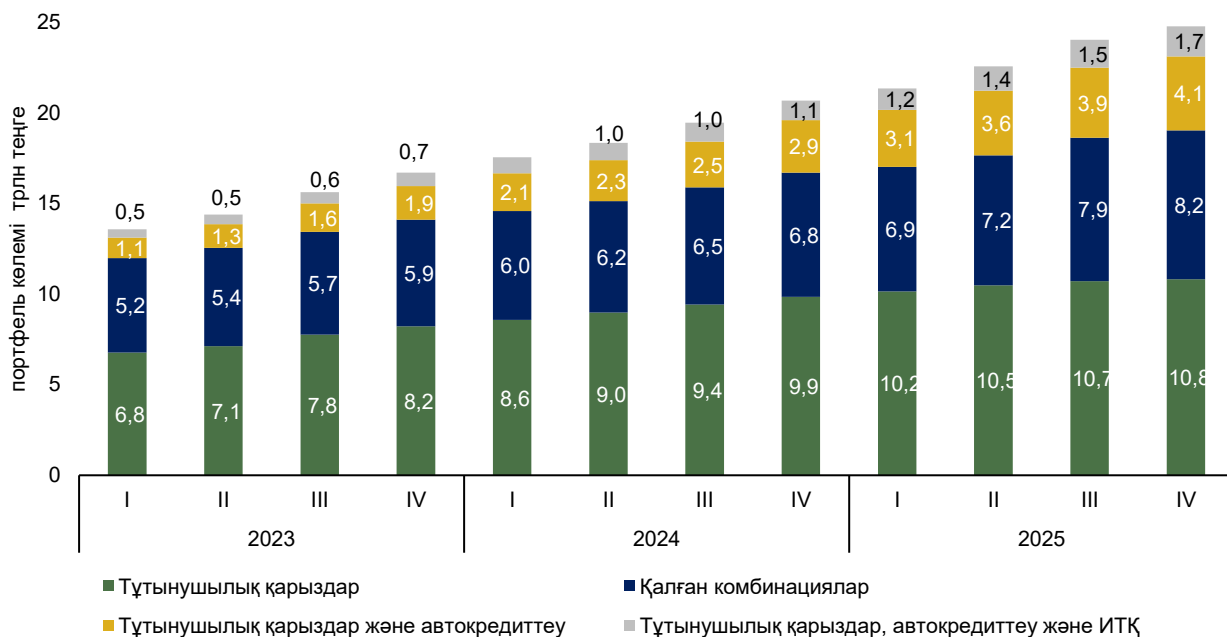
Дереккөзі: Кредиттік тіркелім

Ескертпе: (1) Тұтынушылық қарыздар — Қарыз алушыда қарыздың осы түрі ғана болады; (2) Тұтынушылық қарыздар және автокредиттеу — қарыз алушыда тұтынушылық қарыздар мен автокредиттері болады; (3) Тұтынушылық кредиттер, автокредиттер және ИТҚ — қарыз алушыда қарыздың барлық үш түрі болады; (4) Қалғандары — қарыз алушыдағы қарыздардың барлық басқа ықтимал аралас түрі.

Тұтынушылық қарыздар негізгі сегмент болып қала береді, алайда борыштық жүктемені күрделендіру үрдісі күшейіп барады. Тек тұтынушылық кредиттері бар қарыз алушылардың портфелі 10,8 трлн теңгеге (+9,8%) дейін өсті (5.17-график). Бұл ретте ең 2023-2024 жылдары қатты өсім болды.

Тұтынушылық қарыздары мен автокредиттері бар қарыз алушылардың сегменті тез өсуде: көлемі 4,1 трлн теңгеге (+40,7%) жетті. Одан да тез қарқын алған – үш еселенген жүктеме санаты (тұтынушылық кредиттер + автокредиттер + ИТҚ): портфель 1,7 трлн теңгеге (+53,6%) дейін өсіп, екі жылда 2,4 есе ұлғайды. Осы санаттың жылдам өсуі қарыз алушылардың бір бөлігінің борыштық жүктемесі жоғары ұзақ мерзімді міндеттемелерге ауысуқанын көрсетеді.

5.17-график Тұтынушылық қарыздар бұрынғыдай қарыз алушылар берешегінің негізгі түрі болып қалады

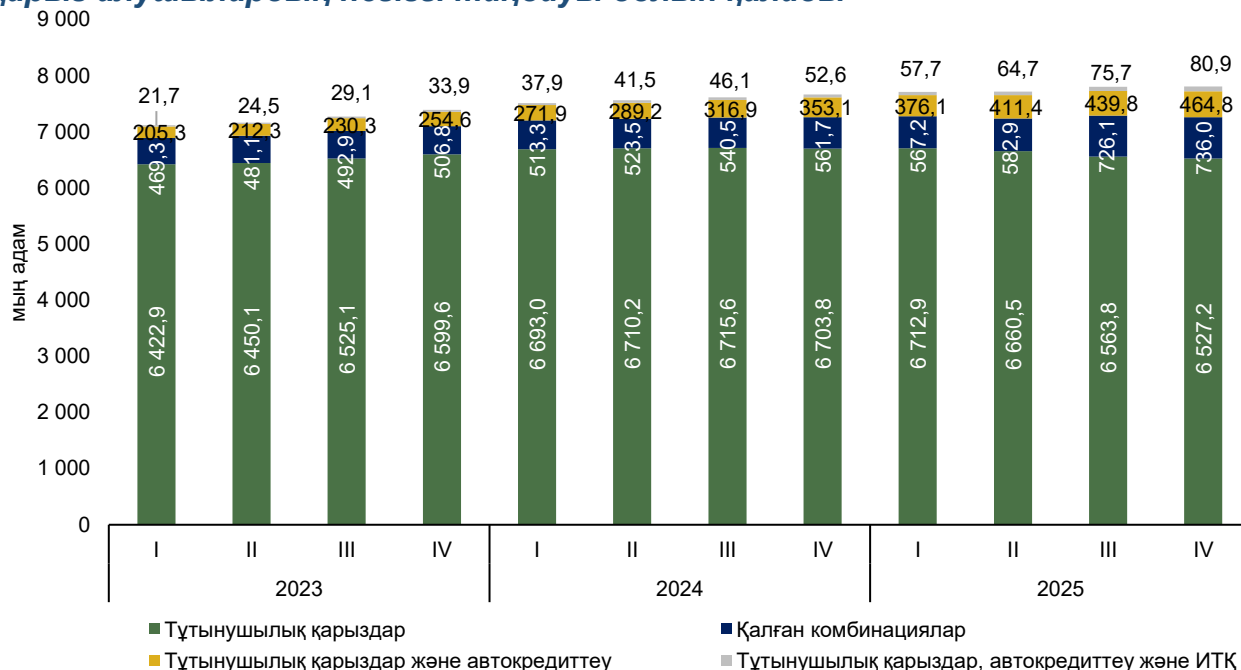

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім

Ескертпе: (1) Тұтынушылық қарыздар — Қарыз алушыда қарыздың осы түрі ғана болады; (2) Тұтынушылық қарыздар және автокредиттеу — қарыз алушыда тұтынушылық қарыздар мен автокредиттері болады; (3) Тұтынушылық кредиттер, автокредиттер және ИТҚ — қарыз алушыда қарыздың барлық үш түрі болады; (4) Қалғандары — қарыз алушыдағы қарыздардың барлық басқа ықтимал аралас түрі.

Жеке портфельдегі қарыз алушылардың құрылымы бірнеше кредит түрі бар клиенттер санының артуына қарай ауысады. Тек қана тұтынушылық қарыздары бар қарыз алушылар саны алғаш рет 6,7 млн адамнан 6,5 млн адамға дейін (-2,6%) қысқарды, бұл сегменттің қамтылғанын көрсетеді (5.18-график, 5.14-график). Дегенмен, бұл сегментті барлық қарыз алушының 80%-дан астамы құрайды. Тұтынушылық қарыздары мен автокредиттері бар қарыз алушылар саны 464,8 мыңға (+31,6%) дейін өсті. Өте тез өсіп келе жатқан топ — үш есе жүктемесі (тұтынушылық кредиттер + автокредиттер + ипотека) бар топ: 52,6 мың адамнан 80,9 мың адамға (+53,6%) дейін өсті. Дегенмен, бұл сегменттің үлесі әлі де аз.

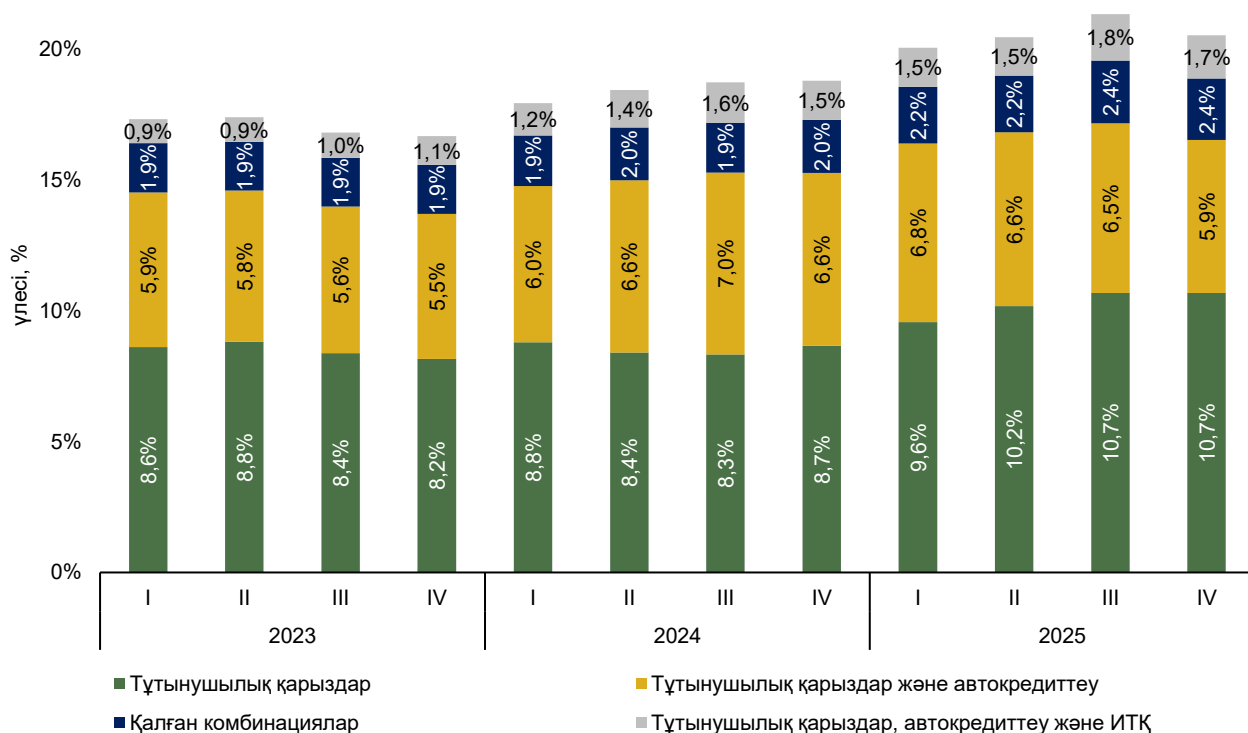
5.18-график Басқа қарыздардың өсуіне қарамастан, тұтынушылық қарыздар қарыз алушылардың негізгі таңдауы болып қалады

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім

Портфельдің сапасы ең алдымен тек тұтынушылық қарыздары бар қарыз алушыларда нашарлайды: 3-кезеңдегі үлесі 8,7%-дан 10,7%-ға дейін өсті, яғни басқа сегменттерден едәуір жоғары (5.19-кесте). Бұл негізгі кредиттік тәуекел тұтынушылық қарыздардың жаппай сегментінде шоғырланғанын растайды. Тұтынушылық қарыздары мен автокредиттері бар қарыз алушыларда көрсеткіш 5,9%-ға дейін төмендеді, ал ипотекасы бар қарыз алушылар тобында 3-кезеңнің үлесі біртіндеп өсіп келе жатқанымен төмен (1,7%) болып қалады. Ипотека сегментіндегі жоғары сапа оның портфельдегі едәуір үлесіне, сондай-ақ қарыз алушылардың тұрақты және жоғары кірісінің болуына байланысты, бұл міндеттемелерге жақсы қызмет көрсетуге ықпал етеді. Негізінен жеке портфель сапасының нашарлауына кепілсіз тұтынушылық кредиттеу әсер етеді.

5.19-график 3-кезең қарыздарының үлесі тұтынушылық қарызы бар қарыз алушыларда ғана өсуде

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім

2025 жылдың қорытындысы бойынша жеке несие портфелі қарқынның баяулауына қарамастан өсе берді. Портфель құрылымында тұтынушылық қарыздардың жоғары үлесі сақталуда, алайда ол біртіндеп төмендеп келеді. Автокредиттеу үлесі артып барады, ал ИТҚ үлесі қысқаруда.

Жалпы портфельдің сапасы тұрақты: ИТҚ-да жоғары сапа, ал автокредиттеуде аралас динамика сақталып отыр. Қысым жасап отырған – тұтынушылық кепілсіз қарыздар сегменті. Онда 3-кезеңнің үлесі және ірі қарыздардағы дефолттардың шоғырлануы өсуде. Осылайша, осы сегмент өсудің негізгі себебі болып қалады, бірақ жеке портфель үшін негізгі тәуекелді туындатады.

5.2-бокс. 2025 жылы қабылданған реттеу шаралары

2025 жылы Қазақстанда тұтынушылық кредиттеу бөлігінде ҚНРДА мен ҚРҰБ қаулылары бойынша бірнеше негізгі өзгерістер қабылданды және іске асырылды:

Қаржы нарығын дамыту, қаржылық көрсетілетін қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғау мәселелері жөніндегі 2025 жылғы 30 маусымдағы заңда:

- тұтынушыларды импульсивті сатып алудан немесе таңылған қызметтерден, әсіресе сақтандыру және кредит беру саласында қорғау мақсатында тұтынушылық кепілсіз онлайн-қарыздарды беру кезінде «бәсеңдету» кезеңі (24 сағат) (осы мерзім өткеннен кейін кредит қарыз алушының келісімін алғаннан кейін ғана берілуі мүмкін);
- импульсивті шешім қабылдауды төмендету және қабылданатын міндеттемелер туралы азаматтардың хабардарлығын арттыру мақсатында кепілсіз тұтынушылық қарыз алуға алғаш рет өтініш білдірген азаматтардың

банк бөлімшесіне немесе МҚҰ-ға міндетті түрде өзінің келуі жөніндегі талаптар;

- Азаматтардың тәуекелге неғұрлым бейім санаттарынан (кредит алуға алғаш рет өтініш білдірген 21 жасқа дейінгі және 55 жастан асқан адамдар) «электрондық үкімет» порталы, кредиттік бюро арқылы ресімделген келісімін алғаннан кейін ғана оларға кепілсіз тұтынушылық қарыздарды беру жөніндегі талаптар енгізілді.
- Ұлттық Банктің макропруденциалдық саясат саласындағы, оның ішінде банктер мен бейрезидент-банктердің филиалдары үшін макропруденциялық нормативтер мен лимиттер белгілеу өкілеттігі көзделетін институционалдық мандаты күшейтілді.

Реттеу шаралары:

- Қарыздарға қызмет көрсету үшін жеткілікті кірісі жоқ адамдарға кредит беруге жол бермеу мақсатында қарыз алушының кірісін бағалау өлшемшарттарынан кірістің үш жанама өлшемі (коммуналдық қызметтер, интернет-дүкеннен сатып алу, мүліктің болуы) алып тасталды.
- 21 жасқа толмаған адамдар үшін ресми расталған деректер (стипендия, жалақы туралы анықтама, жолаушыларды тасымалдаудан кіріс) негізінде ғана БЖК есептеу бойынша талап енгізілді.
- Қаржылық тұрақтылық жөніндегі кеңесте жеке тұлғаларға кредит беру сегментіне қатысты капиталдың секторлық контрциклдік буферін жандандыру және оны тиісті сегменттің мөлшерленген активтері тәуекелінен 2% деңгейінде белгілеу жөнінде шешім қабылданды. Банктер буферді 2026 жылғы 1 сәуірге дейін қалыптастыруы қажет. Осылайша, банктерге капиталды жинақтау және секторлық БЖК-ға қойылатын талаптарды орындау үшін 12 ай мерзімге өтпелі кезең берілді. Кірістіліктің жоғары көрсеткіштері, сондай-ақ берілген өтпелі кезең банктерге ішкі көздер есебінен секторлық БСК бойынша талаптардың орындалуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

5.3 Кепілсіз тұтынушылық қарыздар

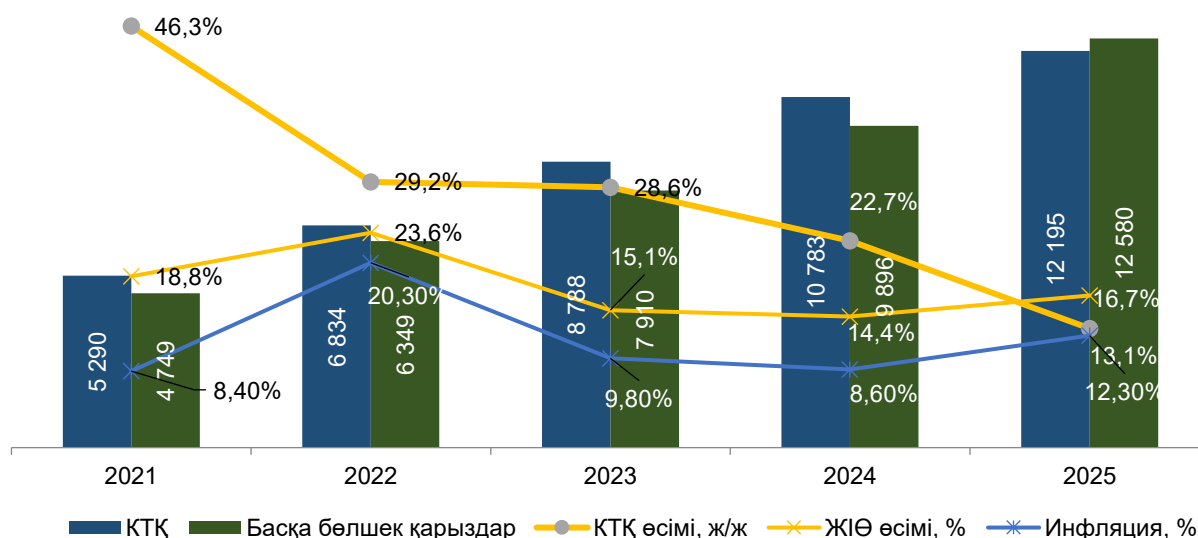
2025 жылы реттеу шараларының күшеюі және банктердің кредиттік саясатының қатаңдауы аясында КТҚ портфелінің өсу қарқынының едәуір баяулағаны байқалады, бұл ретте берешектің қалыптасу динамикасы қарыз алушылар базасының кеңеюінен қарыздың орташа мөлшерінің ұлғаюына қарай ауысты. Ірі кредиттер сегментінде (5 млн теңгеден астам) тәуекелдердің жоғары шоғырлануы байқалады, мұнда борыш негізінен бір қарыз алушыдағы қарыздар саны және классикалық пайыздық өнімдерге өту есебінен жинақталады, бұл БЖК, КБК өсуімен және активтер сапасының төмендеуімен қатар болды.

Кепілсіз тұтынушылық қарыздардың (бұдан әрі – КТҚ) жеке кредиттеу портфеліндегі үлесі жоғары әрі халықтың банктік берешегінің өсуінің негізгі көрсеткіштерінің бірі болып отыр. 2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша КТҚ портфелі 12,2 трлн теңгеге жетті (немесе жеке портфельдің 49,2%-ы) (5.20-график). КТҚ-ның өсу қарқыны өткен жылдармен салыстырғанда айтарлықтай төмендеп, 13,1% болды, бірақ абсолютті өсімі 1 412 млрд теңге (2024 жылы – 22,7% немесе 1 995 млрд теңге) мөлшерінде жоғары күйінде сақталды. Егер өткен кезеңдерде КТҚ динамикасы ЖІӨ-нің өсу қарқыны мен инфляция деңгейінен айтарлықтай алда болса, соңғы жылдары үрдістің өзгергені байқалады. Реттеу шаралары және банктердің консервативті кредит саясаты сегменттің өсу қарқынын

шектеп, олардың жалпы экономикалық көрсеткіштердің қарқынына біртіндеп жақындауын қамтамасыз етті.

5.20-график КТҚ өсу қарқыны макроэкономикалық көрсеткіштерден асып түсуде

Инфляция және КТҚ мен ЖІӨ-нің өсу қарқыны

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім, ҰСБ

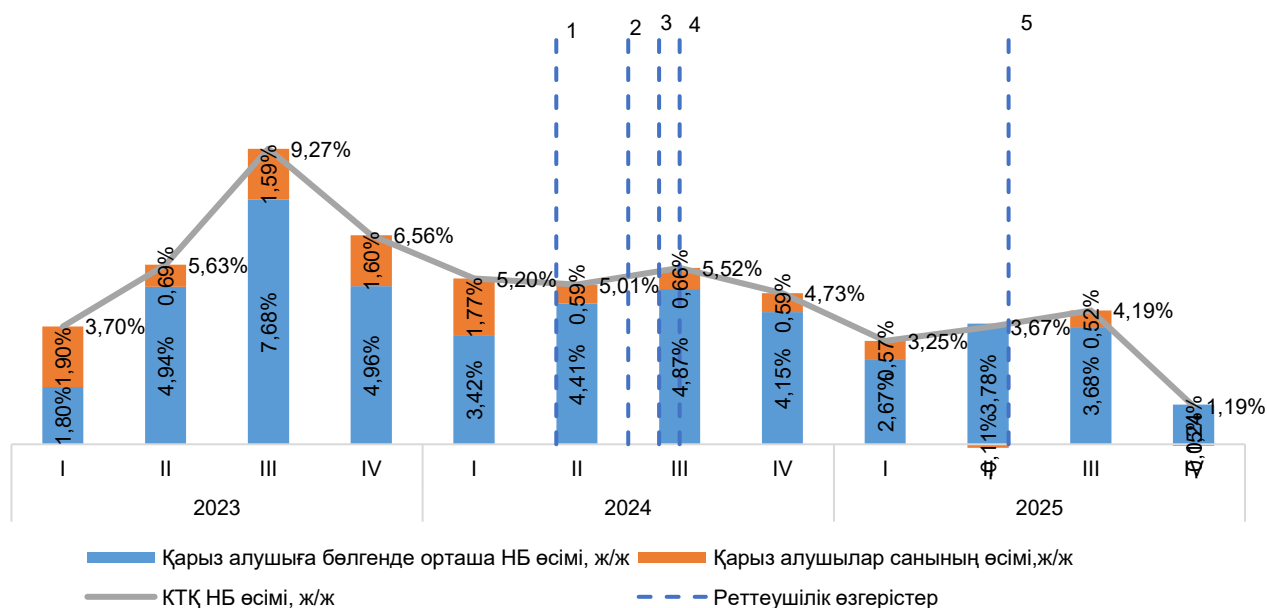
Алдыңғы жылдармен салыстырғанда 2025 жылы өсу құрылымы өзгерді: егер 2023-2024 жылдары КТҚ портфелінің ұлғаюы қарыз алушылар санының артуына және қарыздың орташа сомасының өсуіне байланысты қамтамасыз етілсе, есепті жылы қарыз алушылар санының өсуінен үлесі таусылған, ал оң динамика негізінен бір қарыз алушыға шаққандағы қарыздың орташа мөлшерінің ұлғаюы есебінен қалыптасады. Логарифмдік өсу қарқыны арқылы портфельдің өсу қарқынының ыдырауы қарыз алушылар санының және бір қарыз алушыға шаққандағы қарыздың орташа мөлшерінің өзгеру үлесін бағалауға мүмкіндік береді. Айта кету керек, 2025 жылы бөз портфелінің тоқсандық өсуі біртіндеп баяулады. Мәселен, КТҚ-ның тоқсандық логарифмдік өсу¹⁶ қарқыны 1-тоқсандағы т/т 3,25%-дан 2025 жылғы 4 тоқсанда шамамен 1,2%-ға дейін төмендеді, бұл 2023-2024 жылдардағы көрсеткіштермен салыстырғанда айтарлықтай төмен. Салыстыру үшін, 2023 жылы логарифмдік өсім т/т 6-9%-ға жетті, ал 2024 жылы жыл соңына қарай біртіндеп төмендей отырып, шамамен 5-6% деңгейінде сақталды (5.21-кграфик).

¹⁶ КТҚ портфелінің логарифмдік өсу қарқыны

$$\ln \left(\frac{\text{КТҚ көлемі}_t}{\text{КТҚ көлемі}_{t-1}} \right) = \ln \left(\frac{\text{Бір қарыз алушыға КТҚ орташа сомасы}_t}{\text{Бір қарыз алушыға КТҚ орташа сомасы}_{t-1}} \right) + \ln \left(\frac{\text{КТҚ қарыз алушылар саны}_t}{\text{КТҚ қарыз алушылар саны}_{t-1}} \right)$$

5.21-график КТҚ портфелінің өсу қарқыны баяулады, бұл ретте өсу негізінен бір қарыз алушыға шаққандағы КТҚ-ның орташа сомасы есебінен қамтамасыз етілді

КТҚ-ның логарифмдік өсу қарқыны, т/т

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім

Ескертпе:

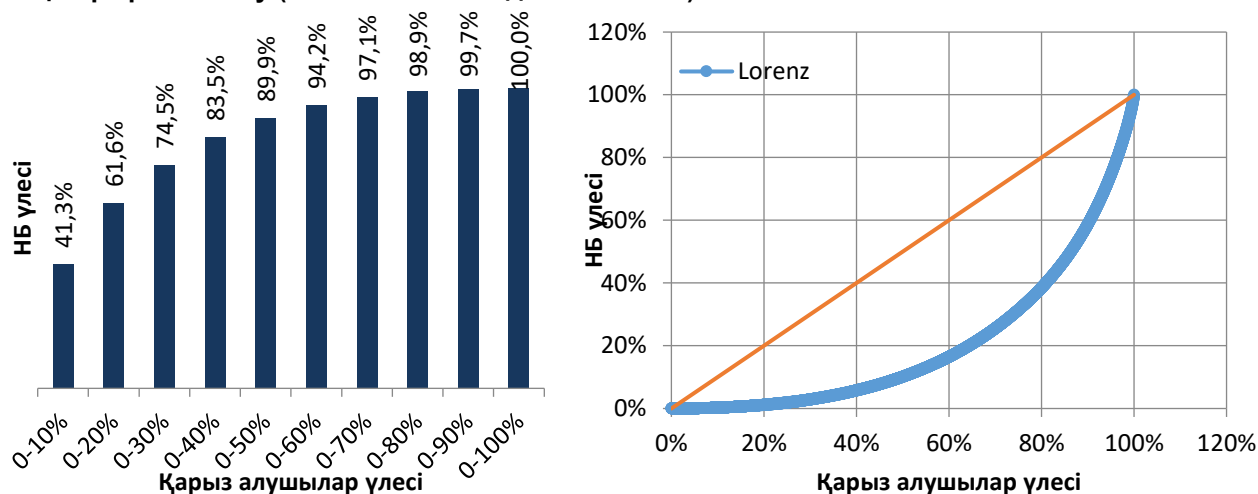
- 01.04.2024ж. - борыштық жүктеме коэффициентін есептеу тәртібі (БЖК ≤50% қарыз алушының табысы) қатаңдатылды және БЖК сақтау бойынша талап барлық қарыз алушыларға және қарыздардың барлық түрлеріне (жекелеген бағдарламалардан басқа) таратылды. Кірісті бағалау критерийлерінен жанама көрсеткіштер алынып тасталды, ал 21 жасқа дейінгі қарыз алушылар үшін БЖК ресми расталған кірістер негізінде ғана есептеледі.
- 19.06.2024ж. - тұтынушылық кредит беруге бірқатар шектеулер енгізген қарыз алушыларға кредит беру және олардың құқықтарын қорғау кезінде тәуекелдерді барынша азайту туралы заң қабылданды. Атап айтқанда, 90 күннен артық мерзімі өткен кезде кредиттер беруге тыйым салынған, тұтынушылық қарыздардың ең жоғары мөлшері шектелгені және мониторинг режимінде қарыз алушының кірісіне борыштың көрсеткіші (DTI) енгізілген.
- 01.07.2024ж. - аралық буындарды (коллекторларды) алып тастау есебінен борыштық жүктеменің бақылаусыз өсуін болғызбау мақсатында ЕДБ үшін азаматтардың берешегін коллекторлық агенттіктерге беруге (сатуға) тыйым салынды.
- 20.08.2024ж. - банктік қарыздар бойынша жылдық тиімді сыйақы мөлшерлемесінің (ЖТСМ) шекті мәндері төмендетілді. КТҚ үшін жоғарғы шегі 56%-дан 46%-ға дейін төмендетілді. Кепілді қарыздар бойынша мөлшерлеме 35%, ипотекалық қарыздар бойынша - 25% деңгейінде белгіленген. Бұл шара халық үшін қарыз капиталының құнын шектеуге және жоғары тәуекелді кредиттеу сегментіндегі пайыздық маржаның шамадан тыс өсуіне жол бермеуге бағытталған.
- 30.06.2025ж. - қаржы нарығын дамыту және қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғау жөнінде заң қабылданды. Онлайн-кредиттер үшін 24 сағатқа «ойлана тұру» кезеңі, қарыз алушылардың осал санаттары үшін қосымша талаптар енгізілді және Ұлттық Банктің макропруденциялық өкілеттіктері кеңейтілді.

2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша жиынтық қарыздың шамамен 90% қарыз алушылардың жартысына жуығын құрайды, бұл борышты бөлудің айтарлықтай біркелкі болмауын көрсетеді (5.22-график). Лоренц қисығы клиенттердің шектеулі тобындағы міндеттемелердің шоғырлануын растайтын біркелкі бөлу сызығынан айтарлықтай ауытқиды. Бұл құрылым 2025 жылы портфельдің өсу қарқыны баяулаған кезде борыш жүктемесі қарыз алушылардың салыстырмалы түрде шектеулі сегментінде шоғырланғанын білдіреді. Бұл белгілі бір топтағы төлем тәртібінің

нашарлауына портфельдің әсерін арттырады және шоғырлану тәуекелдерін бақылаудың маңыздылығын күшейтеді.

5.22-график **Негізгі борыштың 90%-ға жуығы КТҚ қарыз алушыларының жартысына тиесілі**

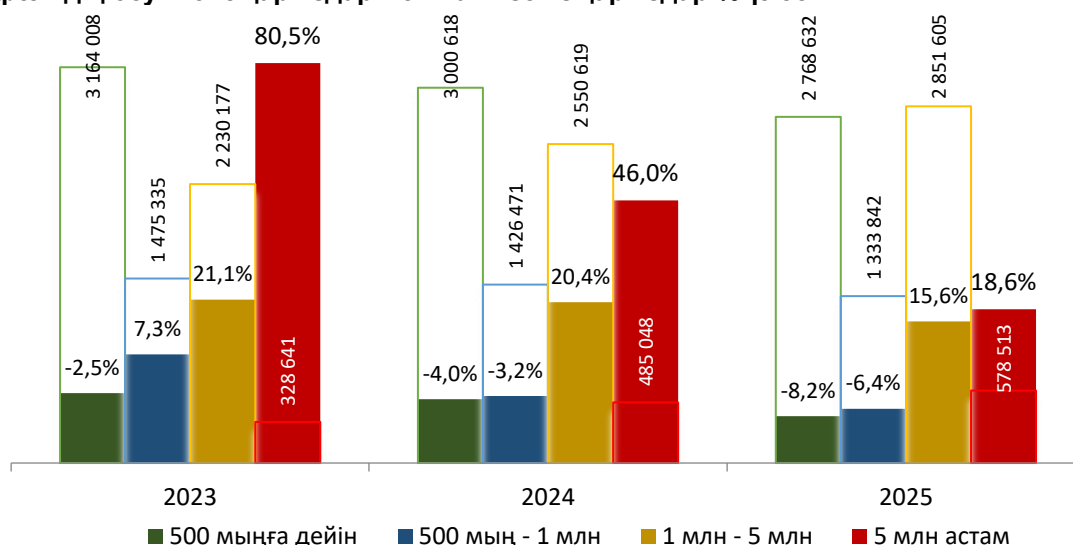
КТҚ портфелін бөлу (01.01.2026 ж. жағдай бойынша)

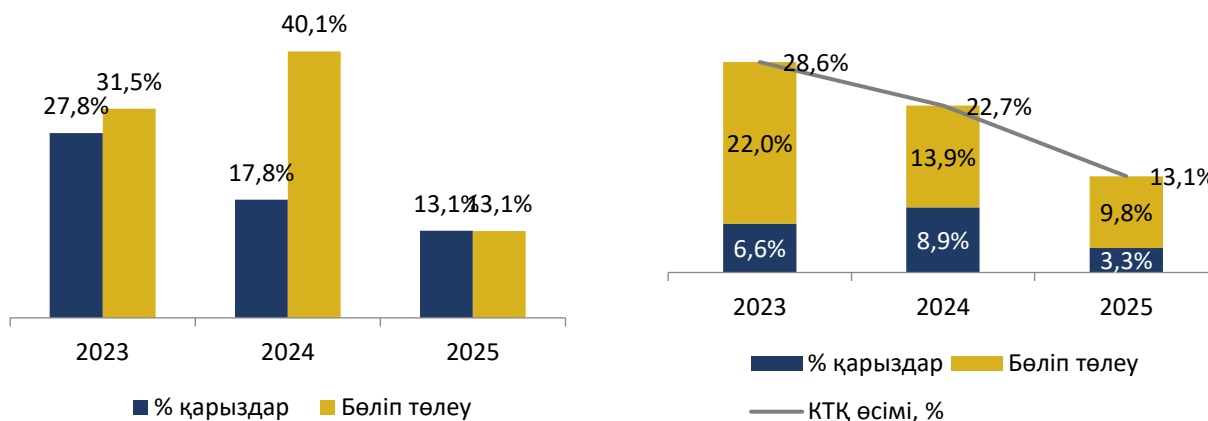
Дереккөзі: Кредиттік тіркелім

Ескертпе: Лоренц қисығы КТҚ портфеліндегі негізгі борыш көлемінің (НБ) шоғырлану дәрежесін көрсетеді: көлденең ось қарыз алушылардың берешек мөлшері бойынша сұрыпталған жиынтық (жинақталған) үлесін, олардың тік ось бойынша НБ жалпы көлеміндегі жиынтық үлесін көрсетеді. 45° сызығы гипотетикалық біркелкі үлестіруді көрсетеді, ал көк қисық теңсіздік деңгейін көрсетеді. Кестеге сәйкес: диагональдан ауытқу неғұрлым күшті болса, үлкен кредиттердің үлес салмағы соғұрлым жоғары болады. Мысалы, ұсынылған мәліметтерге сәйкес, қарыз алушылардың жартысы берешек көлемі бойынша бүкіл портфельдің 90% (немесе 10%) құрайды, бұл портфель сапасының жоғары көлемді қарызы бар адамдардың шағын тобының төлем қабілеттілігіне жоғары әсерін көрсетеді.

2025 жылы КТҚ ірі қарыз алушылар арасында өсу қарқынының төмендеуі байқалады (5.23-график). Мәселен, борышы 5 млн теңгеден асатын қарыз алушылар арасындағы берешектің өсуі 18,6% құрады, бұл өткен жылдардағы көрсеткіштерден төмен (2024 жылы 46% және 2023 жылы 80,5%), бірақ бұл ретте өсім жоғары деңгейде қалып отыр. Бірақ бұл ретте қарыздары 500 мың теңгеге дейін және 500 мың – 1 млн теңге (2025 жылы -8,2% және -6,4%) қарыз алушылардың портфелін төмендету үрдісі жалғасуда. Сегменттердегі қарыз алушылар санының 1 млн теңгеге дейін төмендеуі байқалады, ал басқа сегменттерде қарыз алушылар саны артып келеді.

5.23-график 5 млн астам қарызы бар қарыз алушылар тобында ең үлкен өсім сақталуда**Портфельдің өсуі және қарыздар мен пайызсыз қарыздар % үлесі****Дереккөзі:** Кредиттік тіркелім

2025 жылы банктердің маркетплейстерде және серіктестік бағдарламаларда белсенді өктемдік етуі, сондай-ақ ұзақ мерзімді пайдаланылатын тауарларға тұтынушылық сұраныстың артуы есебінен КТҚ өсіміне бөліп төлеу үлесі жоғары деңгейде сақталды (5.24-график). Бұл ретте пайыздық және пайызсыз қарыздардың өсуіне салым 2024 жылмен салыстырғанда төмендейді (пайыздық қарыздар (3,3%) және пайызсыз қарыздар (9,8%) 2025 жылы КТҚ-ның 13,1% өсімін құрайды).

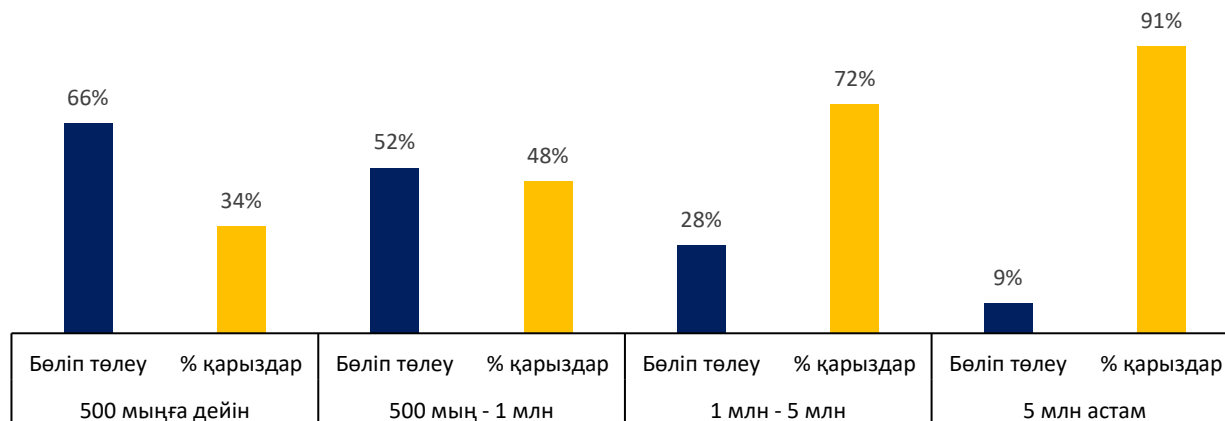
5.24-график Пайыздық және пайызсыз қарыздар 2025 жылы өсу қарқынын бәсеңдетті**Портфельдің өсуі, пайыздық және пайызсыз қарыздардың өсімге қосқан үлесі****Дереккөзі:** Кредиттік тіркелім

Берешек сомасының ұлғаюына қарай кредиттеу құрылымы бөліп төлеуден пайыздық қарыздарға қарай айқын ығысады (5.25-график). 500 мың теңгеге дейінгі сегментте бөліп төлеу басым болып, оның үлесіне көлемнің 66%-ы тиесілі, ал пайыздық қарыздардың үлесі 34%-ды құрайды. 500 мың теңгеден 1 млн теңгеге дейінгі аралықта құрылым іс жүзінде теңеседі: бөліп төлеудің үлесі 52%, ал пайыздық қарыздардың үлесі 48%-ды құрайды. 1–5 млн теңге сегментінде пайыздық қарыздардың үлесі 72%-ға дейін өссе, 5 млн теңгеден жоғары сегментте 91%-ға жетеді. Осылайша, берешек көлемінің ұлғаюы бөліп төлеуден классикалық пайыздық кредиттерге қарай айқын ауысумен қатар жүреді, бұл қарыз алушылардың борыштық

жүктемесін арттырып, борышқа қызмет көрсету сапасының нашарлау ықтималдығын жоғарылатуы мүмкін.

5.25-график *Ірі берешегі бар қарыз алушылар сегментінде қарыздың негізгі бөлігі пайыздық қарыздарға тиесілі*

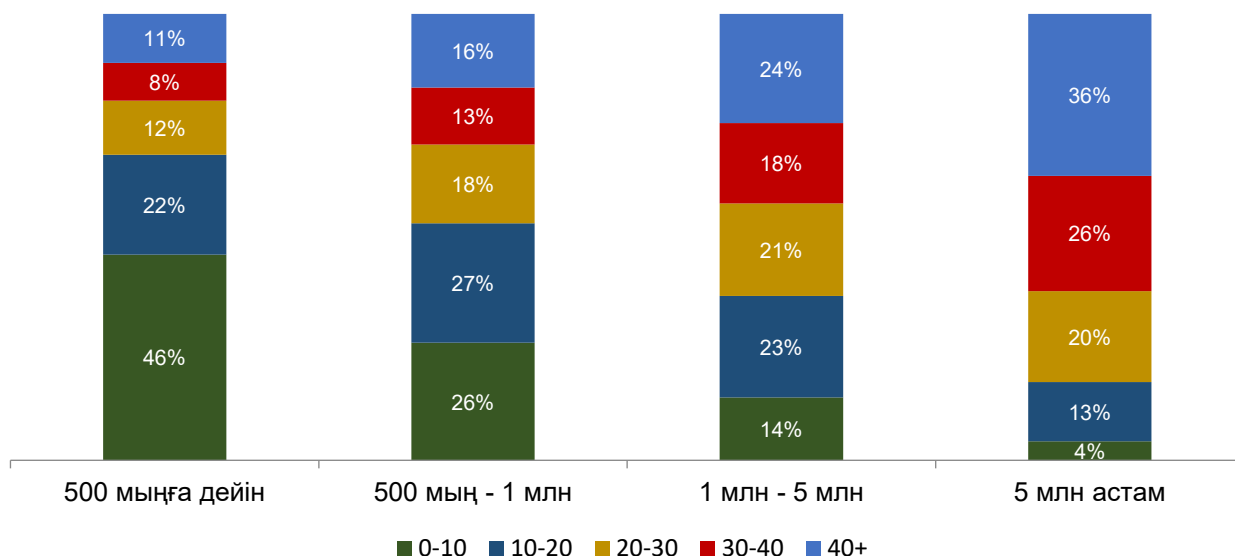
01.01.2026ж. жағдай бойынша КТҚ көлемі бойынша топтар бөлінісіндегі пайыздық қарыздың үлесі

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім

Қазақстанда 2014 жылдан бастап макропруденциялық норматив - халықтың шамадан тыс кредит алуын тежеудің негізгі құралы болып табылатын борыштық жүктеме коэффициенті (БЖК)¹⁷ жұмыс істейді. БЖК бөлу қарыз мөлшерімен тікелей байланысты көрсетеді: қарыз сомасы өскен сайын портфель құрылымы өзінен-өзі жоғары тәуекелді аймақтарға ауысады (5.26-график). 2025 жылы егер көлемі аз қарыз алушылар сегментінде (500 мың теңгеге дейін) қарыз алушылардың жартысына жуығы ең төменгі жүктемені 10%-ға дейін сақтап қалса, онда ірі кредиттер тобында (5 млн теңгеден астам) жағдай қайталанып, клиенттердің 60%-дан астамында БЖК деңгейі 30%-дан асады. Осылайша, кредиттік тәуекелдердің шоғырлануы және реттеуші қысым ең жоғары чектері бар сегменттерде айқын көрінеді, мұнда БЖК төмен қарыз алушылардың үлесі ең төменгі деңгейге дейін қысқарады.

¹⁷ «Макропруденциялық нормативтер мен лимиттерді, олардың нормативтік мәндерін және есептеу әдістемесін белгілеу туралы» Қазақстан Республикасы Ұлттық Банк Басқармасының 2025 жылғы 25 тамыздағы № 52 қаулысы

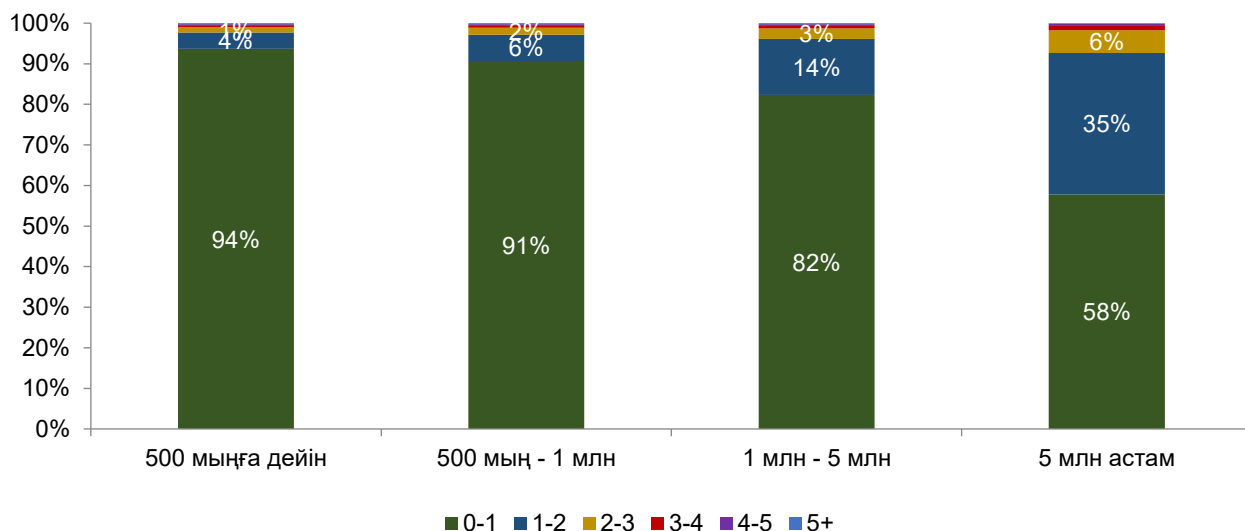
5.26-график Қарыз көлемінің өсуімен қарыз алушының борыштық жүктеме коэффициенті ұлғаяды**01.01.2026ж. жағдай бойынша борыш деңгейі бойынша топтар бөлінісіндегі БЖК үлесі****Дереккөзі:** Кредиттік тіркелім

Халықаралық тәжірибеде БЖК-мен қатар борыштың кіріске коэффициенті (БЖК, debt-to-income)¹⁸ кеңінен қолданылады, ол сондай-ақ қарыздың шамадан тыс өсуін шектеу құралы ретінде қызмет етеді. Бұл көрсеткіш үй шаруашылықтарының шамадан тыс кредит алушының жалпы деңгейін бағалау үшін пайдаланылады және реттеушілерге бөлшек сегментте борыштық тәуекелдердің жүйелі жинақталуын уақтылы анықтауға мүмкіндік береді. БЖК қарыз алушының барлық қолданыстағы кредиттері мен лимиттері бойынша жиынтық берешегінің (мерзімі өткен және кредиттік карталардың пайдаланылмаған бөліктерін қоса алғанда) оның жиынтық жылдық табысына қатынасын білдіреді.

2024 жылдан бастап Ұлттық Банк мониторинг жүргізу режиміне БЖК бойынша деректерді жинауды жүзеге асыруда. Қазіргі уақытта бұл көрсеткіш бойынша шекті мән белгіленбеген, өйткені ықтимал макропруденциялық шектеулердің тиімділігін талдау үшін статистиканың жинақталу кезеңі жүріп жатыр.

2026 жылдың басындағы жинақталған статистикаға сәйкес, БЖК деңгейі берешек көлеміне тікелей байланысты: мәселен, 1 млн теңгеге дейінгі сегменттерде қарыз алушылардың басым көпшілігі (90%-дан астам) 0-1 диапазонында ең төменгі коэффициентке ие (атап айтқанда, КТҚ санатында 500 мың теңгеге дейін қарыз көлемі жылдық табысынан аз адамдардың үлесі 94%-ға жетеді) (5.27-график). Алайда борышы 5 млн теңгеден асатын топта тәуекел құрылымы айтарлықтай өзгереді: БЖК бірліктен жоғары адамдардың үлесі 42%-ға жетеді. Ірі кредиттер сегментінде 1-2 және одан жоғары диапазонда БЖК бар қарыз алушылардың біршама тобын қалыптастыру олардың қаржылық жағынан осалдығын көрсетеді. Бұл шектен тыс қаржыландырудың алдын алу және шектеу шараларын енгізу үшін топты одан әрі бақылау қажеттілігін көрсетеді.

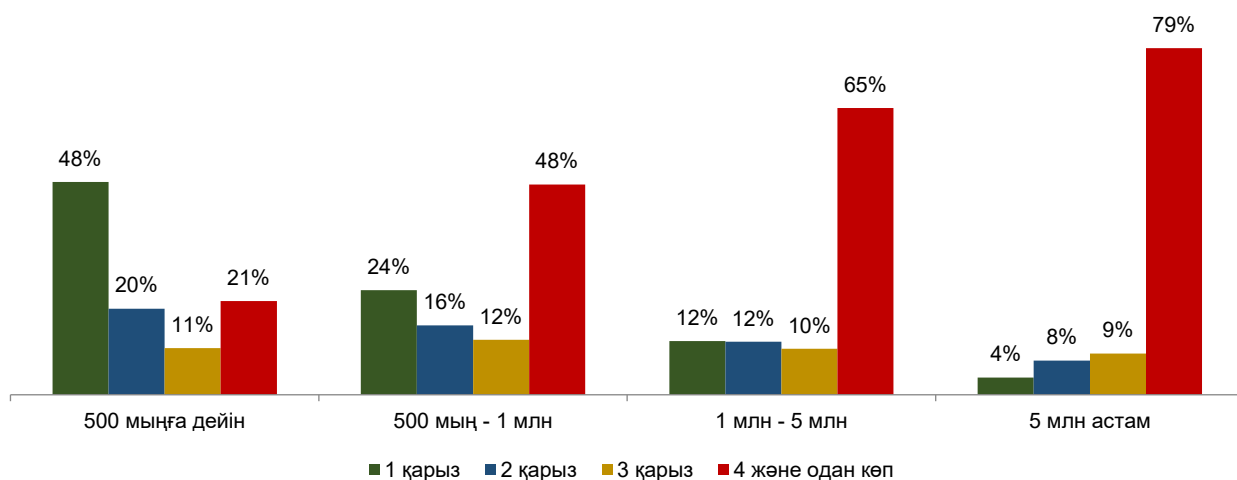
¹⁸ «Макропруденциялық нормативтер мен лимиттерді, олардың нормативтік мәндерін және есептеу әдістемесін белгілеу туралы» Қазақстан Республикасы Ұлттық Банк Басқармасының 2025 жылғы 25 тамыздағы № 52 қаулысы

5.27-график *Борыш көлемінің өсуімен – кіріске қатысты борыш коэффициенті ұлғаяды***01.01.2026ж. жағдай бойынша борыш деңгейі бойынша топтар бөлінісіндегі КБК үлесі****Дереккөзі:** Кредиттік тіркелім**Примечание:** в расчетах использованы КДД присвоенный банком на момент выдачи последнего БПЗ

Белсенді кредиттер саны бойынша портфель құрылымын талдау берешектің ұлғаюы көптеген міндеттемелердің жинақталуымен тікелей байланысты екенін көрсетеді (5.28-график). Егер 500 мың теңгеге дейінгі сегментте клиенттердің жартысына жуығы бір ғана қарызға қызмет көрсетсе, онда борыш сомасының өсуі кезінде бір қарыз алушыға қарыз санының ұлғаюына қарай күрт ығысу байқалады: қазірдің өзінде 5 млн теңгеден астам топта төрт және одан да көп кредиті бар қарыз алушылардың үлесі 79%-ға жетеді. Осылайша, КТҚ портфеліндегі жиынтық борыштың жоғары деңгейі негізінен борыштық жүктеменің жүйелік тәуекелдерін күшейтетін жекелеген ірі кредит есебінен емес, бір клиентке қарыз санын агрессивті ұлғайту есебінен қалыптасады.

5.28-график 500 мыңнан астам қарызы бар қарыз алушылардың 48%-дан астамының 4 және одан да көп қарызы бар

01.01.2026ж. жағдай бойынша бір қарыз алушыға қарыз саны бөлінісіндегі қарыз алушылардың үлесі

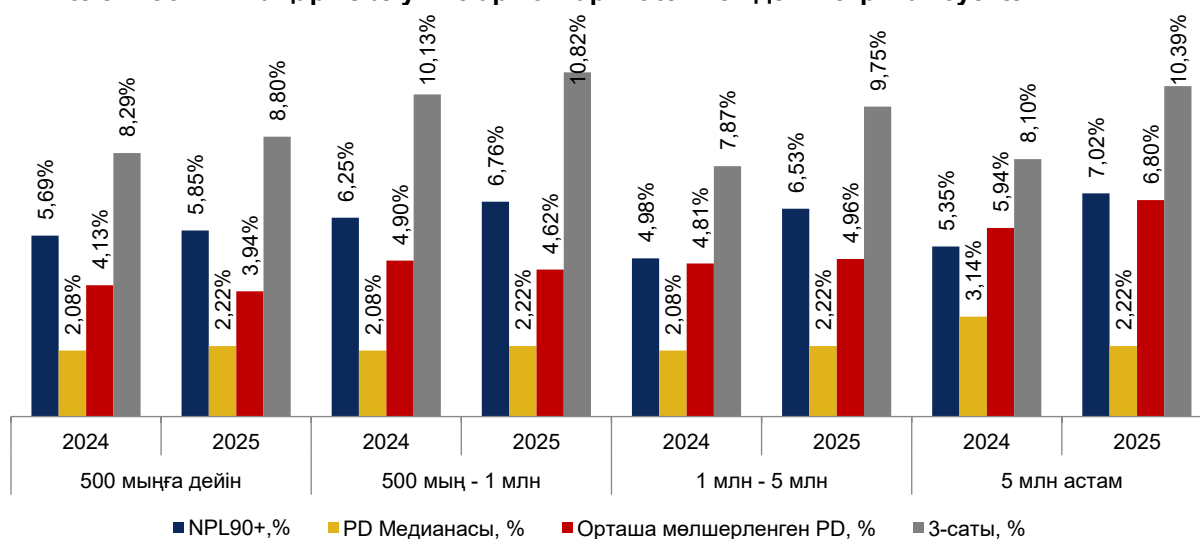

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім

Сонымен қатар, қарыз алушыға қарыздың орташа сомасының өсуімен барлық тәуекел көрсеткіштерінің жүйелі өсуі байқалады (5.29-график). Орташа өлшенген дефолт ықтималдығының өсуімен медианалық PD тұрақты болып қалады — бұл портфель сапасының нашарлауы барлық қарыз алушылардың төлем қабілеттілігінің жалпы төмендеуінен емес, нақты топтардағы тәуекелдердің максималды борыштық жүктемемен шоғырлануынан туындағанын көрсетеді. 2024-2025 жылдардың ретроспективасында кредиттік тәуекелдердің неғұрлым айқын жинақталуы 5 млн теңгеден астам сегментте тіркеледі, бұл портфельдегі мерзімінің жалпы өсуі аясында бұл топты ықтимал шығындардың негізгі көзіне айналдырады.

5.29-график Портфельдің сапасы бір қарыз алушыға шаққанда КТҚ сомасы ұлғайған кезде төмендейді

Борыш көлемі бойынша қарыз алушылар топтары бөлінісіндегі метрика тәуекелі

*Дереккөзі: Кредиттік тіркелім***5.4 Банк секторын макро стресс-тестілеу**

2025 жылы Ұлттық Банк қаржы жүйесінің тұрақтылығын бағалау мақсатында макро стресс-тестілеу өткізді. Тестілеу аясында негізгі макроэкономикалық көрсеткіштердің динамикасына негізделген негізгі және стресстік сценарийлер қолданылды. Макро сценарийлер экономикалық жағдайдың гипотетикалық дамуын көрсетеді және Ұлттық Банктің ресми болжамдары болып табылмайды. Аса стресстік сценарийде қарыз алушылардың сапасын жақсарту көзделмейді.

Стресс-тестілеу нәтижелері бойынша Қазақстанның банк секторы несие портфельінің сапасы айтарлықтай нашарлаған жағдайда да сыртқы күтпеген өзгерістерді реттеу үшін жеткілікті капитал буферін сақтайды.

5.4.1 Макро сценарийлер және негізгі болжамдар

Макро стресс-тестілеу жүргізу кезінде бірқатар болжамдар мен шектеулер қабылданды. Бұл талдаудың мақсаты Қазақстанның банк секторының нақты болжамды құруда емес, гипотетикалық қолайсыз макроэкономикалық жағдайларға тұрақтылығын бағалау болып табылады. Осыған байланысты модельдеу нәтижелері аналитикалық сипатта болады.

Екі макроэкономикалық сценарий – 2025 жылдың екінші тоқсанынан бастап 2027 жылдың төртінші тоқсанына дейінгі он бір тоқсанның болжамды кезеңін қамтитын базалық және стресстік сценарий. Макро сценарийлерді қалыптастыру кезінде 15 макроэкономикалық айнымалылар қолданылды, оның ішінде нақты ЖІӨ өсуі, мұнай бағасының динамикасы, инфляция деңгейі және т.б. Екі сценарий де кредиттік портфельдегі қарыз алушылардың сапасын жақсартуды қамтиды. Қосымша, жаттығуда банктердің басшылығы және (немесе) реттеушілер тарапынан мүмкін болатын жеңілдету шаралары ескерілмейді.

Негізгі сценарий экономикалық белсенділіктің біртіндеп баяулауын сипаттайды: нақты ЖІӨ өсу қарқыны болжамды кезеңнің басында 5,1%-дан оның соңына қарай 4,6%-ға дейін орташа төмендейді. Brent маркалы мұнай бағасының динамикасы болжамды кезеңнің бірінші тоқсанында 10% т/т төмендеуімен сипатталады, одан кейін келесі тоқсандарда нөлдік мәндерге (шамамен -0,2% т/т) жақын тұрақтандырылады.

Стресстік сценарий гипотетикалық дағдарысты сипаттайды, оның негізгі әдіснамалық ерекшелігі бірнеше қолайсыз факторларды бір уақытта жүзеге асыру туралы болжам болып табылады. Макроэкономикалық алғышарттар бөлігінде: Brent маркалы мұнайдың бағасы болжамды кезеңнің екінші тоқсанында 19% т/т деңгейінде ең төменгі мәнге жетеді, содан кейін болжамды кезеңнің соңына дейін орташа өсімі шамамен 2,8% т/т болатын қалпына келтіру динамикасын көрсетеді; нақты ЖІӨ өсу қарқыны сценарий кезеңінің ортасында біртіндеп - 2,0%-ға дейін төмендейді, содан кейін кезеңнің соңына қарай 1,5%-ға дейін қалпына келеді және орташа өсу қарқыны шамамен 0,7% т/т болады. **Аса стресстік сценарий** стресстік сияқты макроэкономикалық алғышарттарды қолданады, бірақ кредиттік портфельдегі қарыз алушылардың сапасын жақсарту туралы болжамды жоққа шығарады.

5.4.2 Әдістемелік тәсіл

Стресс-тестілеуді өткізу үшін өтпелі матрицалар¹⁹ арқылы кредиттік тәуекелді ұсыну әдіснамалық негіз ретінде пайдаланылды. Модельдің мақсаттары үшін 2014 жылғы шілдеден 2025 жылғы сәуірге дейінгі кезеңдегі корпоративтік және бөлшек портфельдер бойынша Ұлттық Банктің *Кредиттік тіркелімі*нің деректері негізінде белгілі бір кезеңдегі кредиттік рейтингтің өзгеру ықтималдығын көрсететін миграция матрицалары бағаланды. Талдау жеке қарыз алушы деңгейінде жүргізіледі, бірнеше кредиті болған кезде ең нашар баға қолданылады.

$P(t)$ ауысу матрицасы кредиттік ұпайлардың өзгеру ықтималдығын көрсетеді және кредиттік сапа динамикасын бағалау үшін қолданылады. $p_{ij}(t)$ элементі i -ден j -ге өту ықтималдығын білдіреді, жол бойындағы ықтималдықтардың қосындысы бірлікке тең (Belkin, 1998). Эмпирикалық ықтималдықты бағалау төмендегідей анықталады:

$$p_{ij}(t) = \frac{N_{ij}(t)}{N_i(t)}$$

мұнда $N_{ij}(t)$ бұл ауысулар саны, $N_i(t)$ бұл рейтингтегі қарыз алушылардың саны i (Löffler, 2011).

Үздіксіз динамиканы есепке алу үшін Q қарқындылық матрицасы қолданылады, мұнда диагональдан тыс элементтер q_{ij} өтпелі қарқындылықты көрсетеді (hazard rate). Диагональды элементтер жолдың қосындысы нөлге тең болатындай етіп анықталады. Өтпелі матрица матрицалық көрсеткіш арқылы алынады.

$$P(t) = e^{Qt}$$

Бағалау тоқсандық деректерде жүргізіледі.

Рейтингтің шекті мәндері жиынтық ауысу ықтималдығын стандартты қалыпты үлестіру функциясымен салыстыру арқылы есептеледі:

$$\tau_{ij} = \Phi^{-1} \left(\sum_{k=j}^n p_{ik} \right)$$

мұнда $p_{ik}(t)$ орташа матрицаның элементі $P(t)$ және Φ^{-1} бұл стандартты қалыпты үлестірудің кері CDF.

Z-бағалауды (немесе Z-score) қолдана отырып модельді бағалау үшін стандартты қалыпты X айнымалысының екі бөлікке ыдырауы негіз болып табылады (Belkin, 1998):

$$X = \sqrt{\rho}Z + \sqrt{1-\rho}Y$$

¹⁹ Belkin, Barry, Stephan J. Suchower, and Lawrence R. Forest, Jr. "The one-parameter representation of credit risk and transition matrices", CreditMetrics Monitor, 3rd quarter 1998

мұнда Z – барлық қарыз алушыларға ортақ жүйелік тәуекел факторы, Y – әрбір қарыз алушы үшін бірегей тәуекел, және ρ – жүйелік тәуекелдің X айнымалысына әсерін көрсететін корреляция коэффициенті.

Ауысу ықтималдығы Z_t ескере отырып, қалыпты CDF арқылы модельденеді. Z_t бағасы ауысулардың нақты және модельдік ықтималдығы арасындағы ауытқуларды азайту арқылы жүзеге асырылады.

Z және ρ параметрлері толық шамадан тыс әдісімен таңдалады (brute force): ρ 0.005 қадамымен өзгереді және жоғалту функциясын азайту үшін комбинация таңдалады. Нәтижесінде тоқсандар мен мәндер бойынша Z_{final} матрицасы пайда болады.

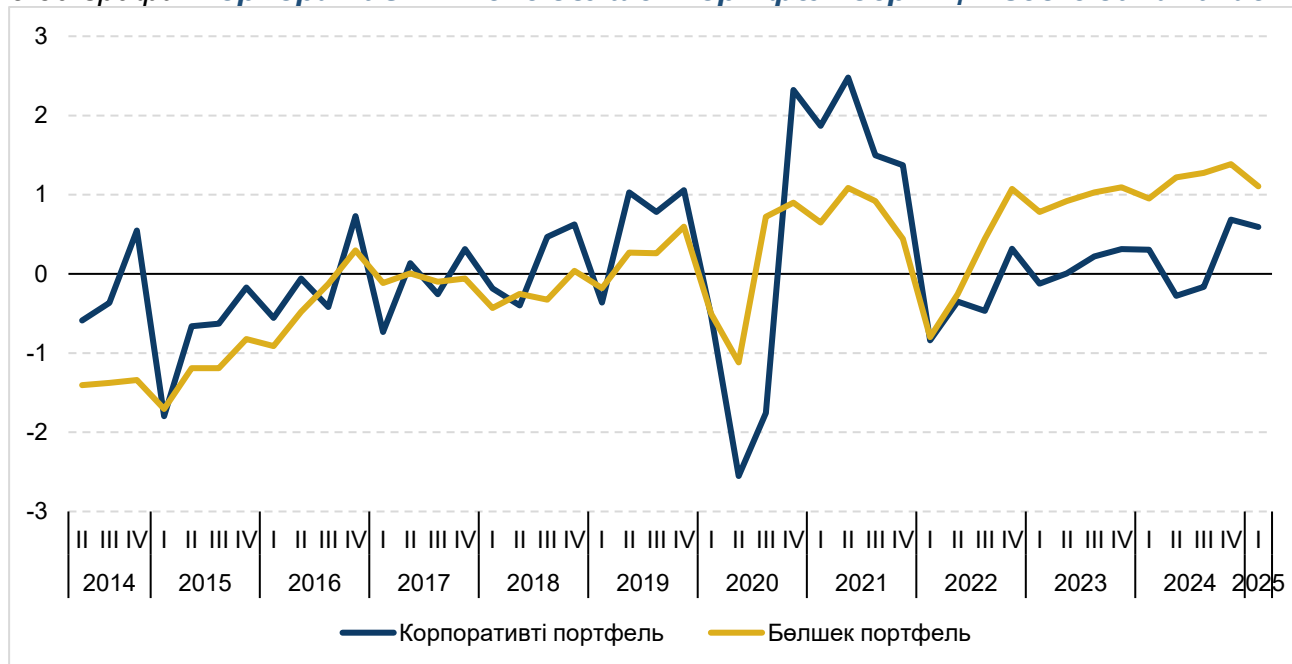
Қорытынды көрсеткіш стандартты қалыпты үлестіруге сәйкес келеді:

$$mean(Z) = 0, std(Z) = 1$$

Z-score динамикасы талданған кезеңдегі кредиттік сапаның өзгеруін көрсетеді. Қолайлы экономикалық жағдайлар кезеңінде көрсеткіштің оң мәндері байқалады, ал экономикалық жағдайлардың нашарлау кезеңінде оның төмендеуі байқалады.

Z-score айтарлықтай төмендеуі 2020 жылдың екінші тоқсанында COVID-19 пандемиясына байланысты экономикалық күтпеген өзгеріс аясында, сондай-ақ 2022 жылдың бірінші тоқсанында тіркеледі, бұл көрсетілген кезеңдерде кредиттік портфельдер сапасының нашарлауын көрсетеді (5.30-график).

5.30-график Корпоративтік және бөлшек портфельдерінің Z-score динамикасы

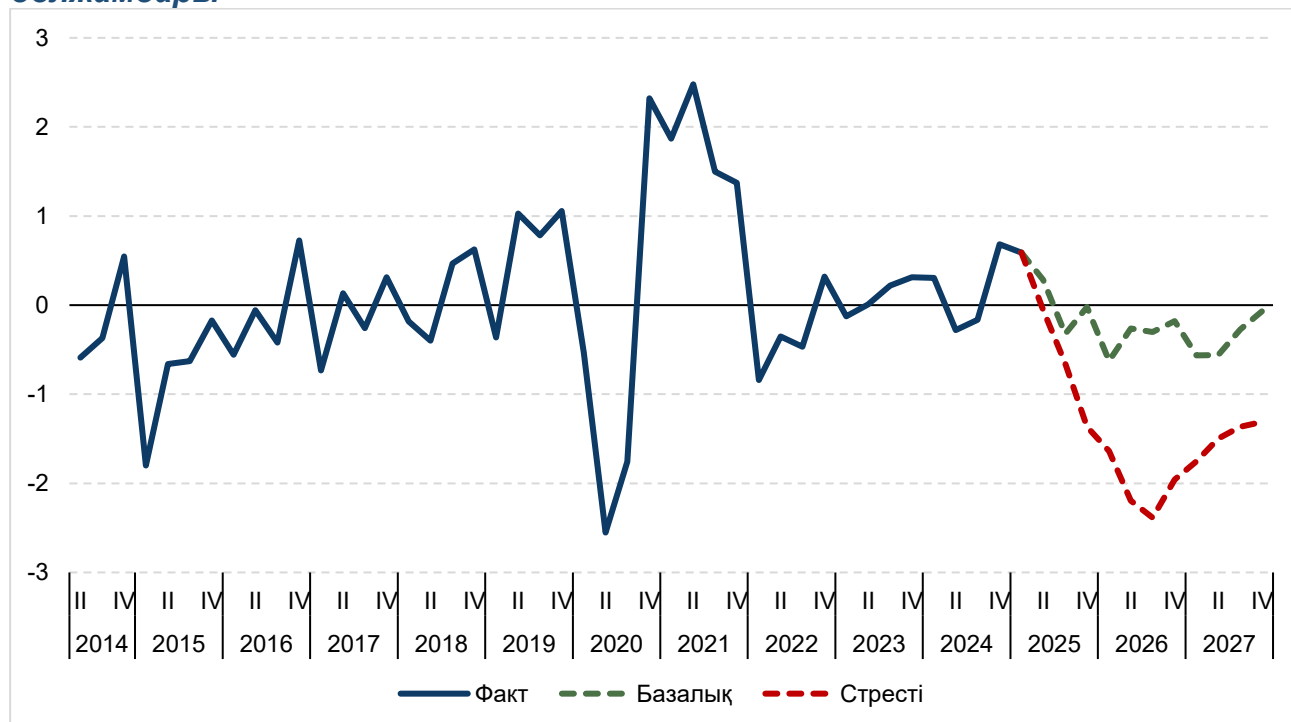
Дереккөзі: Кредиттік тіркелім, ҚРҰБ есептеулері

Келесі кезеңде Z-score динамикасы мен макроэкономикалық көрсеткіштер арасындағы макроқаржылық қатынастарды бағалау жүргізіледі. Әрбір портфель үшін корреляциялық талдау негізінде макроэкономикалық айнымалылар іріктеледі: модуль бойынша Z-score-мен ең үлкен корреляцияны көрсететін көрсеткіштер модельге енгізіледі.

Корпоративтік Z-score базалық сценарийде нөлге жақын деңгейде қалады, ал стрестік сценарийдің ортасында Z-score көрсеткішінің тарихи минимумға жақын деңгейге дейін айтарлықтай төмендеуі байқалады, кейіннен сценарий кезеңінің соңына қарай ішінара қалпына келеді. Базалық сценарийде бөлшек Z-score нөлге жақын бейтарап деңгейде тұрақтанады. Стресстік сценарийде де көрсеткіштің төмендеуі байқалады, алайда оның тереңдігі корпоративтік портфельмен салыстырғанда аз байқалады, бұл болжамды кезеңнің басындағы бөлшек

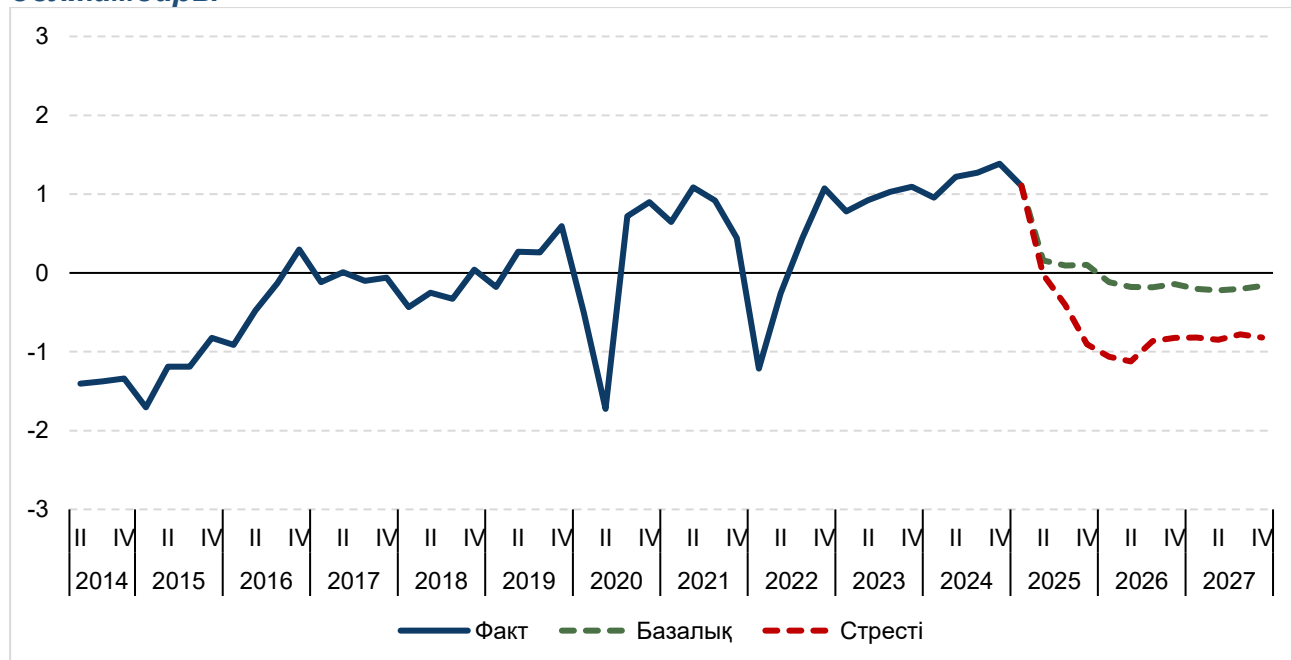
портфельдің неғұрлым жоғары сапасына байланысты болуы мүмкін (5.31-график және 5.32-график).

5.31-график Корпоративтік портфельдің Z-score динамикасының сценарийлік болжамдары

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім, Ұлттық Банктің есептеуі

5.32-график Бөлшек портфельдің Z-score динамикасының сценарийлік болжамдары

Дереккөзі: Кредиттік тіркелім, ҚРҰБ есептеуі

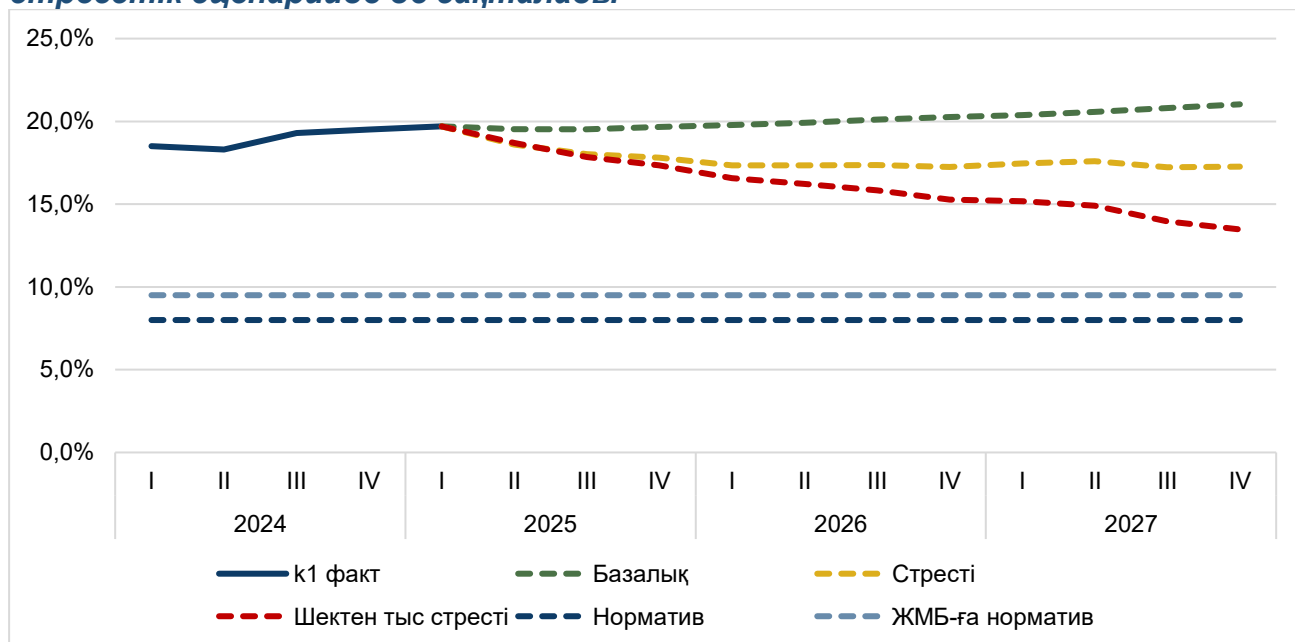
Ескертпе: Z-score бөлшек портфелі Ходрик-Прескотт іріктеуін қолдану арқылы жеңілдетілген

Стресстік сценарийді іске асыру кезінде (Z-score ең аз мәні нүктесінде) өту құрылымының нашарлауы байқалады: қарыз алушылардың 1-сатыдан неғұрлым тәуекелді санаттарға көшу ықтималдығы артады, сондай-ақ 3-сатыға өту үлесі артады. Бұл әсер корпоративтік портфельде неғұрлым айқын көрінеді, бұл сценарийлік талдау нәтижелерімен үйлеседі.

5.4.3 Нәтижелер

Сценарийлердегі Z-score мәндері активтер сапасының сатылары бойынша кредиттік портфельдерді болжамды бөлуге көшіріледі, бұл стрестік активтерге қалыптастырылған провизиялар көлемінің өзгеруін бағалауға мүмкіндік береді. Күтілетін кредиттік шығынды одан әрі қайта бағалау макро сценарийлерді іске асыру кезінде банктер капиталының жеткілікті болуын бағалауға мүмкіндік береді. Мәселен, базалық сценарийде k1 коэффициенті 2025 жылдың соңына қарай 19,5%-ға дейін төмендейді, одан кейін орташа өсімді көрсетіп, 2027 жылдың соңына қарай 21%-ға жетеді. Аса стресті сценарийде k1 капиталының жеткіліктілік коэффициенті бүкіл болжамды кезең ішінде k1 капиталының жеткіліктілігінің ең төменгі нормативінен асады. Осыған қарамастан, k1 көрсеткіші болжамды кезеңнің басындағы жағдаймен салыстырғанда 6,2 пайыздық тармаққа төмендейді (5.33-график).

5.33-график Стресс-тестілеу нәтижелері бойынша банк жүйесі деңгейінде k1 капиталының жеткіліктілік коэффициенті базалық сценарийде де, стресс-тесті сценарийде де сақталады

Дереккөзі: ҚРҰБ есептеуі

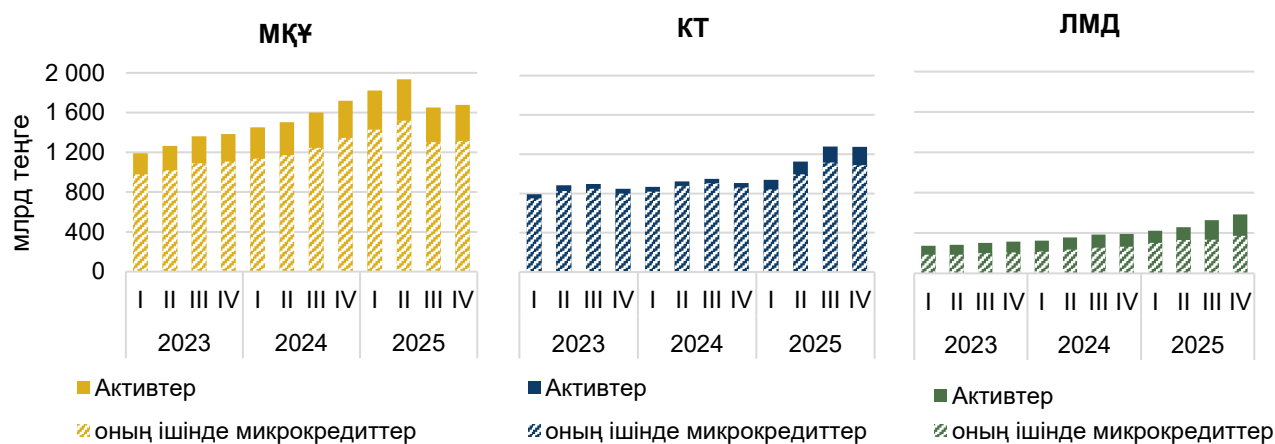
5.5 Микроқаржы ұйымдарының тәуекелдері

2025 жылы микроқаржы сегментінің серпінді дамуы жалғасты, бұл олардың активтері мен кредиттік портфелі өсуінің жоғары қарқынымен расталады. Несие портфелінің сапасы 2025 жыл бойы реттеуші шаралар кешенінің, автокредиттеуді кеңейтудің, сондай-ақ бірқатар ірі қатысушылардың банктерге айналуының әсерінен қалыптасты. Реттеушінің кепілсіз тұтынушылық кредиттеу шарттарын қатаңдатуы осы сегменттің үлесін одан әрі қысқартуға ықпал етті. Көрсетілген факторлар 2025 жылы микрокредиттерді қамтамасыз етуге және олардың нысаналы мақсатына оң әсерін тигізді.

Микроқаржылық қызметті жүзеге асыратын ұйымдардың (МҚҚЖҰ) активтері өсімнің жоғары қарқынын сақтап, 2025 жылдың нәтижелері бойынша 3 537,4 млрд теңгеге дейін 17,3%-ға ұлғайды. Негізгі драйверлер кредиттік серіктестіктердің (КС) активтері – 40,5% (1 274,8 млрд теңгеге дейін) және ломбардтардың (ЛМД) активтері – 49,7% (586 млрд теңгеге дейін) болды, ал микроқаржы ұйымдары (МҚҰ) сегментінің активтері екі ірі МҚҰ-ның банктерге айналуы салдарынан (оларды есептемегенде өсу 23,5%-ды құрады) 2,4%-ға (1 676,7 млрд теңгеге дейін) азап төмендеді (5.34-график).

Есепті кезеңде МҚҚЖҰ микрокредиттерінің жиынтық портфелі 2 817,6 млрд теңгеге дейін 14,1%-ға (оның ішінде КС портфелі – 26,8%-ға және ЛМД 61,7%-ға) ұлғайды. МҚҰ микрокредиттер портфелі 2,4%-ға төмендеді (банктерге айналған МҚҰ-ны қоспағанда, 23,3%-ға өсті). Салыстырмалы түрде көрсетілген кезеңде жаңа қатысушылардың портфельдерін ескере отырып, ЕДБ жиынтық активтері 70,8 трлн теңгеге дейін 15%-ға, несие портфелі 43,5 трлн теңгеге дейін 21,3%-ға өсті.

5.34-график 2025 жыл бойы МҚҚЖҰ активтері мен берілген микрокредиттер²⁰ едәуір ұлғайды

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Ескертпе: 1) тиісті тоқсанның соңындағы баланстық құн

2) 2025 жылғы 1 қазанда МҚҰ активтерінің төмендеуі КМФ-нің банкке айналуына және оның МҚҰ сегментінен кетуіне байланысты

МҚҚЖҰ кредиттеудің жоғары өсу қарқыны әрбір сегменттегі факторлардың жиынтығына негізделген:

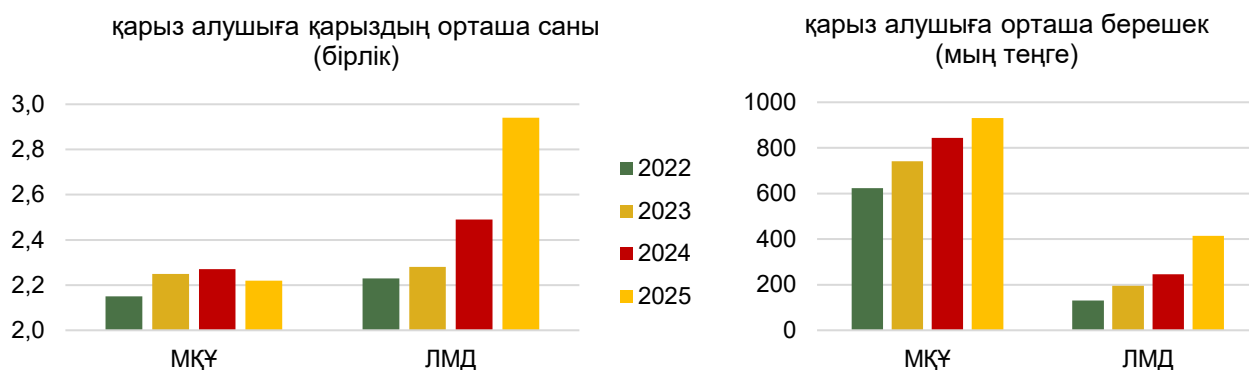
- МҚҰ сегментінде кредит портфелінің өсуі (банктерге айналған МҚҰ портфельдерін есептемегенде) басым түрде автокредиттеумен қамтамасыз етілген (өсуге салым 57,7%), оның көлемі есепті жылы 30%-ға ұлғайды және 2025 жылдың соңында МҚҰ жиынтық портфелінің 40%-ынан асты;
- ЛМД сегментінде едәуір өсу алтын бағасының өсуі нәтижесінде кепілдердің бағалау құнының ұлғаюуына, сондай-ақ МҚҰ сегментін реттеуде қатаңдатуға байланысты болды;
- КС сегментінде көрсеткіштердің ұлғаюуы ауыл шаруашылығы бағытында кредиттеудің өсуіне байланысты.

Бұл ретте кредиттеудің өсуі әрдайым жаңа қарыз алушыларды тартумен байланысты бола бермейді, бұл қарыздың орташа санының және МҚҚЖҰ сегментінде бір қарыз алушыға берешектің орташа көлемінің ұлғаюуымен расталады. Мәселен, 2026 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша орта есеппен бір қарыз алушыға МҚҚЖҰ сегменті бойынша 2,82 қарыз тиесілі болды, оның ішінде МҚҰ сегментінде – 2,22, КС – 1,83, ЛМД – 2,94 (5.35-график). Ломбардтар сегментіндегі осы өлшемдердің күрт өсуі уақытша қаржылық тапшылықты жабу үшін жоғары пайыздық мөлшерлемемен қысқа мерзімді қарызға жоғары сұранысты көрсетеді, бұл жеке тұлғалардың кірісі мен шығысы арасындағы алшақтықтың ұлғаюын көрсетуі мүмкін. Демек, 2025 жылы қолданыстағы клиенттердің МҚҰ мен ЛМД белсенді кредиттеу есебінен МҚҚЖҰ қарыз алушы халықтың қаржылық жүктемесінің өсуі жалғасты.

²⁰ Құнсыздануға арналған резервтерді шегергенде.

Кредит құралдарының болуы және қолжетімділігі 2025 жыл бойы халықтың нақты кірісінің төмендеуіне қарамастан, тұтынушылық белсенділікке қолдау көрсетуді жалғастырды (1.3 Үй шаруашылықтары бөлімін қараңыз). Осылайша, халықтың нақты сатып алу қабілетінің төмендеуі қарыз алушының болашақ кірісіне ауыртпалық түсіре отырып, қарыз қаражатының өсуімен өтеледі. Өсіп келе жатқан борыштық жүктеме тұрақты мониторинг пен жан-жақты талдауды талап ететін қосымша макроэкономикалық тәуекелдерді тудырады.

5.35-график 2025 жылы МҚЖҰ қарыз алушыларының кредит алу деңгейінің ұлғаюы жалғасты

Дереккөзі: МКБ

Ескертпе: Ұлттық Банктің бағалауы

Ірі МҚҰ-ның банктерге айналуы және КС-дегі заңды тұлғалар портфелінің 35,5%-ға өсуі салдарынан олардың үлесінің 72,2%-дан 66,2%-ға дейін қысқаруына қарамастан, жеке тұлғалар 2025 жыл бойы қарыз алушылардың түрі бойынша МҚЖҰ портфелінің құрылымында басым үлесін сақтап қалды (5.36-график). Өз кезегінде, МҚЖҰ жеке тұлғалар портфелі МҚҰ және ЛМД сегменттерінде шоғырланған (89,2%). Бұл ретте МҚҰ-дағы және КС-дегі жеке тұлғалардың санаты 2026 жылғы 1 қаңтардағы үлесі тиісінше 8,6% және 87,6%-ды құраған дара кәсіпкерлерді (ДК) қамтиды.

Халықтың борыштық жүктемесін ұстап тұру мақсатында 2025 жылы реттеуші микрокредиттер беруге қойылатын талаптарды күшейту жұмысын жалғастырды: онлайн-микрокредиттер үшін 75 АЕК-тен астам «бәсеңдету кезеңі» енгізілді және бір күнде бірнеше қарызды ресімдеу кезінде ақпаратты ашуға және тұтынушылардың құқықтарын қорғауға қойылатын талаптар артты. Қабылданған шаралар МҚҰ сегментінде жеке тұлғаларға қарыз үлесінің төмендеуіне де ықпал етті. Бұдан басқа, реттеушінің 2024 жылғы үшінші тоқсанда жылдық тиімді сыйақы мөлшерлемесінің (ЖТСМ) шекті мәнін төмендету (стандартты микрокредиттер бойынша 46%-ға дейін, PDL²¹ бойынша 179%-ға дейін) 2025 жылы халықты шектен тыс кредиттеуге тежеу әсерін көрсетуді жалғастырды. Осылайша, PDL ұйымдарының портфелінің қысқаруы, олардың кірістілігінің және жалпы қатысушылар санының төмендеуі байқалады²².

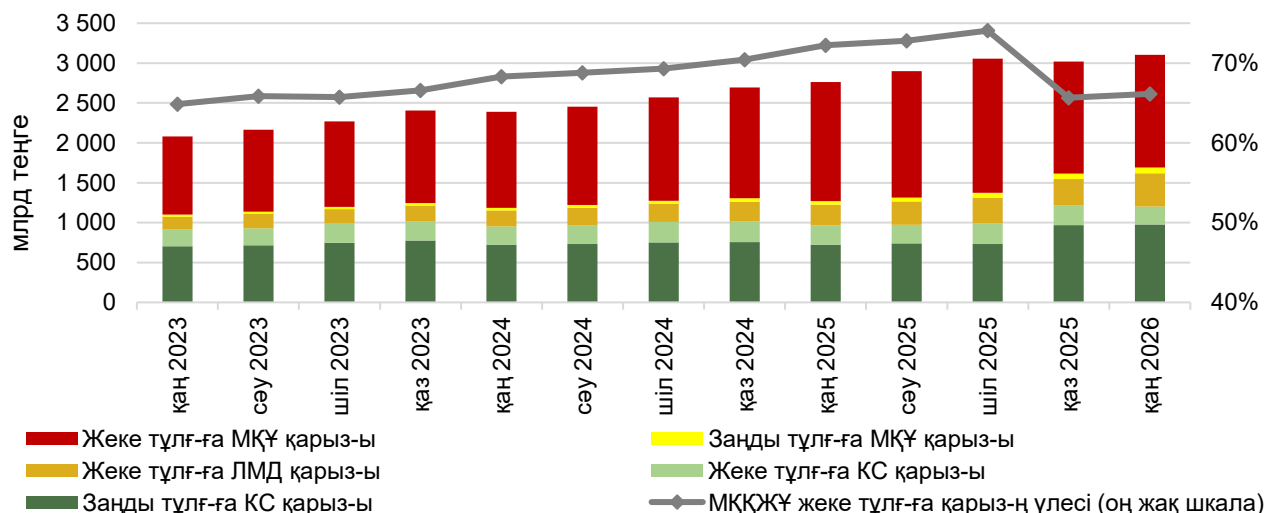
Таза пайданың төмендеуі және PDL ұйымдарының жинақталған шығыны бір жыл ішінде -50,6%-ға (48,9 млрд теңгеге дейін) төмендеген МҚҰ сегментінің таза пайдасына әсер етті. Бұдан басқа, мұндай ұйымдардың портфелінде кәсіпкерлік мақсаттарға кепілсіз қарыздардың пайда болуы және одан әрі өсу фактісі байқалды, бұл реттеушінің белгіленген шараларын енгізу және олардың 2024 жылы кәсіпкерлік қызметпен айналысатын жеке тұлғалар үшін БЖК есептеу жөніндегі талаптарды алып тастау кезеңімен сәйкес келеді.

²¹ 45 АЕК дейінгі сомаға 45 күнге дейінгі мерзімге қысқа қарыз (2025 жылы АЕК 3 932 теңгені құрады).

²² А. Ақылбеков, О. Нурханова (2024). «Микроқаржы ұйымдары нарығына ЖТСМ төмендетудің әсерін бағалау» <https://nationalbank.kz/file/download/122819>

Сонымен қатар, 2025 жылы ЛМД сегменті портфелінің айтарлықтай өсуін көрсетті. Алтын құнының өсуі кепілді бағаланған құнының өсуіне ықпал етті, бұл ЛМД қарызының көлемін ұлғайтуға, оның ішінде кепілсіз несиелеуді реттеуді қатаңдату нәтижесінде қалыптасқан сұраныстың бір бөлігін қамтуға мүмкіндік берді.

5.36-график Жеке тұлғаларға берілетін микрокредиттер оның төмендеуіне қарамастан 2025 жыл бойы МҚЖҰ-ның жалпы несие портфелінде едәуір үлесті иеленуді жалғастырды

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Жеке тұлғалардың МҚҰ портфелі тұтынушылық микрокредиттердің жоғары үлесімен сипатталады (2026 жылғы 1 қаңтарда 65,5%) (5.37-график). Реттеуші шаралар нәтижесінде 2024 жылдың басынан бері тұтынушылық қарыз үлесінің ұзақ уақыт төмендеуіне (оның ішінде PDL үлесінің төмендеуі есебінен) қарамастан, 2025 жылдың ортасында кәсіпкерлік қызметті қаржыландыруға маманданған ірі МҚҰ-ның банк секторына кетуі МҚҰ сегментіндегі тұтынушылық кредиттеу үлесінің кері өсуіне себепші болды.

Сонымен қатар автокредиттеуді белсенді дамыту 2025 жылдың соңында осы портфельдің 66,7%-ын иеленіп, МҚҰ-ның тұтынушылық қарыз портфелі өсуінің қосымша факторына айналды. МҚҰ автокредиттеу портфелінің барлығы дерлік төрт ірі қатысушыда шоғырланған, бұл осы сегментте шоғырлану дәрежесінің жоғары екенін айғақтайды.

5.37-график 2025 жылдың басында тұтынушылық микрокредиттер үлесінің төмендеуіне қарамастан, автокредиттеудің өсуі және ірі МҚҰ-ның банк секторына өтуі оның жыл соңына қарай қалпына келуін қамтамасыз етті

Дереккөзі: Ұлттық Банк

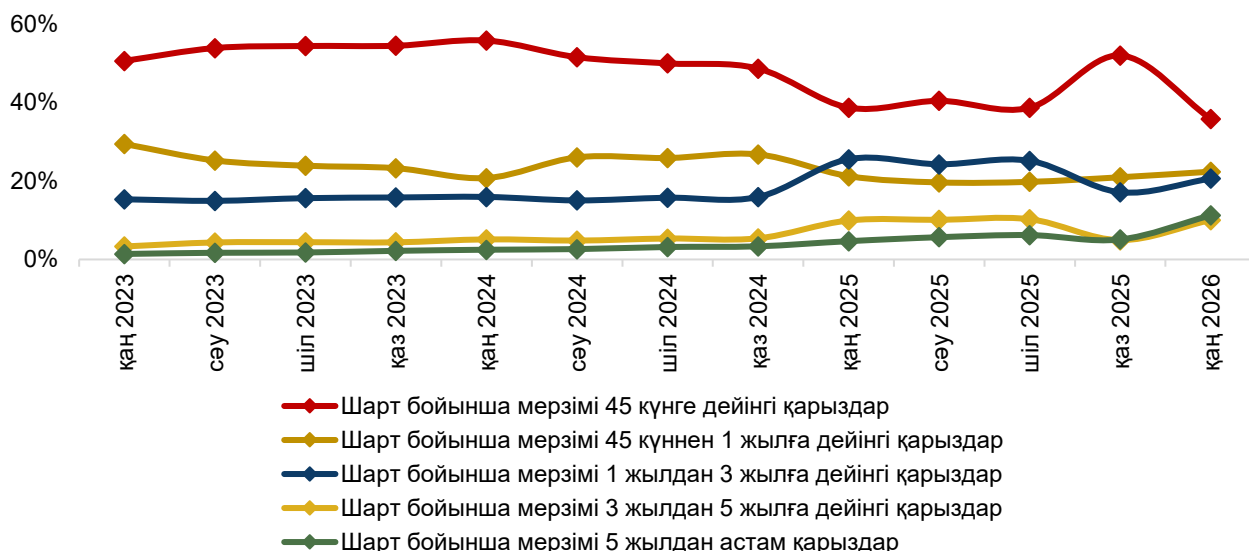
Ескертпе: Ұлттық Банк Басқармасының 2019 жылғы 28 қарашадағы № 222 қаулысына өзгерістерге сәйкес 2023 жылғы 1 шілдеден бастап ұсынылған микрокредиттер құрылымы бойынша МҚҰ есептілігіне қойылатын талаптар кеңейтілді (оның ішінде кепілдікті қамтамасыз ету түрі бойынша критерий қосылды)

PDL бағытындағы белсенділіктің төмендеуі және автокредиттеудің өсуі МҚҰ портфелінің жекелеген сипаттамаларына әсер етті. Атап айтқанда, МҚҰ микрокредиттерінің орташа алынған мерзімі ұлғайды (36 айдан 40 айға дейін) және қамтамасыз етілген қарыздың үлесі өсті (59,6%-дан бастап 66%-ға дейін).

Күтілетін реттеуді қатаңдату жағдайында бірқатар PDL ұйымдары 2025 жылғы қыркүйекте қарыздың елеулі санын берді және портфельді қысқа мерзімде ұлғайтты. Алайда бұл қарыздың қысқа мерзімді сипаты PDL портфелінің өсуін сақтауға мүмкіндік бермеді және тиісті реттеу шаралары күшіне енгеннен кейін 2025 жылдың соңына қарай оның едәуір қысқаруына алып келді. Нәтижесінде, 45 күнге дейінгі мерзіммен қарыз бойынша жасалған шарттардың үлесі 2,9 пайыздық тармаққа төмендеп, 35,8%-ды құрады (5.38-график). Екінші жағынан кредиттеу мерзімдерінің ұлғаюы қысқа мерзімді борыштарға қызмет көрсету қиынға түсетін қарыз алушылардың сатып алу қабілетінің төмендегенін, сондай-ақ МҚҰ-ның қарыз мерзімін ұзарту есебінен ай сайынғы төлемді төмендете отырып, БЖК нормативін қатаңдату сақтауға ұмтылысын айғақтайды. Мұндай тәсіл проблемалық берешекті уақытша жеңілдетуі мүмкін, бірақ бұл ретте жалпы рентабельділікті төмендетеді және қарыз қаражатының қайтарылуын баяулатады.

5.38-график Мерзімі 45 күнге дейінгі қарыз шарттарының үлесі (PDL қарыз) 2025 жылы төмендеуді жалғастырды

Шарттардың саны бойынша

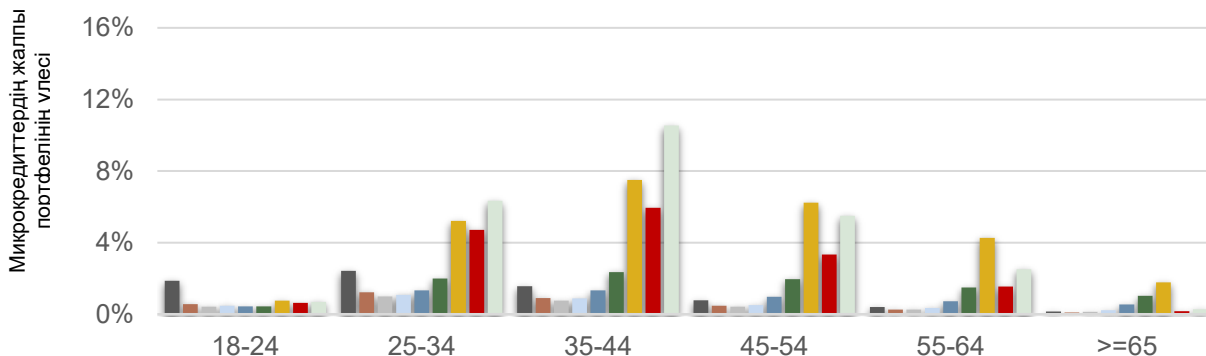
Дереккөзі: МКБ

Ескертпе: Ұлттық Банктің бағалауы

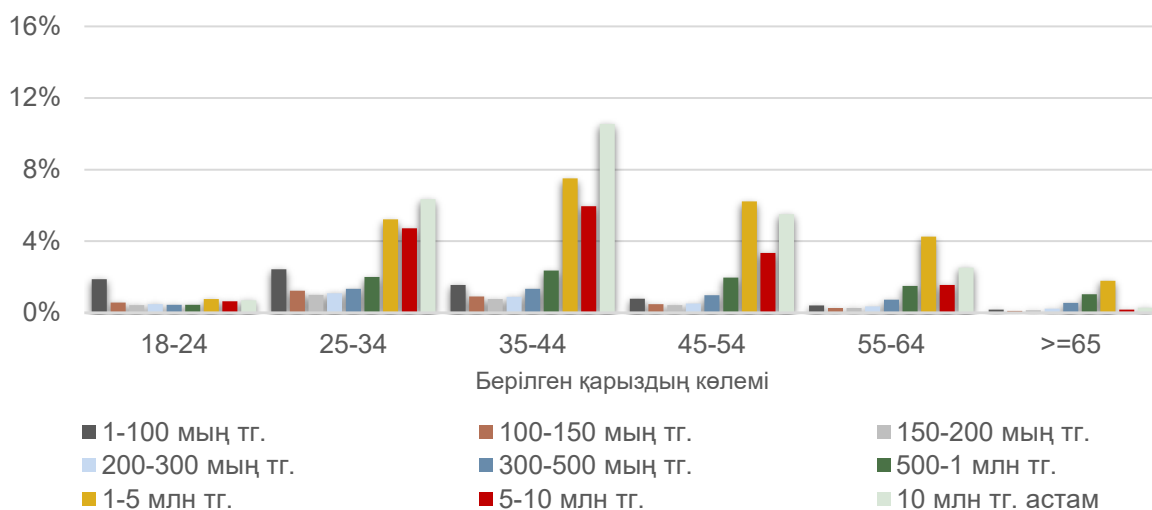
Халықтың жас санаты бойынша МҚҰ портфелінің құрылымында 35-тен 44 жасқа дейінгі клиенттердің басымдығы сақталады (5.39-график). 2025 жылы 25-тен 54 жасқа дейінгі санаттарда 10 млн теңгеден астам сомаға қарыз үлесінің едәуір өсуі байқалды, бұл автокредит портфелінің өсуіне байланысты. Өз кезегінде жастар арасында шағын қарызға сұраныс сақталып отыр.

5.39-график 2025 жыл бойы жас санаты бойынша берілген МҚҰ кредиттерінің және орташа берешектің құрылымы біршама өзгерді

01.01.2025 жылғы жағдай бойынша

01.01.2026 жылғы жағдай бойынша

Жас санаты		мың теңге					
		1 8-24	2 5-34	3 5-44	4 5-54	5 5-64	6 5+
01.01.2025	жағдай	2	5	8	9	8	6
бойынша қарыз алушының		24	64	80	23	77	08
орташа берешегі							
01.01.2026	жағдай	2	5	1	1	1	6
бойынша қарыз алушының		12	80	010	085	026	80
орташа берешегі							

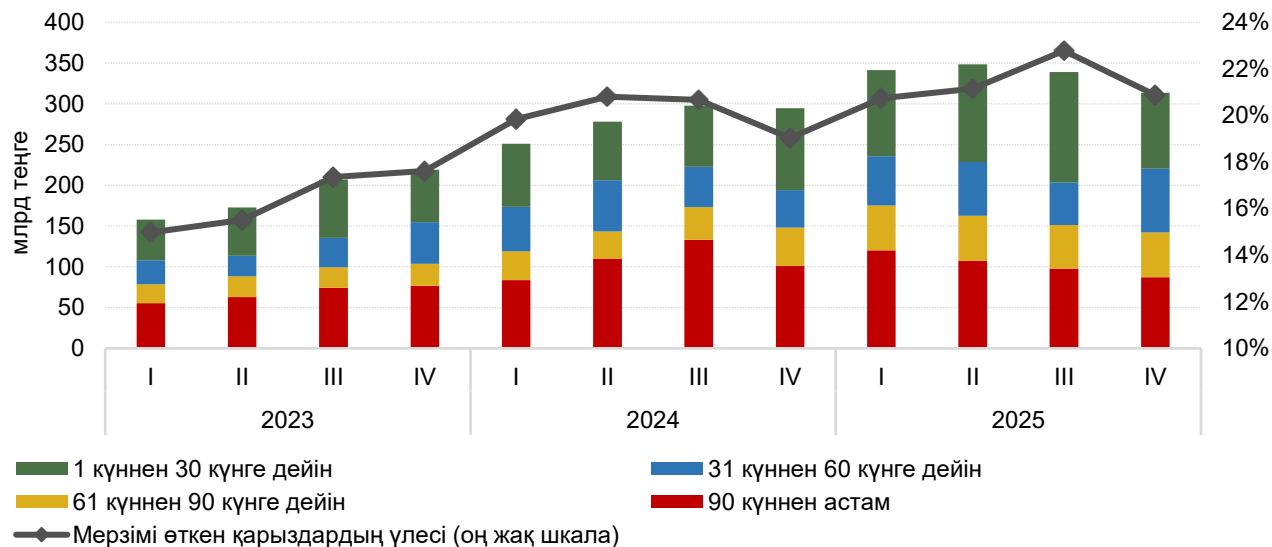
Дереккөзі: МКБ

Ескертпе: Ұлттық Банктің бағалауы

Сонымен қатар борыштық жүктемені талдау жас санаттары бойынша әртүрлі бағыттағы динамиканы көрсетеді. Есепті жылы 24 жасқа дейінгі топтардағы берешектің орташа көлемі 5,5%-ға төмендеді, 25 жастан 34 жасқа дейінгі топта 2,2%-ға шамалы ұлғайды, ал 35-тен 64 жасқа дейінгі қарыз алушылар арасында өсім 15%-дан асты. 65+ санатында орташа берешек 11,7%-ға едәуір ұлғайғанын көрсетті. Демек, жоғары жас топтарындағы бір қарыз алушыға орташа борыштың өсуі байқалады.

2025 жылы жалпы мерзімі өткен берешек үлесінің 19%-дан 20,9%-ға дейін ұлғаюынан көрінетін МҚҰ портфелінің сапасы елеусіз әлсіреді. Көрсеткіштің ең жоғары мәні есепті жылдың үшінші тоқсанында болды, ол портфельдің салыстырмалы түрде жоғары сапасы бар ірі МҚҰ-ның ЕДБ-ге айналуы нәтижесінде 22,8%-ға жетті. Алайда реттеуді кейіннен қатаңдату 2025 жылдың соңына қарай МҚҰ портфелінің сапасын қалпына келтіруге ықпал етті (5.40-график).

Сонымен қатар көрсетілген кезеңде NPL 90+ үлесі 6,5%-дан 5,8%-ға дейін керісінше төмендеді. Мерзімі өткен берешектің NPL90+ санатына өтуінің төмен деңгейі қайта құрылымдауды белсенді қолдану мүмкіндігі туралы куәландырады. МКБ бағалауы бойынша 2025 жылы қайта құрылымдалған қарыз үлесі 20%-дан 22,5%-ға дейін ұлғайды. Қайта құрылымдауды ескере отырып, NPL90+ нақты деңгейі 28,3%-ға жетуі мүмкін, бұл портфельдегі жасырын тәуекелдерді көрсетеді.

5.40-график МҚҰ-ға берілген қарыздың жалпы көлеміндегі мерзімі өткен қарыздың үлесі 2025 жыл бойы біршама ұлғайды**Дереккөзі:** Ұлттық Банк

Кредиттеудің әртүрлі сегменттері бойынша МҚҰ портфелінің сапасын бағалау мынаны көрсетеді: NPL90+ деңгейі автокредиттеу сегментінде 3,9%-ды, кәсіпкерлік қызметті кредиттеу сегментінде – 5,6%-ды құрайды, ал NPL 90+ ең жоғары деңгейі қамтамасыз етілмеген тұтынушылық қарызға тән (PDL қоса алғанда) – 11,9%. Осылайша, қамтамасыз етілмеген қарыз МҚҰ портфеліндегі өзінің мөлшеріне пропорционалды емес МҚҰ портфелінің жалпы сапасына әсер етеді, бұл кредиттеудің неғұрлым әлеуметтік маңызы бар бағыттарына қатысты артық шектеулерге жол бермеу мақсатында реттеуші шараларды қалыптастыру кезінде ескеріледі.

ЛМД-дағы мерзімі өткен берешектің жалпы деңгейі 24,3%-дан 25,7%-ға дейін ұлғайды, ал NPL 90+ көрсеткіші 3,0%-дан 1,6%-ға дейін төмендеді. Салыстырмалы түрде жалпы мерзімі өткен кезде NPL 90+ үлесінің төмендігі кепілді іске асыру мүмкіндігіне негізделген.

Өз кезегінде, КС-да қарама-қарсы динамика байқалады: мерзімін өткізіп алудың жалпы деңгейі 5,1%-дан 3,6%-ға дейін төмендеді, ал NPL 90+ 2,0%-дан 2,2%-ға дейін ұлғайды. КС портфелінің жоғары сапасы бір-бірін хабардар етуді қамтамасыз ететін қатысушылар мен қарыз алушылардың шектеулі тобына, портфельді ұлғайту басым міндет болып табылмайтын консервативті кредиттік саясатқа, сондай-ақ қарыз алушылардың қаржылық жағдайының ерекшеліктерін ескере отырып кредиттеудің жеке шарттарын қолдануға негізделген.

МҚҰЖҰ-ны провизиялау деңгейі қалыпты болып белгіленеді. 2026 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша NPL 90+ провизиялармен жабу үлесі: МҚҰ бойынша – 68,0%, ЛМД бойынша – 6,7%, КС бойынша – 2,0% болды. ЛМД-дағы және КС-дағы өтемнің салыстырмалы төмен деңгейі олардың қызметінің ерекшеліктеріне, атап айтқанда, ЛМД-дағы қамтамасыз етудің болуына және КС-дағы кредиттік тәуекелдің төмен деңгейіне негізделген.

Осылайша, реттеуді, сондай-ақ ірі қатысушылардың қызметіндегі стратегиялық реформаларды одан әрі күшейту салдарынан 2025 жыл бойы МҚҰЖҰ сегменті бірқатар құрылымдық өзгерістерге ұшырады, бұл кредиттеу объектісіне, кредиттеу мақсатына, осы сегмент портфелінің қамтамасыз етілуі мен сапасына әсер етті.

VI Өтімділік, қорландыру, долларландыру тәуекелдері, валюталық және пайыздық тәуекелдер

Банк секторындағы өтімділік тәуекелдері өтімділігі жоғары активтердің (ӨЖА) айтарлықтай қорлары аясында қалыпты деңгейде болды.

2025 жылы өтімділігі жоғары активтердің құрылымы, негізінен теңгенің құрамдас бөлігінде, ең төменгі резервтік талаптардың (ЕРТ) жоғарылауы және салық режимінің қатандауының әсерінен өзгерістерге ұшырады. Нәтижесінде, ӨЖА құрамының өзгеруіне себеп болған артық өтімділіктің абсорбциялау құралдары бойынша қайта бөлінуі және МБҚ үлесінің төмендеуі байқалды. Валюталық құрамдас бөлігі бойынша да өтімділіктің, негізінен Ұлттық Банктегі депозиттерден корреспонденттік шоттарға қайта бөлінуі байқалды, алайда оның валюталық ӨЖА құрылымына әсері аз болды.

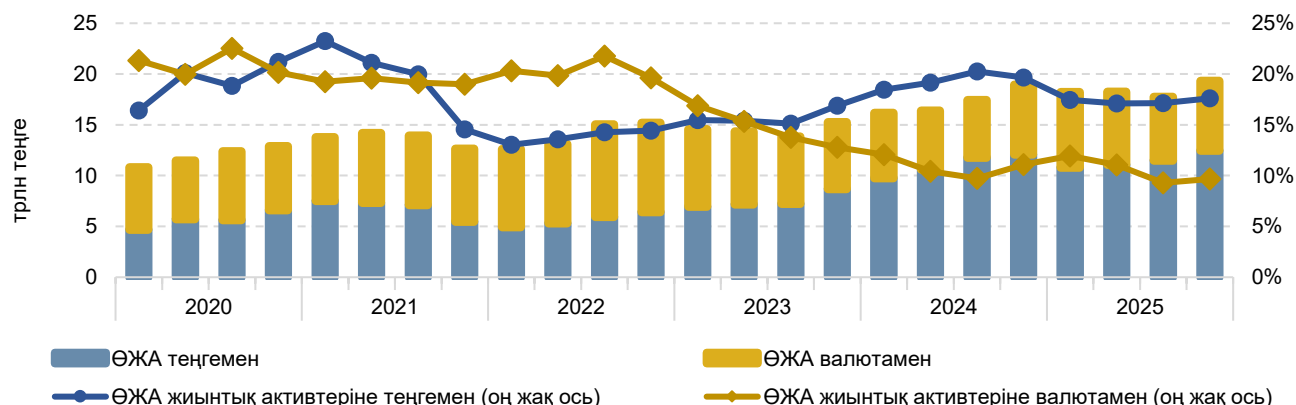
Есепті кезеңде өтімділікті өтеу (LCR) және қорландырудың жеткіліктілігі (NSFR) нормативтері жоғары деңгейде болды, бұл банктердің қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді өтімділік бойынша тұрақты позицияларын көрсетеді. Бұл нормативтердің жоғары мәндері есепті кезеңде қолданыста болған реттеушілік жеңілдіктердің нәтижесі болды.

Салымшылардың кету тәуекелдеріне әсерін талдау банк секторының депозиттердің қалыпты әкетілуін еңсере алатынын көрсетті. Алайда, экстремалды сценарийде банктер өтімділік проблемаларына тап болады, бұл бірқатар банктерде өтімділікті өтеу бойынша реттеуші талаптардың бұзылуына әкеледі.

6.1 Өтімділік тәуекелдері

2025 жылдың қорытындысы бойынша өтімділігі жоғары активтердің (ӨЖА) көлемі өткен жылмен салыстырғанда 1,9%-ға шамалы ұлғайды және 19,3 трлн теңгені құрады. ӨЖА өсіміне негізгі үлес теңгемен өтімділіктің ұлғаюы есебінен қамтамасыз етілді. Көлемінің ұлғайғанына қарамастан, олардың активтердегі үлесі 30,7%-дан 27,2%-ға дейін төмендеді (6.1-график). Бұл ретте, банктер өтімділікті, әсіресе теңгемен өтімділікті теңгерімді басқаруды жүзеге асырды. Мәселен, теңгемен ӨЖА үлесі үш тоқсан бойы 17% деңгейінде тұрақты болды және төртінші тоқсанда 18%-ға дейін өсті. Сонымен қатар, шетел валютасындағы ӨЖА үлесі үш тоқсан бойы бірте-бірте 9,3%-ға дейін төмендеп, кейіннен төртінші тоқсанда ұлғайды.

6.1-график ӨЖА өсуі жалғасты

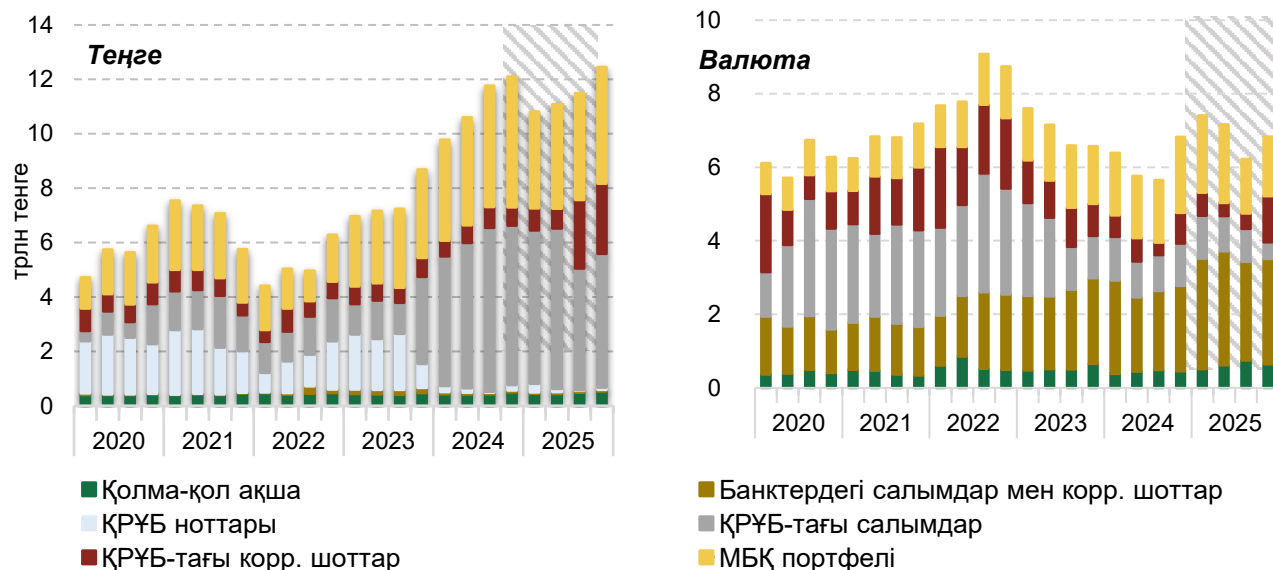
Дереккөзі: ЕДБ есептілігі

Ескертпе: ӨЖА-ға қолма-қол ақша, бағалы металдар, корреспонденттік шоттар, банкаралық салымдар және МБҚ (ауыртпалықтарды қоспағанда) кіреді. Деректер тоқсанның соңындағы жағдай бойынша берілген.

2025 жылдың бірінші жартыжылдығында банктер артық теңге өтімділігін негізінен Ұлттық Банк депозиттеріне орналастырды, ал шетел валютасындағы артық

өтімділікті шетел банктерінің салымдарына және корреспонденттік шоттарына орналастырды (6.2-график).

6.2-график *Теңге бөлігінде де, валюта бөлігінде де ҚРҰБ-тағы және МБҚ-дағы салымдардың қысқаруымен бірге ҚРҰБ-тағы корреспонденттік шоттардың өсуі байқалады*

Дереккөзі: ЕДБ реттеушілік есептілігі

Ескертпе: ӨЖА-ға ауыртпалықтарды қоспағанда, қолма-қол ақша, бағалы металдар, корреспонденттік шоттар, банкаралық салымдар және МБҚ кіреді. Деректер айдың соңындағы жағдай бойынша берілген.

Қазақстанның банк жүйесі ақша агрегаттарының кеңеюімен және инфляциялық қысымның сақталуымен қатар жүретін өтімділіктің құрылымдық профициті жағдайында жұмыс істеуді жалғастырды. Мұндай жағдайда ең төменгі резервтік талаптарды (ЕРТ) арттыру артық өтімділікті реттеу және ақша массасының өсуін тежеу үшін қажетті қадам болды.

2025 жылғы 2 қыркүйектен бастап ЕРТ арттыруды кезең-кезеңмен іске асыру басталды. Резервтеу нормативтері теңгемен міндеттемелер бойынша 1,3%-дан 3,5%-ға дейін, кейін 5%-ға дейін, ал валюталық міндеттемелер бойынша 2,5%-дан 10%-ға дейін және одан әрі 15%-ға дейін ұлғайтылды. Нәтижесінде үшінші тоқсанда артық өтімділік қайта бөлінді: банктердің Ұлттық Банктің депозиттеріне бұрын орналастырған қаражатының бір бөлігі корреспонденттік шоттардағы міндетті резервтерге жіберілді. Ұлттық Банктегі теңгемен депозиттердің үлесі 2-тоқсандағы 47%-дан 36%-ға дейін (-11 п.т.) төмендеді, ал корреспонденттік шоттардың үлесі 6%-дан 20%-ға дейін (+14 п.т.) ұлғайды.

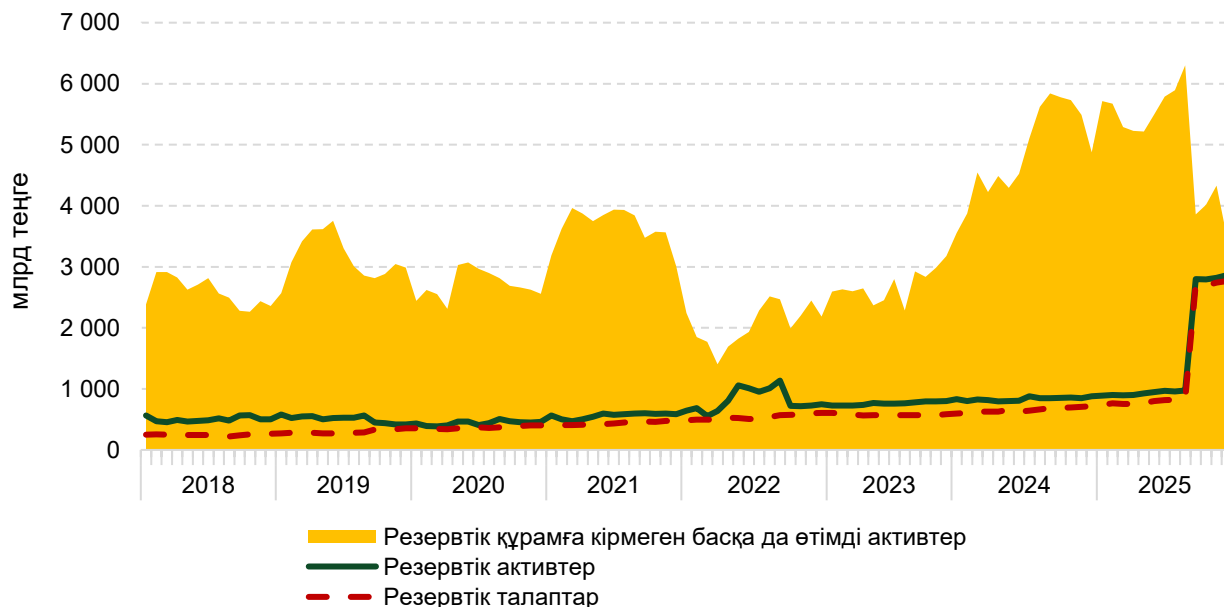
Сонымен қатар, өтімділігі жоғары активтер құрылымына мемлекеттік бағалы қағаздар бойынша салық заңнамасының қатаңдауы әсер етті. 2024 жылғы 1 наурыздан бастап Ұлттық Банктің ноттарынан банктер кірісіне салық салу енгізілді, ал 2026 жылғы 1 қаңтардан бастап ҚР Қаржы министрлігі мен жергілікті атқарушы органдардың мемлекеттік бағалы қағаздары бойынша кіріске (2026 жылдан бастап кірістің 50%-ы, 2031 жылдан бастап – 100%-ы) сондай ұқсас шаралар қолданылатын болды. 2025 жылға ақша нарығы операциялары бойынша кіріске, оның ішінде МБҚ-дан түсетін кіріске 10% біржолғы салық салу көзделген.

Нәтижесінде банк активтерінің теңгедегі МБҚ үлесі 2024 жылдың қорытындысы бойынша 40%-дан 2025 жылдың қорытындысы бойынша 34%-ға дейін төмендеді.

Жылдың соңында теңгемен де, валютамен де өтімділіктің әкелінуі байқалды, бұл екі сегментте де өтімділігі жоғары активтердің өсуіне әсер етті.

Бірқатар қатаңдатуларға қарамастан, артық өтімділік көлемі сақталуда. Егер бір жыл бұрын банктер артық теңге өтімділігін негізінен Ұлттық Банк депозиттеріне орналастырса және бұл көлем резервтік талаптардан 6,8 есе асып түссе, 2025 жылдың екінші жартысынан бастап бұл артықшылық 1,4 есеге дейін қысқарды. (6.3-график).

6.3-график *Банктер ең төменгі резервтік талаптарды айтарлықтай қормен орындауды жалғастырды*

Дереккөзі: ЕДБ деректері

Ескертпе: резервтік активтер – банктердің ҚРҰБ-тағы корреспонденттік шоттарындағы ұлттық валютадағы қаражаттың және қолма-қол ақшаның (касса, жолдағы ақша, банкоматтар, терминалдар) орташа қалдықтары. Резервтік талаптар – банктердің ҚРҰБ-тағы ұлттық валютадағы корреспонденттік шотта ұстауға міндетті қаражаттың ең аз көлемі. ЕРТ, резервтік активтер және ҚРҰБ талаптары бойынша деректер айдағы орташа есеппен көрсетілген.

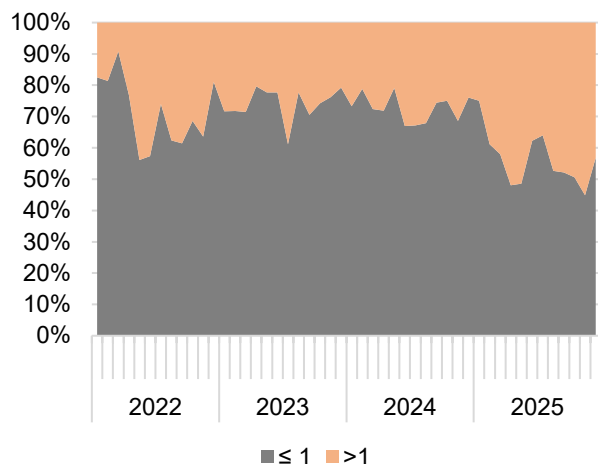
Өтімділіктің қолайлы қоры банктердің қысқа мерзімді перспективада ӨЖА есебінен өздерінің ағымдағы міндеттемелерін өтей алу қабілетінен тұрады. 2025 жыл ішінде банк секторының теңгедегі және шетел валютасындағы ӨЖА жеке және заңды тұлғалар алдындағы міндеттемелердің ең осал баптарын өтеу үшін жеткілікті қорды қамтамасыз етті (6.4-график). Талдау барысында ӨЖА деңгейі теңгедегі және шетел валютасындағы ағымдағы міндеттемелердің кемінде жартысын өтейтін банктер анықталған жоқ.

Теңгелік құрамдас бөлігі бойынша ӨЖА барлық банк жүйесінің 40%-ға жуық банктерінде клиенттер алдындағы ағымдағы міндеттемелердің 50%-дан 100%-ға дейін өтейді, бұл өтімділік тәуекелінің қалыпты деңгейін көрсетеді. Сонымен қатар, жекелеген кезеңдерде бірқатар банктерде бұл көрсеткіш 100%-дан асатын мәнге жетті, бұл өтімділіктің жоғары деңгейін және қысқа мерзімді міндеттемелерді толық көлемнен артық өтей алу қабілетін көрсетеді.

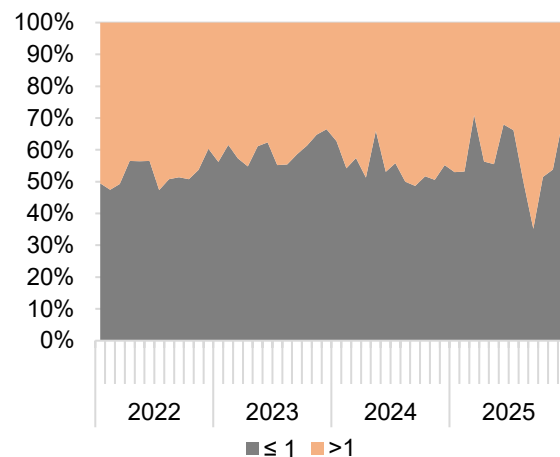
Валюталық бөлігі бойынша ӨЖА ағымдағы міндеттемелерді өтеуі айтарлықтай жоғары деңгейде және есепті жылдың жекелеген кезеңдерінде 70%-ға жуық банктерде валюталық өтімділік деңгейі шетел валютасындағы ағымдағы міндеттемелерден асып тұрды.

6.4-график **Банктердің ӨЖА ағымдағы деңгейі ағымдағы міндеттемелерді қамтиды**

Теңгедегі ӨЖА өтеу / Теңгедегі ағымдағы міндеттемелер

Валютадағы ӨЖА өтеу / Шетел валютасындағы ағымдағы міндеттемелер

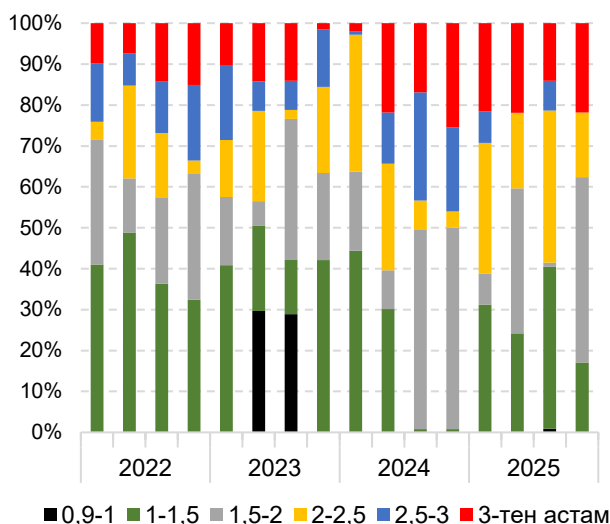

Дереккөзі: ЕДБ реттеушілік есептілігі

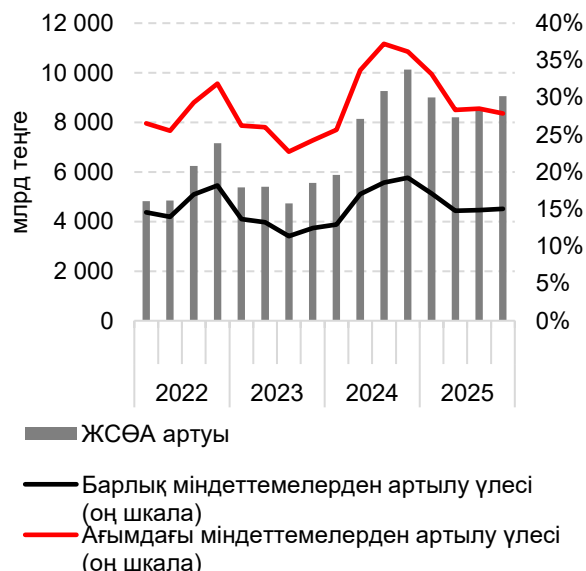
Ескертпе: ағымдағы міндеттемелерге банкаралық корреспонденттік шоттарды қоса алғанда, ағымдағы шоттар, талап етілгенге дейінгі депозиттер және ЖТ мен ЗТ-ның 1 жылға дейінгі қысқа мерзімді салымдары кіреді

Өтімділіктің жоғары деңгейі барлық банктердің LCR қысқа мерзімді өтімділік нормативін артық орындауымен расталды (6.5-график). Жалпы, барлық банктер нормативтік мәндерді нормативтік мәндерден жоғары сақтайтынын және жекелеген кезеңдерде, әсіресе 4-тоқсанда өтімділік әкелінуі аясында 80% астам банктерде LCR нормативтік мәні 1,5-ден жоғары мәндерге жеткенін атап өткен жөн.

6.5-график **LCR деңгейі бойынша активтерді бөлу**

6.6-график **Нетто әкетілуден ЖСӨА артуы***

Дереккөзі: ЕДБ реттеушілік есептілігі

Ескертпе: артық өтімділік $LCR = 1$ кезінде жоғары сапалы өтімді активтердің (бұдан әрі - ЖСӨА) нетто-әкетілімнен артуы ретінде айқындалады. ЖСӨА және нетто әкетілу бойынша деректер LCR әдістемесіне сәйкес көрсетілген.

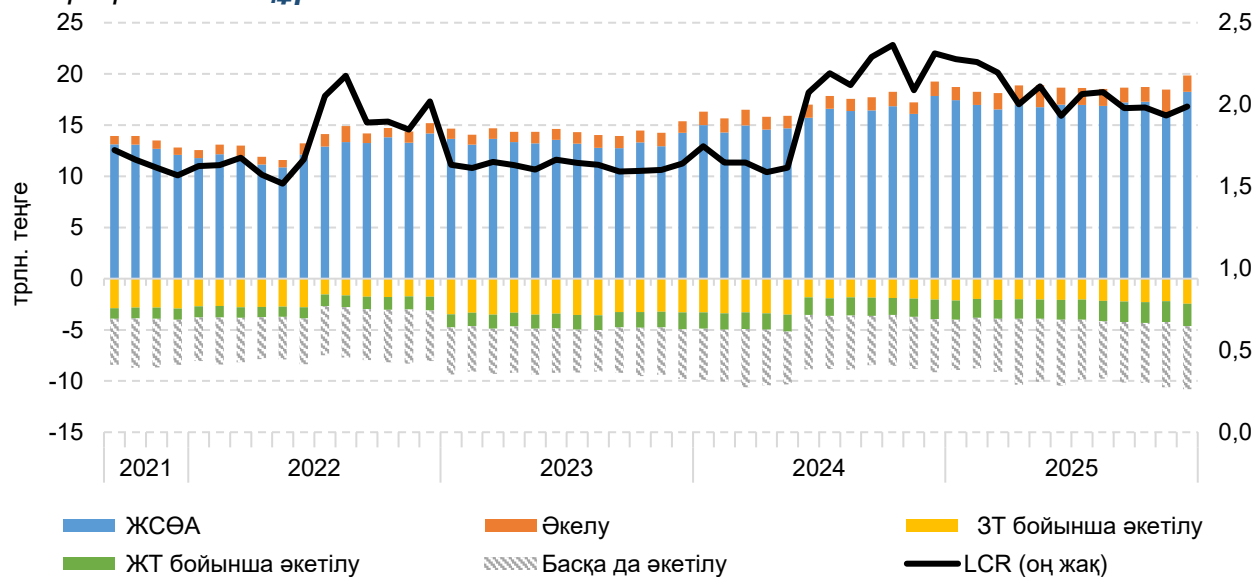
LCR жоғары мәндері абсолюттік сияқты салыстырмалы мәндердегі нетто-әкетілімдермен салыстырғанда жоғары сапалы өтімді активтердің (бұдан әрі – ЖСӨА) едәуір артылуына байланысты болды (6.6-график). Мәселен, 2025 жылдың

қорытындысы бойынша, ЖСӨА артылуы банктің барлық міндеттемелерінің 15%-ын және тиісінше банктердің ағымдағы міндеттемелерінің 28%-ын құрады.

2025 жылы экономиканың нақты секторын кредиттеуді ынталандыруға бағытталған пруденциялық реттеу шаралары қолданыста болды. LCR бөлігінде, заңды тұлғалар депозиттерінің әкетілу коэффициенті бойынша жеңілдету режимі Базель 3 стандарты ұсынған әкету коэффициенті 40% болғанда 20%-дық деңгейде сақталды (6.7-график).

Құбылмалылығын ескере отырып, заңды тұлғалардың депозиттері бойынша неғұрлым төмен әкетілу коэффициентін қолдану әкетудің жалпы есептік көлемінің қысқаруына әкеліп, LCR коэффициентінің деңгейіне қолдау әсерін көрсетті.

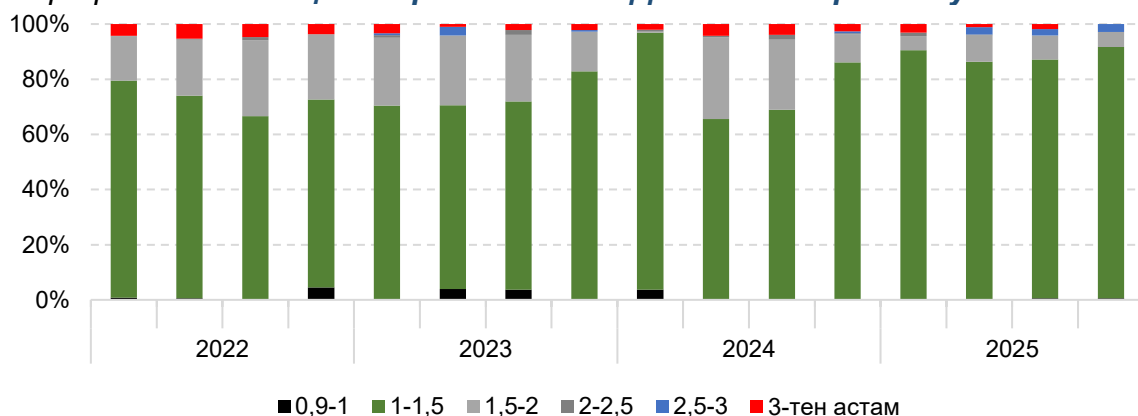
6.7-график **LCR құрылымы**

Дереккөзі: ЕДБ есептілігі

Барлық банктерде нетто тұрақты қорландыру коэффициентінің (NSFR) орындалуы 0,9 нормативтік мәні кезінде 1-ден астам болды (6.8-график). Мұндай жағдай банктер өтімділік ықтимал әкетілуімен табысты күресуге және ұзақ мерзімді перспективада тұрақты жұмыс істеуге қабілетті екенін білдіреді.

6.8-график **NSFR деңгейлері бойынша ЕДБ активтерін бөлу**

Дереккөзі: ЕДБ есептілігі

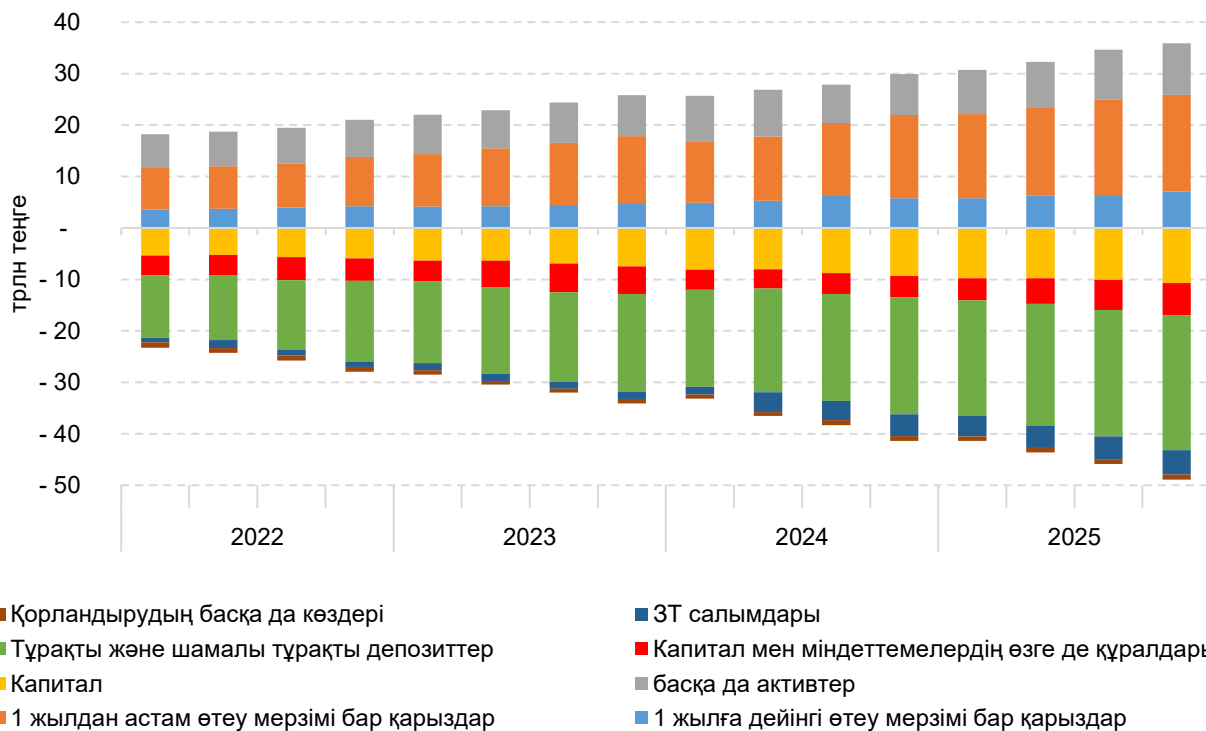
Ұзақ мерзімді қорландыру мен ұзақ мерзімді өтімділікті қамтамасыз етудің негізгі компоненттері капитал мен жеке тұлғалардың депозиттері болды (6.9-график). Дәстүрлі тұрақты қорландыру көздерін ұлғайтудан басқа, екінші тоқсанның басынан бері борыштық міндеттемелер мен 1 жылдан астам мерзімі бар міндеттемелер көлемінің ұлғаюы байқалды, бұл қорландыру құрылымының орнықтылығы артуына ықпал етті. Сонымен қатар сөзсіз алу мүмкіндігімен заңды тұлғалар депозиттерінің

жартысын тұрақты қаржыландыруды есептеуге қосу нормасы қолданыста болды, бұл да NSFR деңгейін көтеруге ықпал етті.

Бұл ретте, реттеушінің тәсіліне сәйкес банктердің осындай депозиттердің тұрақтылығын бағалау бойынша есептеуін ұсынуы осы бапты тұрақты қорландыру көзі ретінде енгізудің қажетті шарты болды.

Қазіргі уақытта мұндай есептеулерді банктердің шектеулі тобы іске асырды.

6.9-график *NSFR негізгі компоненттері*

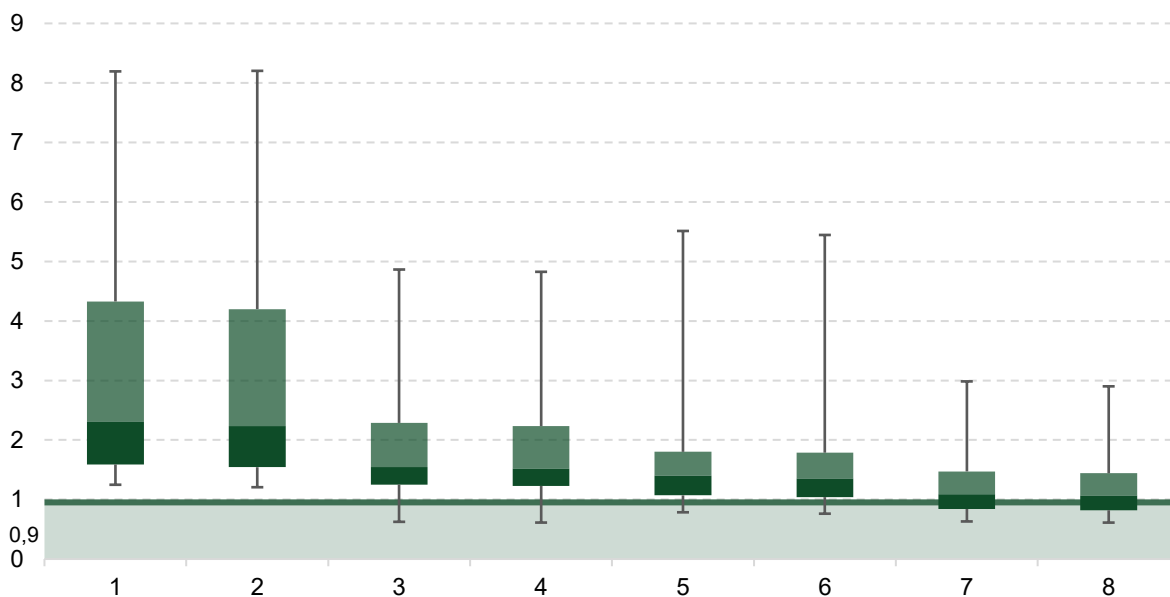
Дереккөзі: ЕДБ есептілігі

Ескертпе: капиталдың өзге құралдарында шығарылған облигациялар мен реттелген борыш қамтылады, 1 жылдан астам міндеттемелерге бір жылдан астам өтеу мерзімі бар барлық міндеттемелер жатады.

6.1.1 Банк секторының өтімділік тәуекелдеріне тәуелділігін талдау

Банктердің өтімділік тәуекелдері тұрғысынан депозиттердің әлеуетті әкетілуіне қарсы тұру қабілетін бағалау үшін қаржылық орнықтылықты бағалау шеңберінде пайдаланылатын ХВҚ әдіснамасы негізінде тәуелділікке талдау жүргізілді.

Күтпеген өзгерістің екі негізгі түрі келтірілді: орташа және күрделі, оларда өтімділігі жоғары активтер бойынша дисконтты төмендету, жеке және заңды тұлғалардың салымдары бойынша әкетудің жоғары коэффициенттері сияқты түріндегі жекелеген сценарийлер және олардың комбинациялары да қамтылады.

6.10-график Қалыпты сценарий кезіндегі банктер өтімділігінің стресс-тесті

Дереккөзі: ЕДБ есептілігі

Ескерту: Сценарийлер:

1 – нақты;

2 – Дисконт (АЖӨ есептеуге қабылданатын БҚ құнын 15%-ға төмендету);

3 – ЖТ бойынша әкетілу (тұрақты және шамалы тұрақты депозиттер үшін жеке тұлғалардың депозиттері бойынша әкетілу коэффициенттерін 10%-ға және 30%-ға арттыру);

4 – ЖТ бойынша әкетілу + Дисконт;

5 – ЖТ бойынша әкетілу (ЖТ түрлі топтарының салымдары бойынша 15%-дан 35%-ға дейін);

6 – ЖТ бойынша әкетілу + Дисконт;

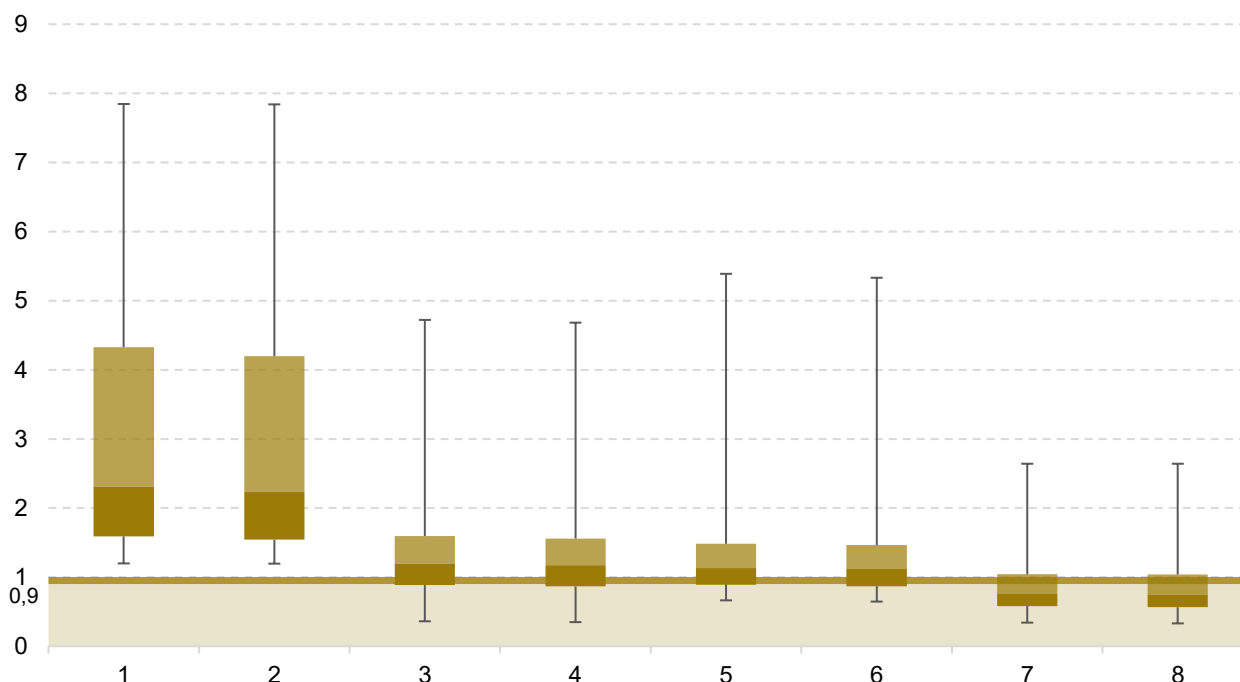
7 – ЖТ бойынша әкетілу + ЖТ бойынша әкетілу;

8 – ЖТ бойынша әкетілу + ЖТ бойынша әкетілу + Дисконт,

Талдауға көрсеткіштері жүйе бойынша бөлуден елеулі түрде ауытқитын және қате ретінде қаралатын бір банк енгізілмеген.

Қалыпты сценарийде 0,9 белгіленген нормативтік деңгейден төмен LCR коэффициентінің мәні қорландыру құрылымына байланысты банктердің шектеулі санында: жеке депозиттері басым банктерде – жеке тұлғалардың тұрақты және шамалы тұрақты депозиттерінің әкетілу сценарийі кезінде, корпоративтік қаражат үлесі жоғары банктерде – заңды тұлғалардың салымдары әкетілгенде байқалды. Сонымен қатар жалпы жүйе бойынша қаралып отырған сценарийлердің көпшілігінде LCR нормативі белгіленген талаптарға сәйкес келетін деңгейде сақталып отыр (6.10-график).

Банк секторының өтімділік тәуекелдеріне тәуелділігін талдау нәтижелерінде жеке және заңды тұлғалардың салымдары бойынша әкетілу коэффициенттері бар неғұрлым жоғары күрделі күтпеген өзгеріс кезінде банктердің жартысынан көбі LCR нормативтік мәнін бұзатыны анықталды. Бірқатар сценарийлерде LCR мәні белгіленген нормативтік деңгейден төмен түсетін банктердің саны ұлғаюда. Көрсеткіштің неғұрлым айқын төмендеуі банктердің жартысынан астамы LCR нормативін орындамайтын жеке және заңды тұлғалар қаражатының бір мезгілде әкетілуін көздейтін сценарийлерде байқалды. Дегенмен, жекелеген банктер LCR-дің едәуір қорын көрсетіп отыр, бұл олардың модельделген стрестік сценарийлерге жоғары төзімділігін және өтімділіктің әлеуетті ағынын реттеу қабілетін көрсетеді (6.11-график).

6.11-график Экстремалдық сценарий кезіндегі банктер өтімділігінің стресс-тесті**Дереккөзі:** ЕДБ есептілігі**Ескертпе:** Сценарийлер:

1 – нақты;

2 – Дисконт (ӨЖА есептеуге қабылданатын БҚ құнының 15%-ға төмендеуі);

3 – ЖТ бойынша әкетілу (тұрақты және тұрақтылығы төмен депозиттер үшін жеке тұлғалардың депозиттері бойынша әкетілу коэффициенттерін 30%-ға және 60%-ға артуы);

4 – ЖТ бойынша әкетілу + Дисконт;

5 – ЗТ бойынша әкетілу (ЗТ әр түрлі топтарының салымдары бойынша 30%-дан 60%-ға дейін);

6 – ЗТ бойынша әкетілу + Дисконт;

7 – ЖТ бойынша әкетілу + ЗТ бойынша әкетілу;

8 – ЖТ бойынша әкетілу + ЗТ бойынша әкетілу + Дисконт

Талдауға көрсеткіштері жүйе бойынша бөлуден елеулі түрде ауытқитын және шығарынды ретінде қаралатын бір банк енгізілмеген.

6.1-бокс. Валюталық LCR мониторингі

Халықаралық практикадағы валюталық өтімділік тәуекелінің мониторингі құралдарының бірі – Банктік қадағалау жөніндегі Базель комитеті (БҚБК) ұсынған стандартты LCR-ге ұқсас, бірақ маңызды валюталар бөлінісінде есептелетін валюталық LCR көрсеткіші. Бұл құрал валюталық активтер мен міндеттемелер арасындағы сәйкессіздіктерді неғұрлым тиімді анықтауға мүмкіндік береді.

FX LCR

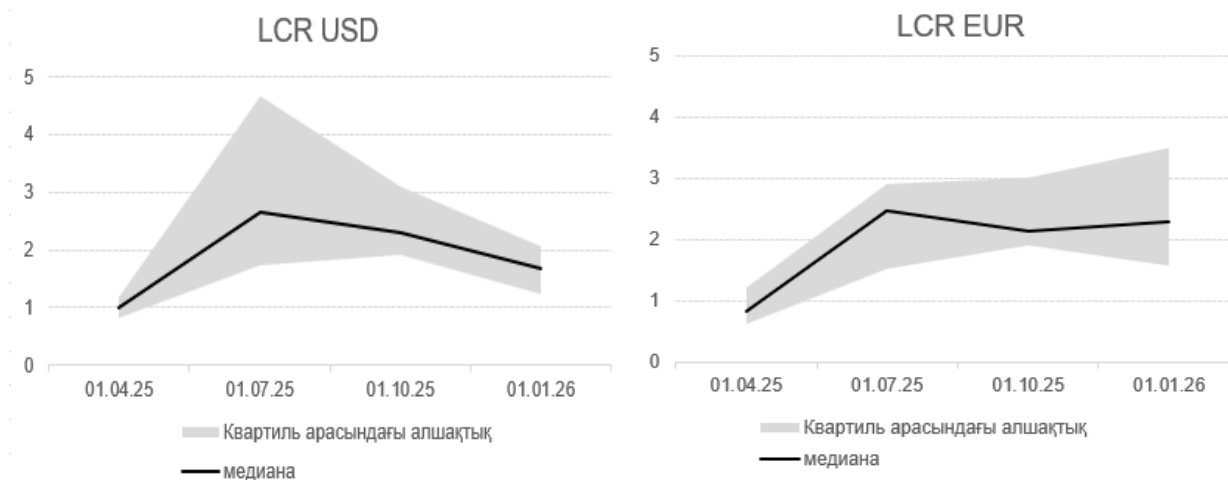
$$= \frac{\text{маңызды валюта бөлінісіндегі ӨЖА}}{\text{Маңызды валюта бөлінісінде 30 күн ішіндегі ақша қаражатының жалпы таза әкетілуі}}^{23}$$

Валюталық LCR міндетті стандарттар тізбесіне жатқызылмағанына қарамастан, БҚБК осы көрсеткішке мониторинг жүргізуді ұсынады. Мәселен, Ұлттық Банк 2023 жылдан бастап активтері банк секторының жиынтық активтерінің 80%-дан астамын құрайтын қазақстандық ірі және орташа банктерге сұрау салу негізінде валюталық LCR-ге тоқсан сайын мониторинг жүргізеді. Ұлттық Банк 2025 жылғы жағдай бойынша маңызды валюталар бойынша бөлінген FX LCR есептеді (1-

²³ Егер осы валютада көрсетілген міндеттемелер жиынтық міндеттемелердің 5%-ын немесе одан да көбін құрайтын болса, БҚБК валютаны маңызды деп таниды.

график). 1-графикте 10 банк бойынша USD және EUR-дегі FX LCR деңгейлері көрсетілген. Барлық банк үшін USD маңызды болып саналады, бұл ретте жекелеген банктер үшін EUR маңызды.

1-график. **Маңызды валюталар бөлінісіндегі LCR**

Маңызды шетел валюталарын бағалау қорытындысы бойынша USD және EUR үшін FX LCR динамикада есептелді. Есептеуде қазақстандық реттеуші талаптарға сәйкес коэффициенттер қолданылды. FX LCR үшін ең төмен мән бойынша бағдар ретінде БҚБК ұсынған 1 мәні пайдаланылды. FX LCR бағалау қорытындысы бойынша **көптеген ірі банкте FX LCR мәндері 1 мәнінен асады**, бұл 30 күндік кезеңде валюталық өтімділік әкетілген жағдайда осы банктерде маңызды шетел валюталарындағы қысқа мерзімді өтімділіктің жеткілікті қоры бар екенін көрсетеді.

6.2 Қорландыру тәуекелдері

2025 жылы банк жүйесінің активтері депозиттер мен капитал көлемінің ұлғаюы есебінен өсті. Қорландыру тәуекелдері бірқалыпты деңгейде деп бағаланды, бұл тартылған қаражат құрылымының теңгерімділігін және орнықтылығы төменірек қорландыру көздеріне салыстырмалы түрде төмен тәуелділікті көрсетеді.

Депозиттерді өтімділігі жоғары активтермен өтеудің жоғары деңгейі капиталдандырудың елеулі деңгейімен бірге қажетті қаржылық орнықтылықты қамтамасыз етіп, әкетілудің әлеуетті тәуекелдерін жеңілдетеді.

Қорландырудың шоғырлану тәуекелі бірқалыпты деңгейде. Банк секторы бойынша міндеттемелердегі ірі кредиторлардың үлесі өзгеріссіз қалды. Бұл ретте жүйе ішінде шоғырлану тәуекелінің қайта бөлінуі байқалады: ірі банктерде төмендеу орташа банктердегі өсумен қатар жүреді, ал шағын банктерде ең үлкен тәуелділік сақталады.

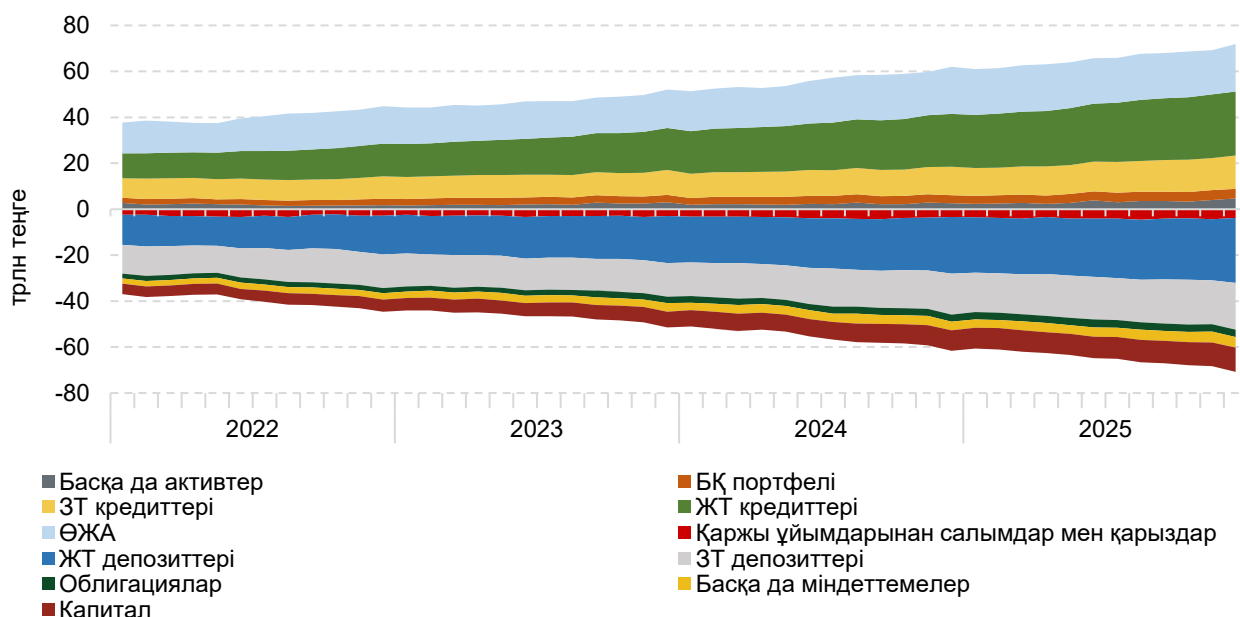
Пайыздық мөлшерлемелерді реттеудегі өзгерістер жеке тұлғалардың депозиттері нарығындағы бәсекелестіктің күшеюіне ықпал етті, бұл өз кезегінде шын мәнінде мерзімді депозиттер үлесінің одан әрі өсуіне алып келіп, сол арқылы банктерді қорландырудың негізгі көзінің орнықтылығын арттырды.

Осылайша, банк жүйесін қорландырудың қазіргі параметрлері оның орнықтылығын қамтамасыз етіп, ықтимал тәуекелдерді тиімді еңсеруге мүмкіндік береді, бұл ретте өтімділік пен капиталдың жеткілікті деңгейі сақталады.

6.2.1 Қорландыру орнықтылығы

Міндеттемелерді тиімді басқару қаржылық тұрақтылық үшін өте маңызды. Активтер мен пассивтердің мерзімділігін теңгерімді трансформациялауды қамтамасыз ету – банк жүйесінің негізгі функциясы. Экономиканы тұрақты кредиттеуді қолдау үшін неғұрлым ұзақ және тұрақты ресурстарға баса назар аудара отырып, қорландырудың орнықты базасын құру маңызды.

6.12-график **Банк секторының активтері мен пассивтері**

Дереккөзі: ЕДБ реттеушілік есептілігі

Баланстың пассив бөлігі жылдық мәнде 15% ұлғайды. Қорландырудың негізгі көздері бұрынғысынша депозиттер болып отыр, олардың жиынтық үлесі пассивтердің жалпы көлемінің 69%-ын құрады. Бұл ретте жеке тұлғалардың депозиттеріне – 40%,

ал заңды тұлғалардың депозиттеріне 29% тиесілі болды. Капиталдың үлесі пассивтердің жиынтық көлемінің 15%-ын құрады.

2025 жылдың қорытындысы бойынша банк секторындағы шын мәнінде мерзімді²⁴ теңгедегі депозиттердің үлесі 2022 жылдың басындағы 11,9%-дан ұлғайып, 19,3%-ды құрады, бұл жеке тұлғалар депозиттерінің орнықтылығы тұрғысынан оң үрдістердің дәлелі болады.

Осы динамикаға себеп болған негізгі фактор жеке тұлғалардың депозиттері нарығында шекті мөлшерлемелерді белгілеу тетігінің өзгеруі болды.

ҚДКҚ 2024 жылғы 1 қаңтардан бастап көптеген банк үшін теңгедегі депозиттер бойынша шекті мөлшерлемелер белгілеудің күшін жойып, оларды ҚДКҚ әдістемесі бойынша жақсы капиталдандырылмаған санатқа жатқызылған банктер үшін ғана қалдырды. Сонымен бір мезгілде мөлшері банктер мөлшерлемелерінің нарықтық деңгейден ауытқу дәрежесіне байланысты болған жүйелік тәуекел үшін жарна енгізілді, бұл мөлшерлемелердің күрт ауытқуы мен депозиттік нарықтағы салымдардың ауысуын шектеуге мүмкіндік берді. Осы шаралар банктердің депозиттік баға белгілеуге және мөлшерлемелерді нарықтық деңгейде ұстап тұруға неғұрлым саралы тәсілін қалыптастыруға ықпал етті.

Ырықтандырудың келесі кезеңі 2025 жылғы 1 наурыздан бастап жақсы капиталдандырылмаған банктер үшін теңгедегі депозиттер бойынша шекті мөлшерлемелердің күшін жою болды. Нәтижесінде барлық банк нарықтық жағдайда депозиттік саясатты қалыптастыруға мүмкіндік алды. Бұл ретте мөлшерлемелердің нарықтық деңгейінен едәуір асатын банктерге қатысты банк жүйесі үшін қосымша тәуекелдерді шектеу үшін мөлшері мөлшерлемелердің асып кету дәрежесіне және тартылған депозиттердің көлеміне байланысты болатын жоғары жарналар тетігі сақталды.

Соның салдарынан нарықтық шоғырлану деңгейін көрсететін Херфиндаль - Хиршман индексі (6.13-график) 2022 жылдың басындағы 3944 мәнінен 2025 жылдың соңында 1628 мәніне дейін төмендеді, бұл бірқалыпты шоғырланған нарықтың сипаттамаларына сәйкес келеді. Бұл нарықтық шоғырланудың едәуір төмендеуін және бәсекелестіктің күшеюін көрсетеді.

Сонымен қатар неғұрлым тұрақты депозиттік базасы бар банктердің саны едәуір ұлғайды (6.14-график). 2025 жылдың соңына қарай шын мәнінде мерзімді депозиттерінің үлесі 10%-дан 20%-ға дейін болған банктердің үлесі банк секторы активтерінің 51,3%-ын құрады, ал шын мәнінде мерзімді депозиттерінің 20%-дан астамы бар банктердің үлесі банк секторы активтерінің 47,8%-ына жетті.

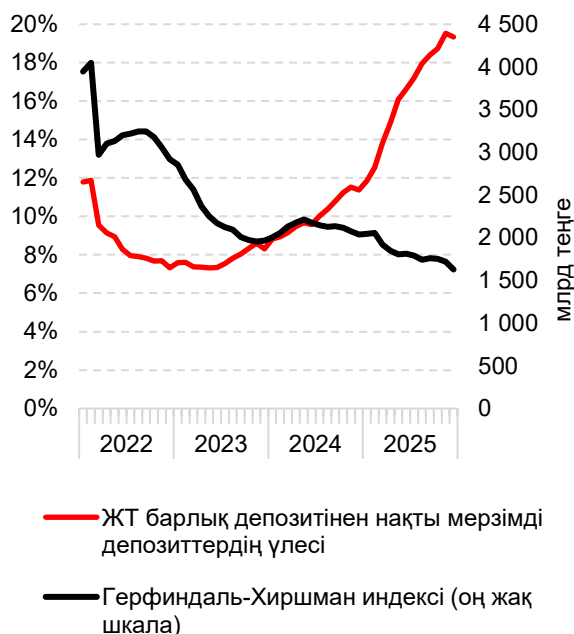
Осылайша, мөлшерлемелерді ырықтандыруға бағытталған шаралар банк секторындағы қорландыру құрылымының орнықтылығын жақсартуға айтарлықтай ықпал етті.

Сонымен бірге сақтандырылмаған салымдар үлесімен байланысты тәуекелдерді ескеру қажет. Мұндай қаражаттың жоғары шоғырлануы күрделі кезеңдерде өтімділіктің бірден қысқаруына қатысты банктердің осалдығын арттырады.

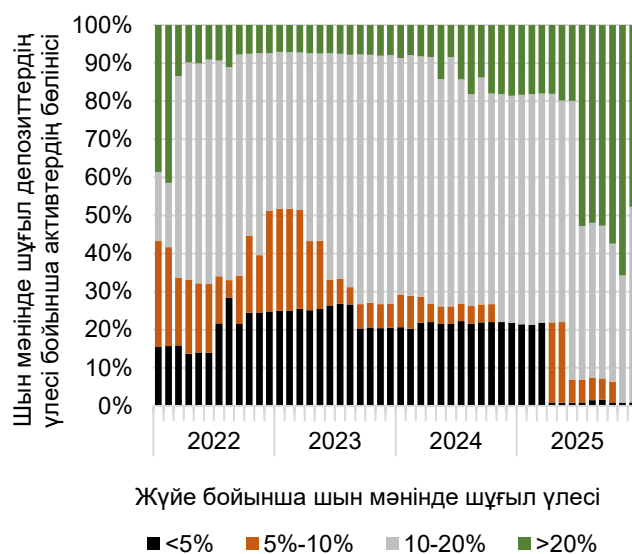
Тәжірибе көрсеткендей, сақтандырылмаған салымдар тұрақсыздықтың негізгі факторы болуы мүмкін: мысалы, 2023 жылы АҚШ-тағы банк дағдарысы барысында сақтандырылмаған депозиттердің едәуір үлесі банктерден қаражаттың жаппай алыну және банктердің банкрот болу себептерінің біріне айналды.

²⁴ Шын мәнінде мерзімді депозиттер мерзімділік талаптарына сәйкес келетін депозиттерден және жинақ депозиттерінен тұрады. ҚДКҚ әдістемесіне сәйкес мерзімділік талаптарына сәйкес келетін депозит – ол бойынша шарттық талаптарында ең төменгі айыппұлдан төмен емес мөлшерде мерзімінен бұрын алу үшін айыппұл көзделген сыйақы мөлшерлемесі белгіленген депозит. Жинақ депозиттері бойынша қатаң шектеулер көзделген: бұл салымнан ақшаны сұрау салынғаннан кейін күнтізбелік 30 күннен кейін ғана мерзімінен бұрын алу мүмкін болады, бұл ретте есептелген сыйақының бүкіл сомасы жойылады.

6.13-график Жеке тұлғалардың депозиттері бойынша шекті мөлшерлемелерді ырықтандыру

6.14-график Мерзiмдi депозиттердiң үлесi бойынша банктердi бөлy

Дереккөзі: ДКБҚ

Ескертпе: Герфиндаль-Хиршман индексі (ННИ) нарықтың шоғырлануы мен бәсекелестік деңгейін өлшеу үшін қолданылады.

$NHI < 1,500$ — нарық шоғырлануы төмен бәсекеге қабілетті болып саналады.

$1,500 \leq NHI < 2,500$ — орташа шоғырланған нарық.

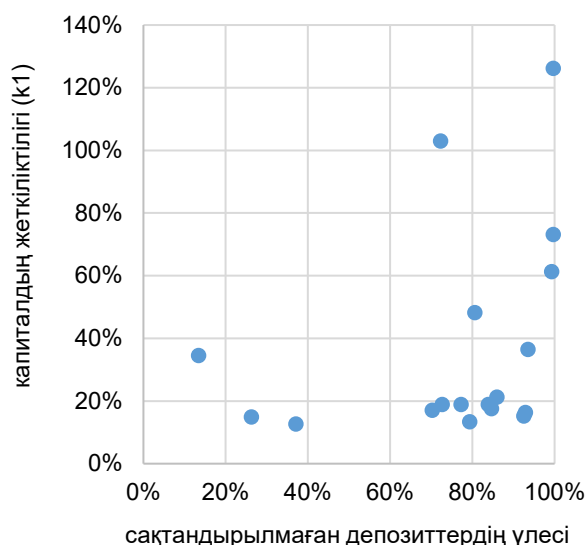
$NHI \geq 2,500$ — бірнеше ірі ойыншылар басым болатын жоғары шоғырланған нарық.

Капиталдың жоғары қоры (6.15-график) банктерге сақтандырылмаған салымдардың әкетілуіне байланысты ықтимал тәуекелдерді тиімді басқаруға және қаражатты жаппай алу жағдайында банкроттық қатерін барынша азайтуға мүмкіндік береді. Бұл салымшылардың сенімін ақтауға және жалпы қаржы жүйесінің тұрақтылығын нығайтуға ықпал етеді.

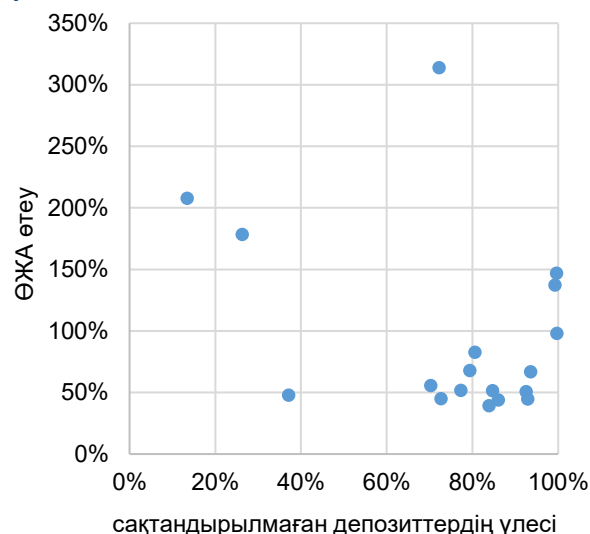
Капиталдың жеткіліктілігі бойынша жоғары көрсеткіштерден басқа, банктерде барлық сақтандырылмаған салымды тиімді өтеуге мүмкіндік беретін ӨЖА-ның айтарлықтай қоры бар. 2025 жылдың қорытындысы бойынша заңды тұлғалардың салымдарын қоса алғанда, банк жүйесіндегі сақтандырылмаған салымдардың үлесі 68% болды. Банктер аталған салымдардың жартысынан көбін (56%) ӨЖА есебінен өтей алады. Жалпы банктер бойынша сақтандырылмаған салымдардың үлесі 70%-дан 100% аралығында өзгеріп отыратынын атап көрсеткен жөн, бұл ретте барлық банк салымдардың 39% деңгейіндегі және одан жоғары ықтимал ағынын өтей алады.

Осылайша, өтімділіктің елеулі қорын ескере келгенде, қорландыру тәуекелдері банк жүйесінің тұрақтылығына қауіп төндірмейді. Бұл банктердің депозиттер құрылымындағы ықтимал ауытқуларға қатысты әрекет етуге және қаржылық орнықтылықты сақтауға барынша дайын екенін көрсетеді.

6.15-график *Капиталдандыру және ЖТ мен сақтандырылмаған салымдары*

6.16-график *ЖТ мен сақтандырылмаған салымдарына қатысты ӨЖА*

Дереккөзі: ЕДБ және ҚДКҚ есептілігі

Ескертпе: іріктеуге салымдарға кепілдік беру жүйесіне қатысушы банктер кірді. Үлкен шығарындыларға байланысты өз қызметін енді бастаған банктер іріктеуден шығарылды

6.2.2 Қорландырудың шоғырлануы

Банк секторында қорландырудың шоғырлану тәуекелі бірқалыпты ретінде бағаланады. Ірі кредиторларға тәуелділікті төмендету үрдісі тоқтады. Бұл банктер арасында шоғырлану тәуекелін қайта бөлуге байланысты.

Ірі салымдардың әкетілуіне байланысты банк секторының орнықтылығын талдау мұндай сценарий іске асырылған жағдайда банктердің үштен бір бөлігінде өтімділікке байланысты қиындықтардың туындауының мүмкін екенін көрсетті, бұл қорландырудың шоғырлану тәуекелдерінің тұрақты мониторингін талап етеді.

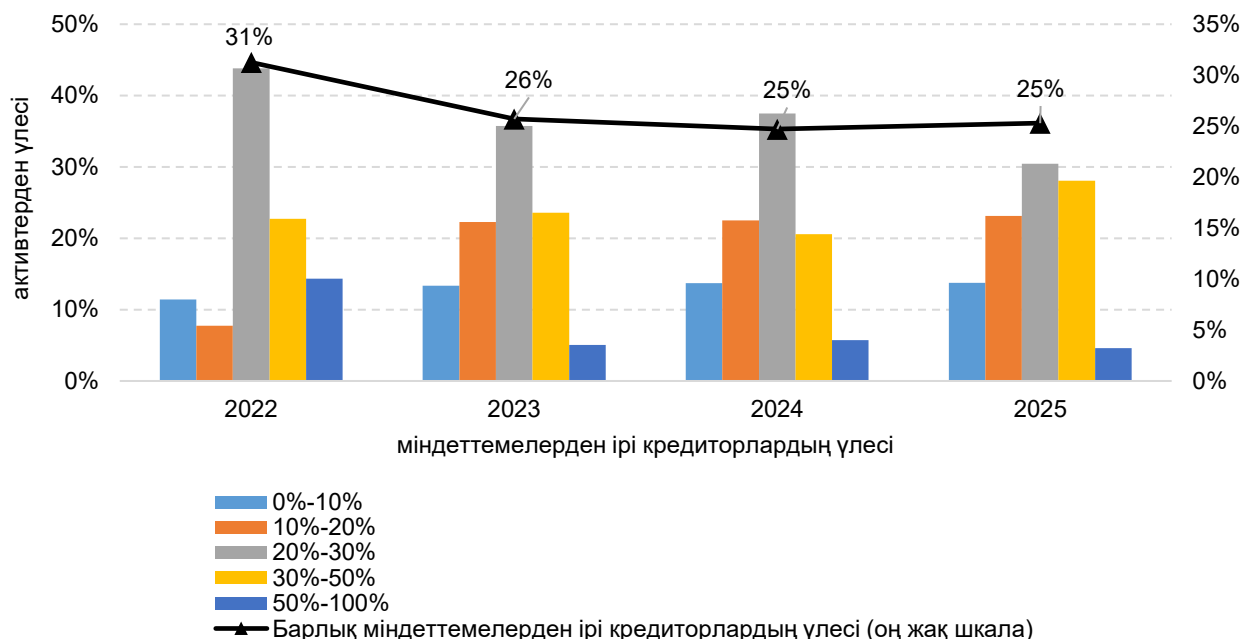
Банк секторы міндеттемелерінің жалпы көлеміндегі ірі кредиторлардың үлесі 25% деңгейінде қалды. Жиынтық активтердегі үлесі үштен бірінен асатын ірі банктерде 20-30%-ды құрайтын ірі кредиторларға тәуелділіктің төмендегені байқалады. Бұл жекелеген ірі кредиторлардың кетуіне қарамастан орнықтылықты арттыратын қорландырудың әртараптандырылған қорын көрсетеді.

Сонымен қатар, ірі депозиторлары барлық міндеттеменің 30%-нан 50%-на дейін құрайтын орташа банктердің үлесі ұлғайды. Ірі кредиторлары бар банктердің үлесі де 10%-дан 20%-ға дейін өсті.

Шоғырланудың ең үлкен тәуекелі міндеттемелердегі ірі кредиторлардың үлесі 50%-дан 100%-ға дейін болатын шағын банктерде сақталып отыр. Алайда олардың жүйедегі үлесі мен салмағы азайды (6.17-график).

Осылайша, міндеттемелердегі шоғырлану тәуекелі негізінен орташа банктерде көбірек орын алған.

Банктердің ірі депозиттердің әкетілуіне төтеп беру мүмкіндігін бағалау банктердің жартысының өтімділігі ішінара немесе толық таусыла отырып, оларға мұндай жағдайлардың қатты әсер ететінін көрсетеді. Ірі салымшылардың валюталық депозиттерді шығарып алуы валюталық өтімділіктің 30%-нан 60%-на дейін талап етеді. Бұл ретте, теңгедегі депозиттердің әкетілу тәуекелі басты орында тұр. Активтердің 16% үлесін құрайтын орташа және шағын банктерге депозиттердің әкетілу тәуекелі барынша әсерін тигізеді (7-кесме).

6.17-график **Банктің ірі кредиторларының міндеттемелердің жалпы көлеміндегі үлесі**

Дереккөзі: ЕДБ есептілігі

Банктердің көпшілігі ірі депозиторлардың кетуіне қарамастан орнықты болса да, осындай қорландырудың шоғырлануына байланысты өтімділік тәуекелдерінің мониторингін жалғастыру қажет.

7-кесте **Депозиттердің шоғырлану тәуекелі**

Депозиттердің қолма-қол ақшаның, ҚРҰБ-тағы кор.шоттардың және МБҚ портфелінің сомасына арақатынасы

Депозиттерді алу	Ең азы	25-перцентиль	Орташа өлшемді мән	Медианасы	75-перцентиль	Ең көбі
ТОП-5	0,2	0,4	0,4	0,6	1,4	23,1
ТОП-10	0,3	0,5	0,6	0,9	1,8	23,5
ТОП-20	0,3	0,6	0,7	1,3	2,2	23,6
ТОП-30	0,3	0,7	0,9	1,5	2,4	23,6
Депозиттерді алу, оның ішінде:						
теңгедегі:						
ТОП-5	0,0	0,2	0,3	0,4	1,2	23,1
ТОП-10	0,1	0,3	0,4	0,5	1,6	23,5
ТОП-20	0,1	0,4	0,5	0,6	1,6	23,6
ТОП-30	0,1	0,4	0,5	0,6	1,6	23,6
Шетел валютасындағы:						
ТОП-5	0,0	0,2	0,3	0,3	0,6	11,1
ТОП-10	0,0	0,3	0,3	0,4	0,8	12,6
ТОП-20	0,0	0,3	0,4	0,5	0,98	14,2
ТОП-30	0,0	0,3	0,4	0,6	1,01	15,1

Дереккөзі: ЕДБ есептілігі

Ескертпе: егер ірі салымшылар депозиттерінің қолма-қол ақшаның, банктердің ҚРҰБ-тағы корреспонденттік шоттардың және МБҚ портфелінің жалпы сомасына арақатынасы 1-ден асса, бұл ірі салымшылар депозиттерді алған жағдайда банк қаражатының жеткіліксіздігін көрсетеді.

6.3 Долларлану тәуекелі

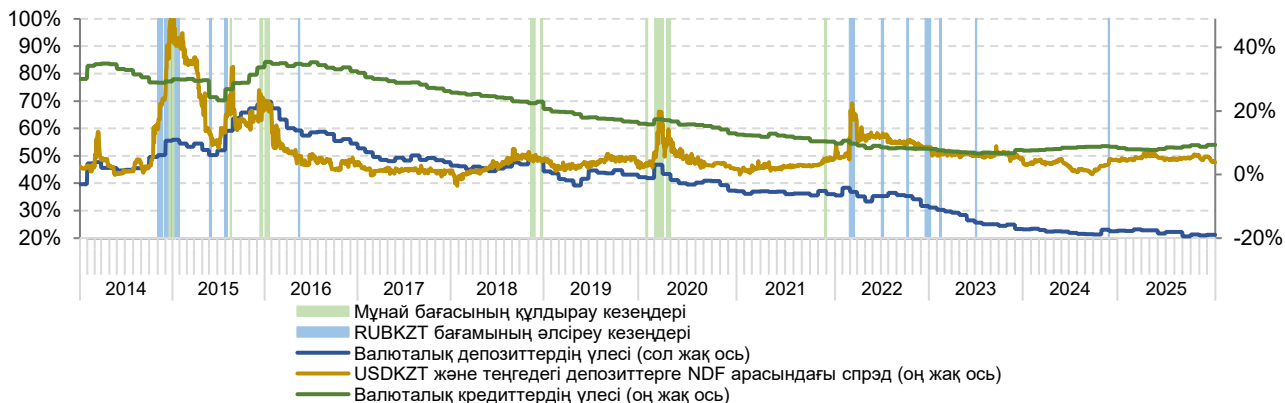
Депозиттерді долларландыруға байланысты тәуекелдер 2025 жылы қалыпты деңгейде қалды. Банктердегі долларландырудың жалпы деңгейі төмендеп, белгілі бір кезеңдерде тарихи минимумдарға жетті. Бұл үрдіс долларландыру деңгейінің төмендеуіне және қаржы жүйесінің тұрақтылығына әсер еткен бөлшек валюталық депозиттер ағынының қысқаруына байланысты болды.

2025 жылы банк секторында долларсыздандыру процесі жалғасты, бірақ оның қарқыны баяулады. Жыл қорытындысы бойынша валюталық депозиттердің деңгейі 21,1%-ға дейін төмендеді, бұл наурызда уақытша өскеніне қарамастан тарихи ең төменгі көрсеткіш (23,2%) болды. Өз кезегінде, валюталық қарыздардың деңгейі жыл бойына салыстырмалы түрде тұрақты болып қалды, жыл соңына қарай (2024 жылдың соңындағы 8,8%-бен салыстырғанда) 9,3%-ға дейін аздап өсті.

Долларсыздандыруға ұлттық валютаның әлсіреуі бойынша күтудің төмендеуімен және теңгедегі құралдарға деген сенімнің өсуімен қатар жүретін ұлттық валютаның нығаюы, ақша-кредит саясатын қатаңдату жағдайында ұлттық валютадағы жинақтардың тартымдылығын арттыру сияқты факторлар, сондай-ақ валюталық депозиттер бойынша сақталып отырған табыстылықтың төмен деңгейі ықпал етті.

2025 жыл ішінде USD/KZT жұбы бойынша жеткізілмейтін валюталық форвард (NDF) пен теңгедегі депозиттер бойынша орташа алынған мөлшерлемелер арасындағы спрэд жылдың бірінші жартыжылдығында біртіндеп ұлғайып, 8,7%-ға жетті, содан кейін ол төмендеді және жылдың соңына қарай 3,8%-ды құрады. Бұл динамика айырбастау бағамының ауытқуы теңгедегі депозиттердің тартымдылығына әсер ететіндігін көрсетеді, мұны долларландыру тәуекелдерін бағалау кезінде ескеру қажет. Бұл ретте, NDF нарыққа қатысушылардың теңгенің АҚШ долларына қатысты болашақ айырбастау бағамы бойынша күтулерін көрсетеді (атап айтқанда, оның әлсіреуі немесе нығаюының күтілетін динамикасы), осыған байланысты спрэдтің өзгеруі іс жүзінде бағамдық күтулерді және теңге құралдарының салыстырмалы тартымдылығын қайта қарауды білдіреді. Оның 2025 жылдың бірінші жартыжылдығындағы өсуі ұлттық валютаның күтілген әлсіреуі депозиттер бойынша кірістіліктен асып түскенін көрсетеді, ал спрэдтің одан әрі қысқаруы теңгедегі құралдардың тартымдылығының артқанын айғақтайды. Депозиттерді долларландыру деңгейін анықтайтын іргелі факторлардың айтарлықтай құбылмалылық кезеңдерінің болмауы (6.18-график) долларсыздандыру ұлттық валютаға деген сенімнің **жалпы нығаю кезеңдерінің** аясында болғанын көрсетеді.

6.18-график 2025 жылы долларландыру деңгейінің төмендеуі жалғасты

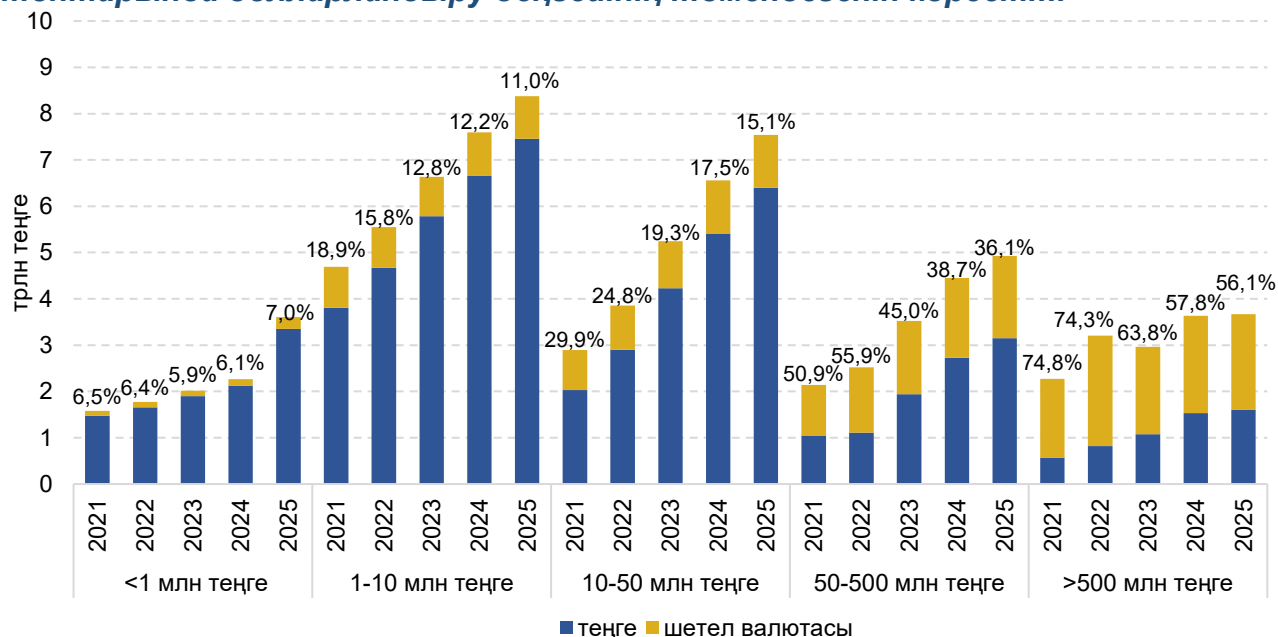
Дереккөзі: ЕДБ есептілігі

Ескерту: RUBKZT бағамының әлсіреу кезеңдері – рубльдің теңгеге шаққандағы құнсыздануының маңызды кезеңдері

Долларландырудың төмендеуіне корпоративтік сектормен салыстырғанда негізінен бөлшек сауда секторы есебінен қол жеткізілді. Мәселен, 2025 жылдың соңында жеке тұлғалардың валюталық салымдарының үлесі 20%-дан 18%-ға дейін төмендеді, ал заңды тұлғалар бойынша долларландыру деңгейі 25% деңгейінде қалды. Бұл үрдіс сыртқы экономикалық қызметке бағытталған кәсіпорындар қызметінің ерекшеліктерімен байланысты болуы мүмкін.

2025 жылы долларландыру деңгейі мен жеке тұлғалардың депозиттерінің мөлшері арасында оң корреляция сақталды (6.19-график): 500 млн теңгеден астам ақша бар шоттарда долларландыру деңгейі 56,1%-ға жетті, ал 1 млн теңгеге дейін ақша бар шоттар барлығы 6,1%-ды құрады. Бұл ірі салымшылардың қаражатты шетел валютасында сақтауға бейім екендігін көрсетеді және ол олардың тәуекелдерді әртараптандыруға ұмтылуына байланысты болуы мүмкін.

6.19-график Долларландыру деңгейінің динамикасы барлық салымдар топтарында долларландыру деңгейінің төмендегенін көрсетті

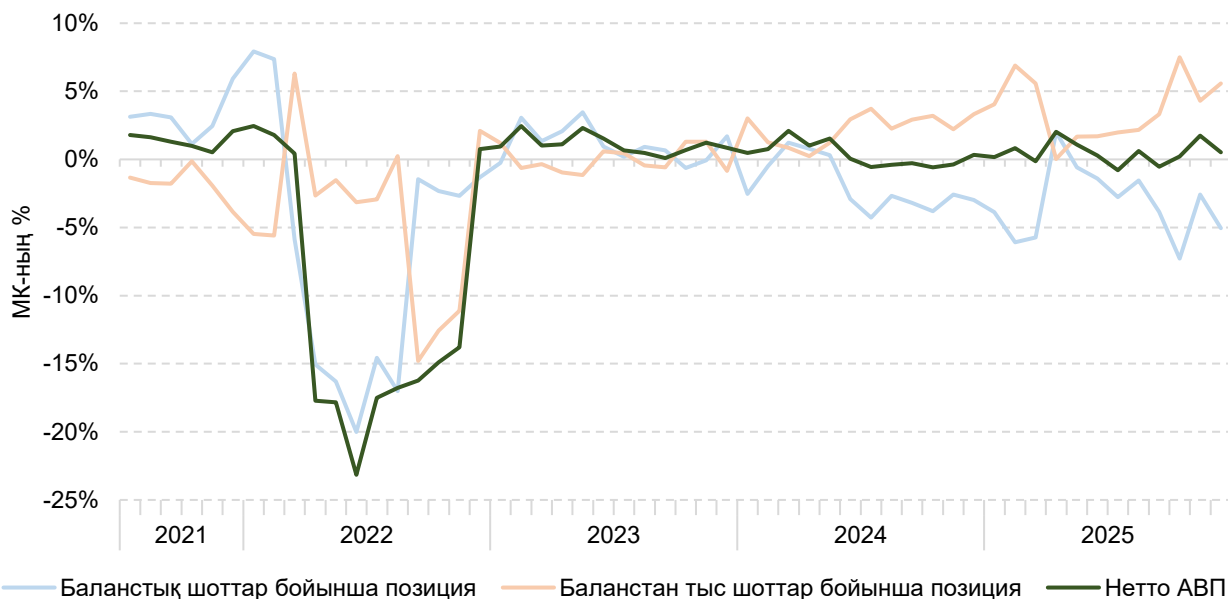
Дереккөзі: ҚДКҚ

2025 жылы барлық дерлік талданған депозиттер топтарында долларландыру деңгейінің төмендеуі байқалды. Ең көп төмендеу ірі салымдар тобында болды: 50 млн-нан 500 млн теңгеге дейін және салымдар бойынша 500 млн теңгеден астам. Алайда, төмендегеніне қарамастан, бұл топтардағы валюталық шоттардың үлесі жоғары болып қала берді.

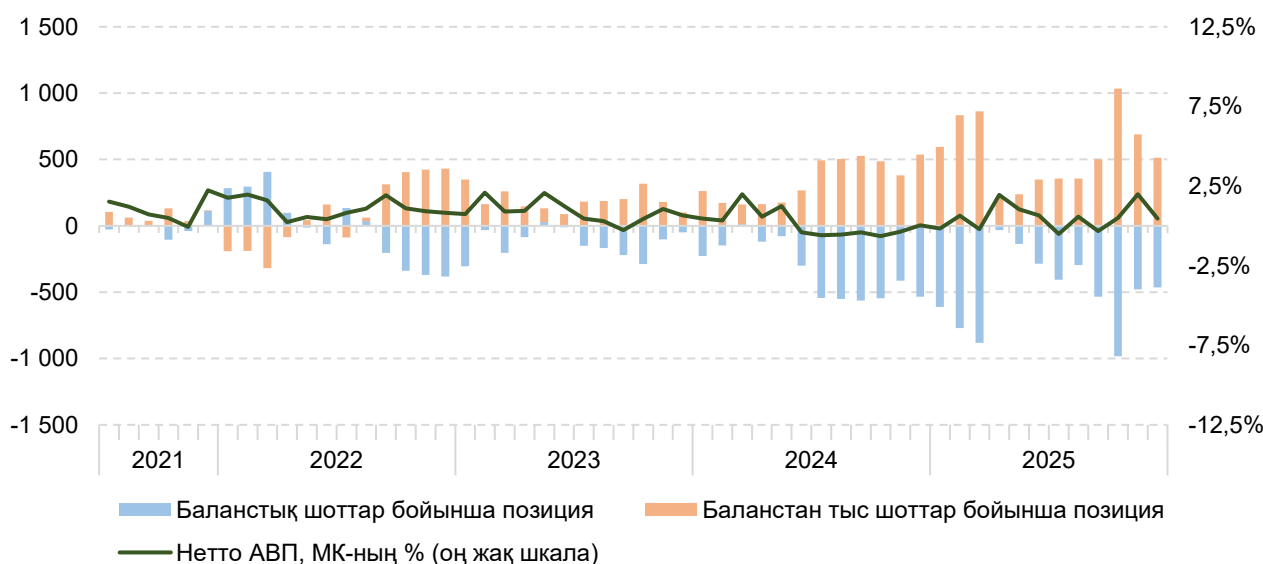
Теңгедегі депозиттердің үздіксіз өсуі ұлттық валютаға деген сенімнің сақталуын, сондай-ақ олардың орнықтылығының артқанын айғақтайды.

6.4 Валюталық тәуекел

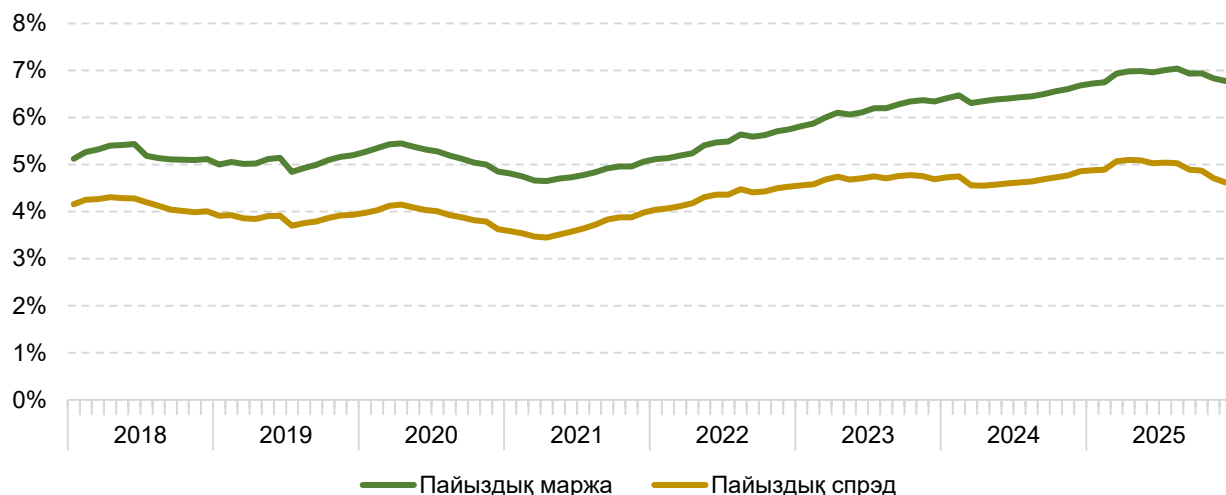
2025 жылы банк секторының валюталық тәуекел деңгейі қолайлы болды. Бұған банктерге валюта бағамының ауытқуынан болатын шығынды азайтуға мүмкіндік беретін туынды қаржы құралдарын (ТҚҚ) пайдалана отырып, валюталық позицияларды белсенді хеджирлеу ықпал етті (6.20-график).

6.20-график Банк секторының нетто ашық валюталық позициясы бейтарап болды**Дереккөзі:** ЕДБ реттеушілік есептілігі

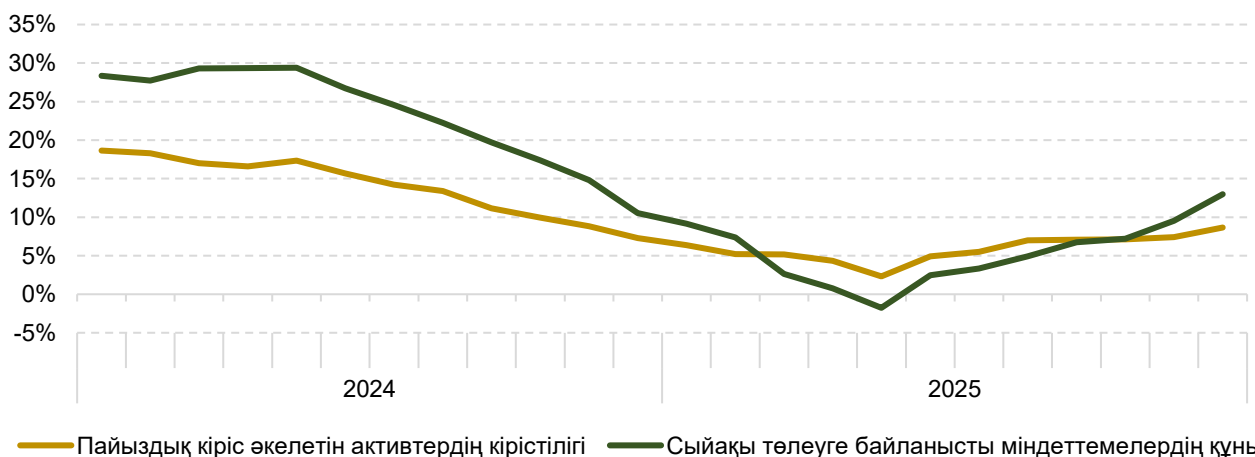
Негізгі шетел валюталары бойынша баланстық және баланстан тыс шоттар бойынша валюталық позицияның динамикасы едәуір дәрежеде ең көп көлемді құрайтын АҚШ долларында номинирленген операциялармен айқындалады. Осы орайда АҚШ доллары бойынша жыл бойы ауытқулар байқалды, олардың сипаты қалыпты және банк секторы үшін елеулі тәуекел туғызбайды. (6.20-график)

6.21-график Банк секторының АҚШ доллары бойынша нетто ашық валюталық позициясы**Дереккөзі:** ЕДБ реттеушілік есептілігі**6.5 Пайыздық тәуекел**

2025 жылы банк секторында пайыздық маржа мен пайыздық спрэд сәйкесінше 6,8% және 4,6%-ды құрады, бұл банк секторы үшін жеткілікті жоғары деңгей болып саналады. Есепті жылдың соңына қарай бұл көрсеткіштердің байқалған төмендеуі негізінен ақша-кредит саясатының қатаңдатылуына байланысты болды. Бұл жағдайда екі көрсеткіш те салыстырмалы түрде жоғары мәнде сақталды (6.22-график).

6.22-график Пайыздық маржа және пайыздық спрэд динамикасы**Дереккөзі:** ЕДБ есептілігі

Нәтижесінде, 2025 жылдың 4-тоқсанында пайыздық шығыстың өсуі пайыздық кірістің өсуінен асып түсті. (6.23-график).

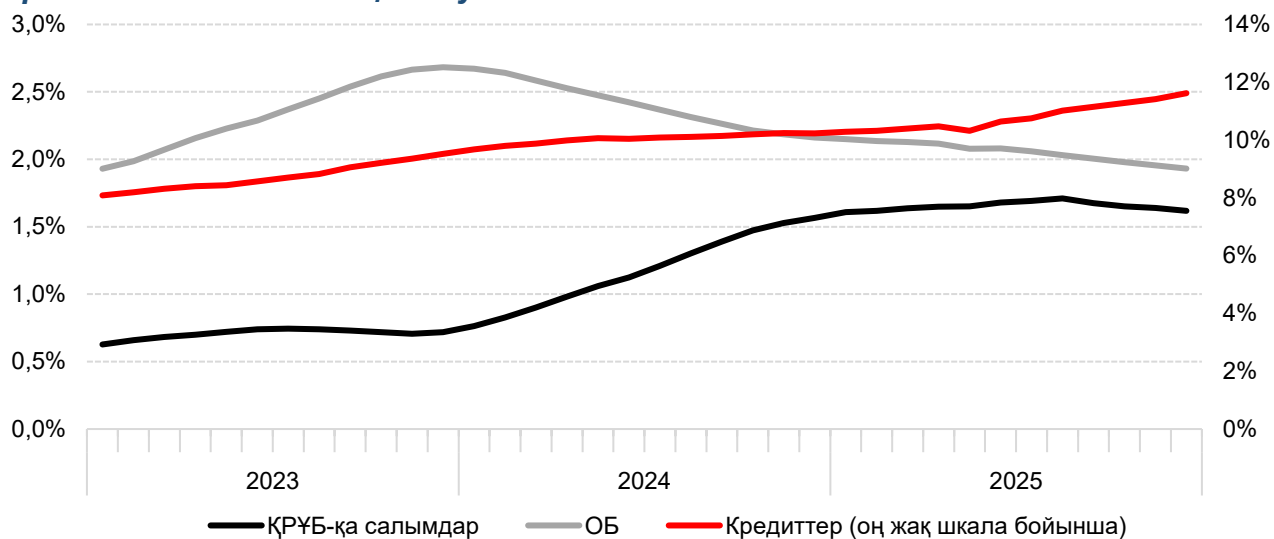
6.23-график Пайыздық шығыстың өсу қарқыны пайыздық кіріс қарқынынан асып түсті**Дереккөзі:** ЕДБ есептілігі

Ескертпе: пайыздық кірістің заттай логарифмінің кіріс әкелетін активтерге (нетто) және сыйақы төлеуге байланысты міндеттемелерге (нетто) пайыздық шығысқа қатынасы ретінде есептелген

Пайыздық кіріс әкелетін активтер құрылымының өзгеруіне байланысты пайыздық кірістің өсуі төмендейді. Аса төмен не нөлдік кірістілікпен сипатталатын Ұлттық Банкте ашылған корреспонденттік шоттардың пайдасына ең төменгі резервтік талаптардың артуы аясында Ұлттық Банктегі салымдар мен бағалы қағаздар үлесі қысқарды. Басқа да активтердің кірістілігі де іс жүзінде нөлдік деңгейге дейін төмендеді, бұл олардың пайыздық кірісті қалыптастырудағы үлесін шектеді.

Сондай-ақ, мемлекеттік бағалы қағаздарға қатысты салық салудың алдағы өзгеруі бағалы қағаздар үлесінің қысқаруына әсер етті. Бұл ретте қорландыру құнының өсуі негізінен депозиттер бойынша шығыстың ұлғаюына байланысты болды.

Ең көп кірістілікті қамтамасыз ететін пайыздық кірістің негізгі көзі қарыздар бойынша кіріс болып табылады. Олар бойынша жалғасып келе жатқан өрлеу тренді байқалды. (6.24-график).

6.24-график Пайыздық кіріс әкелетін активтердің жекелеген баптарының кірістілігін декомпозициялау**Дереккөзі:** ЕДБ есептілігі**Ескертпе:** декомпозиция пайыздық кіріс әкелетін активтердегі олардың үлес салмағын ескере отырып, активтердің кірістілігі түрінде ұсынылған.

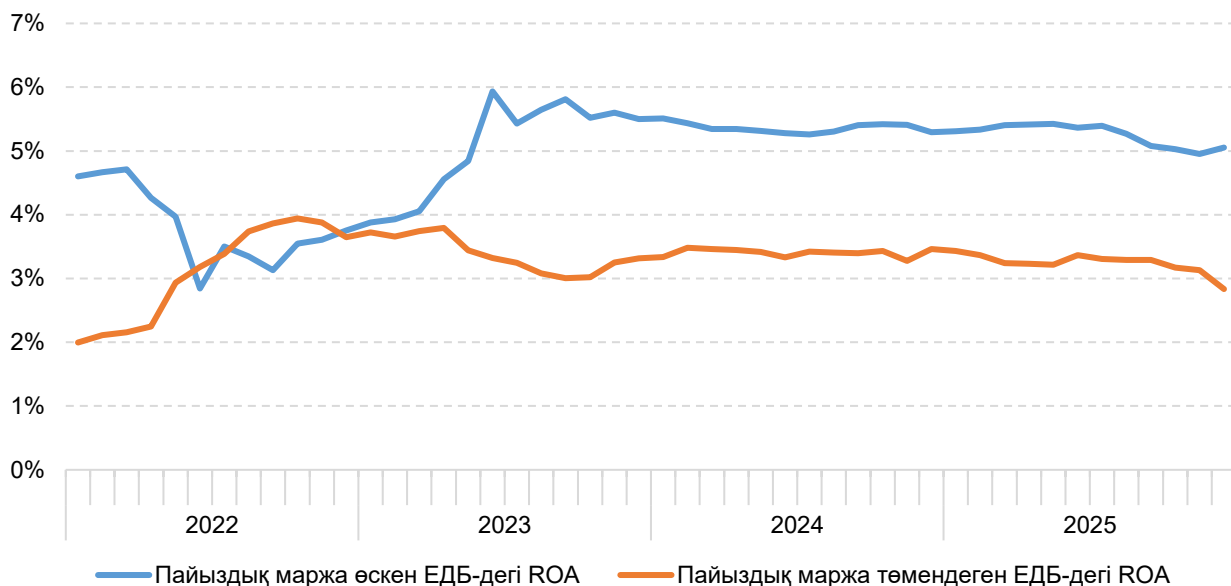
Бір жыл ішінде үлесіне банк секторының жиынтық активтерінің 37,4% тиесілі 12 банкте пайыздық маржаның төмендеуі байқалды (6.25-график).

Бұл ретте банктердің осы тобы бойынша пайыздық кіріс әкелетін активтердің нетто құрылымындағы ҚРҰБ салымдарының және МБҚ қоржынының жиынтық үлесі (медианалық мәні) 2024 жылдың аяғындағы 30%-дан 2025 жылдың аяғындағы 18 -ға дейін қысқарды.

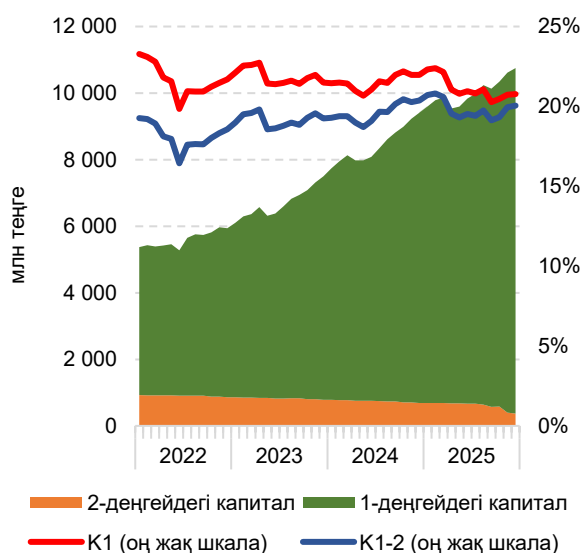
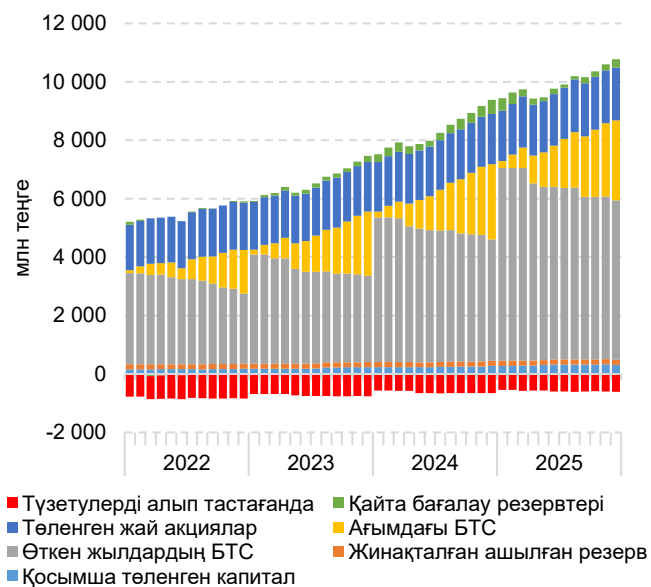
Бұл 2025 жылы активтердегі кредиттердің үлесі аз және Ұлттық Банкте орналастырылған салымдардың үлесі неғұрлым жоғары ЕДБ пайыздық маржаның төмендеуіне неғұрлым әсері болғанын куәландырады.

6.25-график ЕДБ саны және олардың банк секторы активтерінен үлесі**Дереккөзі:** ЕДБ есептілігі

Жүйе бойынша активтердің рентабельділігінің аздап төмендегені байқалды (6.26-график). Сонымен қатар, пайыздық активтердің кірістілігі айтарлықтай жоғары деңгейде сақталды, ал банк бизнесінің негізгі бағыттары бойынша ең алдымен кредиттік портфель есебінен жоғарылау тренді байқалуын жалғастырды. Бұл маржаның тарылуы банк секторы үшін елеулі тәуекелдермен ілеспегенін көрсетеді.

6.26-график Банктер активтері рентабельділігінің динамикасы (ROA)**Дереккөзі:** ЕДБ есептілігі**6.6 Капитал жеткіліктілігі**

2025 жылғы қорытынды бойынша капитал жеткіліктілігінің мәні нормативтерден едәуір асып түсті (6.27-график). Негізгі капиталдың және бірінші деңгейдегі капиталдың өсуі өткен жылдардың бөлінбеген пайдасын жинақтау есебінен қамтамасыз етілді (6.28-график), бұл меншікті капитал базасының нығаюын, оның қаржылық тұрақтылығының және күтпеген шығынды игеру қабілетінің артуын куәландырады.

6.27-график Капитал жеткіліктілігі**6.28-график Негізгі капиталдың құрамдас бөліктері****Дереккөзі:** ЕДБ реттеушілік есептілігі

VII Қазақстан Республикасының Қаржылық тұрақтылық жөніндегі кеңестің қызметі

2025 жыл бойы Қазақстан Республикасының Қаржылық тұрақтылық жөніндегі кеңес (бұдан әрі – Кеңес) тоқсан сайынғы негізде қаржы жүйесінің тұрақтылығына жәрдемдесу, жүйелік тәуекелдерді төмендету және қаржы секторының тұрақтылығын дамыту мәселелерін қарады.

2025 жылы Кеңестің үш отырысы өткізіліп, онда қаржы секторының орнықтылығының ағымдағы проблемалары, оларды шешу жолдары мен дамудың перспективалық бағыттары талқыланды. Атап айтқанда, Кеңес мүшелері мынадай мәселелерді қарады:

- халыққа кредит беру сегментінде капиталдың секторалдық конрциклдік буферін (бұдан әрі – ККБ) жандандыру. Кеңес 2026 жылғы 1 сәуірден бастап халыққа кредит беру сегментінің тәуекелге мөлшерленген активтердің 2% деңгейінде секторалдық ККБ орнатуды ұсынды;

- Қазақстанның қаржы секторын бағалау бағдарламасы шеңберінде ХВҚ ұсынымдарына сәйкес ішкі және ведомствоаралық дағдарысқа қарсы жоспарлардың архитектурасын қалыптастыру бойынша тәсілдер. Осылайша, Кеңес қаржылық қауіпсіздік желісіне қатысушыларға ведомствоаралық дағдарысқа қарсы жоспарлар әзірлеуді ұсынды;

- мемлекеттік қаржының тұрақтылығын қамтамасыз ету және Қазақстан Республикасының макроэкономикалық саясатының теңгерімділігін арттыру жөніндегі 2025 - 2027 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарын іске асыру, атап айтқанда Кеңес БЖЗҚ зейнетақы активтері бойынша жыл сайынғы кірістілікті инфляциядан жоғары қамтамасыз етуге бағытталған шараларды қарады;

- Қазақстан Республикасының қаржы секторын дамытудың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасын іске асыру шеңберінде қарыздарды қайтару және кепіл мүлкін экономикалық айналымға тарту механизмдерінің тиімділігін арттыру бойынша жүргізілген жұмыс;

- активтердің сапасын бағалау (AQR) және қадағалау стресс-тестілеу. Кеңес 2025 жылы AQR және қадағалау стресс-тестілеу үшін банктердің тізбесін бекітті;

- қаржы секторын, үй шаруашылықтарын, мемлекеттік бағалы қағаздар және жылжымайтын мүлік нарықтарын, басқа да бағыттарды кешенді талдауды қамтитын 2024 жылғы Қаржылық тұрақтылық туралы есептің алдын ала тұжырымдары;

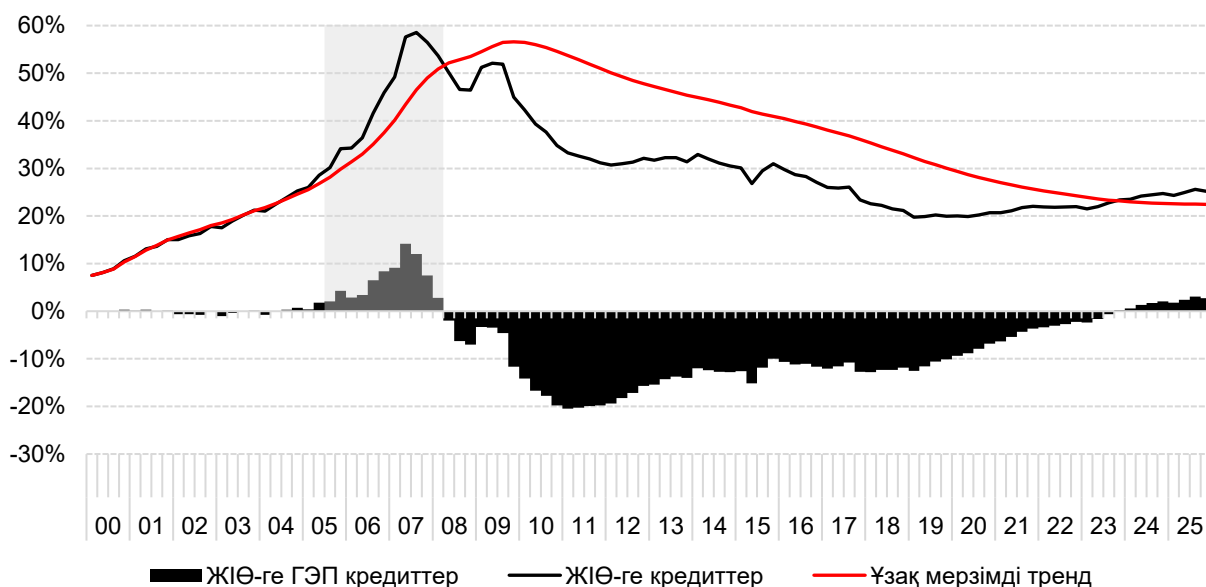
- тұтыну кредиттерінің өсуін шектеу, сондай-ақ макропруденциялық нормативтер мәселелері.

6.2-бокс Капиталдың контрциклдік буфері (ККБ) және капиталдың секторлар бойынша контрциклдік буфері (КСКБ) көрсеткіштерінің мониторингі

Тұтынушылық кредиттеудің белсенді өсуіне байланысты тәуекелдерді төмендету бойынша жұмыс шеңберінде 2025 жылғы 3 наурызда Қаржылық тұрақтылық жөніндегі кеңестің отырысында жеке тұлғаларды кредиттеу сегменті үшін 2% мөлшерінде КСКБ-ні іске қосу туралы шешім қабылданды. Банктер оны талап етілетін деңгейде 2026 жылғы 1 сәуірден бастап қолдана бастайды.

Ұлттық Банк макропруденциалдық мандат шеңберінде шамадан тыс кредиттеу тәуекелдерінің мониторингін тұрақты негізде жүзеге асырады. Банктік қадағалау жөніндегі Базель комитетінің (бұдан әрі – БҚБК) стандартты әдістемесі негізінде негізгі және қосымша көрсеткіштер мониторингінің қорытындылары бойынша Ұлттық Банк ККБ қосу қажеттілігін куәландыратын сигналдарды анықтаған жоқ. (1-график).

1-график. *Кредиттердің ЖІӨ-ге арақатынасы және оның ұзақ мерзімді трендтен ауытқуы*

Дереккөзі: ЕДБ есептілігі, ҚР СЖРА ҰСБ

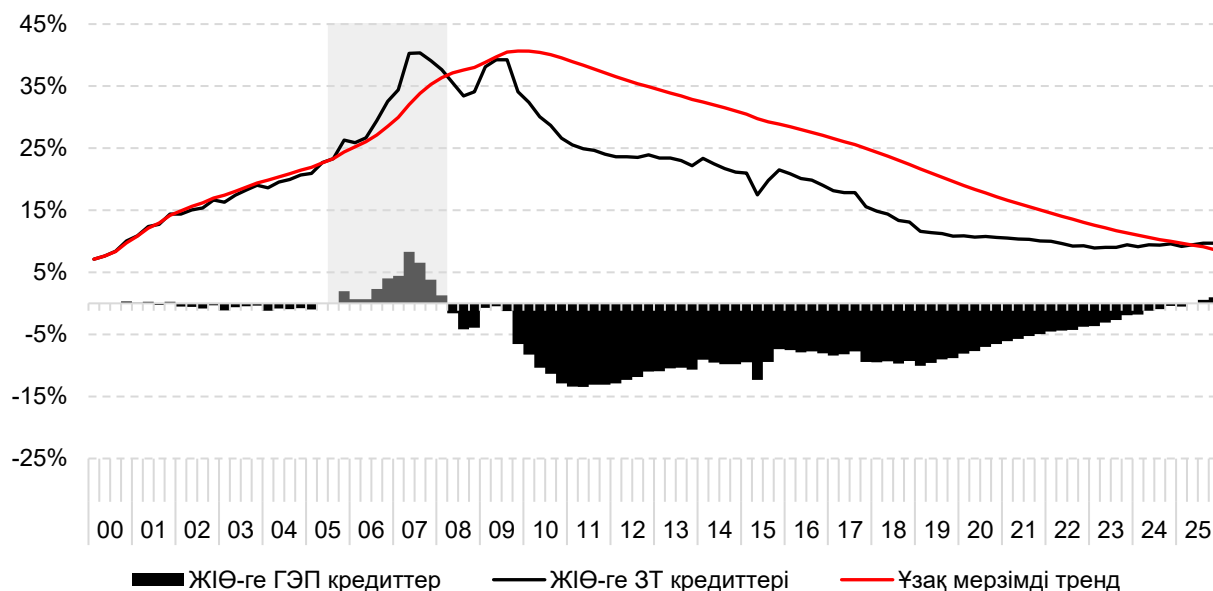
Сонымен қатар қосымша индикаторлар мониторингінің нәтижелері жеке тұлғаларды кредиттеу сегментінің озыңқы өсу қарқынының және оның банк секторының кредиттік портфелі құрылымындағы үстем рөлінің сақталуын көрсетті. Мәселен, 2024 жылдың қорытындысы бойынша ЖІӨ-ге қатысты жеке тұлғаларға (ДК-ні қоспағанда) ГЭП кредиттердің қалыпқа келтірілген мәні 6,8 п.т. болды, ал ЖІӨ-ге қатысты заңды тұлғаларға (ДК-ні қоса алғанда) ГЭП кредиттер (-0,5 п.т.) болды (2 және 3-графиктер).

Жеке тұлғаларды кредиттеу сегментінде жүйелік тәуекелдердің жинақталуын болдырмау және банк секторының орнықтылығын арттыру мақсатында 2025 жылғы 3 наурызда Қаржылық тұрақтылық жөніндегі кеңестің шешімімен 2026 жылғы 1 сәуірден бастап халыққа кредиттер бойынша 2% мөлшерінде капиталдың секторлар бойынша контрциклдік буфері (КСКБ) енгізу туралы шешім қабылданды. Осылайша, халықаралық тәжірибеге сәйкес банктерге буфер жинақтау үшін 12 ай мерзім берілді.

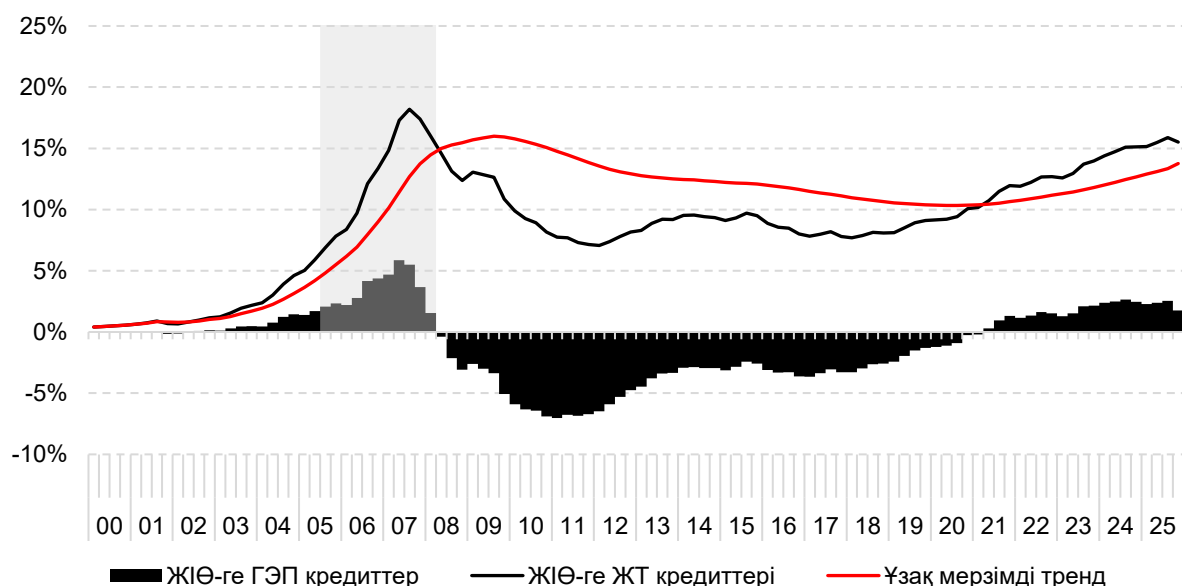
2024-2025 жылдары Ұлттық Банк Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігімен бірлесіп халықты кредиттеуді тоқтата тұру үшін микро- және

макропруденциялық шаралар кешенін іске асырды. Агенттік тұтынушылық кепілсіз банктік қарыздардың (2200 АЕК-тен аспайтын) және кепілсіз микрокредиттердің (1100 АЕК-тен аспайтын) ең жоғары сомаларын белгіледі, азаматтарға кепілсіз тұтыну кредиттерін күнтізбелік 90 күннен астам мерзімге кешіктіріп беруге тыйым салды, Ұлттық Банкпен бірлесіп қарыздардың барлық түрлері үшін сыйақының шекті жылдық тиімді мөлшерлемелері төмендетілді.

2-график. ЗТ кредиттерінің ЖІӨ-ге арақатынасы және оның ұзақ мерзімді трендтен ауытқуы

3-график. ЖТ кредиттерінің ЖІӨ-ге арақатынасы және оның ұзақ мерзімді трендтен ауытқуы

2014 жылдан бастап барлық банктер қарыз жүктемесінің коэффициентін (ҚЖК) есептеуге де міндетті, оған сәйкес қарыз алушының барлық төлемдерінің жиынтық мөлшері қарыз алушының ай сайынғы кірісінің 50%-ынан аспауы тиіс. Бұл халыққа шамадан тыс жүктемені болдырмауға мүмкіндік береді. Яғни, қарыз алушы 50%-дан асатын ҚЖК деңгейіне жеткен кезде банктер қарыз бере алмайды. 2025 жылы Ұлттық Банк бір табыс көзін қайталап көрсету, оның ішінде қарыз алушының шоттары арасындағы аударымдар есебінен көрсеткіштің есебіне

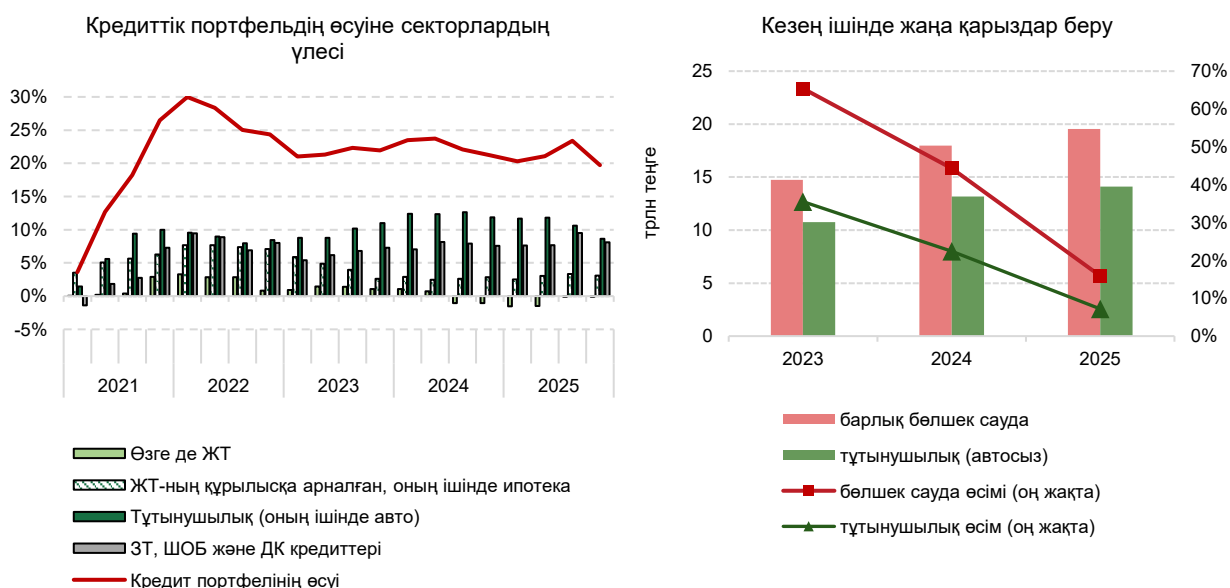
қабылданатын табысты жасанды арттыру мүмкіндігіне жол берілмейтін, ҚЖК есептеуді жетілдірді.

Қабылданған шаралар кешенінің нәтижесінде 2025 жылдың қорытындысы бойынша бөлшек портфельдің өсу қарқыны баяулады. Осылайша, тұтынушылық кредиттеудің үлесі 2025 жылғы 3-тоқсандағы 10,5%-ға (ж/ж) қарағанда 8,6% (ж/ж) деңгейіне дейін төмендеді.

Жаңа тұтынушылық қарыздарды беру де баяулады. Соңғы үш жылда жаңа тұтынушылық қарыздарды беру қарқыны біртіндеп төмендеп келеді және 2025 жылдың қорытындысы бойынша беру көлемі небәрі 7,2%-ға өсті, ал 2024 жылы өсім 22,4%-ды құрады (4-график).

Осының аясында жеке тұлғаларды кредиттеудің нақты деңгейі мен оның ұзақ мерзімді тренді арасындағы алшақтық қысқарды. Мәселен, 2025 жылдың қорытындысы бойынша ЖІӨ-ге қатысты жеке тұлғаларға (ДК қоспағанда) ГЭП кредиттің қалыпқа келтірілген мәні 4,6 п.т. болды, ал ЖІӨ-ге қатысты заңды тұлғаларға (ДК-ны қоса алғанда) ГЭП кредиттер (1,5 п.т.) болды.

4-график. Капиталдың секторлар бойынша контрциклдік буферінің қосымша индикаторлары

Дереккөзі: ЕДБ есептілігі

Анықтама үшін: Кредиттік бумның басталу кезеңі және ККБ қалыптастыру қажеттілігі туралы белгі беретін негізгі индикатор экономикаға Кредиттердің ЖІӨ-ге арақатынасы, атап айтқанда осы арақатынастың өзінің ұзақ мерзімді трендінен ауытқуы болып табылады (*credit-to-GDP gap* немесе ЖІӨ-ге қатысты ГЭП кредиттер). ЖІӨ-ге қатысты ГЭП кредиттердің мәнінің ол үшін белгіленген төменгі шек – 2 пайыздық тармақтан асып кетуі БСК қалыптастыруды бастау үшін белгі болып табылады. ЖІӨ-ге қатысты ГЭП кредиттердің ол үшін белгіленген 10 пайыздық тармаққа тең жоғары шектен асқан кезде ККБ мәні осы құрал үшін көзделген ең жоғары деңгейде²⁵ белгіленеді. Негізгі индикаторды есептеуден басқа, БҚБК жалпы алғанда қаржы нарықтары мен экономиканың даму жағдайын сипаттайтын қосымша көрсеткіштерді есептеуді жүзеге асыруды ұсынады. БҚБК ККБ-ны қалыптастыруға/ұлғайтуға қатысты шешім қабылдау кезінде пайымдаулардың елеулі деңгейіне жол беретінін атап өту қажет. ККБ-ны іске қосу туралы шешім ол күшіне енгенге дейін 12 ай бұрын банктерге жеткізіледі, бұл банктерге қажетті капитал қорын қалыптастыру үшін уақыт береді.

²⁵ БҚБК ұсынған ККБ мәндері тәуекел дәрежесі бойынша мөлшерленген активтердің 0%-дан 2,5%-ға дейін құрайды